

VEDA
vydavateľstvo
Slovenskej
akadémie
vied

Táto práca je prvým monografickým vedeckým spracovaním skúmania prameňov súkromného práva, riešeného aj v rámci projektu VEGA č. 1/0062/10: *Postavenie a uplatnenie prameňov práva v historickoprávnom vývoji na území Slovenska*.

Recenzenti:

prof. JUDr. Dr. h. c. Peter Mosný, CSc.
prof. JUDr. Ladislav Vojáček, CSc.

Adriana Švecová

**FORMÁLNO-PRÁVNA STRÁNKA
ZRIADENIA ÚKONOV
POSLEDNÉHO PORIADKU NA SLOVENSKU
DO ROKU 1950**

VEDA

vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied
Bratislava 2010

© Adriana Švecová, 2010
© VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2010

ISBN 978-80-224-1140-0

OBSAH

Úvod	9
1. Dedičské právo v systéme a vývoji práva	15
1.1. Úvodné poznámky k historickému významu dedičského práva	15
1.2. Úvod do etymológie právnej terminológie a všeobecný hmotno-právny výklad úkonov posledného poriadku	21
1.2.1. Posledný poriadok/vôľa	24
1.2.2. Testament/závet	30
1.2.2.1. K historickému významu a výskumu testamentov na Slovensku	38
1.2.3. Kodiciel	45
1.2.4. Dedičská zmluva a darovanie pre prípad smrti	48
2. Úkony posledného poriadku v historickoprávnom náčrte novovekého testamentárneho práva do roku 1848	52
2.1. Základné východiská materiálnych a formálnych náležitostí úkonov posledného poriadku	52
2.2. Súdna právomoc vo veci úkonov posledného poriadku ...	58
2.3. Vývoj od najstarších čias do prijatia zák. čl. XXVII/1715	60
2.4. Zákonný článok XXVII/1715 a naň nadväzujúca právna úprava do roku 1848	63
2.4.1. Svedkovia	70
2.4.2. Formálne náležitosti jednotlivých druhov závetov	76

2.4.2.1. Závety podľa stavovskej príslušnosti	82
2.4.2.2. Privilegované závety	87
2.4.2.3. Kodícil, dedičská zmluva a darovanie pre prípad smrti	89
2.4.3. Platnosť úkonov posledného poriadku	90
3. Formovanie všeobecnej úpravy formálno-právnej stránky úkonov posledného poriadku v rokoch 1848 – 1876	93
3.1. Stav po roku 1848 a naoktrojovanie rakúskej právnej úpravy v rokoch 1852 – 1861	93
3.1.1. Formálno-právna stránka úkonov posledného poriadku podľa všeobecnej úpravy ABGB	99
3.1.1.1. Svedkovia	101
3.1.1.2. Súkromný závet	102
3.1.1.3. Privilegované závety	104
3.1.1.4. Dedičská zmluva a darovanie pre prípad smrti	105
3.1.1.5. Verejný závet zriadený, uložený u verejného notára alebo súdu podľa Notárskeho poriadku a ABGB	106
3.1.1.6. Platnosť a zánik úkonov posledného poriadku	113
3.2. Judexkuriálna konferencia a jej dedičskoprávna úprava vo vzťahu k formálnym náležitostiam úkonov posledného poriadku	115
4. Formálno-právna stránka úkonov posledného poriadku podľa úpravy zák. článku XVI/1876	123
4.1. Zákonný článok XVI/1876 o formálnych náležitostiach úkonov posledného poriadku	123
4.2. Materiálne náležitosti vo vzťahu k <i>activitati testandi</i> – základné východiská	131
4.3. Svedkovia	134
4.4. Súkromný závet	142

4.4.1. Súkromný písomný závet	142
4.4.2. Súkromný ústny závet	150
4.5. Privilegované závety	154
4.6. Závet zriadený alebo deponovaný u verejného notára alebo súdu	156
4.6.1. Súkromný písomný závet deponovaný u verejného notára	157
4.6.2. Verejný závet zriadený verejným notárom alebo súdom	161
4.7. Závet zriadený v zahraničí	168
4.8. Spoločný závet	169
4.9. Dedičská zmluva a darovanie pre prípad smrti	170
4.10. Platnosť a zánik úkonov posledného poriadku	172
Záver	176
Prílohy	186
Summary	218
Zoznam použitých prameňov, právnych predpisov a literatúry ...	220

ÚVOD

Formu a obsah práva charakterizuje vzájomná symbióza, pokiaľ nájdú i primerané pozitívne vyjadrenie v normatívnej podobe, na ktoré v ideálnom prípade nadviaže aj kladne reagujúca právna prax. Dvojnásobne sa fakticita tohto tvrdenia odráža v jednom z dedičskoprávných titulov: v testátnom dedení alebo súdobo pomenovanom ako dedenie podľa posledného poriadku. Akou formou, akým spôsobom (procesným postupom) vznikali a aké formálno-právne východisko nadobúdali úkony posledného poriadku v novodobej ére začiatkov súčasného slovenského práva – na tieto otázky sa autorka pokúsila v predkladanej práci odpovedať.

Pre stav testamentárneho práva na Slovensku jednoznačne platilo, že jednotlivé druhy úkonov posledného poriadku boli charakterizované povinnosťou jednostranného alebo dvojstranného právneho úkonu, obe sa však nevyhnutne právotvorne kombinovali s požiadavkami formálnosti, kauzálnosti, platnosti a záväznosti, a pokiaľ neboli splnené nevyhnutné vnútorné (obsahové) a vonkajšie (formálne) náležitosti, prípadne mali všeobecné chyby právnych úkonov ako takých, boli vyhlásené za neplatné *ex tunc*.

Racionalita pôvodného interusu venovať vedeckú pozornosť formálno-právnej stránke úkonov *mortis causa* dala základ reštriktívneho a tézovitého hľadiska na historickoprávny vývoj vonkajších náležitostí, spätých s obdobím uhorských dejín neskorého novoveku a v nástupníckej ČSR, v jej slovenskej časti do roku 1950. Kriticky správne historické poznanie sa však muselo oprieť o minimalistický náčrt prvých, historických začiatkov formovania základov novodobého dedičského (testamentárneho) práva, a tak už v úvode chceme pri-

pomenúť nezjednotenú aj nestálu novovekú právnu prax do začiatku 18. storočia, t. j. až do prijatia prvého zákona o formálnej stránke šľachtických závetov.

Zákonný podklad všeobecne záväzných noriem, prijatých počas novoveku, zostal relevantný najmä preto, že sama prax podržala ich platnosť až do druhej polovice 19. storočia. Po prijatí občianskeho princípu rovnosti počas revolúcie v rokoch 1848/49 sa v konečnosti smerovania súkromného práva k unifikácii v zmysle jednotnej úpravy pre všetky vrstvy kreovala postupne všeobecná zákonná úprava dedičského práva a tým podobne i formálna stránka zriadenia úkonov posledného poriadku.

V tejto práci autorka vnímala formovanie moderného právneho poriadku v Uhorsku počas 19. storočia z dvoch perspektív: normotvornej a právo realizačnej. Ako by sa pozornému čitateľovi mohlo zdať, realizácia testamentárnych právnych vzťahov sa fragmentuje na úzko špecifikovanú tému zriadenia úkonov *mortis causa* a v uvedenom sa predmetom bádania stali viaceré formy právnych úkonov (objekt výskumu napokon abstrahoval všeobecnú a nadradenú úpravu závetu, keďže sa tento termín synonymne chápal v celých dejinách ako najtypickejší úkon posledného poriadku, určujúci všeobecné formálne znaky ostatných úkonov posledného poriadku) a s nimi previazaného postupu tak poručiteľa, ako aj subjektov kooperujúcich pri zriaďovaní jednotlivých úkonov v prípade smrti. Autorka si zvolila metodologický prístup historickoprávnej, chronologicky prierezovej analýzy a následnej syntézy, koncentrujúcej sa predovšetkým *ex ante* na vývoj formálnej stránky zriadenia a kontinuálne tiež na (ne)platnosť predovšetkým dominujúceho úkonu *mortis causa* – testamentu alebo závetu – čo podmienilo aplikáciu diachrónneho historického postupu, z ktorého výskum autenticky vychádzal, komparujúc a syntetizujúc v závere stav a vývojový posun jednotlivých právnych foriem a formálneho postupu pri ich zriadení.

Výskumnou platformou je dokázanie prvotného myšlienkového predpokladu a zodpovedanie otázky, či utváranie formálnych náležitostí jednotlivých úkonov posledného poriadku v realite normotvorby

a všeobecne záväznej judikatúry skutočne postúpilo v priebehu niekoľkých storočí už od stredoveku voľne používaných foriem a formalít rôzneho materiálneho aj formálneho vyjadrenia v prostredí uhorského právneho partikularizmu k zreteľnej formálnosti úkonov, zviazaných najmä, no nielen, so zriadením závetu. Odpoveď zrejme nebude jednoznačne ani pozitívna, ani negatívna, keďže právny formalizmus sa sprítomňoval už v každodennej stredovekej, partikulárne tvorenej právnej praxi, v striktnosti listinných foriem a formálno-právnych postupov, mnohých ďalších právnych úkonov a konaní (v súdnictve, správe, praxi zmluvných/sporiacich sa strán, najvyšších kráľovských orgánov atď.), ale pravdou tiež zostáva uvedomenie si relevantného poznatku, že predstavené právne formy podliehali nevyhnutným konštitutívnym zmenám práva ako všeobecne záväzného, normatívneho a otvoreného systému, a na tie sa práca primárne v predkladanom výklade koncentrovala.

Úvodná 1. kapitola načrtáva jednotlivé terminologicky a hmotno-právne historické formy úkonov posledného poriadku, pričom sa najprv koncentrujúco a zjednodušujúco zamerala na podstatu a význam dedičského práva nielen pre slovenské dejiny, ale čiastočne aj v európskom kontexte, a osobitne novodobého vývoja testamentárneho práva. V nadväznosti na to autorka podala exkurz do staršej terminológie a právneho definovania jednotlivých druhov úkonov *mortis causa*.

V pomerne reštriktívnom formáte predkladaného iniciačného diela sa autorka v konkrétnej právnej materii 2. kapitoly sústredila na rekapituláciu zadefinovaných právnych postulátov a obhajobu fundamentov právnych noriem novovekého zákonodarstva 18. a prvej polovice 19. storočia, upravujúcich formálno-právne náležitosti, záväzné nielen zo zákona, ale aj z rozhodnutí právnej praxe a z pretrvajúcej, na právnej obyčaji stojacej úpravy zriadenia úkonov posledného poriadku, ktoré sa pomerne rýchlo dotvorili a uplatňovali ešte i v dynamicky sa meniacich podmienkach pripravovaných kodifikácií druhej polovice 19. storočia.

Preto nasledujúca časť výkladu v 3. kapitole vychádzala organicky zo staršej, predchádzajúcej právnej úpravy novoveku vo formálno-

právných otázkach. Chronologicky lineárne skúmala právny stav, aký sa dosiahol v čase po uhorskej revolúcii v rokoch 1848/49. V nadväznosti na porevolučný vývoj v ďalších desaťročiach sa historickoprávna exegéza už konceptualizovala najmä na zákonné normovanie formálnej stránky úkonov *mortis causa* v Uhorsku po prijatí ABGB a výsledkov Judexkuriálnej konferencie v roku 1861.

V roku 1876, keď vznikol zák. čl. XVI, sa po prvýkrát v legálnej a legitímnej zákonnej podobe upravili formálne náležitosti zákonom vymedzených úkonov posledného poriadku alebo rovnoznačne pomenovaných úkonov *mortis causa*. Skutočnosť fixácie uvedeného zákona v uhorskom právnom poriadku až do rozpadu Rakúsko-Uhorska sa cielene podpísala na skúmaní následného vývoja realizácie uvedeného zákona v slovenskej časti Československej republiky a dotýkala sa v právnom obsahu kontinuity formálno-právnej úpravy zriadenia úkonov testamentárneho dedenia na Slovensku ako nástupníckej časti Uhorska. *Nota bene* sa v kauzálnom historickom súvisi aplikácie uvedenej právnej normy v ďalších desaťročiach rozvinula v 4. kapitole súdna aplikácia zák. čl. XVI/1876 na úrovni najvyššieho súdnicstva až do roku 1950, v ktorom sa prijal prvý Občiansky zákon (č. 141/1950 Sb.) v zmenenej právnej aj politickej situácii tvoriaceho sa socialistického práva. Zákon jednoznačne zasiahol reštriktívne do testamentárnej slobody občana aj jej formálno-právneho vyjadrenia. Bližšie pochopenie a uchopenie témy rozvinula právotvorná matéria judikatury Kráľovskej kúrie počas dualizmu a Najvyššieho súdu ČSR, i Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, ktorej historickú, právotvornú hodnotu a význam v systéme uhorských, resp. slovenských prameňov práva nemožno nikdy v právnej histórii a historiografii podceňovať.

V úvode je ešte žiaduce zdôrazniť zvolené metodologické východisko systematiky práce, na základe ktorej autorka v 2. a 3. kapitole sledovala všeobecnejšiu charakteristiku vývoja a syntetizovala najpodstatnejšie zásady, princípy a postupy zriaďovania úkonov posledného poriadku pri koncentrácii na historickoprávne hľadisko v danej problematike. Kapitola 4. bola koncipovaná ako vedecký, historickoprávny výklad s komentárom k úprave a realizácii zák. čl. XVI/1876

v právnych vzťahoch, s akcentovaním ďalšej právnej úpravy a najmä všeobecne záväznej judikatúry.

Viacere historickoprávne indície exemplifikovali v poznámkovom aparáte prostredníctvom materiálne vyhraneneného výskumu fondu magistrátu slobodného kráľovského mesta Trnava a v ňom uložených závetov v rokoch 1700 – 1870,¹ ktorý, prirodzene, anticipačne a *in opositum* rozsiahlemu a neukončenému všeobecnému archívnemu výskumu na Slovensku nemôže konkurovať, predsa však ho iste extenzívne aj intenzívne rozvinul. Najmä keď je zrejmé, že cez prax novovekého obyčajového uhorského práva sa modeloval jasnejší obraz habsburského zákonodarstva – zákonnou cestou sa *ergo* kreovali prvé čiastkové zákonné úpravy, ktoré si aj uvedené, vtedy multietnické slobodné kráľovské mesto vzalo za svoju úpravu alebo sa jej aspoň sčasti prispôsobilo.

Práca vznikala v podmienkach náročného a dlhoročného výskumu prameňov práva na území Slovenska, realizovanom na Katedre dejín práva Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave. Začleňuje sa tak k prvým monografickým vedeckým spracovaniam skúmania prameňov súkromného práva, riešeného aj v projekte VEGA č. 1/0062/10: *Postavenie a uplatnenie prameňov práva v historickoprávnom vývoji na území Slovenska*.

Na tomto mieste je vhodné vysloviť úprimnú vďaku a priazeň

---

¹ Zbierka najmä originálnych závetov a ich kópií (overených aj neoverených), uložených v Štátnom archíve Bratislava (ŠABA), pobočka Trnava, fond magistrátu mesta Trnava (MG Trnava), oddelenie *Testamentales* (ďalej sa bude uvádzať len príslušné číslo signatúry, napríklad 3-1-1). Zo skúmaných približne 1500 testamentárnych dispozícií (súhrne oddelenie *Testamentales* obsahuje 1869 jednotiek) možno po prvotnom výskume obhájiť pôvodné, historickoprávne názory priamymi príkladmi zo skoršej právnej praxe Trnavy (v rokoch 1700 – 1870). Bohužiaľ sa o ne možno oprieť len čiastočne, bez kontinuity v nasledujúcich desaťročiach, uchopiť formu závetov do konca roku 1870, keď zaniklo oddelenie závetov magistrátneho fondu, deponovaného v úrade mestského magistrátu (resp. mestského notára). Po ňom verejno-notársku a archívnu úlohu v meste s najväčšou pravdepodobnosťou prebrala všeobecne sa rozširujúca sieť verejných notárov a už pôsobiacich okresných súdov.

všetkým, ktorí akýmkoľvek spôsobom napomohli k vzniku predkladaného diela a povzbudili autorku pri jej archívnom a vedeckom úsilí. Autorka osobitne ďakuje za priateľské gesto JUDr. PhDr. T. Gáabrišovi, PhD., pri lektorovaní práce. Napokon sama tiež verí, že uvedené dielo prinesie pre slovenskú odbornú, a prípadne aj laickú verejnosť nové a aktualizované poznatky z oblasti slovenských dejín súkromného práva, zásadne v *modo operandi* umiestnených do kontextu dejiného vývoja ako takého.

V Trnave máj 2010

1. DEDIČSKÉ PRÁVO V SYSTÉME A VÝVOJI PRÁVA

1.1. Úvodné poznámky k historickému významu dedičského práva

Systém dedičského práva je dnes bezpochyby zložitým právnym subsystémom súkromného práva. V skratke sa však už v úvode konštatuje, že právne normy dedičského práva upravujú a v minulosti upravovali predovšetkým právne vzťahy vzniknuté smrťou fyzickej osoby a realizujúce prechod práv a povinností zomretého na iné subjekty práva.

Výraz dedičské právo označuje jednak dedičské právo v objektívnom zmysle, ktoré v dejinách práva vždy odpovedalo na otázku: „*na koho a akým spôsobom prejdú majetkovoprávne* (v súčasnom pozitívnom práve aj časť osobno-majetkových vzťahov súvisiacich s právami duševného vlastníctva) *práva a povinnosti zomretej osoby*“.² Majetkovoprávny substrát dedičskej postupnosti sa označil termínom pozostalosť, resp. dedičstvo.

Dedičské právo možno prednostne chápať v subjektívnom zmysle ako absolútne právo dedičov prevziať sčasti (singulárna sukcesia) alebo úplne (univerzálna sukcesia) dedičstvo a v danej dedičskopráv-

---

² FLOSSMANN, U.: *Österreichische Privatrechtsgeschichte*. Sechste aktualisierte Auflage, Wien, New York: Springer Verlag 2008, s. 306; pozri tiež LUBY, Š.: *Základy všeobecného súkromného práva*. III. vydanie, Šamorín: Heuréka 2002, s. 245.

nej subjektívite je uvedené právo dediča/dedičov právom na majetok (s bezprostrednými vecno-právnymi účinkami).³

I v pozitívnom práve sa dedičské právo priraduje k okruhu ústavou zaručených práv a prepája sa s vlastníckym právom, keď ho Ústava SR (obdobne staršie československé ústavy) chráni v generálnom ustanovení čl. 20⁴ o ochrane vlastníctva, v ktorom sa zohľadňujú princípy právneho štátu a primeranosti právnej ochrany štátnymi orgánmi.

Mnohoznačnosť dedičského práva v rámci systému súkromného práva⁵ sa podpisuje pod jeho priradenie prinajmenšom k systému vlastníckeho, rodinného práva a tiež osobno-právnej stránky subjektov dedičského práva (poručiteľa, dedičov alebo odkazovníkov). Úlohou dedičského práva je tiež prepojiť zmienené subsystemy a odvetvia súkromného práva tým, že jeho úloha nie je zredukovaná len na užšie špecifikovaný okruh prechodu aktív (i pasív) majetkovej podstaty z jedného subjektu na druhý.

Dedičské právo nesie a nieslo taktiež viacero spoločenských a právnych významov.⁶ Po prvé sociálno-politický, keď umožňuje a konva-

³ Takto definovaný účel subjektívneho dedičského práva našiel svoje vyjadrenie v systéme uhorského obyčajového práva a totožný zmysel získava v pozitívnom práve, pozri LAZAR, J. et al.: *Základy občianskeho práva hmotného*. I. zv., Bratislava: Iura edition 2000, s. 271. Obdobný vecno-právny súvis s v Čechách platnou rakúskou úpravou vyjadriilo tiež ustanovenie Všeobecného občianskeho zákonníka v § 531: „*Das ausschliessende Recht, die ganze Verlassenschaft, oder einen in Beziehung auf das Ganze bestimmten Theil derselben (z. B. die Hälfte, ein Drittheil) in Besitz zu nehmen, heisst Erbrecht, es ist ein dingliches Recht, welches gegen einen jeden der sich der Verlassenschaft anmassen will, wirksam ist.*“, podľa *Allgemeines österreichisches Gesetzbuch kundgemacht mit dem Patente vom 29. November 1852 in den Königreich Ungarn, Croatien und Slavonien, der serbischen Woiwodschafft und dem Temeser Banate*. Zweiter Theil, Wien: Aus der kaiserlich-königlichen Hof- und Staatsdruckerei, 1853, s. 93.

⁴ Odsek 1 uvedeného článku v poslednej vete vyjadruje právo dedičť.

⁵ V minulosti prebiehali intenzívne diskusie, do ktorého odboru súkromného práva dedičské právo vlastne patrilo, bližšie v krátkosti FLOSSMANN, U.: *Österreichische Privatrechtsgeschichte*, s. 311.

⁶ Hodnotová orientácia súčasného dedičského práva nachádzala svoje veľmi podobné chápanie aj v minulom práve, na ktoré sa v celom historickom vývine nad-

liduje právnu kontinuáciu vlastníckeho práva k pozostalosti, posilňuje toto vlastníctvo v rukách dedičov, denominovaných zväčša z okruhu blízkeho alebo vzdialeného príbuzenstva. Uvedeným spôsobom podporuje avšak nenastoluje rovnováhu spoločenskej a rodinnej rovnosti a solidarity. V užších rodinných vzťahoch totiž dedičské právo iba napomáha pevnejšie utužovať a v danom i rešpektovať prechod celého majetkového substrátu poručiťa na pokrvne alebo emocionálne blízky okruh príbuzných, rodinných príslušníkov či osôb inak blízkych.⁷ Dedičské právo v subjektívnom zmysle, pokiaľ sa chápe ako synonymický substitút vlastníckeho práva, sa vyjadruje k dispozičnej (testamentárnej) slobode poručiťa, jej miere a hĺbke, k spôsobu jej vyjadrenia a akceptácie v práve a tiež k rozsahu termínu pozostalosť, ktorá prechádza deláciou v okamihu smrti na iný subjekt. V uvedenom sa podporil názor československej právnej vedy dvadsiaty rokov 20. storočia, preferujúci výsostne majetkovú funkciu dedičského práva.⁸ V súčasnom súkromnom práve v sociálno-právnom rámci ide skôr o nájdenie najvhodnejšej rovnováhy medzi absolútnou, právne neobmedzenou testamentárnou slobodou a jej úplným zákazom, pričom dnešné dedičské právo aj jeho vývoj za posledných približne 150 rokov balansovalo medzi priznaním dispozičnej slobody testovania a jej obmedzenia v prospech rodiny či spoločnosti prostredníctvom zákona (napr. prostriedkami monetárnej politiky štátu a jeho daňového systému).

Na začiatku vzniku a petrifikácie dedičského práva stálo viacero právotvorných činiteľov a z nich právo akceptovalo dva zdroje jeho kreovania a zároveň vývojovo staršie právne odvetvia: právo rodinné a vecné, ku ktorým sa nie však okrajovo priradilo i záväzkové právo v rovine veriteľsko-dlžníckych vzťahov.⁹

---

väzovalo, pozri LAZAR, J. et al.: *Občianske právo hmotné*. 3. doplnené a prepracované vydanie, Bratislava: Iura edition 2006, s. 555 n.

⁷ LAZAR, J. et al.: tamže, s. 555.

⁸ VÁŽNÝ, J.: Pojem práva dedičského a účelnosť jeho dnešnej štruktúry. In *Právny obzor*, r. VI, 1923, s. 99. J. Vážný odkazoval najmä na znenie § 531 a 532 ABGB.

⁹ Už rímske právo akceptovalo testament ako formu posledného poriadku, rešpektujúce však rodinnú príslušnosť a dedičskú postupnosť na jej základe. V súvislosti

Rodina obnovovala svoj základ v následnosti generácií a právo posilňovalo najmä priamu descendentnú líniu v preberaní samojedného, a pokiaľ možno váženého postavenia v societe, a zároveň plynulosť nadobúdania majetkových dohier, o ktoré sa potomkovia uchádzali ako dediči po svojich predkoch. Právo rodiny dediť po svojich členoch je staré ako samo dedičské právo – rozvíja najpôvodnejšiu, charakteristickú intenciu dedenia – upevniť, posilniť príbuzenské, priateľské zväzky, nielen osobné, ale aj majetkovoprávne.¹⁰ Ideálna predstava však v reálnych právnych vzťahoch nie nevyhnutne spravodlivo nachádzala súlad medzi vôľou poručiteľa a jeho realizáciou, stabilná frekvencia dedičských káuz v dejinách dala skôr za pravdu tomu, že úkon dedenia hmotných dohier upevňoval individuálne, a nie kolektívne vedomie dedičov, ako aj každej, súdobej, i tej súčasnej spoločnosti.

Stručne povedané, už prvé stredoveké európske závetý zaväzovalo určovanie okruhu právnych nástupcov poručiteľa, pochádzajúcich z rodinných zväzkov, keďže povolávali za dedičov či odkazovníkov osoby v príbuzenskom pomere, najčastejšie najbližších rodinných príslušníkov. V najbezprostrednejšom vzťahu ochrany rodiny a jej majetkovej sukcesie do práv zomretého člena sa dedičskoprávna úprava vždy dotýkala testamentárnej slobody (*libertas testandi*), ktorú zákonodarca v záujme ochrany rodiny obmedzil v období nadchádzajúceho dualizmu v prijatom a všeobecne sa rozširujúcom inštitúte

---

možnej rímskej právnej tradície sa odkazuje na rovnako prijatú zásadu v Uhorsku, podporovať poručiteľa v určení dediča z radov zákonných dedičov, alebo aspoň príslušníkov širšieho príbuzenstva. KERN, T.: *Die gesetzliche Erbfolge in Ungarn*. Wien: Alfred Hölder, K.u K. Hof- und Universitäts-Buchhändler, 1897, s. 3.

¹⁰ FLOSSMANN, U.: *Österreichische Privatrechtsgeschichte*, s. 308 n., prípadné korelácie manželského versus dedičského práva pozri KLIPPEL, D.: Familie versus Eigentum. Die naturrechtlich-rechtphilosophischen Begründungen von Testierfreiheit und Familienerbrecht im 18. und 19. Jahrhundert. In *Zeitschrift der Savigny--Stiftung für Rechtsgeschichte*, Germanistische Abteilung, 101. Band, Wien-Köln-Graz: Böhlau 1984, s. 117 n.

povinného podielu,¹¹ v zúženom chápaní presne špecifikovaných neopomenuteľných dedičov. Uvedený inštitút je súčasťou dnešnej právnej kultúry súkromného práva, no v spomínanom čase sa len konštituoval prostredníctvom obyčajového práva (prostredníctvom prijatých rozhodnutí Judexkuriálnej konferencie), a v československom práve platnom na Slovensku v období prvej republiky sa opätovne potvrdilo jeho postavenie samostatného dedičského titulu.¹²

V druhom slede dedičské právo v koexistencii systému súkromného práva vychádzalo z právneho rámca súkromno-právneho pododvetvia vlastníckeho práva. Vlastnícke a dedičské právo korelovali síce v úzkej funkčnej spätosti a nadväznosti, ale predovšetkým jednosmerne vo vzťahu dedičské k vlastníckemu, keď prvé nemohlo existovať, pokiaľ neexistovalo alebo nebolo určené druhé. Dedičské právo v naznačenom určovalo ďalšiu právnu existenciu, prechod vlastníckeho práva za okolnosti *mortis causa* (alebo prezumpcie takejto právnej skutočnosti rozhodnutím o vyhlásení za mŕtveho). V opačnom slede pôsobilo na vlastnícke právo aj dedičské právo, ak sa mu prisudzovala sociálno-právna ochrana, ktorá sa vzťahovala aj na ochranu najmä vlastníckych vzťahov poručiteľa po jeho smrti, a ktorá nútila poručiteľa, aby myslel pri dispozícii *mortis causa* na svoju zodpovednosť voči spoločnosti, konkrétne voči svojim zákonným neopomenuteľným dedičom.¹³

---

¹¹ V slovenskej, prvorepublikovej právnej vede zaujal k nemu stanovisko HEXNER, J.: Povinný podiel na Slovensku. (*de lege lata a ferenda*). In *Právny obzor*, r. XVI, 1933, s. 589 – 595 a *Právny obzor*, r. XVII, 1934, s. 187 – 189.

¹² Ako samostatný titul vystupoval iba proti existujúcemu poslednému poriadku, ak poručiteľ v ňom vynechal neopomenuteľných dedičov. Pozri FAJNOR, V. – ZÁ-
TURECKÝ, A.: *Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpat-
skej Rusi*. II. prepracované, judikatúrou siahajúcou do r. 1935 doplnené vydanie.
Bratislava: Nákladom Právnickej Jednoty na Slovensku a Podkarpatскеj Rusi,
1935, s. 485 a 508 n.

¹³ V Uhorsku zákonne po prvýkrát všeobecne normované v § 7 Dočasných súdnych
pravidiel, predsa však minimálne v meštianskom práve jednoznačne nevyhnutne
dodržíavané v závetnej praxi, pozri LUBY, Š.: *Dejiny súkromného práva na Slo-
vensku*. 2. vydanie, Bratislava: Iura edition 2002, s. 534, na príklade praxe mesta
Trnavy pozri ŠVECOVÁ, A.: *Institutio haeredis ex testamento* vo vzťahu k zá-

Dedičské právo, subsumované k súkromnému právu, zreteľne vychádzalo a vychádza zo svojej podstaty upravovať individuálne, súkromné vzťahy medzi jednotlivcami. Reflektovalo prechod vecných (v užšom zmysle vlastníckych), záväzkových a s nimi súvisiacich vzťahov v prípadoch *mortis causa*, čo platilo v minulosti a platí aj dnes, pričom sledovalo a napĺňalo štyri predpoklady splnené *sine qua non*:

- 1) osobu poručiteľa – subjektu práva, na ktorého *ad personam* sa viazali všetky osobné, osobno-majetkové a majetkové vzťahy;
- 2) existenciu pozostalosti (dedičstvo) – predmetu práv a právom chránených záujmov realizovaných v právnych vzťahoch (v tomto prípade mohlo ísť aj o pasívnu pozostalosť s prevahou záväzkov, nie aktív, alebo pozostalosť nepatrnej hodnoty);
- 3) smrť poručiteľa – objektívne preukázanú alebo aspoň právom prezumovanú právnu skutočnosť s relevantnými právnymi účinkami *eo ipso* (príklad v najnovších obdobiach inštitútu vyhlásenia za mŕtveho, zavedeného v uhorskom práve zák. čl. LIV/1868);¹⁴
- 4) subjekt, ktorý nastupoval, sukcedoval (univerzálne alebo singularne) do práv a povinností poručiteľa, a ktorý sa nie vždy stotožňoval s termínom dedič; špeciálne v prípadoch, keď nebolo možné dohľadať a určiť ani zákonného, ani závetného dediča, právo na uvedený stav reagovalo v prospech osobitných dedičských práv fisku (dnes štátu) z titulu odúmrtie (*haereditatis caducae*).¹⁵

Po ich splnení nastal nový právny stav, v ktorom sa identifikovali subjekty, na ktoré prešla majetková, prípadne osobno-majetková sústava aktív a pasív po poručiťovi – realizoval sa akt určenia dediča a jeho prijatie dedičstva, čím sa účel a cieľ dedičského práva iste

---

konnému dedeniu v uhorskom práve (na príklade slobodného kráľovského mesta Trnava prvej polovice XIX. storočia). In *Naděje právní vědy. Býkov 2007. Sborník z mezinárodního setkání mladých vědeckých pracovníků konaného ve dnech 12. – 14. 10. 2007 na Zámeckém statku Býkov*, Knoll, V. – Karhanová, M. (ed.), Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o, 2008, s. 184, 190.

¹⁴ LUBY, Š.: *Dejiny súkromného práva na Slovensku*, s. 509 n.

¹⁵ LUBY, Š.: *Základy všeobecného súkromného práva*, s. 245.

nevyčerpával, pretože jeho súčasťou boli ďalšie právne úkony a adhézne konania spojené predovšetkým s dedičskými (pozostalostnými) konaniami, eventuálne i spormi, exekútorským (alebo súdnym) výkonom závetov, rovnako správou dedičstva v prospech zákonom, alebo úkonom *mortis causa* určených osôb (osobitne maloletých) atď.

Dedenie príslušníkov rodín, prípadne širšieho rodového spoločenstva malo svoju oporu v prvom predpoklade dedenia. Bol ním sám poručiteľ – primárny agens, ktorého objektívna skutočnosť smrti zbavila schopnosti nakladať so svojím majetkom, a ktorý svoje materiálne statky prenechal po smrti k voľnej dispozícii svojim dedičom (s právnym následkom účinkov poručiteľových úkonov *mortis causa*).

Na podpore uvedených spoločenských, špeciálne rodinných vzťahov sa regulovali oba dedičskoprávne tituly – delačné dôvody:

- a) intestátneho dedenia (*ex lege*);
- b) testátneho dedenia (*ex testamento*).

1.2. Úvod do etymológie právnej terminológie a všeobecný hmotno-právny výklad úkonov posledného poriadku

Zložitý mikrosystém odbornej historickoprávnej terminológie chce na tomto malom priestore vo vedeckom rámci definovať skúmané termíny a má záujem podržať základnú funkciu daného termínu v čase jeho používania v lexike slovenského jazyka.¹⁶ Ako správne poukázal Blanár, významová stránka slova „v *predkodifikačnom období pred-*

---

¹⁶ Termínom sa chápe lexikálna jednotka s presným pojmovým spracovaním pre označovanú skutočnosť, ktorá musí byť začlenená do systému pojmov daného a vyčleneného vedného odboru a oddelená od ostatných vedných odborov. In KUCHAR, R.: *Právo a slovenčina v dejinách*. Budmerice: Vydavateľstvo Rak 1998, s. 19. Pozri najmä viaceré čiastkové a syntetizujúce práce R. Kuchara, venujúceho sa systematicky dejinám slovenskej právnej terminológie z lingvistického hľadiska, predovšetkým KUCHAR, R.: *Právo a slovenčina v dejinách*, s. 13 n.; pozri tiež tam uvádzané zásadné práce k bádaniu slovenskej právnej terminológie.

*stavovala v istom zmysle ‚novú, neznámu‘ zložku, ktorá sa dá podchytiť len komplexnou sémantickou analýzou“.*¹⁷

Jedným z kritérií zaradenia termínu je jeho ustálenosť (rigidita), čo osobitne pri historických termínoch *posledný poriadok*, *posledná vôľa*, *testament* vôbec nie je také jednoznačné, čím sa, prirodzene, komplikuje ich status terminologickej jednotky, významovo fixovanej a vyhranenej.¹⁸ V prípade uvedených lexém v postavení právnych termínov ide o mnohovýznamové lexikálne jednotky.¹⁹ Ako je v historiografii i jazykovede dostatočne známe, nemennosť a nehybnosť celého lexikálneho korpusu či jeho jednotlivých jednotiek, aj s poukazom na historickú dynamiku vývoja, by bola historickým nonsensom, naopak stredovekú i novovekú právnu terminológiu charakterizovala typická synonymia, ktorá sa vyznačovala vysokou flexibilitou, variabilitou až neustálenou rozkolísanosťou. V predmetnom výskume sa nadväzovalo aj na stredovekú listinnú prax, jazykovo vychádzajúcu najmä z latinských textov, ktorá opätovne *a priori* prinášala pre prijímateľa právny obsah. Totiž staroslovienský i latinský jazykový úzus (písomný aj verbálny) charakterizovala obvyklá prax uvádzania viacerých synonym za sebou alebo ich flexibilné striedanie v jednom texte. Kuchar spomína napríklad z veľ-

¹⁷ BLANÁR, V.: Lexikálno-sémantická problematika historického slovníka slovenského jazyka. In *Jazykovedné štúdie, Z dejín slovenskej lexiky*, Bratislava: Veda 1982, r. XVII, s. 27. Jazykovedná metóda zahŕňa pritom porovnanie viacerých lexém v konkrétnych písomných prejavoch jednej, ako aj viacerých jazykových proveniencií. Komparácia s inými cudzími jazykovými korpusmi je v právnej terminológii nevyhnutnou podmienkou, pretože často dochádzalo k prevzatíu lexikálnej jednotky priamou inkorporáciou v kalkovej podobe. Pozri bližšie vývin okruhu staršej slovenskej majetkovoprávnej terminológie in KUCHAR, R.: *Z lexiky majetkovoprávných vzťahov v starej slovenčine*. In *Jazykovedné štúdie, Z dejín slovenskej lexiky*, r. XVII, Bratislava: Veda 1982, s. 61 n., 70.

¹⁸ Vznik skúmaných lexém zapadá do rámca predkodifikačného obdobia, keďže i súvislé slovenské jazykové texty pochádzali najskôr z 15. storočia. Bližšie BLANÁR, V.: *Lexikálno-sémantická problematika historického slovníka slovenského jazyka*, s. 26 n.

¹⁹ KUCHAR, R.: *Právo a slovenčina v dejinách*, s. 21.

kého počtu synonymických skupín s právno-terminologickým obsahom špeciálne termín *testament*.²⁰

Vývoj nezávislej slovenskej právnej terminológie na základe ostatných jazykovedných výskumov poukazuje na veľavravný fakt, že Slováci nijako nezaostali za vývojom v rámci Uhorska či v porovnaní s blízkym zahraničím, najmä cestou partikulárneho laického úzu sa vyvíjal právnický jazyk, sami prispievali tiež k väčšej terminologickej sústave Uhorska.²¹ Predsa však slovenská právna terminológia (ako aj susedných štátov) vychádzala z predvzoru latinského alebo rímskoprávneho lexikálneho základu, čo platilo dvojnásobne pre oblasť súkromného práva. K tomu sa pridal v novoveku, intenzívnejšie v 19. a v 20. storočí, silný cudzojazyčný účinok najprv maďarčiny (tiež v priamom alebo nepriamom pôsobení nemčiny), ako aj češtiny.²² Čeština však bezprostredne intenzívnejšie formovala našu novodobú terminológiu až v období československých dejín, dovtedy možno hovoriť o dobrovoľnej a mimovoľnej infiltrácii na báze slovanskej jazykovej vzájomnosti. Formujúce sa moderné československé právo a v jeho mantineloch po roku 1918 aj slovenská terminológia, osobitne v kontexte prebiehajúcich intenzívnych unifikáčnych snáh, ako aj v organickom, sústavnom *pro se* vývoji právnej terminológie, akceptovala nielen zaužívané rímskoprávne termíny, ale tvorila aj domáce novotvary (medzi nimi napríklad *sverenstvo* namiesto fideikomisu, závet namiesto testamentu).²³

²⁰ KUCHAR, R., tamže, s. 21.

²¹ Tá podliehala aj procesu internacionalizácie terminológie, pozri bližšie KUCHAR, R.: Zmluvy a iné právne úkony a ich vyjadrenie v staršej slovenčine. In *Právny obzor*, 1990, r. 73, č. 2, s. 160; KUCHAR, R.: K vývinu slovenskej právnej terminológie. In *Slavica Slovaca*, 1969, r. 4, č. 3, s. 289.

²² Výstižne sa na margo problému vyjadril A. Ráth, keď vyhlásil, že „*my Slováci sme slovenskej právnickej literatúry vôbec nemali, utonuli sme tedy v maďarskej právnickej literatúre, ... sme silou okolností príliš závislí na jurisprudencii nemeckej a maďarskej*“. Bližšie RÁTH, A.: Unifikácia. In *Právnik*, 1920, r. LIX, sešit V, s. 157.

²³ Pozri bližšie napríklad VÁŽNÝ, J.: K terminológii „svěřenské nástupnictví“ v osnově občanského zákoníka. In *Právnik*, 1933, r. LXXII, s. 361 – 364. Prispô-

Oblasť, v ktorej však slovenská odborná terminológia výrazne zaostávala v skúmanej etape, bol terminologicky progresívny posun na úrovni právneho, normatívneho jazyka, právnej teórie, ktorý by iste pôsobil na jeho odbornejšie využitie v právnej praxi. Objektívne príčiny absencie tak slovenského právnického vzdelávania či utilitaristických, maďarizačných reštrikcií na štátnej úrovni uzuálnosti slovenského jazyka v normotvorbe²⁴ i aplikácii práva, ako aj takmer dokonalá absencia širšej slovenskej odbornej verejnosti a právnickej spisby stáli pred 28. októbrom 1918 za stavom v prvej ČSR, keď slovenská právna veda musela zrýchlene a náročne dotvárať vlastnú právnu terminológiu vo všetkých oblastiach práva.

1.2.1. *Posledný poriadok/vôľa*

Pod dnes už ahistorický právny termín *posledná vôľa*²⁵ alebo *po-*

---

sobovanie slovenskej terminológie českej nachádzalo svoje uplatnenie aj v neskorších desaťročiach, napríklad sa zavádzal podľa vzoru českého termínu *neopomenuteľný dedič* (*heres necessarius*) namiesto skoršieho *nepominuteľný dedič*, in BLAŽKE, J.: *Majetkové právo manželské*. Praha: Orbis 1953, s. 64.

²⁴ Na základe tohto počínania, na zákonnom podklade § 1 jazykového zákona, zák. čl. XLIV/1868 („*ponevác je následkom politickej jednoty národa štátnou rečou Uhorska reč maďarská, bude poradnou a pojednávajúcou rečou uhorského snemu aj na budúce reč maďarská, zákony sa budú tvoriť v reči maďarskej, vydajú sa však v hodnovernom preklade aj v rečiach všetkých ostatných v Uhorsku bývajúcich národností*“, podľa *Sbierka krajinských zákonov z roku 1868*. Budín: Uhorské ministerstvo pravosúdia, tlačou Uhor. Kráľ. University, 1868, s. 263 – 271) sa od roku 1868 začal vydávať autentický preklad Zbierky krajinských zákonov, kontinuálne vydávaný až do zániku monarchie. V jej syntaktickom aj lexikálnom úze možno zreteľne až priehľadne badať vplyv kalkovanej formy v syntaxe aj terminológii oficiálnych maďarských vydání *Magyar országos Törvénytár*, chýbala ale písomná prax prekladov, výkladov zákonov a iných normatívnych právnych aktov, používanie slovenčiny na vyšších stupňoch správy či súdnictva, v ich individuálnych aktoch (osobitne absentovali súdobé preklady judikatúry najvyššieho súdu Kráľovskej kúrie).

²⁵ Opätovne sa pri uvedenom termíne dokumentovala prax kalkovania z latinčiny a termín zostal zachovaný v domácom lexikálnom korpuse doposiaľ, pozri bližšie

sledný poriadok uhorské právo subsumovalo v rozvinutom právnom význame²⁶ všetky právne úkony, smerujúce k vyjadreniu sa poručiteľa nakladať po smrti s právami viažucimi sa na jeho osobu a majetku.²⁷ Termín *poriadok* ako typická polyvýznamová lexéma dostal termi-

---

KUCHAR, R.: *Zmluvy a iné právne úkony a ich vyjadrenie v staršej slovenčine*, s.153, posledná vôľa použitá napríklad in BALKO, V.: *Vzorník úradných a súdnych prác*. I. sväzok, Prešov: Kníhtlačiareň Arpáda Kóscha 1923, s. 119.

²⁶ V tejto súvislosti sa opakovane nesie v súvzťažnosti alegorického obrazu stredovekého európskeho závetu leitmotív jeho (pra)pôvodnej kresťanskej funkcie: prostriedku spásy a jej dosiahnutia prostredníctvom závetnej výpovede a distribúcie majetku, ktorý sa testamentárne tradoval v prospech rozhrešenia poručiteľa. Majetok v uvedenom zmysle slúžil *pro bonum* cirkvi, almužien, podpory zakladania fundácií a pod. Vo výskume susedných krajín pozri napríklad ZAHND; U. M.: Spätmittelalterliche Bürgertestamente als Quelle zur Realienkunde und Sozialgeschichte. In *Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung*, 1988, Band. 96/ 1–2, s. 55 – 78; KRZENCK, T.: Gottesfürchtig und um das Wohl der Familie besorgt. Stadtbürgerinnen in ihren Testamenten des hussitischen Zeitalters. In *Colloquia mediaevalia Pragensia*, Praha 1999, r. 1, s. 145 – 167; tiež porov. KRZENCK, T.: Prager und Pilsner Frauentestamente der Husitenzeit im Vergleich. In *Medievalia historica Bohemica*, 1995, r. 4, s. 265 – 278. RIETHMÜLLER, M.: *Aspekte spätmittelalterlichen Frömmigkeit im Spiegel Hamburger Testamente (1310 – 1400)*. Hamburg 1994, s. 167; ŠIMUNEK, R.: Die Laienfrömmigkeit im 14. und 15. Jahrhundert im Lichte der Nekrologien. In *Colloquia mediaevalia Pragensia*, Praha 1999, r. 1, s. 229 – 239; VAVRA, E.: *Pro remedio animae – Motivation oder leere Formel. Überlegungen zur Stiftung religiöser Kunstobjekte*. In *Materielle Kultur und religiöse Stiftung im Spätmittelalter*; G. Jaritz (ed.), Wien 1990, s. 122 – 156; JARITZ, G.: Seelgerätschaften als Indikator der Entwicklung materieller Kultur im Spätmittelalter. In *Materielle Kultur und religiöse Stiftung, Veröffentlichungen des Instituts für mittelalterliche Realienkunde Österreichs*, Wien, Band 12, 1990, s. 13 – 35; SZENDE, K.: *Othon a városban. Társadalom és anyagi kultúra a középkori Sopronban, Pozsonyban és Eperjesen*. Budapest: MTA Történelmi intézete 2004, 318 s.

²⁷ Aj pozitívne právo so zreteľom na ustanovenie § 469a OZ vykladá pojem „posledná vôľa“ širšie než vo vzťahu k v občianskom zákonníku definovanému závetu ako jedinej formy vyjadrenia úkonu *mortis causa* v pozitívnom dedičskom práve, pretože i ďalšie písomné alebo inak vyjadrené úkony viažuce sa na vydedenie, zmenu, doplnenie alebo zrušenie závetu sa subsumujú pod tento pojem. Pozri tiež LAZAR, J. et al.: *Základy občianskeho práva I*. Bratislava: Iura Edition 2006, s. 569.

nologický význam pod vplyvom latinskej „*ultimae dispositionis seu voluntatis*“, ktorú zdokumentovala tak právna prax, ako aj veda novovekej uhorskej jurisprudencie.²⁸ Termín *poriadok* zostal v slovnej

²⁸ Výraz *posledný/ostatný* nemožno prijať z lingvistického hľadiska puristicky, teoretická konštrukcia *ultima voluntas* v stredoveku predsa nezohľadňovala slobodu testovania, zahŕňajúcu i možnosť zmeny, zrušenia úkonu, treba prihliadať na zámer zriadiť výhradne dispozíciu pre prípad smrti v symbolickom význame duchovného odkazu (tzv. formule smrti, oddelenej od stredovekej listinnej areny) a taktiež v sekundárnom, právnom význame materiálnej dispozície majetkových, dočasných statkov. V uvedenom sa rozvíjala jedna z prapôvodných ideí osobnej výpovede na smrteľnom lôžku vo forme *ego*-dokumentov. Bližšie HRUBÁ, M.: Možnosti (a limity) studia mešťanských testamentů. In *Pozdně středověké testamenty v českých městech. Prameny, metodologie a formy využití*. Sborník příspěvků z konference uspořádané 30. listopadu 2005 Archivem hlavního města Prahy a Historickým ústavem Akademie věd České republiky, Jiřová, K. – Doležalová, E. (ed.), Praha: Scriptorium 2006, s. 36. Analogicky k Uhorsku i v českých zemích zemské právo připůšťalo právo změny zřízení nového závětu, ale iba v prípade, že si poručiteľ v pôvodnom zázve vyhradil uvedené právo zmeny, zrušenia. In KRÁL, P.: *Smrt a pohřby české šlechty na počátku novověku*. České Budějovice: Historický ústav Jihočeské univerzity 2004, s. 90.

Napokon inštitút európskeho (a teda i uhorského) kodicilu staval prvotne na zme-
ne právneho obsahu pôvodného úkonu posledného poriadku, doplnenia pôvod-
ného úkonu *mortis causa*; stredoveký testament v medziach eschatologického
nazerania na prvom mieste riešil vo formule smrti odkaz duše Bohu a pohrebný
rituál, t. j. posledné veci človeka. Význam uvedeného spojenia, ktoré mimochod-
dom dokumentuje typickú *contradictio in adjecto*, možno hľadať v príslušnej
rímskej i stredovekej rétorike: vôľu zomretých predsa nemožno vykladať príliš
prísne (Ulp. D. 7,8,12,2), čo sa isteže v európskej testamentárnej praxi nevykla-
dalo rigidne alebo rigorózne k obsahu dispozície, ale skúmajúc skutočnú vôľu
poručiteľa, ktorá sa mohla meniť na základe testamentárnej slobody. Spojenie
ultima voluntas/dispositio použili napríklad uhorské syntézy civilného práva:
HUSZTY, S.: *Iurisprudentia practica seu Commetarius novus in ius hungaricum*.
Liber secundus, Jäger: Typis Gregorii Johannis Streibig 1757, s. 160; *Bypartita*
cynosura universi iuris ungarici de rebus, actionibus et personis. Pars I., Jäger:
Typis Gregorii Johanni Streibig 1749, s. 391; SZEGEDI, J.: *Tripartitum iuris*
Hungarici tyrocinium. Pars Prima, Tirmaviae: Typis Collegii academici Societatis
Jesu 1751, s. 508; KÖVY, A.: *Elementa iurisprudentiae Hungaricae*. Cassoviae:
Typis Francisci Landere de Fűskút 1807, s. 230; KELEMEN, E.: *Institutiones*
iuris Hungarici privati. Liber II., Budae: Typis regiae scientiarum universitatis

zásobe aj v 20. storočí²⁹ a našiel svoje praktické využitie v slovenskej kalkovanej podobe: *posledný/ostatný poriadok* (v kultúrnej západo-slovenčine *poradek*³⁰). Ide o termín, ktorý vystihol hlavný zámer úkonu *mortis causa*, a to vytvoril poriadok s vecnými právami viazucimi sa na osobu poručiteľa pre prípad smrti.³¹

Dedenie podľa posledného poriadku³² sa v podstate nielen v uhorskom, ale aj v európskom právnom systéme realizovalo najčastejšie zriadením závetu alebo testamentu, a preto sa s ním v užšom zmysle *posledný poriadok* stotožnil, čím tento termín do neho subsumoval. Ak sa naň pozrieme z inej, rozširujúcej perspektívy, tak potom *testament*, termín originálne dominujúci v úze staršej uhorskej aj novšej československej terminológie, prijal význam *pars pro toto* na pomenovanie úkonu posledného poriadku.³³

Hungaricae 1818, s. 317; JUNG, J.: *Darstellung des ungarischen Privatrechtes*. Band II., s. 104 – 105, SZLEMENICS, P.: *Elementa iuris Hungarici iudicarii civilis*. II. Tomus, Posonii, 1829, s. 105.

²⁹ KUCHAR, R.: K vývinu slovenskej právnej terminológie. In *Slavica slovac*, 1969, r. 4, č. 3, s. 289.

³⁰ KUCHAR, R.: *Právo a slovenčina v dejinách*, s. 61.

³¹ KUCHAR, R., tamže, s. 60.

³² Staršie uhorské právo nepoznalo viaceré, napríklad v Čechách známe inštrumenty formálno-právnych úkonov prejavu poslednej vôle, ako boli spolok (dohoda viacerých fyzických osôb – šľachticov – o vzájomnej dedičskej postupnosti v prípade úmrtia niektorého člena spolku), od 15. storočia obľúbené nápadné listy (simulovanie neexistujúceho dlhu, ktorý sa mal splatiť až po smrti dlžníka tým, že veriteľ pre uspokojenie uvedenej, fingovanej pohľadávky vstúpil do všetkých práv a majetku dlžníka), a v neposlednom rade *kšaft* (v dobovom význame testament, od slovesa *schaffen* – porúčať, rozkazovať).

³³ KUCHAR, R.: *Zmluvy a iné právne úkony a ich vyjadrenie v staršej slovenčine*, s. 153. Jung sa priklonil k uvedenej koncepcii závetu, keď ho označil za „*der letzte Verfügung der letzte Wille, wodurch jemand erklärt, was nach seinem Tode mit seinem hinterlassenen Vermögen geschehen soll, wird Testament genannt*“. JUNG, J.: *Darstellung des ungarischen Privatrechtes*. Band II. Wien: B. Th. Bauer 1818, s. 104 – 105; o pôvode závetu a jeho používaní v právnej terminológii susedného Rakúska pozri UNGER, J.: *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts. Das österreichische Erbrecht systematisch dargestellt*. Sechster Band, Leipzig: Druck und Verlag bei Breitkopf und Härtel 1864, s. 41; v susedných Čechách

V histórii však vždy *posledný poriadok* zostal terminologicky širším pojmom než *závet/testament*, pretože pojal aj ďalšie formy: dedičskej zmluvy, darovania pre prípad smrti, kodicilu.³⁴ Je taktiež zrejmé, že počas celého vývinu uvedený termín extenzívne rozšíril svoj obsah a v negatívnom vyjadrení mohol zahŕňať aj vylúčenie z dedičstva, úkon vydedenia, odvolanie úkonu *mortis causa*.³⁵ Na podporu konformity a uniformity úkonu posledného poriadku s testamentom alebo závetom poslúžili aj nižšie uvedené charakteristiky/definície, z ktorých vyplývala ich terminologická konsonancia. Termín posledný poriadok *de facto* i *de iure* obsahovo, terminologicky splynul so súčasným úkonom *mortis causa*.

Núka sa ešte vysvetlenie, že pokiaľ sa ďalej používalo spojenie úkon(y) posledného poriadku/vôle v období po roku 1848, mysleli sa ním úkony závetu (v diverzite jednotlivých druhov), dedičskej zmluvy, darovania pre prípad smrti a ich doplnkov a zmien (kodicilov), avšak s dôvetkom, že tak v teoretickej, ako aj praktickej (najmä zákonodarnej) rovine bola možná pretrvávajúca akceptácia súdobého nároku posledného poriadku ako závetu v širšom kontexte.³⁶ V novšom práve 20. storočia sa označili za akty posledného poriadku tak úkony jednostranné – závet, ako aj dvojstranné – dedičské zmluvy a obe sa traktovali ešte i v období 1. polovice 20. storočia za akty „poslednej“, slobodne vyjadrenej vôle jednotlivca konať s právnymi účinkami, t. j. s účinkami *post mortem*.³⁷

---

a na Morave sa v prvorepublikovom období používalo všeobecné označenie podľa znenia ABGB „*poslední pořizeni*“, pozri napríklad KRČMÁŘ, J.: *Právo občanské V. Dedičské právo*. Praha: Nákladem Spolku Československých právníků Všechní knihtiskárna Typus Praha-Smíchov 1928, s. 21 n.

³⁴ LUBY, Š.: *Základy všeobecného súkromného práva*, s. 246.

³⁵ Na to výslovne poukázal BALKO, V.: *Vzorník úradných a súdnych prác*, s. 119.

³⁶ GZOVSKÝ, V.: *Privátne testamenty podľa práva platného na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi*. Prešov: tlačou a nákladom Sv. Mikuláša 1925, s. 9.

³⁷ SZEGÖ, K.: *Nákres na Slovensku platného dedičného a manželsko-majetkového práva*. Ružomberok: tlač „Leo“ kníhtlačiariský a nakladateľský spolok účasť. spol., 1919, s. 9 a 19.

Nižšie uvádzané definície posledného poriadku/vôle sa stali súčasťou minulých zákonných ustanovení i odborného výkladu právnej vedy³⁸ a pre ich prehľadnosť možno uviesť nasledujúce:

- opatrenie poručiťľa o jeho majetku pre prípad jeho smrti;³⁹
- úkon, ktorým poručiťľ svoje imanie alebo jeho čiastku jednej alebo niekoľkým osobám neodvolateľne postupoval pre prípad smrti (§ 552 ABGB);⁴⁰
- právny úkon poručiťľa, ktorý disponoval svojím majetkom pre prípad svojej smrti;⁴¹
- odvolateľný úkon, ktorým „zostaviteľ“ v prospech jednej alebo viacerých osôb zostavoval pre prípad svojej smrti svoj majetok alebo jeho časť (§ 512 *Návrhu všeobecného zákoníka občianskeho*);⁴²
- posledná vôľa „zostaviteľa“, vyjadrená v predpísanej zákonnej forme, určujúca, akým spôsobom sa malo po jeho smrti rozdeliť jeho imanie – „čo sa rozumie závetom v širšom zmysle“, a ktorá mohla byť jednostranným prejavom, nezávislým od vôle inej osoby, „čo sa rozumie závetom v širšom zmysle“, alebo dedičskou zmluvou.⁴³

³⁸ Sledovali sa zákonné aj právnu vedou prijaté definície a objasnenia jednotlivých úkonov *mortis causa*, v širšom aj užšom rámci, vo vývoji v priebehu 18., 19. a 1. polovice 20. storočia.

³⁹ LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*, Budapest: Grill Károly Könyvkiadóvállalata 1913, s. 639, podľa FAJNOR, V. – ZÁTURECKÝ, A.: *Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi*, s. 520.

⁴⁰ Citované podľa SCHELLE, K. – SCHELLEOVÁ, I.: *Civilní kodexy 1811 – 1950 – 1964*. Brno: Masarykova univerzita 1993, s. 140.

⁴¹ LUBY, Š.: *Základy všeobecného súkromného práva*, s. 246.

⁴² FAJNOR, V. – ZÁTURECKÝ, A.: *Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi*, s. 543.

⁴³ GZOVSKÝ, V.: *Privátne testamentsy podľa práva platného na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi*, s. 7.

1.2.2. Testament/závet

Metodologická poznámka o používaní termínov *závet* a *testament*

Historický termín *testament* sa pre jednoznačnú právnu kvalifikáciu dôsledne synonymne asocjuje so *závetom*, pričom prvý termín sa v práci bude používať minimálne. Uvedená metodologická a terminologická glosa, samozrejme, berie ohľad na pravdivosť tvrdenia, že sa *testament* v slovenskej právnej terminológii normotvorby, právnej vedy aj praxe vyskytoval nielen v stredoveku a novoveku, ale napokon i v 1. polovici 20. storočia. Zároveň sa tým zohľadní terminologický posun a príklon k súčasnej, pozitívno-právnej slovenskej terminológii a k výhradnému používaniu termínu právneho aj právnického jazyka – *závetu*, v extenzívnom bádani dejín tvorby slovenských moderných, zákonných úprav.⁴⁴

Z predchádzajúceho názoru vyplynulo rozhodnutie, že prihliadnuc k právnemu jazyku skúmaných normatívnych textov prevažne z 1. polovice 20. storočia a súčasnému pozitívnemu vyjadreniu, používa práca ďalej termín *závet* v dnešnom pozitívno-právnom legálnom úze, v dvojitom význame samostatného úkonu *mortis causa* i v označení úkonov posledného poriadku *in generale*.

Na pomenovanie úkonu *závetu* sa zaužíval synonymný rad termínov, aktívne uzuálny najmä v súdovej uhorskej právnej praxi: „*ultima voluntas*, *Testament/um*, *letzte Willensmeinung*, *letzter Wille*, *Satzung*, *Willenvermächtnis*, *testamentarische Ordnung*,⁴⁵ a ktorý v slovenských redakciách znel napríklad: (*ostatná*, *posledná*)

⁴⁴ Pozri KRČMÁŘ, J.: *Dědické právo. Právo občanské V*. Praha: Nákladem spolku československých právníku Všehrd, Typus, Praha-Smíchov 1928, s. 15.

⁴⁵ MAJTÁN, M. (red.): *Historický slovník slovenského jazyka*. Bratislava: Veda, IV. zv., 1995, s. 147, VI. zv., 2005, s. 48 – 49.

dispozícia, kšaft,⁴⁶ poriadok, porukomie, porukomstvo,⁴⁷ poručenie, konečná, ostatná, alebo posledná vôľa, no najčastejšie používaným termínom zostal *testament*,⁴⁸ a v maďarčine: *végső akarat és kivan-ság, (utolsó) végrendelet*“.⁴⁹

Slovenčina poznala už z najstarších slovenských testamentárnych redakcií termín *posledná, ostatná vôľa*, ktorý niesol⁵⁰ v spojení s adjektívom posledný/ostatný v staršej terminológii popri neutrálne chápanej „*schopnosti slobodne sa rozhodovať*“ aj pomerne vyhranení terminologický význam „*testamentu*“, ktorý dodnes v ľudovej slovo tvorbe (tak slovenskej, ako aj českej) stále pretrváva *unum et idem*, v totožnej historickej konotácii.⁵¹

Termín *závet* v právnych dejinách nepredstavoval lexikálnu jed-

⁴⁶ Vplyv jazykovo a kultúrne blízkej češtiny, ktorá, ako sa už skôr dokázalo, ovplyvňovala slovenskú (právnú) terminológiu do roku 1918 len okrajovo, čo sa prejavilo transpozíciou originálneho staronemeckého slova *gekšaft*, prijatým v súdovej odbornej češtine ako *kšaft*. Hoci bohemizmus *kšaft* nebol úplne testamentárnej praxi na Slovensku neznámy, zostal však vždy na periférii záujmu. Uvádzal ho vo svojom slovníku a dokonca ho preferoval pred testamentom BERNOLÁK, A.: *Slovár Slovenský, Česko-Laťínsko-Nemecko-Uherský*. II. zv., Budín: Typis et Sumptibus Typogr. Reg. Univers. Hungariae 1825, s. 1119, pozri tiež TABLIC, B.: *Kratičká Summa práv uherských*. Vácov: u Antonína Gottlika prom. Knihtl., 1801, s. 20 – 23. V mestskom práve Trnavy sa vyskytlo toto spojenie: „*posledni ksaft*“ v jednom zo slovenských testamentov z 18. storočia (ŠABA, pob. Trnava, MG Trnava, sign. 3-7-3). K termínu *kšaft* pozri KUCHAR, R.: Administratívno-právna terminológia cudzieho pôvodu v Bernolákovskom Slovári. In *Slovenská reč*, 1987, r. 52, č. 5, s. 289; KUCHAR, R.: *Právo a slovenčina v dejinách*, s. 25, 63.

⁴⁷ *Porukomie* a *porukomstvo* sa používali v regionálnej terminológii turčianskeho nárečia v okolí Martina, in KUCHAR, R.: *Právo a slovenčina v dejinách*, s. 61.

⁴⁸ KUCHAR, R., tamže, s. 21, 60, 61.

⁴⁹ Dokumentácia na podklade trnavskej mestskej testamentárnej praxe 18. – 19. storočia, napríklad sign. 3-22- 37, 3-28-22, 3-28-7.

⁵⁰ V prípade uvedeného termínu išlo o obdobnú situáciu (obsahová aj časová zhoda jej prijatia do terminológie kalkovaním) vo viacerých krajinách strednej Európy, pojem *vôľa* sa vyskytol v nemčine, češtine, poľštine. KUCHAR, tamže, s. 62.

⁵¹ KUCHAR, tamže, s. 62, KUCHAR, R.: *K vývinu slovenskej právnej terminológie*. s. 283 – 289.

notku, ktorá by sa na Slovensku historicky pertraktovala v najstarších závetoch slovenskej redakcie, hoci má slovanský základ v slove „*vě-titi*“ s etymologickým významom slávnostne hovoriť, ale aj zotavovať sa z choroby.⁵²

Pri porovnaní s novodobou českou, systematicky rozvinutejšou jazykovou normou Jungmann v Slovníku česko-německom uviedol pre uvedený úkon *mortis causa* synonymá: staršieho *kšaftu*, *testamentu* a ním novozavádzaného závetu v triplicitnom, neustálenom úze: *závěť*, *závěť* (f.) *versus* *závěť* (m.).⁵³ Jednou zo zásadných aktivít v čase doznievajúcej revolúcie 1848/49 bolo stretnutie terminologickej komisie, v ktorej členovia pracovali na jednotnej právnej terminológii pre všetky slovanské jazyky. Jej piata sekcia – Antonín Beck, Karel Jaromír Erben, Antonín Rybička, Alojs Vojtěch Šembera a Slováci Pavol Jozef Šafárik, Ján Kollár a Karol Kuzmány – sa zaoberala lexikálnym česko-moravsko-slovenským základom a tie „*cizí slova, která se sice již vžila, ale obyčejně ve zkomoleném tvaru, nebyla do slovníku pojata, ale vytvořena místo nich slova nová. Jsou to na příklad tato: branec místo rekrut, úrok místo činže, ústava místo konstituce, závět místo kšaft*“.⁵⁴ Preukázaná česko-slovenská aktivita v polovici 19. storočia smerovala teda len k ustáleniu uvedeného termínu *závet* v česko-slovenskej lexike, hoci išlo o jeden z prvých pokusov jazykovedcov bez priameho relevantného dosahu na jazykovú prax tej doby, neustále preferujúcu na Slovensku len nepatrne oslabenú v používaní (a)historickú lexému *testament*. O ustálení používania závetu možno ešte dodať, že v 30.

⁵² MACHEK, V.: *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha: Academia 1971, s. 687.

⁵³ Pozri 2. diel (s. 214), † *kšaft*, 4. diel, (s. 580), *Testament*, u, m. ol. et slav. = *kšaft*, *das Testament*, 5. diel (s. 590), *závěť*, *závěť*, i, f., *závěť*, u, m. JUNGSMANN, J.: Slovník česko-německý (1834 – 1839), označenie † znamenalo cudzie, zle tvorené alebo podozrivé slová. Dostupné na internete: <http://www.slovník.cz/>

⁵⁴ Podľa RŮŽIČKA, V.: Vědecké zpracování české právní terminologie, zvláště v 19. století. In *Právněhistorické studie*, 1957, r. 3, s. 147. Samotný separát terminologickej komisie bol vydaný v roku 1850; *Juridisch-politische Terminologie für slawischen Sprachen Oesterreichs*. Deutsch-böhmische Separat-Ausgabe. Wien: Kaiserlich-königliche Hof- und Staatsdruckerei 1850.

rokoch 20. storočia na zjazde slovanských právnikov v Bratislave sa v návrhu porovnávacieho slovanského právneho názvoslovia presadzoval termín pre česko-slovenskú terminológiu *závet*.⁵⁵

Využívanie jazykovej normy – *závet* – možno zdokumentovať v jednom z prvých novodobých slovensko-maďarských slovníkov A. Pechány, pričom je zaujímavé, že synonymum *testament* už autor evidentne vynechal.⁵⁶ Možno uvažovať o homogénnom chápaní uvedených termínov *in simile* s dôležitou poznámkou, že termín *testament* sa pod exogénnym vplyvom cudzojazyčných terminológií (najmä nemeckej, kde sa doteraz používa) na Slovensku plne asimiloval a vžil v takmer celom skúmanom období a až približne do konca 1. polovice 20. storočia sa jeho používanie prelomilo v prospech petrifikácie závetu.⁵⁷

---

⁵⁵ Poľsky: *ostatnia wola*, juhoslovansky: *zavet*, bulharsky: *zavjet*, rusky: *zavěščanie*. Pozri bližšie Návrh srovnávacieho právnického názvoslovia slovanského. Vestník I. Sjazdu. In *Právny obzor*, 1933, r. 16, s. 146 – 171, 199 – 223, 250 – 269.

⁵⁶ Pozri PECHÁNY, A.: *Slovník slovenský a maďarský dľa Jozefa Loosa*. Budapest: Bratia Révai literárny ústav úč. spol., 1906, s. 390; Fajnor a Záturský v právnickom slovníku uvádzali rovnoznačne závet aj testament a im nadradený poriadok na prípad smrti, FAJNOR, V. – ZÁTURSÝ, A.: *Právnický terminologický slovník*. I. časť maďarsko-slovenská, Turčiansky sv. Martin: Matica slovenská 1921, s. 89, 141, 186.

⁵⁷ Napríklad SZEGÖ, K.: *Nákres na Slovensku platného dedičného a manželsko-majetkového práva*, s. 23 n. V období československého práva sa oba termíny miešali a zároveň sa používal podľa vzoru českej terminológie už termín závet. Pozri duálnu petrifikáciu v GZOVSKÝ, V.: *Privátne testamety podľa práva platného na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi*, s. 7 n; BALKO, V.: *Vzorník úradných a súdnych prác*, s. 119 n.; V. Fajnor používal už len termín závet. Pozri FAJNOR, V.: *Dedičské právo na Slovensku*, s. 71 n.; FAJNOR, V. – ZÁTURSÝ, A.: *Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi*, s. 520 n.; Komentár k občianskemu právu podľa Fajnora, Záturského preferoval závet, pozri ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J.: *Komentár k čl. obecnému zákoníku občianskemu a občanské právo na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi*. Codex Bohemia: Praha 1998, reprint pôvodného vydání, díl III. Príkladom uzuálnosti závetu bola aj Lubyho učebnica súkromného práva z roku 1946, ktorá zreteľne preferovala termín *závet*, keď uvádzala dedičský titul dedenie zo závetu, no pri rozbere jednotlivých druhov závetov používala ešte fakultatívne aj termín testament. LUBY, Š.:

* * *

Definície závetu možno zhrnúť najmä zo skúmaných formálnych prameňov zákonodarstva, relevantných prác uhorskej a československej právnej vedy do roku 1950:

- v zmysle už zadefinovaného významu z rímskeho a kánonického práva ako priama deklarácia/vyjadrenie poslednej vôle ustanoviť dediča;⁵⁸
- „spravodlivé“,⁵⁹ dobrovoľné rozhodnutie/dispozícia o tom, čo chcel niekto, aby sa po jeho smrti stalo s jeho majetkom;⁶⁰
- posledný poriadok, ktorým niekto vyjadroval, čo sa malo stať po jeho smrti s jeho pozostalosťou. Zároveň sa nepožadovalo ustanovenie dediča ako obsahová náležitosť, čím sa závet mohol porovnávať s *donatione mortis causae*;⁶¹
- jednostranný posledný poriadok, ktorý musel vyhovovať určitým obsahovým a formálnym náležitostiam;⁶²
- jednostranný právny úkon pre prípad smrti, viazaný k slávnostným

---

Základy všeobecného súkromného práva. Reprint, III. vydanie, Šamorín: Heuréka 2002, s. 247 n.

⁵⁸ PUTZ, K.: *Der System des ungarischen Privatrechtes.* Wien: Verlag der G.I. Manz'schen Buchhandlung 1870, s. 335.

⁵⁹ Adjektívum „*iustus*“ – by sa nemusel v tomto prípade prekladať vždy len ako spravodlivý, ale aj správny, náležitý, riadny, zákonný, a mohol byť použitý v starších právnických dielach ako prejav poručiteľovej vôle vychádzajúcej z prirodzeného práva (*iuris naturalis*).

⁶⁰ Pozri bližšie HUSZTY, S.: *Iurisprudentia practica seu Commetarius novus in ius hungaricum.* Liber secundus, Jáger, 1757, s. 160; *Bypartita cynosura universi iuris ungarici de rebus, actionibus et personis.* Pars I. Jager: Typis Gregorii Johannis Streibig 1749, s. 391; SZEGEDI, J.: *Tripertitum iuris Hungarici tyrocinium,* s. 508; KÖVY, A.: *Elementa iurisprudentiae Hungaricae.* Cassovia: Typis Francisci Landere de Fűskút 1807, s. 230; KELEMEN, E.: *Institutiones iuris Hungarici privati.* Liber II., Budae 1818, s. 317; JUNG, J.: *Darstellung des ungarischen Privatrechtes.* Band II., s. 104 – 105, SZLEMENICS, P.: *Elementa iuris Hungarici iudiciarii civilis.* II. Tomus, Posonii 1829, s. 105.

⁶¹ PUTZ, K.: *Der System des ungarischen Privatrechtes,* s. 335.

⁶² LUBÝ, Š.: *Dejiny súkromného práva na Slovensku,* s. 522.

formalitám, ktorým poručiteľ rozhodoval, čo sa malo stať s jeho imaním po jeho smrti, alebo urobil v ňom vedľa toho aj iné opatrenia, pokiaľ to pripúšťalo objektívne právo;⁶³

- posledný poriadok pojatý do jednostranného právneho úkonu, ktorý bol síce účinný, len čo ho poručiteľ vykonal, ale ten ho mohol za svojho života kedykoľvek odvolať a tiež ľubovoľne nahradiť iným;⁶⁴
- jednostranný posledný poriadok, ktorý vyhovoval určitým predpísaným obsahovým a formálnym (vonkajším) náležitostiam.⁶⁵

K správne poznaniu uvádzanej terminológie treba podať syntetizujúce hmotno-právne závery súdovej tvorby uhorskej jurisprudencie, tak ako ich koncipoval Huszty v II. knihe svojho kompendia uhorského práva⁶⁶, a podobne i Kelemen v II. knihe Inštitúcií uhorského súkromného práva.⁶⁷ Závet definovali obaja ako „*spravodlivé a dobrovoľné rozhodnutie o tom, čo chce niekto, aby sa po jeho smrti stalo s jeho majetkom*“.⁶⁸

---

⁶³ FAJNOR, V.: *Dedičské právo na Slovensku*, s. 71. Rovnoznačná definícia sa nachádza in CAMPENHAUSEN, A. – RIEDEL-SPANGENBERGER, I. – SEBOTT, R.: *Lexikon für Kirchen- und Staatskirchenrecht*. Band 3, Paderborn: Verlag Ferdinand Schöningh 2004, s. 681.

⁶⁴ FAJNOR, V. – ZATURECKÝ, A.: *Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi*, s. 520.

⁶⁵ LUBY, Š.: *Základy všeobecného súkromného práva*, s. 247.

⁶⁶ Vychádzal z biblického chápania knihy Genezis, kap. 35, v ktorej Abrahám určil za svojho dediča Izáka, vylúčiac tým synov splodených v konkubinate, tiež z kap. 46, v. 5, keď patriarcha Jakub adoptoval za svojich vnukov synov Jozefa, Manassa a Ephraima, a urobil tak formou závetu. Forma a formálna stránka závetov 18. storočia podľa Husztyho a Kelemena pochádzala z rímskeho civilného práva. KELEMEN, E.: *Institutiones iuris Hungarici privati*. Liber II., s. 316 – 317; HUSZTY, S.: *Iurisprudentia practica seu Commetarius novus in ius hungaricum*, s. 160.

⁶⁷ Kelemenova trojzväzková monografia sa stala po svojom vydaní v roku 1814 dlho rešpektovanou a neprekonanou prácou o uhorskom súkromnom práve, pozri DAUSCHER, A.: *Das ungarische Civil- und Strafrecht nach den Beschlüssen der Judex-Curial-Conferenz*. Wien: Verlag von Friedrich Manz 1862, 2. vermehrte und verbesserte Auflage, s. 8.

⁶⁸ „*voluntatis nostrae iusta sententia de eo, quod quis post mortem suam fieri velit*“, HUSZTY, S.: *Iurisprudentia practica seu Commetarius novus in ius hungaricum*,

Huszytyho právny názor sa opieral o koncepciu závetu ako:

- 1) slobodného úkonu poručiteľa, ktorý vyplýval z jeho vôle a rozhodnutia (*arbitrio*);
- 2) „spravodlivého“ rozhodnutia (*iusta sententia*), ktoré vychádzalo zásadne z dodržania všetkých formálnych a obsahových náležitostí (na podklade zák. čl. XXVII/1715);
- 3) rozhodnutia (*sententiae*) pochádzajúceho z vážnej a premyslenej vôle;
- 4) nakladania s majetkom pre prípad smrti v tom zmysle, že sa úkon dotýkal iba právnej skutočnosti smrti (t. j. jednému z prvých predpokladov dedenia), a že sa realizoval až okamihom smrti, preto sa závet označoval aj ako *ultima voluntas*, ktorá bola poslednou vôľou nie preto, že sa zakladala v rozhodnej chvíli smrti alebo v domnienke smrti, ale že sa dovŕšovala až samotnou smrťou (*ultima voluntas morte perfecta*).⁶⁹ Ako sa vyjadril pregnantne Kelemen, v uvedenom sa naplňali prirodzeno-právne, filozofické predpoklady testátneho dedenia – skutočnosti smrti a existencie neodvolateľne platnej, poslednej vôle v okamihu *actus mortis*.⁷⁰

Kelemenov komentár zdôrazňoval, že toto slobodné rozhodnutie poručiteľa⁷¹ sa muselo opierať nielen o fyzickú, ale aj o morálnu schopnosť slobodne testovať. Akékoľvek pochybnosti o absencii slobodnej vôle a rozlišovaní dôsledkov konania, vylučovali podľa

---

s. 160; veľmi podobne Kelemen: „*voluntatis ultimae legitima declaratio de eo, quod quis cum patrimonio suo post mortem fieri vult*“. Patrimoniom sa nazýval všetok hnuiteľný a nehnuteľný majetok, ktorý vlastnila konkrétna fyzická alebo právnická osoba. KELEMEN, E.: *Institutiones iuris Hungarici privati*. Liber II., s. 315.

⁶⁹ HUSZTY, S.: *Iurisprudentia practica seu Commetarius novus in ius hungaricum*, s. 160.

⁷⁰ KELEMEN, E.: *Institutiones iuris Hungarici privati*. Liber II., s. 317.

⁷¹ Vôľa poručiteľa a jej manifestácia vychádzali zo všeobecných zásad právnych úkonov: náležitostí vôle (skutočná, vedomá, vážna, slobodná a zrozumiteľná), prejavu vôle (dodržanie právom stanovenej formy), zhoda vôle s prejavom (vylúčenie omylu, bez vážneho úmyslu, simulovanie právneho úkonu). Bližšie LUBY, Š.: *Dejiny súkromného práva na Slovensku*, s. 227 n.

uhorského práva každú takú fyzickú osobu z testovania. Nehodnými zriadiť závet sa v danom období stávali osoby:

- a) s vadou v schopnosti rozumového vnímania a rozlišovania (čiže duševne chorí, deti, resp. tí, ktorí nedosiahli legitímny vek, alkoholičtí, a tí, ktorí boli uvedení do omylu, podvodu alebo prinútení násilím);
- b) s vadou v prejave vôle, ktorá by testamentárny akt robila nezrozumiteľným; takými boli hluchonemí, nemí, hluchí a slepí;
- c) so zákazom testovať zo zákona: odsúdení pre závažné trestné činy *crimen laesae majestatis seu notae infidelitatis*.

Úkony posledného poriadku museli, prirodzene, vychádzať nielen z uvedených zákonných predpokladov testovať (*activitas testandi*), no vtedajší uhorskí právni teoretici *in hoc casu* rovnako zdôrazňovali právne východisko dodržania vonkajších (*externae*) a vnútorných (*internae*) náležitostí, ktoré zároveň klasifikovali a diverzifikovali jednotlivé úkony navzájom. Ved' napokon stála súdna prax uhorského najvyššieho súdu Kráľovskej kúrie vo svojom rozhodnutí z 27. novembra 1900, č. 3255/1900 posúdila aj formu, aj obsah úkonu závetu a zhodla sa na tom, že nie forma, ale obsah určoval, čo sa malo považovať za závet: „výrazom závet' rozumie nie listinu, ale v nej obsažené posledné poriadenia“.⁷²

V každom prípade však testamentárna dispozícia sledovala právnu skutočnosť smrti, a nie jej reálne naplnenie, a preto dedič alebo legatár nadobúdala len právo *in spe* (potenciálne) na dedičskú postupnosť za dvojitej podmienky *sine qua non*, že poručiteľ je mŕtvy a nezmenil počas svojho života poslednú vôľu, čo mohol až do momentu smrti kedykoľvek urobiť. Ďalej právo vyžadovalo na reálnu solúciu z úko-

---

⁷² V dôsledku toho, „predpis, obsahujúci v bode a) § 1 zák. čl. XVI/1876 nemôže mať iný zmysel než ten, že len sám úkon posledného poriadku (posledné poriadenie) musí byť v celom rozsahu vlastnoručne napísaný poručiteľom (poridovateľom)“, podľa FAJNOR, V. – ZÁTURECKÝ, A.: *Zásadné rozhodnutia býv. uh. kr. Kúrie (do 28/X 1918) a Najvyššieho súdu Československej republiky vo veciach občianskych z oboru práva súkromného*. Bratislava: Nákladom Právnickej Jednoty na Slovensku, 1927, s. 1039, (ďalej len *Zásadné rozhodnutia*).

nov poslednej vôle ich publikáciu po smrti poručiteľa pred zainteresovanými stranami (dedičmi, vykonávateľmi úkonov *mortis causa*, legatármi)⁷³.

Každý závet obsahoval:

- 1) samotné opatrenia pre prípad smrti (testamentárnu dispozíciu);
- 2) prejav vôle poručiteľa, že jeho konanie malo považovať právo za úkon posledného poriadku;
- 3) osvedčenie celého úkonu predpísaným počtom svedkov (s výnimkou niektorých druhov závetov⁷⁴).

1.2.2.1. K historickému významu a výskumu testamentov⁷⁵ na Slovensku

Predovšetkým teoretický úvod by mal zahrnúť poukaz na pôvodný stredoveký a zásadne prekračujúci význam/charakter úkonu posledného poriadku v najstarších obdobiach, keď sa poručiteľ vyjadroval o posledných veciach človeka. Za svoje znovuzrodenie vďačil európsky testament stredovekej cirkvi približne okolo roku 1100.⁷⁶ Z nadpozemského zorného uhla účinnosť každého úkonu *mortis causa* po smrti poručiteľa sa neobmedzovala na úzky svet okolitej pozemskej reality (na majetok), a preto daný úkon získal v kresťanskej spoločnosti transcendentný, a nie originárny právny rozmer. Poručiteľovi, resp. subjektu zriaďujúcemu úkon posledného poriadku, sa javil uvedený eschatologický aspekt dôležitejší než právna stránka v modeli kresťanskej recepcie a adaptácie testamentárneho práva do uhorskej

⁷³ KELEMEN, E.: *Institutiones iuris Hungarici privati*. Liber II., s. 319.

⁷⁴ Zaradili sa sem holografné závetý napísané a podpísané samotným poručiteľom, pred notárom zriadené závetý, privilegované, znejúce v prospech potomkov alebo manžela/lky, a uskutočnené za mimoriadnych okolností. In GZOVŠZKÝ, V.: *Privátne testamety podľa práva platného na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi*, s. 32.

⁷⁵ Historiografia na Slovensku sa rozhodla pre uvedenú jazykovú normu s prihliadnutím na recepciu latinského originálu *testamentum* zo súdobých prameňov.

⁷⁶ COING, H.: *Europäisches Privatrecht*, Band I., s. 564.

(resp. európskej) právnej kultúry. Kresťanstvo sa totiž vždy dotýka-
lo transcendentného a imanentného zároveň: ako Boh mal dosah na
človeka, tak človek zriadením úkonu *mortis causa* realizoval neustále
prítomný, spásonosný postulát, odovzdávajúc do Božieho milosrden-
stva svoju dušu v hodine smrti.⁷⁷

Teda ako by bolo najprirodzenejšie skúmať a vedecky prezento-
vať závet v zmysle prameňa historického poznávania a poznania?
V historiografii sa k nemu už dlhšie pristupuje z viacerých stano-
vísk. Dejiny každodennosti (hlavne pre stredovek a čiastočne raný
novovek) s ním operujú ako s akceptovaným prameňom poznania
materiálnej kultúry, pre sociálne dejiny sa odvíja jeho evidentný
informačný kód poznania rodinných pomerov, subštruktúr, rodovej
skladby v priamo zdôrazňovanom hodnotovom primáte rodinnej sú-
držnosti so zdanlivo rovnocenným postavením mužov a žien (resp.
dedičov a dedičiek). V historickej antropológii je stále prijímaným
prameňom psychického, duchovného obrazu, jedinečnosti životného
osudu každého poručiťľa.

Od prekonanej idey poslednej výpovede, akejsi spovede, bilan-

---

⁷⁷ Človek sa lúčil so svetskou cirkvou, aby sa stal členom nebeskej. Vzdával sa všet-
kého svojho majetku, aby sa pred Bohom objavil v stave, v akom prišiel na svet,
keďže obnovoval svoj základ v evanjeliovom príkaze: vydaj svedectvo zo svojho
šafárenia (Lk. 16,1 – 13), tak, že odpustil svojim bližným, obdaroval ich. Všetky
obety zomierajúcich a pozostalých slúžili jedinému cieľu – vyvarovaniu sa alebo
zmierneniu očistcových múk, ktorých pôvodnú formuláciu predniesol Lyonský
snem v roku 1247, a tak každé uľahčenie tohto trápenia malo byť životnou sna-
hou a aj majetok sa v záвете premieňal na duchovnú obeť. S obnovou rímskeho
práva v 12. storočí sa preto testament/závet znovu dostal do obľuby ako vhodný
prostriedok dosiahnutia/priblíženia sa osobnej spásy pre seba a svojich blízkych.
Pre stredovekú psyché sa vnímal ako akt poslednej vôle a ľudských spásonos-
ných donácií (*donationes pro remedio animae*) a ako najlepšia investícia, lebo pri
premieňaní tela Pánovho v eucharistii sa vykonávalo tajomstvo spásy cez oslá-
venie zmŕtvychvstaného Krista. V slovenskom prostredí sa touto témou zaoberal
J. Nemeš a svoje podstatné závery k dejinám každodennosti, materiálnej kultú-
ry a k dedeniu uhorského duchovenstva prináša v štúdiu Testament ako prameň
materiálnej kultúry stredoveku (uhorské duchovenstvo). In *Studia archeologica
Slovaca Medievalia II.*, Bratislava 1999, s. 113 – 127.

covania spolu s prirodzenou, následnou prípravou na stretnutie so smrťou a Božou prozreteľnosťou, sa uvedená obsahová premisa v neskorom novoveku, v období predindustriálnej a industriálnej éry Uhorska, pod vplyvom výraznej sekularizácie 19. storočia a príklonu k testamentárnej výpovedi ako právnomu úkonu *mortis causa*, konečne potlačila do úzadia, a preto sa zdôraznilo právne a následne historickoprávne hľadisko naň, ktoré sa vlastne nikdy nezmenšovalo ani pri tvorbe prvých zachovaných testamentov európskej proveniencie.⁷⁸ V stredovekej uhorskej právnej písomnej praxi (predovšetkým hodnoverných miest a mestských kníh protokolov testamentov⁷⁹) sa zachovali prvé závetu už z 13. storočia a sú zaujímavé v dvoch aspektoch: subjektívna forma (*ego* forma) a prítomnosť svedkov overujúcich konštitutívne závetný úkon, čo bolo výnimočné u iných druhov stredovekých listín⁸⁰.

⁷⁸ LACLAVÍKOVÁ, M. – ŠVECOVÁ, A.: Testament ako prameň poznania uhorského dedičského práva (porovnávacía sonda normatívneho stavu a jeho realizácie v testamentoch trnavských mešťanov v rozmedzí rokov 1800 – 1870). In *Stát a právo v letech 1848 – 1918 ve stredoevropském kontextu. Sborník příspěvků z mezinárodní konference, konané v Bratislavě 1. – 2. června 2006*, Schelle, K. – Vojáček, L. (ed.), Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva: Bratislava 2007, s. 144 – 160; NEMEŠ, J.: *Testament ako prameň materiálnej kultúry stredoveku (uhorské duchovenstvo)*, s. 113 n.

⁷⁹ Jedna z prvých analýz mestských kníh testamentov pochádzala od E. Vranovej, ktorá skúmala ranonovoveké závetu po materiálnej stránke v zachovanom druhom protokole testamentov Bratislavy z rokov 1529 – 1558. Formulár zápisov korešpondoval s inými uhorskými závetmi vytvorenými v danom čase. Testamentárny zápis obsahoval invocáciu, mená členov mestskej rady, doslovný odpis testamentárneho úkonu, dátum úkonu zriadenia závetu a formulu publikácie: „*eröffnet und eingeschriben*“. In VRANOVÁ, E.: *Protokol testamentov mesta Bratislavy z rokov 1529 – 1558*. In *Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského – Historica*, Bratislava 1976, r. XXVII, s. 148.

⁸⁰ Prvé písomné zmienky o závetoch sa vyskytli v 12. storočí, hoci správ o závetoch cirkevných osôb alebo zriadených v prospech cirkvi z čias sv. Štefana nájdeme už pomerne hodne (hoci bez písomného podkladu originálu, najstarší doklad (zmienka) pochádzal z polovice 12. storočia, pričom išlo o závet ostrihomskeho arcibiskupa Martýria z roku 1158). Bližšie citovaný in KNAUZ, F.: *Monumenta ecclesiae Strigoniensis*. Tomus I., Strigonii: Typis descripsit Aegydius Horák,

Vzhľadom na prvé závetý, odzrkadľujúce štýl jednotlivých pisárov či kancelárií, v ich formulári sa možno stretnúť s rozličným poradím formúl, s ich počtom a variabilitou v konkrétnom znení. Napriek uvedeným odlišnostiam každý písomný závetný úkon starších období stredoveku a raného novoveku obsahoval invokáciu,⁸¹ intituláciu,⁸² arengu,⁸³ dispozíciu a dátum.⁸⁴ Pre právneho historika je najdôležitejšia dispozícia, vyjadrujúca právny úkon poručiteľa, jeho jasne formulovanú vôľu zanechať svoj majetok alebo jeho časť konkrétnym subjektom (dedičom, odkazovníkom). V dispozícii (prípadne aj v naračnej formule) sa dozvedáme o majetkových pomeroch, finančných a obligačných či príbuzenských vzťahoch poručiteľa a jeho rodiny v minulosti, resp. v rozhodujúcom čase zriaďovania úkonu posledného poriadku. Dispozícia tiež vypovedá, predovšetkým až do 1. polovi-

---

1874, s. 112 – 113. K 13. storočiu, keď sa stal uvedený právny druh už bežne rozšíreným, pozri tiež ECKHART, F.: Die glaubwürdigen Orte in Ungarn im Mittelalter. In *Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung*, Ergänzungsband, 1915, r. IX, s. 531.

⁸¹ Podľa obsahu závetov mesta Trnavy, napríklad: „*In Dei nomine amen*“, „*In nomine sancte Trinitatis patris, filii et spiritus sancti*“, „*Laus deo*“, „*In Namen der allerheiligsten Dreifaltigkeit*“, „*In Namen des almächtigen Gottes*“, „*We jmeno a nerozdylnu Svate Trojczcy. Amen*“, „*We gmeno Otcza, y Syna, y Ducha Swateho Amen*.“

⁸² Podľa obsahu závetov mesta Trnavy, napríklad: „*Ya Yan Androvicz*“, „*Nachdem ich Rosalia gebohrene Mattesz, wormals des Lorenz Beilager, jetzo gewesenen Schafler Ehegattin*“.

⁸³ Arenga vždy vysvetľovala len všeobecné dôvody a pohnútky poručiteľa vedúce k zriadeniu úkonu *mortis causa*. Túto skutočnosť na príklade novovekého typu meštianskeho závetu v Trnave 1. polovice 19. storočia zdôraznil poručiteľ obvyklou arengou spojenou s promulgáciou (formulou vyhlásenia prejavu vôle): „*že každemu czlowekowi smrt jista hodina ale nejista jest, sem sy uninila z nemoczu sicze obkliczena ale pry drobnej a zdrawej pamety z moju maliczku majetnost nasledujiczy poradek uczinity a sicze*“, 3–24–50, nemecká redakcia napríklad v jednom z prijatých znení: „*In der Überzeugung, daß der Tod einen jeden (sic!) Menschen gewiß, die Stunde aber Hinscheidens ingewiß, habe ich mich entschlossen bey heiterer Vernunft, dasjenige wohlbedächtlich festzusetzen was, nach meinem Tode meinem geringen Vermögen geschehen solle.*“ 3-19-33.

⁸⁴ Porovnaj KRÁL, P.: *Smrt a pohřby české šlechty na počátku novověku*, s. 93 n.

ce 19. storočia, o právne irelevantnej a obsolétnej, tzv. formule smrti – dispozícii s dušou a telom po skone, suplikačné formuly odbavenia pohrebu či pohrebných obradov a vysluhovania zádušných omší.⁸⁵

Závety šľachty pochádzajúce z teritória Slovenska nie sú dodnes dostatočne prebádané ani z obdobia stredoveku, ani novoveku, chýba najmä seriózný archívny výskum rodových archívov.⁸⁶ V meštianskom prostredí, ktoré stavom zachovania celkom iste prekračuje šľachtické či poddanské závety, keďže medzi mestskými fondmi sa môže rátať s niekoľkými tisíckami archívnych jednotiek, sa už vykonal úvodný výskum a vznikli prvé štúdie (pochádzajúce už zo 70. rokov 20. storočia⁸⁷), kde

⁸⁵ Pozri najnovšie ŠVECOVÁ, A.: Symbolika *artis bene moriendi* vyjadrená v trnavských meštianskych testamentoch 1. polovice 19. storočia. In *Acta Universitatis Tyrnaviensis – Iuridica, Ročenka Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave*, Trnava: TYPI 2009, r. VI, s. 343 – 359.

⁸⁶ Napríklad v Čechách sa naposledy zemskému šľachtickému dedičskému právu v novoveku venoval SÝKORA, A.: České zemské dědičné právo 16. století. In *Právník*, 2007, č. 7, s. 805 – 807.

⁸⁷ VRANOVÁ, E.: Protokol testamentov mesta Bratislavy z rokov 1526 – 1558, s. 147 – 173. SPIRITZA, J.: Testament Liebharda Egkenfeldera, bratislavského mestského notára v rokoch 1441 – 1456. In *Sborník Slovenského národného múzea – Historia*, 1967, r. 7, s. 167 – 182. SPIRITZA, J.: Údaje o zlatníckych výrobcích v najstaršom bratislavskom protokole testamentov (1427 – 1529). In *Zborník Slovenského národného múzea – Historia*, 1968, r. 8, s. 169 – 201; HOLOŠOVÁ, A.: Testament Štefana Munkátsyho. In *Trnava – okres a mesto*, časť Dokumenty, Bratislava: Obzor 1980, s. 357 – 366; z posledných prác PRELOVSKÁ, D.: Testament ako prameň analýzy každodenného života mešťanov. In *Studia historica Nitriensis*, Nitra 1995, r. 4, s. 83 – 86; ŠORECOVÁ, M.: Testamenty banskoštiavnických mešťanov zo 16. storočia. In *Zborník príspevkov ku konferencii Diplomatická produkcia v stredovekom meste*, Bratislava: Ministerstvo vnútra SR – odbor archívov a registratúr, 2005, s. 225 – 234.

K tomu pozri ostatné práce maďarských autoriek: SZENDE, K.: Családszerkezet és örökösödési szokások a későközépkori Sopronban és Pozsonyban. In *Levéltári Közlemények*, 1997, r. 68, s. 77 – 98. Zasadnejšia sumarizujúca práca tej istej autoriky: SZENDE, K.: *Othton a városban. Társadalom és anyagi kultúra a középkori Sopronban, Pozsonyban és Eperjesen*. Budapest: MTA Történelmi intézete 2004, 318 s.; MAJOROSSY, J.: Archives of the Dead: Administration of Last Wills in Medieval Hungarian Towns. In *Medium Aevum Quotidianum*, 2003, r. 48, s. 13 – 28; CSUKOVITS, E. – MAJOROSSY, J.: Pozsonyi peregrinusok. (Végrende-

výskum pokračuje dodnes;⁸⁸ chýbajú však rozhodujúce monografické

---

leti zarándoklatok a középkori városi gyakorlatban). In *Analecta Mediaevalia 2, Várak, templomok, ispotályok. Tanulmányok a magyar középkorról*, Neumann, T. (ed.), Budapest: Argumentum Kiadó–Pázmány Péter Katolikus Egyetem, 2004, s. 29 – 69; MAJOROSSY, J.: Gender Differences in Pios Considerations in Late Medieval Urbans Wills: a case-study of Pressburg. In *Človek a spoločnosť: internetový časopis pre pôvodné, teoretické a výskumné štúdie z oblasti spoločenských vied* (ďalej ČAS), Košice: Spoločenskovedný ústav SAV, č. 4, 2006, dostupné na internete: <http://www.saske.sk/cas/4-2006/index.html>

Výskum Trnavy, ktorý sa donedávna venoval výhradne dejinám materiálnej kultúry, mentalít a diplomatickému rozboru, rozvinula autorka vo viacerých prácach k dejinám závetnej praxe (cez prizmu najmä v našich slovenských reáliách vzácného historickoprávneho bádania individuálnych rozhodnutí právnej praxe) v prvej polovici 19. storočia, napríklad: ŠVECOVÁ, A.: Ustanowienie dziedzica w testamentie a dziedziczenie beztestamentowe w prawie węgierskim: analiza praktyki z pierwszej połowy 19 wieku w mieście Trnawa. In *Czasopismo prawno-historyczne*, 2008, Tom 60, zes. 1, s. 215 – 230; ŠVECOVÁ, A. – LACLAVÍKOVÁ, M.: Spolunadobundutý majetok manželov (koakvizícia), osobitný (výlučný) majetok manželov a ich vyjadrenie v právnom úkone *mortis causa* – testament (historickoprávny rozbor vyjadrenia inštitútov spolunadobudnutého a osobitného majetku manželov v testamentoch mešťanov Trnavy v prvej polovici 19. storočia). In *Právny obzor*, 2006, roč. 89, č. 4, s. 358 – 370; ŠVECOVÁ, A.: Ženské závetvy z hľadiska právnej histórie: na príklade Trnavy v prvej polovici 19. storočia. In *Človek a spoločnosť: internetový časopis pre pôvodné, teoretické a výskumné štúdie z oblasti spoločenských vied*, Košice: Spoločenskovedný ústav SAV 2007, dostupné na internete: <http://www.saske.sk/cas/4-2006/index.html>; ŠVECOVÁ, A.: Formálno-právna stránka závetov trnavských mešťanov z prvej polovice 19. storočia. In *Slovenská archivistika*, 2007, roč. 42, č. 2, s. 53 – 77; ŠVECOVÁ, A.: Formálno-právne náležitosti uhorských závetov druhej polovice 19. storočia (na podklade záväzných právnych noriem i právnej praxe). In *Rakousko-uherské vyrovnání 1867 a jeho státoprávní důsledky v českých zemích a na Slovensku, sborník příspěvků ke 140. výročí rakousko-uherského vyrovnání*, Schelle, K. – Vojáček, L. (ed.), Ostrava: Key Publishing, s.r.o., 2007, s. 124 – 140; ŠVECOVÁ, A. – LACLAVÍKOVÁ, M.: Testament ako prameň poznania uhorského dedičského práva: (porovnávací sonda normatívneho stavu a jeho realizácie v testamentoch trnavských mešťanov v rozmedzí rokov 1800 – 1870), s. 144 – 160; ŠVECOVÁ, A.: Dedičské právo mešťanov v novoveku (východiská a základné schémy testovania na príklade slobodného kráľovského mesta Trnavy), s. 132 – 153.

⁸⁸ Prešov spracovala ostatne: DOMENOVÁ, M.: Prešovské testamety do roku 1526 (diplomaticko-obsahový rozbor). In *Historica Carpatica*, 2002, r. 33, s. 29 – 68, DOMENOVÁ, M.: Pentapolitana a testamety (stav, charakter a využitie

a edičné práce. Stupeň zachovanosti je skôr individuálny (zväčša vo forme protokolových zápisov popri originálnych listinách a odpisoch). Pre poddanský stav sa v stredoveku nezachovali takmer žiadne relevantné záznamy, v Tripartite sa len čiastkovo upravila otázka zákonného dedenia (Trip. III/čl. 29 – 30⁸⁹). Typická preň bola úprava právnou obyčajou (nateraz dostatočne archívne neverifikovaná) a majetkovými právami zemepána (práva na odúmrt', súhlas s jednotlivými dispozíciami), avšak poddanské zákonné právo na testamentárnu slobodu upravili až zákonné opatrenia z rokov 1836 a 1840.⁹⁰ Výskum nepresiahol na Slovensku úvodné historickoprávne štúdie K. Rebra, ktorý tým rozšíril svoj príspevok k právnemu postaveniu urbárskych poddaných na Slovensku o nevyhnutnú sondu do archívnych fondov niektorých panstiev.⁹¹

---

stredovekých prameňov pri výskume každodenného života mešťanov). In *Zborník Pozdné stredoveké testamety v českých městech*. Praha: Scriptorium 2006, s. 253 – 263; mesto Modru: DUCHOŇ, M.: Testamety modranských a svätajurských mešťanov ako prameň k dejinám každodenného života v ranom novoveku. In *Zborník príspevkov ku konferencii s názvom Diplomatická produkcia v stredovekom meste*, Bratislava: Ministerstvo vnútra SR – odbor archívov a registratúr, 2005, s. 242 – 255; DUCHOŇ, M.: „Maličký statek, který mi Pan Bůh propustil“ Dom a domácnosť malokarpatských mešťanov v 17. storočí vo svetle testamety a pozostalostných inventárov. In *Historické rozhľady*. Zborník príspevkov katedry histórie FF UCM v Trnave, Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška 2005, r. 2, s. 51 – 77.

⁸⁹ Dedenie hnutel'ných dedovizenských (dedičných) majetkov patrilo pod slobodnú dispozíciu, zdedené nehnuteľnosti pripadli z titulu odúmrtie zemepánovi. O nadobudnutých nehnuteľnostiach mohol poddaný disponovať v jednej polovici. Bližšie JUNG, J.: *Darstellung des ungarischen Privatrechtes*. Band II., s. 114.

⁹⁰ Zák. čl. IX/1836 a VIII/1840. Ich obsahu sa čiastočne venoval aj NEMEŠ, J.: *Testament ako prameň materiálne kultúry stredoveku (uhorské duchovenstvo)*, s. 114. Príslušné zákonné články boli publikované v slovenčine: TURNER, A. – ASZTÉLY, A.: *Súkrmnoprávne zákony uhorské platné na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi*. Bratislava: tlačou účastinárskej tlačiarne Universum, 1926, s. 100 – 103.

⁹¹ K obdobiu 18. a 1. polovice 19. storočia pozri REBRO, K.: Dedičské právo k urbárskej usadlosti od 18. storočia do buržoáznej revolúcie na Slovensku. In *Právněhistorické studie*, 1964, r. 10, s. 77 n.; REBRO, K.: Úprava dedičského práva poddaných v 1. polovici 19. storočia na Slovensku. In *Historické štúdie*, r. X, 1965, s. 205 – 206.

1.2.3. *Kodicil*

V okolitých krajinách – v Rakúsku, Čechách a Poľsku spolu s Uhorskom – sa nerobil v staršom práve výrazný rozdiel medzi závetom a kodicilom, kým naopak rímske právo a jeho následná recepcia v stredovekej Európe priznala kodicilu menej formálny charakter. Jeho právny základ sa odvodzoval zo závetu s vynechaním ustanovenia univerzálneho dediča, ktorého pôvodne rímsky závet obligatórne ustanovoval; *ergo institutio haeredis* sa považovalo za materiálny znak platného závetu, ale nie kodicilu.⁹² V Uhorsku sa začiatkom 19. storočia za kodicil označil závet, vynechávajúci riadnu formu: „*codicillo, qui est testamentum minus solemne*“.⁹³ Inak však formálno-právna subsumpcia k úkonom posledného poriadku priznávala kodicilu rovnocenné a nezávislé postavenie voči závetu a dedičskej zmluve.⁹⁴

Kodicil svoj pôvod derivoval z rímskeho závetu,⁹⁵ podľa jeho hmotno-právnej konštrukcie sa zriaďovali tiež uhorské závetý,⁹⁶ a jeho stredovekú a z obyčaje pochádzajúcu úpravu rozširovali neskoršie uhorské zákonné články v novoveku. Minulé právo v medziach uhorského aj československého práva poznalo rovnako kodicil⁹⁷ v zmysle doplnenia alebo zriadenia nového závetu, odvodzujúc ho od jeho akcesorického charakteru k závetu (označovaný za tzv. testamentárny kodicil), a sledujúc *eo ipso* jeho právny osud; jednoznačne sa preto formálno-právne kodicil imanentne posudzoval spolu so závetom.⁹⁸

⁹² WESENER, G.: *Geschichte des Erbrechtes in Österreich seit der Rezeption*. Graz – Köln: Hermann Böhlau Nachf., 1957, s. 119 – 120. K tomu pozri relevantný záznam v § 4 zák. čl. XXVII/1715 v podkapitole 2.4.

⁹³ KÖVY, A.: *Elementa iurisprudentiae Hungaricae*, s. 245.

⁹⁴ FLOSSMANN, U.: *Österreichische Privatrechtsgeschichte*, s. 351.

⁹⁵ Možnosť doplniť, pozmeniť, zrušiť závet kedykoľvek do okamihu smrti poznalo už najstaršie právo stredoveku v obsahu zhodnom s rímskoprávnym názorom Ulpiana (Ulp. D. 35,4,4): „*voluntas testatoris ambulatoria est usque ad mortem*.“

⁹⁶ KELEMEN, E.: *Institutiones iuris Hungarici privati*. Liber II., s. 355.

⁹⁷ LUBY, Š.: *Dejiny súkromného práva na Slovensku*, s. 526.

⁹⁸ Keďže sa viazal podriadené k závetu, nemohol zo svojej povahy upravovať ustanovenie dediča, po prvé preto, lebo jeho obsah sa odvodzoval od závetu a nesmel

Szegedi označil za kodicil menej slávnostnú formu poslednej vôle, ktorý sa podriaďoval a spravoval zásadami vtedajšieho civilného práva.⁹⁹ V danom období sa nazýval stručne „*codice*“.¹⁰⁰ Kelemen ho definoval v zmysle „*úkonu poslednej vôle, vyhotoveného v menej slávnostnej forme o tom, čo kto chcel, aby sa po jeho smrti stalo s menšou časťou jeho majetku*“, a v nadväznosti na to právna veda zo začiatku 19. storočia podľa Kelemena aprobovala kodicil v zúženom zmysle ako dispozíciu *mortis causa* pre časť, no zásadne nie pre celý majetok poručiťa, najčastejšie sa disponovalo na účely legátov.¹⁰¹

Predmetná definícia vychádzala v zásade z úvahy o závetoch a ich náležitostiach, čo sa týkalo hlavne vnútorných náležitostí, jednako sa však v niektorých vonkajších náležitostiach kodicily a závety čiastočne rozchádzali.¹⁰²

Zásadný rozdiel medzi závetom a kodicilom ozrejmil S. Huszty tak, keď závet považoval predovšetkým za právny úkon dispozície s celým dedičstvom a kodicil výhradne za singulárnu dispozíciu s konkrétne určenou časťou (aktívami a pasívami) pozostalosti.¹⁰³

---

ho presahovať, a po druhé *mutatis mutandis* sa naň vzťahovala všeobecná zásada, že akcesorický právny vzťah nemohol upravovať viac než vzťah hlavný, in HUSZTY, S.: *Iurisprudentia practica seu Commetarius novus in ius hungaricum*, s. 172.

⁹⁹ V tom období sa civilné právo chápalo ako komplex celého právneho poriadku, ktorý zahŕňal buď celú spoločnosť (*civitas*) a formy jej vlády, alebo jej občanov (*civium*); pôvodne nazývané verejné právo partikulárne (*ius publicum particulare*), neskôr nazývané ako *ius civile privatum* (súkromné civilné právo), deliace sa na špeciálne civilné právo (*ius civile in specie*), upravujúce majetkové práva, ich dispozíciu a na trestné právo (*ius criminale*). BARTAL, A.: *Glossarium mediae et infimae latinitatis regni Hungariae*. Lipsiae: in aedibus B. G. Zeubneri, Budapestini Sumptibus Societatis Frank, 1901, s. 359; SZEGEDI, J.: *Tripartitum iuris Hungarici tyrocinium*, s. 24.

¹⁰⁰ SZEGEDI, J., tamže, s. 519.

¹⁰¹ KELEMEN, E.: *Institutiones iuris Hungarici privati*. Liber II., s. 355 a 357.

¹⁰² KELEMEN, E., tamže, s. 355. Pozri výklad v jednotlivých kapitolách.

¹⁰³ „*Codicillus est dispositio de ultima voluntate minus sollenis, absque institutione haeredis de eo, quod quis post mortem suam fieri velit*“, in HUSZTY, S.: *Iurisprudentia practica seu Commetarius novus in ius hungaricum*, s. 173.

Osobitne sa kodícilu venoval tiež Jung, keď ho považoval za formu privilegovaného závetu. Subsumoval pod neho každý úkon posledného poriadku, ktorý rozvíjal pôvodný závet tak, že ten buď modifikoval, alebo dopĺňal i v rozsahu podstatných obsahových zmien (v nemeckej redakcii označený ako *Nachtrag*), nemohol sa ale, ako už bolo povedané, týkať celej pozostalosti. V materiálnych, obsahových náležitostiach sa spravoval všeobecnými podmienkami platnosti závetov.¹⁰⁴

V čase prebiehajúcich zmien súkromného práva počas 19. i v nasledujúcej 1. polovici 20. storočia a jeho dôslednej podriadenosti zásade všeobecnej záväznosti a striktnej normatívnosti v prebiehajúcich čiastkových kodifikáciach sa kodícil chápal rovnocenne s minulým právom ako právny úkon doplňujúci pôvodný závet.¹⁰⁵

Ak sa zriaďoval bez ohľadu na pôvodný závet, nazýval sa testamentárny kodícil. Z uvedeného by sa dalo teda usudzovať, že kodícil sa oddelil od závetu, keďže sa mohol zriadiť aj bez skoršieho závetu. Rovnako sa za kodícil v československom práve považoval úkon posledného poriadku, ktorý neobsahoval ustanovenie dediča. Zakladala sa ním napríklad veľmi často singulárna sukcesia presne určených legátov v prospech legatárov.¹⁰⁶

1.2.4. Dedičská zmluva a darovanie pre prípad smrti

V Uhorsku sa za osobitné druhy dedičských zmlúv pre stredoveké a novoveké šľachtické pomery považovali:

- 1) zmluvy o synovskej a bratskej adopcii;
- 2) manželské zmluvy;

¹⁰⁴ JUNG, J.: *Darstellung des ungarischen Privatrechtes*. Band II., s. 123.

¹⁰⁵ BARTAL, A.: *Glossarium mediae et infimae latinitatis regni Hungariae*, s. 137.

¹⁰⁶ GZOVSKÝ, V.: *Privátne testamenty podľa práva platného na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi*, s. 23.

3) manželské vzájomné závetý (kde obe strany mali obojstranné záväzky).¹⁰⁷

O konkrétnych druhoch možno zhodne konštatovať, že v Uhorsku nepatrili k pôvodným súkromnoprávnym inštitútom, najskôr mali znak zahraničnej inkorporácie, ich prijatia a prispôsobenia domácim právnym potrebám a možnostiam.

Uhorské právo umožňovalo zriadiť dedičskú zmluvu tak medzi manželmi, ako aj tretími osobami.¹⁰⁸ Vývoj v nasledujúcich desaťročiach 19. a začiatku 20. storočia podporil jej zriaďovanie pod vplyvom striktnej úpravy ABGB¹⁰⁹ viac-menej v prospech manželov, keď právo umožňovalo ako jeden z možných variantov jej uzavretia formu (pred)manželskej zmluvy alebo vzájomného závetu ako formy dedičskej zmluvy.¹¹⁰ Dedičská zmluva sa vždy priradovála k samostatným

¹⁰⁷ Š. Luby k nim zaradil každý závet, ktorým si poručitelia vzájomne podmienili testamentárne dispozície, čo predstavovalo najfrekvencovanejší spôsob dispozície *mortis causa*, LUBY, Š.: *Dejiny súkromného práva na Slovensku*, s. 526, FAJNOR, V. – ZATURECKÝ, A.: *Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi*, s. 521; o tom pozri tiež najnovšie ŠVECOVÁ, A.: Dedičské právo šľachty v Uhorsku s prihliadnutím na právne pomery neskorého novoveku a slobodného kráľovského mesta Trnavy. In *Zemianstvo na Slovensku*, Zborník prác z interdisciplinárnej konferencie, ktorá sa konala 8. – 10. júna 2009 v Martine, Kovačka, M. – Augustínová, E. – Mačuha, M. (ed.); Martin: Slovenská národná knižnica 2009, Zv. I., s. 226, 259, 252, dostupné na internete http://www.snk.sk/swift_data/source/NBU/Zborniky/Zemianstvo_1/199.pdf

¹⁰⁸ FAJNOR, V. – ZATURECKÝ, A.: *Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi*, s. 521; LUBY, Š.: *Dejiny súkromného práva na Slovensku*, s. 526.

¹⁰⁹ COING, H.: *Europäisches Privatrecht, 19. Jahrhundert*. Band II., München: C. H. Beck'sche Verlagbuchshandlung 1989, s. 604.

¹¹⁰ Bližšie FAJNOR, V.: *Dedičské právo na Slovensku*, s. 103; ALMÁSI, A.: *Ungarisches Privatrecht*. Band I., Berlin und Leipzig: Vereinigung wissenschaftlicher Verleger Walter de Gruyter 1922, s. 277. Pre správnu systematiku odboru dedičského práva sa uvedené majetkovoprávne vzťahy dotýkali dedičskej sukcesie majetkových vzťahov medzi manželmi, ktoré tvorili a tvoria v súčasnom pozitívnom práve prechod medzi ustanoveniami občianskeho a rodinného práva; k manželským alebo inak nazývaným svadobným zmluvám ešte treba dodať, že zákon o rodinnom práve z 29. decembra 1949 č. 265 Sb. inštitút už neupravoval,

dedičským titulom popri závete, zákone a dedení povinného podielu voči existujúcemu, odporujúcemu úkonu posledného poriadku, pričom od závetu sa odlišovala výhradne nemožnosťou jednostranného odvolania.

Definovala sa v prvej polovici 20. storočia v práve aplikovanom na Slovensku ako dvojstranný, bezodplatný právny úkon, ktorý zriaďovala jedna zmluvná strana pre prípad svojej smrti v prospech druhej alebo i v prospech tretej osoby (t. j. s účinkami *in favorem tertii*) s jej súhlasom, s možnosťou právom zvýhodneného uzavretia v synalagmatickej podobe dvojstranne zaväzujúceho (korrespektívneho) úkonu oboch zmluvných strán, ktoré ju zriaďovali voči sebe navzájom.¹¹¹

V každom zo skúmaných období však musela vyhovovať všetkým náležitostiam, predpísaným pre zmluvy a tiež pre formy buď verejného, alebo súkromného závetu.

Darovanie pre prípad smrti (*donatio mortis causa*) malo jednoznačne znaky klasickej darovacej a tiež dedičskej zmluvy, t. j. dvojstranného úkonu poručiťa a osoby prijímajúcej dedičstvo, legát alebo inú majetkovú výhodu, ktorou daroval alebo sľuboval dať darca obdarovanému istú majetkovú výhodu na ťarchu svojej pozostalosti. Na začiatku 19. storočia darovanie pre prípad smrti napríklad Jung zásadne odlišoval od konsenzuálnej darovacej zmluvy medzi živými.¹¹² Ako poukázali Rouček a Sedláček, darovanie pre prípad smrti sa nelíšilo od darovania medzi živými tým, že „*smrť darcu nie je v ňom*

---

ale priznal skoršie uzavretým zmluvám nedotknuteľnosť a následnú platnosť, in BLAŽKE, J.: *Majetkové právo manželské*, s. 64. K manželským zmluvám počas I. ČSR pozri SEDLÁČEK, J.: *Rodinné právo*. Brno: Nákladem Československého akademického spolku Právnik v Brně 1934, s. 104 n.; FAJNOR, V.: *Manželské právo majetkové na Slovensku*. In *Právny obzor*, 1920, r. 3, s. 3.

¹¹¹ FAJNOR, V.: *Dedičské právo na Slovensku*, s. 103; FAJNOR, V. – ZATURECKÝ, A.: *Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi*, s. 521 a 526; LUBY, Š.: *Základy všeobecného súkromného práva*, s. 251.

¹¹² JUNG, J.: *Darstellung des ungarischen Privatrechtes*. Band II.. Wien: B. Th. Bauer 1818, s. 105, totožné chápanie použil FAJNOR, V.: *Dedičské právo na Slovensku*, s. 103.

podmienkou platnosti prechodu majetku, ale pohnútkou k takému prechodu, ktorý má spôsobiť postupnosť pre prípad smrti so všetkými následkami a predpokladmi takejto postupnosti“.¹¹³ Darovanie pre prípad smrti neobmedzovalo v nakladaní s majetkom, keďže sa dedil majetok existujúci v čase smrti donátora (poručiteľa), ale za to nesmel poručiteľ márnootratne, z neopatrnosti, bezodplatne (napr. bežným darovaním) zmenšiť pozostalosť a obísť tak zmluvnú povinnosť z *donationis mortis causae*. V neposlednom rade sa na darovanie pre prípad smrti vzťahovali predpisy o účinnosti a platnosti ostatných úkonov posledného poriadku.¹¹⁴

Darovanie pre prípad smrti charakterizovalo i totožný spôsob zániku ako pri dedičskej zmluve; bolo ho možné vo všeobecnosti odvolať buď jednostranným úkonom poručiteľa – darcu, tak ako to umožňovala klasická darovacia zmluva (i za rovnakých podmienok¹¹⁵), alebo so súhlasom oboch strán, alebo, ak sa dopustil obdarovaný subjekt, dedič alebo odkazovník správanía, preukazujúceho dôvody vydedenia jednostranným odvolaním.¹¹⁶ Zánik manželských dedičských zmlúv sa *ex lege* vzťahoval na prípady vyhlásenia manželstva za neplatné, v prípade rozluky alebo rozvodu od stola a lôžka. Charakter oboch zmlúv pre prípad *mortis causa* zakladal zákaz nakladania s predmetom zmluvy pre prípad smrti (v zásade nie pre úkony *inter vivos*) pod hrozbou neplatnosti takýchto scudzovacích úkonov.¹¹⁷

¹¹³ Podľa ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J.: *Komentár k čl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, IV. diel, s. 450.

¹¹⁴ Podľa LUBY, Š.: *Základy všeobecného súkromného práva*, s. 252.

¹¹⁵ Išlo o splnenie rezolútívnej podmienky nevďaku obdarovaného, pozri FAJNOR, V. – ZATURECKÝ, A.: *Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi*, s. 525.

¹¹⁶ Pri dedičskej zmluve jej účinnosť zanikala tiež v prípade, keď poručiteľ vykonal opatrenia *mortis causa* v prospech tretej osoby bez toho, aby to ona prijala.

¹¹⁷ FAJNOR, V.: *Dedičské právo na Slovensku*, s. 103 – 104.

2. ÚKONY POSLEDNÉHO PORIADKU V HISTORICKOPRÁVNOM NÁČRTE NOVOVEKÉHO TESTAMENTÁRNEHO PRÁVA DO ROKU 1848

2.1. Základné východiská materiálnych a formálnych náležitostí úkonov posledného poriadku

Pôvod formálneho vyjadrenia a obsahu závetov, ako ich predstavila jedna zo zásadných uhorských prác k súkromnému právu I. Kelemena, vychádzal historicky zo zákonného ustanovenia I. knihy Štefana I.¹¹⁸ Počas nasledujúcich storočí sa bezpochyby testamentárne právo rozvíjalo každodennou obyčajovou praxou,¹¹⁹ ale osobitne tu treba zdôrazniť tiež legislatívnu iniciatívu uhorských panovníkov. Prechod alebo sukcedovanie do práv a povinností poručiťľa umožňovalo právo realizovať úkonmi posledného poriadku, o ich forme a formalitách z prvých storočí uhorského stredoveku nie je takmer nič určité známe, keďže pramene rôznej kvality poukázali na možnosť realizovať úkony dispozície pre prípad smrti, nie však už na ich formu. Štefanov zákon

---

¹¹⁸ Štefan I/6: „aby každý si mohol svoj majetok slobodne podeliť, darovať synom, dcéram alebo cirkvi, a toto nech sa nikto neopováži ani po jeho smrti spochybniť“, podľa LACLAVÍKOVÁ, M. – ŠVECOVÁ, A.: *Pramene práva na území Slovenska I. Od najstarších čias do roku 1790*. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis 2007, s. 62. Najnovšie publikované BERTÉNYI, I.: *Magyar történeti szövegyűjtemény*. Budapest: Osiris Kiadó 2000, s. 225.

¹¹⁹ LACLAVÍKOVÁ, M.: Právna obyčaj v postavení prameňa (súkromného) práva platného na území Slovenska do roku 1848. In *Historia et theoria iuris: printový a e-časopis pre mladých vedeckých pracovníkov právnických fakúlt na Slovensku*, 2009, r. 1, č. 1, s. 32 n.

len konštatoval pre každého, pokiaľ išlo o jeho osobný, súkromný majetok, možnosť určiť dedičský poriadok inak, než to uvádzalo obyčajové alebo zákonné právo, predsa však poručiteľ musel rešpektovať isté nevyhnutné hmotno-právne zásady, resp. skupiny dedičov.

Testamentárna sloboda sa priznávala opätovne v dekrétu Zlatej buly z roku 1222 a v zásade bola potvrdzovaná i v nasledujúcich storočiach.¹²⁰ Všeobecnú testamentárnu slobodu deficiencia kardinálne obmedzil dekrét Ľudovíta I. tým, že sa pôvodný IV. článok Zlatej buly derogoval a pre majetok zdedený, nedonačný aj donačný novoustano- vil sukcesiu v prospech descendentov, po nich kolaterálov, a pokiaľ ich nebolo, pozostalosť pripadla kráľovi (resp. fisku) bez ohľadu na závet alebo inú dispozíciu.¹²¹

Legálna novoveká úprava dlho vychádzala z nemnohých ustanovení celokrajinsky platného Tripartita, ktoré zaujalo jasné stanovisko k slobode disponovania a potvrdilo testamentárnu slobodu pre šľachtu, rešpektujúc však uvedený článok Ľudovítovho dekrétu z roku 1351. Článok 57 I. časti Tripartita (nadviazal naň zák. čl. IX/1687) deklaroval, že každý šľachtic majúci potomkov môže bez ich súhlasu a vôle slobodne nakladať (aj spôsobom *mortis causa*) s nadobudnutými nehnuteľnosťami, hnutelným majetkom, ako aj s právami a pohľadávkami viazucimi sa na ne, predovšetkým mu právo povoľovalo voľne a slobodne ich scudziť.¹²²

¹²⁰ Zák. čl. IV/1222, XI/1231, IX/1267, vo veciach klerikov zák. čl. X/1557, pre šľachticov usadených v meste zák. čl. XLVI/1655.

¹²¹ „*quod nobiles homines sine herede decedentes possint, et queant ecclesiis vel aliis, quibus volunt, in vita et in morte dare vel legare, possessiones eorum vendere vel alienare, ymo ad ista facienda nullam penitus habeant facultatem, sed in fratres, proximos et generationes ipsorum possessiones eorundem de iure et legitime, pure et simpliciter absque contradictione aliquali devolvantur*“, podľa DÖRY, F. – BÓNIS, G. – BÁCSKAI, V.: *Decreta regni Hungariae, Gesetze und Verordnungen Ungarns 1301 – 1457*. Budapest: Akadémiai kiadó 1976, s. 130.

¹²² Trip. I/57: „*quod quilibet dominus, baro, magnas, ac nobilis et possessionatus homo, filios et filias habens, sine omni concensu, imo et contra voluntatem eorundem, de et super rebus, ac bonis, et juribus suis possessionariis, per eum propriis servitiis suis acquisitis, et adeptis, sive propriis pecuniis (quae etiam servitiis*

Vo všeobecnosti sa formálne znaky verejných listín (úkony *mortis causa* sa vyhotovovali podobne v listinnej forme) mohli skúmať na základe čl. 17, II. časti Tripartita, všímajúc si povinne uvádzané časové datum, zákaz nevhodných zásahov a opráv v listinách, povinné skúmanie hodnovernosti pečate, obsah a označenie listiny.

Tripartitum však vôbec nenormovalo ani *in specie* zriaďovanie úkonov posledného poriadku, ani *in generale* testátneho dedenia (okrem všeobecne formulovanej testamentárnej slobody šľachty, mešťanov a poddaných),¹²³ z čoho zreteľne vyplývala kontinuita obyčajových noriem, do ktorých zasiahli na celokrajinskej úrovni až zmienené zákonné články zo 17. a 18. storočia.

Úkony posledného poriadku v každej historickej fáze svojej existencie museli vyhovovať určitým obsahovým náležitostiam, ktoré výklad spomenie len v stručnej rekapitulácii. Tzv. *Solemnitates* (t. j. *slávnosti*)¹²⁴ sa nazývali podľa uhorskej novovekej súkromnoprávnej

---

acquiri consueverunt) comparatis, et emptis, vita sua comite liberam, (prout volerit) disponendi, et ea etiam alienandi, plenariam habet potestatis facultatem: filiorum vel filiarum contradictione, inhibitione vel alia quavis repugnatione non obstante.“ Šľachtic mohol slobodne nakladať spôsobom delby medzi dedičmi, ktorej oni nemohli odporovať a po smrti otca museli jeho rozhodnutie rešpektovať, bližšie in Trip. I/ 57, § 1, podľa MÁRKUS, D. (ed.): *Opus Tripartitum Stephani de Werböcz*. Lipsiae: Sumptibus Duncker & Humbolt 1902, s. 128.

¹²³ Kadlec len racionálne prišlo konštatovať, že v Tripartite zákonné dedičské právo ustúpilo úplne do úzadia, dôvodiť prísny režimom spoluvlastníctva aviticitného majetku. Pre dispozíciu *mortis causa* aviticitných nehnuteľností sa vyvinuli závetý len potiaľ, pokiaľ sledovali osud zákonného dedenia. In KADLEC, K.: *Verböczyho Tripartitum a soukromé právo uherské i chorvatské šlechty v něm obsažené*. Praha: Nákladem České akademie císaře Františka Jozefa pro vědy, slovesnost a umění, 1902, s. 267 – 268. K Tripartitu a recepcii rímskeho práva v Uhorsku pozri najnovšie GÁBRIŠ, T.: *Recepcia rímskeho práva v Uhorsku*. In *Naděje právní vědy, Býkov 2006. Sborník z mezinárodního setkání mladých vědeckých pracovníků konaného ve dnech 29. 6 – 1. 7. 2006 na Zámeckém statku Býkov, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2006, s. 172 n.*

¹²⁴ Pôvodný termín znel „*solemnitates*“, súčasná podoba prišliadla na uzuálnu latinskú redakciu: „*solemnitates*“. Pozri tiež COING, H.: *Europäische Privatrecht*, Band I., s. 566. Česká zbirka mestského práva (Koldínova) v časti „*de testa-*

náuky zákonné náležitosti písomného vyhotovenia listiny alebo formality, ktoré sa vyžadovali ako nevyhnutné právne podmienky pri závetoch, fasiách, kráľovských donáciách a privilégiách a ďalších vymedzených druhoch listín.¹²⁵

*Solemnitates internae seu intrinsecae*¹²⁶ s ďalej uvedenými náležitosťami pre všetky úkony *mortis causa*, predstavovali:

- a) spôsobilosť zriadiť úkon posledného poriadku *activitas testandi* (testamentárna alebo dispozičná sloboda)¹²⁷ predpokladala dosiahnutie aspoň 12. rok veku,¹²⁸ zdravý myseľ (*sana mente* formula obsiahnutá už v prvých stredovekých uhorských závetoch¹²⁹);

---

mentis“ označila formality úkonov posledného poriadku rovnako, keď k nim radila vyjadrenie slobodnej vôle, ustanovenie dedičov, prizvanie príslušného počtu svedkov, postup pri zriadení kšaftu. Pozri JORDÁNKOVÁ, H. – SULITKOVÁ, L.: Zásady testamentárni praxe kráľovského mesta na jihonemeckém právu (na príkladu Brna). In *Pozdne středověké testamenty v českých městech. Prameny, metodologie a formy využití*. Sborník příspěvků z konference uspořádané 30. listopadu 2005 Archivem hlavního města Prahy a Historickým ústavem Akademie věd České republiky, Praha: Scriporium 2006, Jišová, K. – Doležalová, E. (ed.), s. 41.

¹²⁵ JUNG, J.: *Darstellung des ungarischen Privatrechtes*. V. Band. Wien: B. Th. Bauer 1818, s. 244.

¹²⁶ HUSZTY, S.: *Jurisprudentia practica seu commentarius novus in ius hungaricum*. Liber secundus, s. 161.

¹²⁷ Priznávala sa prinajmenšom zákonne v dekréte Zlatej buly z roku 1222 a v zásade bola akceptovaná i v nasledujúcich storočiach.

¹²⁸ Ešte v 1. polovici 18. storočia podľa Trip. I/111 § 4 sa vyžadovalo dosiahnutie 14. roku u mužov: „*nempe masculi 14tum, foeminae duodecimum annum completum*“, podľa SZEGEDI, J.: *Tripartitum iuris Hungarici tyrocinium*, s. 709. O tom pozri tiež Trip. I/111 § 3, ktorý novoustanovoval zákonný vek (*eatas legitima*): „*je však přípustné, aby sa podľa starších obyčejí královstva určoval zákonný vek pre mužov 14. rokom a ženám 12. rokom veku*“, podľa MÁRKUS, D. (ed.): *Corpus iuris Hungarici. Editio millennaria memorabilis. Opus Tripartitum Stephani de Werböcz*. Lipsiae: Sumptibus Duncker &Humbolt 1902, s. 194

¹²⁹ Oznámenie právne relevantnej skutočnosti, že poručiteľ i napriek svojej chorobe, telesnej slabosti, starobe bol pri plnom vedomí a duševne zdravý, sa vyjadrilo napríklad: „*in lecto iaceret egritudinis et diem extremum sibi sensisset imminere compos tamen sue mentis*“, SEDLÁK, V.: *Regesta diplomatica nec non epistola-*

- b) spôsobilosť dediť (nedisponovali ňou mŕtva ruka, mnísi, cudzinci, pokiaľ nenadobudli výnimku kráľovským privilegiom);
- c) pravá, vážna a slobodná vôľa, pokiaľ bol úkon *mortis causa* chybný v uvedených vnútorných náležitostiach vôle, získanej podvodom, omylom alebo donútením;
- d) pozostalosť prináležiaca v zásade do voľnej dispozičnej slobody poručiteľa;¹³⁰
- e) účasť svedkov, predpísaných pre jednotlivé druhy úkonov, pričom daný znak sa postupne kreoval pod vplyvom obyčajového, kánonického práva aj zákonného práva;
- f) ustanovenie dediča (*institutio haeredis*), čo platilo len do prijatia zák. čl. XXVII/1715.¹³¹

*Solemnitates externae vel lege praescriptae (vel extrinsecae)*¹³² alebo formálno-právna stránka sledovala všeobecné kritériá splnenia najrôznejších úkonov, a pokiaľ išlo o právom podporovanú písomnú formu, pridžala sa viacerých obligatórnych znakov. Už veda neskorého novoveku, vychádzajúc z existujúcej základnej úpravy zák. čl. XXVII/1715, ako aj skoršej praxe, rozlišovala medzi všeobecnými a špeciálnymi náležitosťami (dodržiavanými pre konkrétne druhy úkonov).

Vonkajšie náležitosti sa odvíjali nielen od jednotlivých foriem úkonov posledného poriadku, ale záviseli aj od stavovskej príslušnosti

---

ria Slovaciae, Tomus I., Bratislava: Sumptibus academiae scientiarum Slovacae 1980, s. 255, podobne: „*quod sepe dictus Thomas dissoluta habitacione corporis sui in lecto egritudinis recumbens, licet eger, corpore tamen sana mente*“ – Magyar országos levéltár, Diplomatikai osztály, DL – 84 784.

¹³⁰ Feudálne právo klasifikovalo pre jednotlivé druhy majetku dispozičnú slobodu *per absolutum*, pozri Trip. I/57, v ktorom sa umožnila relatívne slobodná dispozícia iba so samostatne nadobudnutým majetkom.

¹³¹ KELEMEN, E.: *Institutiones iuris Hungarici privati*. Liber II., s. 320 – 321; SZLEMENICS, P.: *Elementa iuris Hungarici iudicarii civilis*. Tomus I., s. 107 n.; LUBY, Š.: *Dejiny súkromného práva na Slovensku*, s. 523.

¹³² HUSZTY, S.: *Iurisprudentia practica seu commentarius novus in ius hungaricum*. Liber secundus, s. 162.

poručiteľov.¹³³ Vo vývoji západoeurópskej testamentárnej praxe každej forme prislúchalo splnenie podmienky jedného, v jednote času uskutočneného úkonu *mortis causa – unitas actus*. Do akej miery sa v Uhorsku uplatňovala uvedená formálna náležitosť, možno diskutovať.¹³⁴ Formálna stránka uhorských úkonov posledného poriadku, zasadená do veľmi podobného formálneho postupu testamentárnej praxe v rozvinutých novovekých šľachtických a meštianskych závetoch blízkyh Čiech a Moravy, kopírovala všeobecne povinné svedectvo svedkov – akt sa nazýval *testatio mentis* alebo „osvedčenie mysle“, ktorý však nebol nevyhnutný pri holografných alebo verejných formách pred mestským magistrátom.¹³⁵

2.2. Súdna právomoc vo veci úkonov posledného poriadku

V prípade skúmania sporných vecí, týkajúcich sa majetkových práv, samotné Tripartitum vylúčilo právomoc cirkevných súdov,¹³⁶ čo sa dotklo obsahu úkonov posledného poriadku vo vecnej pôsobnosti, a príslušné kauzy z povahy predmetu sporu podriadilo do kompetencie príslušných svetských súdov.¹³⁷ Riešenie platnosti alebo neplatnos-

¹³³ JUNG, J.: *Darstellung des ungarischen Privat-Rechtes*. I. Band, 2. Auflage, Wien : C. F. Beck, 1827, s. 320.

¹³⁴ COING, H.: *Europäisches Privatrecht*, Band I., s. 569; ALMÁSI, A.: *Ungarisches Privatrecht*. Band I., s. 207. Pozri tiež poznámku č. 171.

¹³⁵ Pozri bližšie JORDÁNKOVÁ, H. – SULITKOVÁ, L.: *Zásady testamentární praxe královského města na jihoněmeckém právu (na příkladu Brna)*, s. 46.

¹³⁶ V Európe sa od 11. až do 13. storočia rozvinula súdna právomoc cirkevných stolíc vo veci testamentárneho práva a medzi riešené spory patrili aj spory o formálno-právnu stránku úkonov posledného poriadku. Od 16. storočia cirkev postupne uvoľňovala uvedenú súdnu právomoc v prospech svetského súdnictva. COING, H.: *Europäisches Privatrecht*, Band I., s. 565.

¹³⁷ Trip. II/52: „žiadnu spornú vec, dotýkajúcu sa pozemkového práva, a to ani vtedy, keby v prípade takého pozemkového práva rokovalo o sľube danom pod prisahou alebo o záвете, nemožno prejednávati pred cirkevnými osobami, ale všetky takéto

ti závetu¹³⁸ sa podriadilo rozhodnutiu súdu, ktoré sa v každom prípade začínalo určujúcou žalobou samotných dedičov, odkazovníkov alebo osôb, ktoré mali na tom právny záujem.

Jurisdikčne boli pre šľachtu stavovsky určené príslušné diecézne súde, tak ako na ne odkazovali zák. čl. XXXI/1638, XV/1647, § 3 zák. čl. XXVII/1715, a pre nepriviligované kategórie obyvateľstva s poukazom na § 7 zák. čl. XXVII/1715 podľa partikulárnej úpravy v písanej (napríklad štatutárnej) alebo nepísanej forme obyčajového práva. Pôvodne totiž cirkevné súde rímskej cirkvi riešili spory vzniknuté pre nedodržanie podstatných obsahových a formálnych náležitostí, a iné veci, týkajúce sa závetnej praxe, pokiaľ sa tie zo svojej povahy týkali cirkevných záležitostí; sem patrili osobitne záveti s pobožným cieľom (*ad pias causas*).¹³⁹ Avšak výklad zák. čl. XV/1647 posunul súdnu jurisdikciu a predmetné spory k rozhodovaniu vo veci pobožných legátov a taktiež všetkých pozostalostných konaní (spory zemeľpánov, charakter pozostalosti, vynechanie zákonných dedičov a pod.) do kompetencie laickej jurisdikcie. V polovici 18. storočia sa aplikovalo pravidlo, aby o sporoch týkajúcich sa predmetných závetných vecí rozhodoval vždy ten sudca príslušný podľa jednotlivých stavov, do kompetencie ktorého konkrétny nárok patrí. Explicitne, ak sa vec týkala vynechania formálnych náležitostí alebo materiálnych chýb závetov, skúmajúc ich podľa zák. čl. XV/1647¹⁴⁰, vtedy konal cirkevný

---

sporné veci je zvykom preskúmať a aj ukončiť v Kráľovskej kúrii pred jej riadnymi sudcami. § 1 Pretože ak niekto čokoľvek sľubi alebo zriadi závet, musí predstúpiť pred súd, do právomoci ktorého pôvodne patrí daná vec (z akého titulu sa sľuovalo alebo zriaďoval závet)“, podľa MÁRKUS, D. (ed.): *Opus Tripartitum Stephani de Werböcz*. Lipsiae: Sumptibus Duncker & Humbolt 1902, s. 318.

¹³⁸ Dôležitá poznámka v súvislosti s platnosťou a účinnosťou jednotlivých druhov úkonov posledného poriadku sledovala prax minulého práva, ktoré nerozlišovalo medzi nimi, pokiaľ sa závet vyhlásil za neplatný, považoval sa za neúčinný. LUBY, Š.: *Dejiny súkromného práva na Slovensku*, s. 527.

¹³⁹ KELEMEN, I.: *Institutiones iuris Hungarici privati*. Liber II., s. 348 n.

¹⁴⁰ Zák. čl. XV ďalej uvádzal, že v testamentárnych sporoch, vo veciach hnutelných a nehnuteľných vecí, záväzkov a ostatných obdobných záležitostí má konať svet-ské súdnictvo („*in foro seculari*“), pod ktorým sa ale podľa Trip. II/53 chápali

súd.¹⁴¹ Častou praxou bolo riešenie pred svetskými i cirkevnými súdmi, možno hovoriť o delenej právomoci s vysokým rizikom kompetenčných sporov. V 17. a 18. storočí vo veciach formálnych náležitostí naďalej rozhodovali cirkevné súdy Svätej stolice (*coram Spirituali seu ecclesiastici Foro*),¹⁴² k čomu ich zaväzoval už spomínaný zák. čl. XV/1647¹⁴³, potvrdený v zák. čl. XXVII/1715.

---

súdy kapitúl a konventov v ich svetskej jurisdikcii. Uvedené potvrdil aj zák. čl. XXVII/1715. LUBY, Š.: *Dejiny súkromného práva na Slovensku*, s. 543.

¹⁴¹ Uvedený zák. čl. XV uvádzal, že „*salva dumtaxat revisione solennitatis testamenti penes in foro spirituale remanente*“. V rituáli Ostrihomskej kapituly sa rozviedlo, že „*causa ad implementum Testamenti mota, agitari solet coram illi iudicibus quorum iurisdictioni materia ipsa, ac Partes subesse dignoscuntur. Quod si vero agatur ad rescissione, aut declarandam, defectu solennitatis, invaliditatem, discussio pertinet ad Forum Ecclesiasticum, a 15. 1647 a 27.1715.*“ Podľa SZE-GEDI, J.: *Tripartitum iuris hungarici tyrocinium*, s. 520; porovnaj KHLOSZ, P.: *Praxis seu forma processualis fori spiritualis in Mariano Apostolico Hungariae regno usu recepta*, s. 28 a 236. Pozri bližšie tiež STIPTA, I.: *Dejiny súdnej moci na Slovensku*. Košice: Nica 2004, s. 102 – 103.

¹⁴² KHLOSZ, P.: *Praxis seu forma processualis fori spiritualis in Mariano Apostolico Hungariae regno usu recepta*, s. 235. Frank postuloval v totožnom znení jurisdikciu cirkevných súdov veľmi jasne: „*Ad invalidationem testamenti ex vitio formae, i.e. ex defectu requisitarum solennitatum, vel ex capite doli, coram Spirituali Foro agendum est, ex 1715, 27 § 3. si vero ex aliis causis invalidatio petatur, Tabula Regia vel Banalis judicat.*“ Pozri bližšie FRANK, I.: *Principia iuris civilis Hunarici*. Tomus I., Pestini: Eggenberger et Wigand 1829, s. 460 – 461. Jung na margo toho poznamenal: „*In Hinsich aller äusseren Solennitaten der adeligen, bürgerlichen und Bauern-Testamente ist der h. Stuhl der Richter.*“ Pozri bližšie JUNG, J.: *Darstellung des ungarischen Privatrechtes*. Band II., s. 132, rovnako aj SZLEMENICS, P.: *Elementa iuris Hungarici iudicarii civilis*. Tomus I., Posonii 1829, s. 22.

¹⁴³ „*Salva dumtaxat revisione solennitates testamenti penes forum spirituale remanente.*“

2.3. Vývoj od najstarších čias do prijatia zák. čl. XXVII/1715

Pre vývojový posun kreovania a kodifikovania formálnych znakov je dôležité si hneď v úvode povšimnúť normovanie a formovanie jednotlivých úkonov *mortis causa* a ich náležitostí v širokom časovom rozhraní, počnúc vrcholným stredovekom, keď sa dostal do obľuby stredoveký testament (v západnej Európe okolo roku 1100),¹⁴⁴ dotvárajúc v novoveku formálne obligatórne náležitosti vo vzťahu k obsahu a forme uvedených úkonov.

Všeobecne prijímaný názor uhorskej novovekej právnej vedy 18. storočia vychádzal z vágne formulovaných formálnych zásad rímskeho a kánonického práva, ktoré však navyše súdobí teoretici vôbec komplexne nešpecifikovali, a teda zrejme nemohli zreteľnejšie identifikovať, a tak praktickým dôsledkom, prirodzene, mohlo byť zvyšovanie počtu neplatných závetov. Formálno-právna stránka sa mohla rovnako odvodzovať od miestnych obyčají.¹⁴⁵

Tripartitum v II. časti upravilo všeobecnú otázku pravosti verejných

---

¹⁴⁴ COING, H.: *Europäisches Privatrechts*, Band I., s. 564. V mestskom práve možno poukázať na normotvorbu mestských právnych zbierok, inkorporovaných do uhorských miest najskôr pôvodnou cestou zahraničnej filiácie, resp. prijatých zahraničných vzorov, jedným z nich sa stala aj *Summa legum Raimundi*. V druhej knihe, kap. 43 a n. sa venovala závetom a ich zriaďovaniu. Bližšie REBRO, K.: Trnavský rukopis *Summy legum Raimundi*. In *Slovenská archivistika*, roč. IV, 1969, s. 75 – 76.

¹⁴⁵ „1) *Ut nomina et distinctivi characteres testatoris et omnium tum eorum, quos dispositio concernit, cum illorum, coram quibus negotium peractum fuit, distincte exprimantur.* 2) *Ut objectum testamenti sufficienter, clareque designetur.* 3) *Ut a vocabulis rei substantiam tangentibus absit omnis rasio, cancellatio, littura, correctio vel innovatio.* 4) *Ut tempus locusque editi testamenti exprimantur, requisitaeque subscriptiones accedant.* 5) *Ut testamentum, si linqua testatori ignota conscriptum sit, eidem linqua vernacula plene declaretur.* 6) *Ut testamentum post mortem testatoris, sensu 2 tt. 12 § 2, ad summum intra revolutionem unius anni, publicetur, atque cum iis, quorum interest, communicetur“*, podľa SZLEMENICS, P.: *Elementa iuris Hungarici iudiciarii civilis*. Tomus II., s. 113.

listín,¹⁴⁶ preto sa i písomné závetý a iné úkony *mortis causa* podriadili danému ustanoveniu čl. 17. Podľa neho sa pri vyšetrovaní falošných listín skúmal dátum vydania listiny, odtlačok pečate, kolopis a správne umiestnenie pečate na listine, jej obsah a označenie právneho druhu listiny, zásahy a opravy v texte.¹⁴⁷

Hoci sa formálna stránka úkonov *mortis causa* viazala výlučne zovšeobecnene a náznakovo na vskutku elementárnu úpravu Tripartita, pre jednotlivé stavy a formálno-právne druhy úkonov až do prijatia prvej, všeobecne záväznej právnej normy zák. čl. XXVII/1715 stále zavazovala platná partikulárna obyčajová (eventuálne v mesiacoch štatutárna) úprava, a preto formy úkonov posledného poriadku a ich formálna stránka zostávali dlho uväznené v jej úprave. Zák. čl. XXXI/1638 v § 4 pre závetý odporúčal dodržiavať všeobecne formulované „*obvyklé náležitosti*“ („*consuetae solemnitates*“). Prax bola skutočne nejednotná, nekonzistentná, čo vplývalo zreteľne na ich nezáväznosť pri posudzovaní platnosti závetu.

Dôvodiac uvedeným stavom sa habsburské zákonodarstvo rozhodlo pre čiastkovú normotvorbu, čo platilo pre niektoré zásadné zák. články 18. a 19. storočia, od ktorých možno odvodzovať prvú všeobecne platnú úpravu vo veci formálnych náležitostí úkonov posledného poriadku.¹⁴⁸ Habsburgovci ponechali uvedenú úpravu v platnosti, navyše naň nadviazali novými zák. článkami. Zák. čl. XLVI/1655 potvrdil zákonnú úpravu zriadiť verejný závet šľachticovi – magnátovi pred hodnovernými osobami; v osobitných prípadoch nemajetný šľachtic mohol testovať aj pred magistrátom,¹⁴⁹ čo sa zrealnilo v práve

¹⁴⁶ Implicitný odkaz na všetky listiny vydané hodnovernými osobami a miestami.

¹⁴⁷ Trip. II/17: „*in examine, discussioneque falsarum literarum, debet attendi per iudices: maxime datum literarum, seu dies emanationis privilegiorum, atque annorum positio. Necnon sigilli impressio, vel appensio, ac circumferentia ac superscriptio*“, podľa MÁRKUS, D. (ed.): *Opus Tripartitum Stephani de Werböcz*. Lipsiae: Sumptibus Duncker & Humbolt 1902, s. 274, 276.

¹⁴⁸ KELEMEN, E.: *Institutiones iuris Hungarici privati*. Liber II., s. 316.

¹⁴⁹ „*ut testamentariae dispositiones nobilium possessionatorum, de haereditatibus civilibus, non solum coram senatoribus liberarum civitatum aut oppidorum privi-*

šľachty, podľa § 1 uvedeného zák. článku, disponovať aj pred mestskou radou, ak šľachtic vlastnil nehnuteľnosť v meste či na vonkajších mestských pozemkoch (v extraviláne), alebo pred inými civilnými osobami formou súkromného závetu. Naďalej boli záväzné formálne náležitosti z moci obyčajového práva o zriaďovaní a platnosti úkonov posledného poriadku, svedkov, o čom svedčí i kompendium uhorského procesného práva od P. Khlossa¹⁵⁰ i zásadná práca J. Szegediho,¹⁵¹ ktoré už reflektovali stav zák. čl. XXVII/1715.¹⁵²

---

*legiatorum; sed etiam capitularibus et aliis authenticis, vel sufficientibus personis confectae, suum vigorem et robur habeant, § 1 Nobiles vero in possessione vel suspectae nobilitatis, nihilque penitus bonorum in comitatibus habentes, extra casum necessitatis, coram magistratu, vel civilibus personis testamenta sua condere obligentur*⁶⁴, podľa MÁRKUS, D. (ed.): *Magyar Törvénytar 1608 – 1657 évi törvényzikkék*. Budapest: Franklin-Társulat 1900, s. 612. Možnosť šľachty disponovať s vecami pred magistrátom upozornila na povinnosť sledovať prax mestskej rady, resp. úradu mestského notára príslušného mesta.

¹⁵⁰ KHLOSS, P.: *Praxis seu forma processualis fori spiritualis in Mariano Apostolico Hungariae regno usu recepta*, s. 235 n. XII. článok sa týkal priamo závetov (*De Testamentis*).

¹⁵¹ SZEGEDI, J.: *Tripartitum iuris Hungarici tyrocinium*, s. 709 n.

¹⁵² Poručníci sa uspokojovali s praxou príslušného orgánu, ktorý závet zriaďoval (napríklad hodnoverných miest, kráľovských sudcov, protonotárov, župných notárov), alebo súkromne spísané závetu neformálne kopirovali vzory verejne zriadených závetov. Skladba písanej podoby stredovekých aj novovekých závetov sa vytvárala, modelovala i modifikovala v súčinnosti s poručníkom, na druhej strane typizované formuly v protokole a eschatokole, ich poradie viac-menej navrhovali aj inšcribovali notári (išlo o zástupcov hodnoverných miest, mestských notárov alebo dedinských richtárov, alebo zástupcov zemepána), alebo ním poverená osoba (v súvisi s verejnými závetmi). Nepochybné ústredný subjekt zostavovateľa závetu však predstavoval sám poručník a testamentárnu dispozíciu (myslelo sa najmä na obsah a štylizáciu jednotlivých paragrafov vlastnej dispozície) prítomný písár (pri súkromných závetoch veľmi obvykle v právnom postavení svedka) iba písomne zachytil. Pozri ŠVECOVÁ, A.: *Dedičské právo mešťanov v novoveku (východiská a základné schémy testovania na príklade slobodného kráľovského mesta Trnavy)*, s. 145 n.

2.4. Zákonný článok XXVII/1715 a naň nadväzujúca právna úprava do roku 1848

Právny základ pre všeobecné podmienky platnosti právnych úkonov, ako aj špeciálne náležitosti potrebné pre platnosť závetov formoval v novoveku podstatným a významným spôsobom kráľovský dekrét Karola III., prijatý Uhorským snemom zák. čl. XXVII/1715 s podtitulom o závetoch (*de testamentis*), v ktorom sa po prvýkrát zákonnou, normatívnou cestou regulovala formálna stránka právneho úkonu zriadenia súkromných závetov. Dodnes chýba podrobnejší výskum,¹⁵³ a preto sa v tejto súvislosti možno obmedziť na tvrdenie, že uvedený zákonný článok XXVII/1715 zosúladiť rozdielnu a nejednotnú prax vyhotovovania listinných písomných foriem závetov, nielen explicitne uvádzaných súkromných, ale domnievame sa, že aj verejných, privilegovaných závetov a kodicilov, prípadne dedičských zmlúv, ako aj darovaní *mortis causa*. Ústne závetý (*testamenta nuncupativa*) zachovávali účasť rovnakého počtu svedkov ako písomné podľa zák. čl. XXVII/1715. Jeho platnosť i obsah po smrti poručiteľa potvrdzovali svedkovia miestoprísazným vyhlásením. Prostredníctvom právnej obyčaje sa tiež ustanovila základná zásada konvalidácie písomného závetu, ktorý vynechal niektorú obligatórnu formálnu náležitosť, titulom konverzie sa naň ale hľadelo ako na riadny ústny závet.¹⁵⁴

V zák. čl. XXVII/1715 sa konečne upravil unifikovaný postup a kogentná právna úprava subjektov, inštitúcií a ich formalizovaného postupu pri podstatných úkonoch spojených so zriadením a spisomne-

¹⁵³ V uvedenom sa bude musieť ešte vykonať prvotné a fundované bádanie právnej realizácie uvedeného zák. článku v jednotlivých fondoch závetov rozdielneho spoločenského statusu. Pozri ostatne ŠVECOVÁ, A.: *Dedičské právo šľachty v Uhorsku s prihliadnutím na právne pomery neskorého novoveku a slobodného kráľovského mesta Trnavy*, s. 199 – 291; ŠVECOVÁ, A.: *Formálno-právne náležitosti uhorských závetov (na podklade záväzných právnych noriem i právnej praxe)*, s. 124 – 140.

¹⁵⁴ LUBÝ, Š.: *Dejiny súkromného práva na Slovensku*, s. 525.

ním alebo ústnym vyjadrením závetu. V jedenástich paragrafoch záväzne ustanovil formálne náležitosti závetov šľachtických osôb. Ním sa následne riadili poručitelia, rešpektujúc zákonom ustanovenú účasť svedka/svedkov pre jednotlivé druhy závetov, neplatnosť závetu pre chyby právneho úkonu (slobodne, vážne a jasne prejavená vôľa poručiteľa spôsobilého na právne úkony), publikáciu po smrti poručiteľa. Vzhľadom na presne vymedzenú osobnú pôsobnosť obsahu sledovaných paragrafov sa ale upresnila v zhode s *expressis verbis* legálnym vymedzením ich záväznosť pre šľachtickú komunitu, nie však pre ostatné nepriviligované vrstvy. Dispozitívnosť akceptácie¹⁵⁵ a realizácie jednotlivých ustanovení zák. čl. XXVII/1715, deklarovaná v § 7 výhradne pre mešťanov slobodných kráľovských miest, tak naďalej ponechávala v platnosti mestské právne obyčaje.¹⁵⁶

Legislatívny zámer vyjadril pregnantným spôsobom úvodný článok: „*Je treba si všimnúť právny stav a zákony, ktoré zaručujú každému slobodu testovania, avšak kvôli mnohým ustanoveniam kánonického aj svetského práva by bolo potrebné, aby sa závetý vo svojich náležitostiach zrevidovali, § 1: avšak so zámerom vyhnúť sa tomuto, je v nasledovných článkoch (pre budúcnosť) nariadené.*“¹⁵⁷

¹⁵⁵ Pozri KHLOSZ, P.: *Praxis seu forma processualis fori spiritualis in Mariano Apostolico Hungariae regno usu recepta*, s. 237.

¹⁵⁶ „*Respectu demum liberarum et regiarum civitatum (quae in relinquo, penes suum hactenus habitum usum manere possunt).*“ Podľa MÁRKUS, D. (ed.): *Magyar Törvénytár 1657 – 1740*. Budapest: Franklin-Társulat 1900, s. 458. „*id necessarium esse statuitur: ut testatori, testamentum praelegatur, et is coram testibus viva voce esset: eam ultimam esse voluntatem suam.*“ Zaužívanou formulou sa stalo vyjadrenie: „*hinc est ultimam suam voluntatem*“, „*a toto jest moja ostatna wola*“, ktorú nevynechal žiaden poručiteľ v skúmanom období neskorého novoveku. In KHLOSZ, P.: *Praxis seu forma processualis fori spiritualis in Mariano Apostolico Hungariae regno usu recepta*, s. 237.

¹⁵⁷ „*Non absque magno testantium praeiudicio animadverterunt fieri status, et ordines; quod liberam testandi facultatem habentes, ob plurima canonicorum, et civilium iurium requisita (secundum quae testamenta regnicolarum hactenus revideri, et discuti consueverunt) in suis intentionibus frustratos se esse, sint experti, § 1: Hinc ad evitandum hujusmodi praedictum, conclusum est.*“

Výklad ešte doplnila zásadná zmena, zavedená zák. článkom XXVII/1715, keď *institutio haeredis* (určenie dediča) sa v závetnej dispozícii už podľa § 4 zákona nepovažovala za nevyhnutnú materiálnu náležitosť úkonu posledného poriadku,¹⁵⁸ ale jej ustanovenie sa ponechávalo na ľubovôľu poručiteľa, ktorý mohol uprednostniť odkazovníka pred dedičom.¹⁵⁹

Na podklade jeho obsahu sa skúmalo:

- 1) či bol závet napísaný alebo aspoň podpísaný poručiteľom;
- 2) prítomnosť svedkov, ich spôsobilosť svedčiť;
- 3) či poručiteľ vyjadril za každých okolností vôľu disponovať *mortis causa*, napr. vo formule: „*vivae vocis oraculo declarando, in hac contineri ultimam voluntatem suam*“ (ústne a zreteľne vyjadrujúc, že v tomto závete je obsiahnutá posledná vôľa).¹⁶⁰ Výslovnosť prejavu vôle už bola prísne hodnotená z pozície moderného práva, ktoré pri prejave vôle nedovoľuje žiadne konkludentné činy alebo opomenutia,¹⁶¹ a súdobá prax obdobne neaprobvala hoci aj jasne a bezprostredne prejavené gestá, pokyny a znamenia, ak sa schopnosť ústneho vyjadrenia stala nemožnou/zanikla,¹⁶² v stručnosti povedané, každý, kto nemohol zreteľným spôsobom prejavovať svoju vôľu, nemohol testovať. Ak by poručiteľ v priebehu dispozíčného aktu onemel

¹⁵⁸ V zhode s rímskoprávnym chápaním, ktoré vplývalo konštitutívne, hoci viacej implicitne na uhorskú úpravu do prijatia zák. čl. XXVII/1715. V § 1 sa *institutio haeredis* ako základný a nevyhnutný materiálny znak závetu definitívne zrušil. In JUNG, J.: *Darstellung des ungarischen Privatrechtes*. Band II., s. 130.

¹⁵⁹ „*Haeredis institutio de substantia testamenti, amodo etiam imposterum requiratur; verum testatori liberum esto institutionem haeredis, in testamentum inserere vel omittere, cuius tamen insertio vel omissio, testamentum non vitabit.*“ podľa MÁRKUS, D. (ed.): *Magyar törvénytar 1657 – 1740*, s. 458.

¹⁶⁰ Napríklad verejné závety Trnavy od 18. storočia používali uvedenú formulu promulgácie.

¹⁶¹ LAZAR, J.: *Základy občianskeho hmotného práva*. I. zväzok. Bratislava: Iura edition 2000, s. 295.

¹⁶² HUSZTY, S.: *Iurisprudentia practica seu Commetarius novus in ius hungaricum*, s. 164.

alebo nedokončil z iného dôvodu úkon, závet sa platne nezriadil.¹⁶³

V predmetnej, všeobecne záväznej norme sa predovšetkým v § 2, 3, 5 určovali spôsobilosť svedkov a povinnosť poručiť a svedkov konštitutívne podpisovať závet. Všeobecne záväznými formálnymi znakmi sa najneskôr od roku 1715 stali:

- 1) zreteľná identifikácia určených osôb v závete;
- 2) konkretizácia predmetu dedičstva;
- 3) datovacia formula s časovým (rok, mesiac, deň úkonu) a miestnym dátumom;
- 4) podpisy poručiť a svedkov;
- 5) akt testovania: poručiť musel zreteľne vyjadriť, že listina alebo jeho výpoveď (*fasia*) obsahuje jeho poslednú vôľu zriadiť závet, uvedenú skutočnosť priamo v koroboračných, overovacích formuliach dosvedčili svedkovia.

---

¹⁶³ HUSZTY, tamže, s. 164. Svedectvo istého trnavského závetu z 19. júla 1848 predstavilo jedinečnú situáciu, hoci nie neobvyklú, keď poručiť a postihla náhla zdravotná príhoda (v inkriminovanom prípade mozgová mŕtvica), *ergo* jeho jazykový prejav sa značne obmedzil. Potvrdenie, spísané 5. júla toho istého roku dvomi úradnými svedkami a podnotárom, osvetlilo celý proces testovania, ktorého podstata vo voľnom preklade znela: „*Juliana Dubek, rodená Borsiczky, teraz vdova po Adamovi Laczkoviczovi, utrpela porážku a následkom toho ochrnula, čiastočne aj jej jazyk, takže nevedela súvisle rozprávať len prikývnuť alebo vysloviť len jednoslabičné slovo, preto 5. 7. 1848 ju navštívili z magistrátu dva svedkovia (Ignác Schuster a Zaremba Karol, vicenotár) a ona odpovedala jasne na všetky položené otázky – či si želá spísať testament, či chce pridať niečo k doterajším testamentom, či je toto skutočne jej posledná vôľa, na čo ona jednoznačne odpovedala prikývnutím. Na otázku, či okrem toho, čo je uvedené v prečítaných testamentoch, chce ešte niečo doložiť, slovom a opakovane odpovedala, že nie. Svedkovia potom odišli s rozhodnutím, že tento testament zostane ešte niekoľko dní otvorený, a ak by sa poručiťkin stav za tú dobu zlepšil, ešte raz by jej testament prečítali*“, 3-28-40. Na uvedenom príklade možno demonštrovať právnu situáciu sledovania niektorých záväzných formalít pri zriadení závetu – zrozumiteľnosť reči, prečítanie obsahu závetu, vyjadrenie súhlasu poručiťkou s jeho obsahom, účasť zákonom stanovených dvoch svedkov, ako aj negovanie zásady *unitatis actus mortis causae*, keď závet zostal ešte niekoľko dní otvorený pre prípad zlepšenia zdravotného stavu poručiťky.

- 6) akt prezentácie: povinnosť prečítať závet v jazyku zrozumiteľnom poručiteľovi a povinnosť záznamu o úkone prezentácie pred závetnými svedkami (obyčajne v záverečnej koroborácii);
- 7) akt publikácie: povinnosť publikácie závetu do jedného roka od smrti poručiteľa podľa § 8 zák. čl. XXVII/1715 a zák. čl. CVII/1723¹⁶⁴.

Zverejnenie zriadenia závetu (prezentáciu) predstavovalo úkon prebiehajúci ešte za života poručiteľa alebo krátko pred jeho smrťou, na rozdiel od publikácie, ktorá sa chápala ako akt otvorenia závetu a oboznámenia sa s jeho obsahom.¹⁶⁵ Čas publikácie však zák. čl. XXVII/1715 v § 8 posunul a oddelil od úkonu prezentácie pre možné spory dedičov ešte pred smrťou poručiteľa, pričom časovú lehotu na jej uskutočnenie ohraničil trvaním jedného roka odo dňa smrti poručiteľa.¹⁶⁶

¹⁶⁴ Pozri LACLAVÍKOVÁ, M. – ŠVECOVÁ, A.: *Testament ako prameň poznania uhorského dedičského práva (porovnávací sonda normatívneho stavu a jeho realizácie v testamentoch trnavských mešťanov v rozmedzí rokov 1800 – 1870)*, s. 156.

¹⁶⁵ Prax *usus moderni* poznala uvedené konanie, vychádzajúce z rímskeho práva a obnovené v stredoveku ako *probatio, publicatio*, realizované pred svetskými orgánmi štátu, resp. súdmi alebo verejnými notármi, v súdobom západoeurópskom chápaní sa za ňu považovalo: „*solemnis apertio testamenti privati coram iudice competente convocatis heredibus et omnibus iis, quorum interest, etiam testibus, ut sigila sua et subscriptiones recognoscant, facta*“, na základe ktorej sa slávnostne povolali pred sudcu dedičia, ďalšie subjekty, ktorým obsah dispozície bol na prospech, a svedkovia kvôli overeniu pečate a podpisov súkromného závetu, publikácia znamenala pre zverejnený závet právny úkon nadobudnutia právnej účinnosti verejnej listiny, podľa COING, H.: *Europäisches Privatrecht*, Band I., s. 574.

¹⁶⁶ „*Publicatione, et respectu partium interessatarum communicatione: non nisi post mortem testatoris, quamprimum expediendis.*“ Povinnosť zverejniť obsah závetu pred mestskou radou dodržiavali obdobne v Trnave už v polovici 18. storočia, napríklad závet Juraja Levaya na dorze zaznamenal poznámku: „*Testamentum Ci(vi) s Georgy /Levay pistoris 1750 /conditum /1751 die 27^a Marzj /cor(am) Senatu Publicat(um)*“, 3-12-34, okrem úradných osôb mestskej rady – richtára, senátorov a mestského notára alebo jeho zástupcu (podnotára) – sa na nej zúčastňovali aj potenciálni dediči – manžel/ka, príbuzní a prípadne aj určený testamentárny exekútor. Podľa závetu Mikuláša Vajmára po jeho skone „*senát dňa 17. apríla 1815 prezentoval testament pred vdovou, synmi a dcérami*“ („*coram vidua, filiabus et filiabus testatoris*“) – 3-22-9.

Zák. čl. CVII/1723 („*O zaprotokolovaní a intabulácii právnych úkonov spojených s majetkovými pomermi v župách a mestách*“¹⁶⁷) zavádzal povinnosť viesť intabulačné protokoly, zápisy všetkých majetkových prevodov (aj pre právne úkony prechodu vlastníckeho práva k pozostalosti alebo len jej časti) v mestách a župách bez prihliadnutia na dovtedajšiu prax,¹⁶⁸ čím sa naplňal význam aktu verejnej prezentácie i úradným zápisom v intabulačných protokoloch. Od novovstanoveného právneho stavu sa odvíjal aj postup niektorých mestských úradov v nasledujúcich obdobiach.¹⁶⁹

Po prijatí uvedeného zák. článku sa skutočne v nasledujúcich desaťročiach, ako uvádzali dobové právne príručky a teoreticko-právne práce, pregnantnejšie a predovšetkým právne zjednocujúco pristupovalo k zriaďovaniu jednotlivých druhov šľachtických závetov a od neho odvodzujúcich ďalších úkonov poslednej vôle.

Po prvé, dosvedčovacie úkony svedkov potvrdzovali prejav vôle poručiťľa a prečítanie obsahu závetu, i preto sa závet nemusel štylizovať pred poručiťľom či písať čistopis. Pred svedkami poručiťľ musel nevyhnutne afirmovať iba jeho obsah a prejavitiť slobodnú a vážnu vôľu ho zriadiť.¹⁷⁰

Po druhé, celý úkon posledného poriadku sa mal chápať v jednote času (*unitas actus*), v ktorom sa uskutočňoval pred povolanými,

---

¹⁶⁷ *De improtocolatione seu intabulatione in comitatibus et civitatibus observanda*, podľa MÁRKUS, D. (ed.): *Magyar Törvénytár. 1657 – 1740 évi Törvényczikkek, Millenium emlékkiadás*, Budapest: Franklin Társulat 1900, s. 646.

¹⁶⁸ „*improtocolationes et intabulationes, in illis comitatibus et civitatibus, in quibus bona praefatorum debitorum oneri subjicienda sita sunt : in futurum fiant et quantocius stabiliantur.*“, podľa MÁRKUS, D. (ed.), tamže, s. 646.

¹⁶⁹ V záвете trnavského honoracióra, lekára Jána Náгла, prihliadol magistrát na kogentnú úpravu zmieneneho článku: „*prítomný testament prezentovaný v senáte dňa 15. septembra 1832 v Trnave z úradnej povinnosti bol toho istého dňa intabulovaný podľa znenia zák. čl. 107/1723*“ („*presens testamentum ad mentem articuli 107/1723 publico civitatis huius protocollo ... insertum et intabulatum est ex senatu consulto.*“), 3-26-6, podobne 3-26-2.

¹⁷⁰ HUSZTY, S.: *Iurisprudentia practica seu Commetarius novus in ius hungaricum*, s. 163.

predpísanými svedkami (s výnimkou holografného závetu zriadeného bez svedkov), ktorí sa mali na úkone zúčastniť vedno, aby nevzniklo podozrenie z dolózneho počínania.¹⁷¹ Aj preto v predmetnom súvisе k obsahovým náležitostiam, ovplyvňujúcim platnosť závetu, priradil § 10 zák. čl. XXVII/1715 povinnosť uvádzať nielen časové, ale aj miestne datum, keďže uvedená požiadavka sa v minulosti nepovažovala za obligatórnu formálnu náležitosť a zaznamenávala sa sporadicky.¹⁷² Datácia, zahrňujúca deň, mesiac, rok a miesto zriadenia závetu, sa vzťahovala na zreteľné datovanie a určenie poradia viacerých úkonov *mortis causa* s právnymi dôsledkami najmä pre platnosť daného úkonu. Pre písomnú formu sa vyžadovalo parafovanie (fakultatívne aj spečatenie) samotným porúčiteľom a povolanými svedkami.¹⁷³

V uvedenom zák. článku sa podporila zákonnosť zriadenia úkonov posledného poriadku aj bez verejnonotárskych úradov, nie však tajne a bez účasti svedkov, i preto sa rozvinuli v sledovanom vývoji predo-

¹⁷¹ KHLOSZ, P.: *Praxis seu forma processualis fori spiritualis in Mariano Apostolico Hungariae regno usu recepta*, s. 237. Požiadavka jednoty testamentárneho aktu bola teda nerozlučne spätá so zriadením rímskeho závetu v celom jeho historickom vývoji. Justinián určil, že tento akt nezneplatní prerušenie, ktoré by bolo prípadne nevyhnutné vzhľadom na telesné alebo zdravotné potreby porúčiteľa alebo niektorého svedka (Cod.6, 23, 28 pr.). Kelemen zaujal dosť jednoznačný postoj v otázke jednotnosti, kauzálnej spojitosti priebehu (*unitatem contextus*) úkonu, možno ho preto citovať: „*Civilisti k vonkajším náležitostiam pripájajú aj jednotu (testamentárneho aktu) ničím neprerušenú v časovej spojitosti, ktorá je dovedená do konca, náš zákon však o tom nič nespomína, ani samotný význam rímskeho kalátneho závetu, u nás však platí, že sa pridržame prirodzeného zákona, ktorý radí, aby, ak sa závet spisuje pred svedkami dlhší čas, a tento úkon je prerušený iným aktom, napríklad raňajkami, majú sa potom už napísané dispozície ešte raz prejsť, a následne sa bude pokračovať v testamentárnom úkone*“, in KELEMEN, E.: *Institutiones iuris Hungarici privati*. Liber II., s. 325 – 326.

¹⁷² „*Sed in futuris condendis testamentis locum habebit et obtinebit.*“

¹⁷³ „*dies, locus, annus, mensis rite*“, podľa KÖVY, A.: *Elementa iurisprudentiae Hungaricae*, s. 238.

všetkým súkromné závety a kodicily.¹⁷⁴ Zák. čl. XIV/1840¹⁷⁵ v § 1, ktorým sa zriadil meštiansky holografný závet bez svedkov pre nepriviligované vrstvy, doplnil v skúmanom období zákonnú reglementáciu dedičského práva.¹⁷⁶ Odhliadnuc *ergo* od stáročia pretrvávajúcej partikulárnosti právnej úpravy pre nepriviligované skupiny obyvateľstva, spomínaný zák. čl. XXVII/1715 výrazným spôsobom vplýval aj v nasledujúcich decéniach 18. a 19. storočia na spisomňovanie závetov na normatívnej, celoštátnej úrovni.

2.4.1. Svedkovia

Nasledujúci výklad si v rozšírenej koncepcii všima názory na svedeckú účasť každej fyzickej osoby bez rozdielu stavovského postavenia, hoci i v tom prípade teória vychádzala priamo z úpravy krajinského práva. Modifikácie (na niektoré z nich ďalej poukážeme) sa pripúšťali pre jednotlivé nepriviligované stavy, prípadne pre mimoriadne formy úkonov posledného poriadku. Povinnosť osvedčiť uvedený úkon *mortis causa* nachádzame isteže už v prvých písomných

---

¹⁷⁴ Zák. čl. XXVII/1715 § 1: „*testamenta a testatore, ... etiam extra loca authentica, iudices regni ordinarii, magistrisque protonotarii condita, ... legitimum sortiantur vigorem*“.

¹⁷⁵ Zák. čl. XIV/1840 obsahovo označený ako novela zák. čl. XXVII/1715 sa stručne vyjadril: „*Ustanovenie § 7 zák. čl. XXVII/1715, podľa ktorého meštianske závety majú príslušní svedkovia prečítať pred testátorom, sa mení tak že, § 1 tí meštania, ktorí svoj závet podpísali a napísali vlastnou rukou, nie sú povinní ho dať prečítať pred svedkom; § 2 inak nech je slobodným kráľovským mestám zachovaná existujúca obyčajová prax vo veciach osvedčovania závetov.*“ Zák. čl. XIV nadviazal na zák. čl. IX/1836, ktorý umožnil disponovať poddanému celý svoj nadobundutý majetok, hnutelný aj nehnuteľný bez obmedzení, a taktiež výrazne oslabujúci zemepánovo právo na odúmrt'. Pozri MÁRKUS, D. (ed.): *Magyar Magyar Törvénytár. 1836 – 1868 évi Törvénczikkek*, Millenium emlékkiadás, Budapest: Franklin Társula 1896, s. 95, 109.

¹⁷⁶ Luby nesprávne preložil meštianske závety, keď ich označil za poddanské, LUBY, Š.: *Dejiny súkromného práva na Slovensku*, s. 531.

testamentoch, prítomnosť svedkov napríklad spoľahlivo závetoch prax hodnoverných miest.¹⁷⁷

Účasť svedkov¹⁷⁸ bola nevyhnutnou súčasťou verejných, slávnostných právnych úkonov, keď pôvodne už prvé závetý overovali príslušníci cirkvi, ktorí často spovedali zomierajúcich, pripravovali ich na smrť. Koniec koncov závet slúžil ako posledná vôľa zomierajúceho, ako prostriedok spásy duše, preto patrilo ich zriadenie, forma, výkon do kompetencie cirkvi, do jej jurisdikcie.¹⁷⁹ Spoločnou, nerozdielnou povinnosťou svedkov bola ich osobná spoločná účasť

¹⁷⁷ ŠVECOVÁ, A.: Obligácie v právnej praxi hodnoverných miest na Slovensku. In *Právněhistorické studie*, Praha : Karolinum, 2009, r. 40, s. 146 – 147. Zlinszky opätovne odkazuje na staršiu zákonnú a obyčajovú prax predchádzajúcich storočí, in ZLINSZKY, I.: *A magyar magánjog mai érvényében*. Budapest: Franklin-Társulat 1880, s. 670.

¹⁷⁸ Označovaní veľmi často zovšeobecneným termínom *testamentár*; *testamentarius*. Podľa MAJTÁN, M.: *Historický slovník slovenského jazyka*, VI. zv., s. 48. O právnom postavení svedkov (nielen testamentárnych), o ich nehodnosti svedčiť sa podľa všeobecného názoru uhorskej vedy 18. storočia vyjadrili napríklad Szegedi a Huszty vo svojich rešpektovaných komentároch k uhorskému právu, pozri bližšie SZEGEDI, J.: *Tripartitum iuris Hungarici tyrocinium*, s. 416 n., HUSZTY, S.: *Jurisprudentia practica seu commentarius novus ius hungaricum*. Liber primus, Jäger: Typis scholae episcopalis 1778, s. 273 n.

¹⁷⁹ V uvedenej spojitosti sa prirodzene myslela rímska (katolícka) cirkev a závetý jej príslušníkov, klerikov aj laikov. Úlohy delegovaných svedkov úkonu testovania (pri lôžku zomierajúceho, chorého) zastávali v mestách pravidelne viacerí členovia užšej mestskej rady (senátu), pričom išlo o výkon činnosti mestského magistrátu prostredníctvom poverených úradných osôb. Svedkami preto mohli byť len osoby bezúhonné, primerané stavu poručiteľa, požívajúce v meste vysokú autoritu. V 16. až začiatkom 18. storočia sa ešte povolávali za svedkov duchovní – kňazi, kazatelia a spovedníci, na rozdiel od 18. – 19. storočia, keď sa možno stretnúť v oboch formách závetov takmer výhradne s laikmi v postavení senátora, notára a podnotára, mestského pisára, mestského kapitána alebo mestského expeditora (zamestnanec mestskej kancelárie, ktorý mal na starosti expedovanie odoslanej mestskej korešpondencie). Prax slobodných kráľovských miest ako Trnava uvedená len potvrdila. V stručnosti sa o tom zmienila ŠVECOVÁ, A.: *Dedičské právo mešťanov v novoveku (Východiská a základné schémy testovania na príklade slobodného kráľovského mesta Trnavy)*, s. 149, všeobecne pozri tiež SZEGEDI, J.: *Tripartitum iuris Hungarici tyrocinium*, s. 417 n.

na akte testovania. Svedkovia pred svojím podpisom skúmali a overovali všetky nevyhnutne dodržiavané formálne náležitosti závetu, predovšetkým slobodnú a konečnú vôľu poručiťľa, zámer, resp. obsah závetného úkonu a samotný postup pri zriadení závetu v zhode s právom.¹⁸⁰

Svedecký úkon predpokladal spôsobilosť byť svedkom v právnych veciach podľa všeobecného pravidla v *Tripartite*, II. časti čl. 27¹⁸¹, ods. 5 a 6, ustanovujúceho procesnú spôsobilosť dosvedčovať a skladať prísahu v súdnych veciach. Z uvedeného dôvodu, ak osoba nespĺňala uvedenú všeobecnú podmienku, bola vylúčená i zo svedectva pri testovaní. *Werböcz*i uvádzal svedeckú spôsobilosť a jej všeobecné náležitosti: slobodu (*libertas*), vek (*aetas*), spôsobilosť (*modalitas*), podmienky vyjadrenia svedectva (*conditio iuramenti depositio*), iní autori ho doplnili: vek, podmienky, pohlavie, rozvážnosť (*discretio*), dobrá povesť (*fama*), stavovská príslušnosť (*fortuna*), vierovyznanie (*fides*).¹⁸² Uhorské právo naďalej dodržiavalo stredovekú zásadu, že nikto nemôže svedčiť vo svojich právnych záležitostiach – svedectvo *ad suis negotiis* sa preto vylučovalo.¹⁸³

Počet svedkov nanovo normoval priamo zák. čl. XXVII/1715, i tu

¹⁸⁰ Nikdy neschvaľovali poručiťľov úkon posledného poriadku, in KELEMEN, E.: *Institutiones iuris Hungarici privati*. Liber II., s. 325.

¹⁸¹ Pozri Trip. II/27 § 2 vzťahujúc podmienky (*conditiones*) pre osobu svedka na úkon všeobecnej inkvizície, čo však možno extenzívne vykladať aj pre svedectvá pri iných právnych úkonoch: „*quique conditiones sunt observandae, scilicet: libertas, aetas, modalitas, conditio et sacramenti depositio*“, podľa MÁRKUS, D. (ed.): *Opus Tripartitum Stephani de Werböcz*. Lipsiae: Sumptibus Duncker & Humbolt 1902, s. 288.

¹⁸² Za nevhodných svedkov sa považovali všeobecne klerici, kňazi, rehoľníci, osoby nadobúdajúce zo závetu nejakú výhodu (legát), zákonní dediči, alebo osoby získavajúce akýkoľvek právny záujem z pozostalosti. O ďalších formálnych prekážkach a o nehodnosti svedčiť pozri bližšie SZEGEDI, J.: *Tripartitum iuris Hungarici tyrocinium*, s. 417 n.; E.: *Institutiones iuris Hungarici privati*. Liber II., s. 325.

¹⁸³ „*pro se nemo potest testimonium perhibere*“. In KÖVY, A.: *Elementa iurisprudentiae Hungaricae*, s. 237.

však platilo, že zákon explicitne záväzne normoval postavenie svedkov len pre šľachtické dispozičné úkony *mortis causa*, ostatné nepriviligované stavy si ponechali staršiu obyčajovú úpravu. Stav pred rokom 1715 na podklade právnej obyčaje (i v zmysle zák. čl. LXIV/1655) pre šľachtické závetvy vyžadoval účasť siedmich šľachtických alebo na ich roveň postavených svedkov,¹⁸⁴ tento počet sa znížil podľa § 1 zák. čl. XXVII/1715 na piatich. Od účinnosti uvedeného zákona iba závet vybavený (posilnený) pečaťou a podpisom poručiťľa a piatich svedkov rovnakého stavu (v prípade núdze aj inými vznešenými osobami) získaval zákonnú silu a trvalú platnosť.¹⁸⁵ Ak by poručiťľ nebol znalý písma, nevyhnutne sa musel ustanoviť šiesty svedok, ktorý podpisoval *manu aliena* (cudzou rukou) poručiťľa.¹⁸⁶ Pre privilegované druhy závetov postačoval podľa § 5 zák. čl. XXVII/1715 vlastnoručne vyhotovený písomný závet, prípadne sa za ústne vykonaný závet zaru-

¹⁸⁴ Podľa Trip. II/čl. 27. K charakteru právneho statusu svedkov skoršia právna veda nezastávala do polovice 18. storočia žiadne záväzné a jednotné stanovisko, predsa však z analogických ustanovení kánonického a civilného práva a tiež zo starších uhorských obyčají (*videtur consuetudine antiqua*) sa nepripúšťali za svedkov osoby infámne, nepľnoleté (*impuberes*), duševne chorí, hluchí, dedičia, legatári a tí, ktorí zostali pod poručníckou alebo opatrovníckou mocou. Funkciu svedka mohla zastávať ďalej len osoba zákonného veku, zdravej mysle, pri plnom vedomí. K tomu pozri SZLEMENICS, P.: *Elementa iuris Hungarici iudicarii civilis*. Tomus I., s. 115.

¹⁸⁵ § 1 deklaroval: „*in bonis et rebus liberae dispositioni subjectis, testamenta a testatore, qui testandi habet activitatem, etiam extra loca authentica ... condita, ab ipsomet testatore, et a quinque per testatorem requisitis, ac simul praesentibus, nobilitari tamen aut aequipolenti prerogativa gaudentibus, vel in casu necessitatis, aliis etiam honestae conditionis, testibus, subscriptione et sigillis corroborata, legitimum sortitur vigorem*“, podľa MÁRKUS, D. (ed.): *Magyar Törvénytár 1657 – 1740*, s. 458. Bližšie tiež KELEMEN, E.: *Institutiones iuris Hungarici privati*. Liber II., s. 323 – 324; KÖVY, A.: *Elementa iurisprudentiae Hungaricae*, s. 237.

¹⁸⁶ Znenie § 2 zák. čl. XXVII/1715 nanovo normovalo: „*Testatoris vero scripturae ignari, vices et locum suae subscriptionis, ac obsigillationis; sextus itidem requisitus ac praesens testis suppleat.*“ Pozri tiež SZLEMENICS, P.: *Elementa iuris Hungarici iudicarii civilis*. Tomus I., s. 115.

čili dvaja svedkovia svojím podpisom.¹⁸⁷ Zriadenie platného kodicilu vyžadovalo účasť troch svedkov (ak poručiteľ nemohol podpisovať, povolával sa štvrtý svedok), ako určil § 6 zák. čl. XXVII/1715.

Huszty uvádza, že zákonodarca sa uspokojil po prijatí uvedeného zák. článku s nižším počtom svedkov, keď argumentoval, že dvaja až piati svedkovia podľa druhu závetu budú postačovať na dosvedčenie platnosti úkonu a vylúčenie nebezpečenstva podvodu alebo nátlaku.¹⁸⁸

Ich spôsobilosť byť svedkom určovala právna obyčaj. Podľa nej sa za nehodných svedčiť považovali všeobecne: sluhovia poručiteľa, ženy, neplnoletí, duševne chorí (označení za zúrivých, šialencov), alkoholici, márotnatníci, námesační, postihnutí *infamioi iuris* a tí, ktorí boli násilne nútení k svedectvu. Ďalej sa za nehodných označili aj osoby v blízkom príbuzenskom pomere (napr. syn voči otcovi a pod.), dediči, heretici, ako aj všetci tí, ktorí neboli hodní dediť alebo testovať na základe spôsobeného deliktu. Dlho pertraktovaná otázka povoliť svedeckú účasť ženám uhorská právna veda vyriešila pozitívne a s poukazom na pravidlá overovania vo svetskom práve napokon priznala aj im svedeckú účasť (spĺňajúc náležitosti podľa uhorských zák. článkov vo veci závetných svedkov), hoci ženy podľa kánonického práva boli z osvedčovacích úkonov vylúčené.¹⁸⁹ Samotnú svedeckú účasť

¹⁸⁷ „*Premissae solemnitates, in privilegiatis testamentis, ut pote legatis piis, item militaribus ita, inter liberos, nec non tempore pestis condendis, non requirentur, sed vel propria testantis manu scripta et subscripta, vel etiam nuncupativa, coram duobus testibus sufficient.*“, podľa MÁRKUS, D. (ed.): *Magyar Törvénytár 1657 – 1740*, s. 458.

¹⁸⁸ Niet vraj podľa neho už viac potrebných päť alebo šesť svedkov, veď napokon aj dvaja či traja svedkovia správne dosvedčia a porozumejú prejavu vôle poručiteľa a obsahu jeho poslednej vôle. In HUSZTY, S.: *Iurisprudentia practica seu Commetarius novus in ius hungaricum*, s. 162.

¹⁸⁹ KHLOSZ, P.: *Praxis seu forma processualis fori spiritualis in Mariano Apostolico Hungariae regno usu recepta*, s. 237, podobne KELEMEN, E.: *Institutiones iuris Hungarici privati*. Liber II., s. 327. Pri dosvedčení zriadenia meštianskych verejných závetov sa povolávali zásadne dvaja členovia senátu, ktorými sa mohli stať na základe tejto funkcie len muži. KÖVY, A.: *Summarium elementorum iurisprudentiae Hungaricae*. S. Patakani: Impressum per Andream Nádashey, 1822, s. 99.

žien však nemožno preceňovať, iste sa vyskytovala len pri mimoriadnych príležitostiach,¹⁹⁰ a je dosť pravdepodobné, že aj v neskorších obdobiach zostala spornou právnou otázkou.

Svedecká spôsobilosť sa odvodzovala tiež od postavenia poručiťľa. Rovnocenné postavenie, resp. na jeho roveň vyšší alebo obdobný status sa vyžadoval u šľachtických, ako aj pri ostatných stavoch. Každý z požadovaných svedkov musel spĺňať uvedenú požiadavku stavovskej similitu/rovnoprávnosti.¹⁹¹ Svedkami sa mohli stať pre šľachtica danej župy podžupan alebo slúžny s jedným prísažným, rešpektujúc zák. čl. XLVI/1655.¹⁹² Právna veda však uvažovala aj o prípadoch, ak by v čase dovŕšenia závetného aktu (parafovania a definitívnej poručiteľovej výpovede a súhlase s úkonom *mortis causa*) niektorý zo svedkov stratil uvedenú spôsobilosť. Podľa prijatého právneho názoru sa právna záväznosť a sila takéhoto úkonu posledného poriadku nemala zmenšiť, doslovne „nalomit“ (*non infringitur*). Sloboda prijatia svedeckej účasti sa považovala za obligatórne splnený znak spôsobilosti svedka, ako i jeho osobná účasť pri akte (nemožnosť zastúpenia inštitútom prokúry). Povinný dosvedčovací úkon musel iniciovať vždy sám poručiteľ alebo ním poverená osoba. Uvedenú skutočnosť dokumentovala formula: „*rogatus, convocatus testis, erbetener Zeuge, powolany swedek*“.¹⁹³

Svedkovia predovšetkým dosvedčovali testamentárny úkon: vyjadrenie poručiteľľa, že závet bol jeho skutočnou a poslednou vôľou pre prípad *mortis causa*. Ich účasť a súčinnosť vyjadrovala formula svedka: „*Ego Titius, testis rogatus, testamentum NN, propria manu*

¹⁹⁰ V záвете z 8. septembra 1718 poručiteľ prizval aj manželku Dorotu Paulovičovú, ktorá, ako uvádzala koroborácia, asistovala a podpisovala sa *manu aliena, cruce propria* ako spolupritomná, asistujúca („*assistene etiam infra declarata*“), nie ako svedok, 3-8-34.

¹⁹¹ KÖVY, A.: *Elementa iurisprudentiae Hungaricae*, s. 238.

¹⁹² Zákon poznal len označenie „vhodné osoby“ – *sufficientibus personis*.

¹⁹³ Obdobne i testamentárna prax 19. storočia označovala svedkov uvedenými pojмами, in ŠVECOVÁ, A.: *Formálno-právna stránka závetov trnavských mešťanov z prvej polovice 19. storočia*, s. 63.

subscripti“ alebo „*Testor, quod a NN testatore audiverim, in praesenti charta contineri suam ultimam voluntatem*“.¹⁹⁴ Dosvedčovací svedecký úkon tiež potvrdzoval formu ústneho alebo písomného závetu. Ich svedectvo sa pri spochybnení niektorých náležitostí vyžadovalo potvrdiť cestou novej výpovede pod prísahou.¹⁹⁵ Podpisovali buď holografne (*manu propria*), alebo *manu aliena* (v kontrასignácii iného svedka), pripojac znamenie ruky obvyklým značením kríža („*modo crucem ipsa forme*“).¹⁹⁶ Totožný postup sa zvolil pri absencii úkonu pečatenia, ktorý nepatrila medzi obligatórne osvedčovacie prostriedky platnosti závetov.¹⁹⁷ K svedeckým podpisom sa obvykle pripájali pečate svedkov.¹⁹⁸

2.4.2. Formálne náležitosti jednotlivých druhov závetov

Syntetizujúce komentáre k Tripartitu a uhorskému súkromnému právu prvej polovice 18. storočia rozlišovali a sumarizovali poznatky o charaktere a najmä o zriaďovaní súdobých šľachtických úkonov *mortis causa*¹⁹⁹. Splnenie alebo opomenutie nižšie prezentovaných,

¹⁹⁴ SZEGEDI, J.: *Tripartitum iuris Hungarici tyrocinium*, s. 512.

¹⁹⁵ KELEMEN, E.: *Institutiones iuris Hungarici privati*. Liber II., s. 348.

¹⁹⁶ KÖVY, A.: *Elementa iurisprudentiae Hungaricae*, s. 238. Overovacie formuly používané v 18. i v 19. storočí zneli: „*Ego NN rogatus, hoc Testamentum propria manu subscripti*“, prípadne „*His omissis, Nomen duntaxat et Cognomen suum subscribat, ac sigillum apprimat, quo sufficit*“, podľa KHLOSZ, P.: *Praxis seu forma processualis fori spiritualis in Mariano Apostolico Hungariae regno usu recepta*, s. 239.

¹⁹⁷ SZLEMENICS, P.: *Elementa iuris Hungarici iudiciarii civilis*, Tomus II., s. 116.

¹⁹⁸ O použití pečatí možno uviesť ešte nasledujúce: pre zriadenie závetu sa používali rodinné prsteňové pečate, ktoré využívali zrejme i všetci rodinní príslušníci. Pečate svedkov aj ich podpisy sa mali používať *ad personam*, a každý svedok podpisoval samostatne. Ako overovacie formuly sa mohli používať v znení: „*Ego NN testis rogatus, testamentum hoc Domini NN propria manu subscripti et sigillavi, ... vel nomen, et cognomen propria manu subscribendo et sigillo roborando*“, prípadne len jednoducho: „*coram me NN mp. L.S. (locum sigilli)*“, podľa HUSZTY, S.: *Iurisprudentia practica seu Commetarius novus in ius hungaricum*, s. 163.

¹⁹⁹ Szlemenics klasifikoval s miernou modifikáciou jednotlivé druhy, keď odčlenil najprv závetý a kodicily a závetý následne rozdelil na: riadne a mimoriadne;

formálnych (i obsahových) znakov a náležitostí klasifikovalo jednotlivé závetu medzi:

- 1) riadne alebo mimoriadne (tzv. privilegované) – podľa okolností, ktoré vplývali na vznik a zriadenie závetu;
- 2) verejné alebo súkromné²⁰⁰ – vzhľadom na formu ich manifestácie (stupeň formálnosti), predpísanú pre uvedené závetu, z nich verejné sa zriaďovali buď pred notárom, hodnoverným miestom, hodnovernou osobou, v neskoršom období (od polovice 19. storočia) do súdneho protokolu a zákonom (obyčajou) stanovenými svedkami, súkromné pred predpísaným počtom svedkov, alebo vlastnou rukou spísané;
- 3) písomné, vyhotovené vlastnou (holografné) alebo cudzou (alografné) rukou alebo ústne;²⁰¹
- 4) zriadené v Uhorsku a pripojených krajinách alebo mimo nich;
- 5) spoločné závetu.

1) a) **riadny, slávnostný** (*testamentum solennum*) – nazývaný aj perfektný,²⁰² so všetkými náležitosťami požadovanými šľachtickým, krajinským právom v zmysle uvedeného zák. článku XXVII/1715

šľachtické, meštianske, slobodných privilegovaných skupín a poddanské. K mimoriadnym radil nielen tzv. privilegované závetu (*testamenta privilegiata*) ale aj zriadené mimo krajiny (*testamenta extra regnum confecta*). Pozri SZLEMENICS, P.: *Elementa iuris Hungarici iudicarii civilis*. Tomus I., s. 114. V Uhorsku sa najčastejšie používali formy verejného (*testamentum publicum*), súkromného (*testamentum privatum*) a privilegovaných (*testamenta privilegiata*) závetov, pozri o systematike závetov bližšie: JUNG, J: *Darstellung des ungarischen Privatrechtes*. Band V., s. 258.

²⁰⁰ Vo všeobecnosti sa v západnej a strednej Európe oddelili spomínané dve formy riadnych závetov, verejný sa zriaďoval iba pred súdom. Pozri COING, H.: *Europäisches Privatrecht. Älteres gemeinsames Recht (1500 bis 1800)*, Band I., München: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung 1985, s. 569.

²⁰¹ Uvedená klasifikácia je z obdobia 18. storočia, prax holografných písomných závetov podľa P. Khlosza bola veľmi zriedkavá. Bližšie KHLOSZ, P.: *Praxis seu forma processualis fori spiritualis in Mariano Apostolico Hungariae regno usu recepta*. Tyrnaviae: Typis Academicis Societatis Jesu 1761, s. 235 n.

²⁰² HUSZTY, S.: *Iurisprudentia practica seu Commetarius novus in ius hungaricum*, s. 161.

(*habet ordinarias solemnitates, ad iure requisitas*), a vychádzajúci z trvale rešpektovaného partikulárneho právneho úzu pre jednotlivé stavy. Za riadny závet sa považoval taký, ktorý obsahoval všetky zákonom požadované náležitosti (obsahu aj formy);

b) **mimoriadny** (*testamentum insolennum, non solennum*) sa označil za imperfektný, predsa však privilegovaný, ktorý na základe osobitného privilégia, hoci vynechával niektoré formálne náležitosti (pri výnimočných prípadoch svojho zriadenia), sa v práve pripúšťal. Vynechával niektoré formality, ktoré zákon síce za normálnych okolností vyžadoval, ale pre výnimočné situácie a okolnosti zabrahujúce ich aplikácii od nich napokon upustil, a z toho dôvodu uvedené záveti zvýhodnil pred riadnymi závetmi; aj preto sa potom nazývali privilegované záveti;²⁰³

2) a) **verejný** (*testamentum publicum*) – pre šľachtu zriadený podľa § 1 zák. čl. XXVII/1715 pred hodnoverným miestom kapituly alebo konventu, alebo pred ich svedkami, pred riadnymi ríšskymi sudcami a ich protonotármami, pred kanceláriou Kráľovskej kancelárie vo Viedni, pred župnou kongregáciou alebo vyslanými župnými úradníkmi (prísaznými alebo služnými) a pre mešťanov pred magistrátom alebo jeho úradnými svedkami.²⁰⁴ Uvedené právo patrilo medzi práva šľachty, najmä vyššej šľachty a klerikov, nemajetní šľachtici mohli rovnocenne s mešťanmi verejne testovať aj pred úradníkmi mestského magistrátu, alebo výnimočne pred inými mešťanmi (*aliis civilibus extra necessitatem*). Zriaďovali sa vo forme riadnej verejnototárskej listiny (*unter dem authentischen Siegel ausfertigten Instrument*), dvojitém spôsobom: holografne poručiteľom, ktorý odovzdal závet uvedeným

²⁰³ JUNG, J.: *Darstellung des ungarischen Privatrechtes*. Band II., s. 106; KÖVY, A.: *Elementa iurisprudentiae Hungaricae*, s. 236.

²⁰⁴ Zák. čl. XXIV/1729 potvrdzoval úzus zriadenia úkonu *mortis causa* mimo hraníc krajiny, podľa ktorého sa prizývali vždy minimálne dvaja zástupcovia Kráľovskej kancelárie alebo podobne i dvaja zástupcovia hodnoverného miesta. KÖVY, A.: *Summarium elementorum iurisprudentiae Hungaricae*, s. 98; JUNG, J.: *Darstellung des ungarischen Privatrechtes*. Band II., s. 109; TABLIC, B.: *Kratičká Summa práw uherských*, s. 22.

úradom, alebo ústnym prejavom do úradného protokolu, úrad o úkone vystavil listinu (fasiu), v mestách listinu nahradzoval protokolný zápis do mestskej knihy,²⁰⁵ resp. i šľachtické úkony *mortis causa* sa zaprotokolovali v kancelárii úradu a jedno originálne vydanie sa uložilo v archíve až do jeho publikácie.²⁰⁶ Úkon prečítania sa viazal s už obligatórnou výpoveďou poručiťľa, že s obsahom ako svojou poslednou vôľou úplne súhlasil.

b) **súkromný** (*testamentum privatum*) – zriadený pred predpísaným počtom svedkov²⁰⁷ v súkromí poručiťľa, napísaný alebo redigovaný pred svedkami, prípadne ako špecifická forma jeho zriadenia sa označila aj uzavretá forma (*testamentum clausum*), podľa ktorej sa svedkovia len oboznamovali s vyjadrením poručiťľa o jeho podstatnej obsahovej matérii testamentárnej dispozície a o jeho vôli zriadiť závet, pred nimi sa závet tiež prezentoval a *manu propria* ho poručiťľ a svedkovia parafovali a spečatili.²⁰⁸ Ďalej preň platilo:

- obligatórny podpis a pečať poručiťľa (podľa § 1 zák. čl. XXVII/1715);
- účasť piatich svedkov rovnakého stavu alebo na ich úroveň postavených osôb;
- pre zastúpenie podpisu poručiťľa slúžil šiesty svedok (podľa § 2 zák. čl. XXVII/1715²⁰⁹);
- uloženie vo verejnom archíve zmienených hodnoverných osôb s povinnosťou zaprotokolovať jeho obsah v úradnom protokole.

²⁰⁵ „*alia authentica documenta fieri assolent*“, in KELEMEN, E.: *Institutiones iuris Hungarici privati*. Liber II., s. 322 – 323.

²⁰⁶ SZLEMENICS, P.: *Elementa iuris Hungarici iudiciarii civilis*, s. 115; KÖVY, A.: *Elementa iurisprudentiae Hungaricae*, s. 237.

²⁰⁷ Povolávali sa bez rozdielu verejne činné osoby, ako aj súkromné, priatelia, susedia a pod. KÖVY, A.: tamže, s. 237.

²⁰⁸ KÖVY, tamže, s. 237.

²⁰⁹ „*Testatoris vero scripturae ignari, vices, et locum suae subscriptionis vices, et locum suae subscriptionis ac obsigillationis, sextus itidem requisitus, ac praesens testis suppleat.*“, podľa MÁRKUS, D. (ed.): *Magyar Törvénytár 1657 – 1740*, s. 458

3) a) **písomný** (*testamentum scriptum, irásban foglalt Testamentom*) – ktorý pochádzal od poručiťa alebo od inej osoby a vždy ho poručiť aspoň parafoval. **Holografný závet** sa uzatváral formulou: „*propria manu scriptum et subscriptum*“, **alografný** podpísoval sám poručiť.²¹⁰ V prípade negramotnosti alebo inej nespôsobilosti (napr. telesnej či duševnej) sa prizýval ešte jeden svedok podpisujúci poručiťa *manu aliena* (cudzou rukou), avšak s uvedením mena svedka. V čase neskorého novoveku sa však už v čoraz zriedkavejších prípadoch pripúšťalo obyčajou v minulosti akceptované parafovanie znamením ruky (použitá formula: „*manu aliena, cruce propria*“), keďže sa tým obchádzal zmysel a litera zákona. Je však evidentné, že neskoršia prax, osobitne pri nepriviligovaných meštianskych a poddanských vrstvách (u žien viac ako u mužov), ešte aj v 19. storočí poznala na niektorých miestach uvedenú prax parafovania.²¹¹

Dispozičný úkon *mortis causa* prebiehal nasledujúco: poručiť pred svedkami preukázal vlastnou alebo cudzou rukou napísaný závet alebo ho nadiktoval a za prítomnosti svedkov ho následne podpísoval a pečatil, potom závet podpísali svedkovia a posilnili pečaťami.²¹² K nemu sa priradil osobitný súkromný závet – *litterae clausae* – vyhotovený v uzavretej forme, svedkovia manifestovali a potvrdzovali svojimi podpismi len tú skutočnosť, že písomnosť obsahovala poručiťovu poslednú vôľu (uvedený výrok musel pred nimi poručiť zreteľne vyjadriť (i konkludentne) – postačilo, ak sa pred nimi vyslovil, že listina obsahovala úkon *mortis causa*.

²¹⁰ Uhorská prax neuznávala, aby jeho ruku viedol niekto tretí, naopak testátorov podpis sa nahradil podpisom ďalšieho svedka. Pozri in SZEGEDI, J.: *Tripartitum iuris Hungarici tyrocinium*, s. 510.

²¹¹ Jednoznačne to možno doložiť praxou v Trnave z 1. polovice 19. storočia, pozri najnovšie ŠVECOVÁ, A.: *Formálno-právna stránka závetov trnavských mešťanov z prvej polovice 19. storočia*, s. 73.

²¹² Svedecká doložka svedka neovládajúceho písmo sa vystavila v nasledujúcej alebo podobnej formulke: „*NN, qua requisitus testi, manu quidem aliena, cruce autem propria*“, in KELEMEN, E.: *Institutiones iuris Hungarici privati*. Liber II., s. 324.

b) **ústny** (*testamentum nuncupativum, eló nyelvel tett Testamentom*) – zriadený verejnou alebo súkromnou formou, zriadený pred vhodnými svedkami, pred ktorými sa vyjadrila posledná vôľa. Úkon prečítania sa viazal s už obligatórnou výpoveďou poručiťľa, že s obsahom ako svojou poslednou vôľou úplne súhlasil. Svedkovia v prípade sporu dosvedčovali pod prísahou obsah závetu. Museli byť však splnené všetky ostatné formálne náležitosti okrem podpisov a pečatí.²¹³ Verejný ústny závet (*testamentum nuncupativum*) sa zriaďoval s povinnosťou povolať toľký počet svedkov ako pri verejnom písomnom, pred ktorými poručiťľ obsah závetu ústne zverejnil a svedkovia pod prísahou jeho obsah osvedčili do úradného protokolu. Súkromný ústny závet sa prakticky zriaďoval ako privilegovaný závet, keď už nebolo možné dosiahnuť aj písomné vyhotovenie vôle poručiťľa. Zriedkavo sa zriaďoval pred notárom, pred ktorým hrozilo menšie nebezpečenstvo, že závet bude neplatný, a na jeho platnosť postačovala prítomnosť jedného alebo dvoch svedkov. V mestskom prostredí postačovala prítomnosť mestského notára, podnotára alebo ním povereného pisára alebo úradníka mestskej kancelárie.²¹⁴

4) Druh osobitného, mimoriadneho závetu predstavoval **závet zriadený mimo Uhorska**, krajiny, v iných provinciách/štátoch. Uhorské právo riešilo uvedenú situáciu, keď poručiťľ (obyvateľ Uhorska/*Hungarus*) chcel zriadiť závet vo veci svojho majetku nachádzajúceho sa v Uhorsku, mimo vlasti, vtedy sa závet spravoval po formálnej stránke zmyslom § 10 a 11 zák. čl. XXIV/1729. Podľa tu uvedenej kolíznej normy na jeho zriadenie bolo potrebné dodržať formálne náležitosti podľa práva platného pre dané miesto a čas aktuálneho pobytu poručiťľa v čase testovania.²¹⁵ Pokiaľ sa zriaďoval

²¹³ KELEMEN, E.: *Institutiones iuris Hungarici privati*. Liber II., s. 326.

²¹⁴ KÖVY, A.: *Elementa iurisprudentiae Hungaricae*, s. 238.

²¹⁵ Znenie § 10 zák. čl. XXIV/1729: „*testamenta, ac codicilli, si etiam de iuribus perennialibus dispositionem contineant; ... extra regnum quoque solennitate ibidem usi-tata celebratae; deinceps quoque pro vigorosis observabuntur*“, podľa MÁRKUS, D.: *Magyar törvénytár 1657 – 1740 évi törvényczikkek*, s. 680.

pred Uhorskou kanceláriou so sídlom vo Viedni a tiež pred povolanými riadnymi ríšskymi sudcami a ich protonotármi podľa uhorského práva, pred nimi sa zriadil riadny verejný závet podľa uhorského práva.²¹⁶

5) Za špeciálnu formu závetu právo považovalo **spoločný závet** a v novoveku ho mohli zriadiť viacerí poručitelia, ktorí sa mohli vzájomne určiť za dedičov preživšieho poručiťa. Pre obvyklú dispozíciu vzájomného dedenia (*successio mutua*) v uvedenom závete sa označil tento druh ako vzájomný (korrespektívny) závet.²¹⁷

2.4.2.1. Závety podľa stavovskej príslušnosti

Rozhodujúcim diferenčným kritériom zostala stavovská príslušnosť a podľa nej sa závety rozdeľovali oficiálne do roku 1848 (s presahom až do roku 1876) aj z hľadiska stavovskej príslušnosti na:

- 1) šľachtické (a závety osobne slobodných, honoracií stojacich na úrovni šľachticov);
- 2) klerikov;
- 3) meštianske;
- 4) sedliacke/poddanské;
- 5) Jazygov, Kumánov.²¹⁸

1) **šľachtické závety**, zriadené ako verejné alebo súkromné.²¹⁹ K prvej forme sa viazala legálna povinnosť § 1 zák. čl. XXVII/1715 zriadiť ich pred hodnovernými osobami, úradmi (Kráľovskej kancelárie), najvyššími sudcami, ich protonotármi alebo hodnovernými miestami a tiež pred generálnou kongregáciou, župnými úradníkmi (podžupanom alebo služnými s prísazným).²²⁰ V prípade zriadenia súkromných

²¹⁶ KELEMEN, E.: *Institutiones iuris Hungarici privati*. Liber II., s. 345 – 346, tiež JUNG, J.: *Darstellung des ungarischen Privatrechtes*. Band II., s. 124.

²¹⁷ LUBY, Š.: *Dejiny súkromného práva na Slovensku*, s. 526.

²¹⁸ Posledná skupina nezohrávala významnejšiu rolu na Slovensku, podľa KELEMEN, E.: *Institutiones iuris Hungarici privati*. Liber II., s. 319.

²¹⁹ Pozri verejné a súkromné závety v kapitole 2.4.2.

²²⁰ Znenie § 4 zák. čl. XXXI/1638 vyhlasovalo: „*nech sú platné len tie závety, ktoré*

písomných šľachtických úkonov posledného poriadku uhorská veda zaujala len povinnosť rovnoprávnosti alebo ekvipolentnosti stavu poručiteľa a prítomnosti piatich, prípadne šiestich svedkov.²²¹

Formálne náležitosti šľachtických závetov, ako aj osobitosti staršej obyčajovej úpravy sa dodržiavali pri zriaďovaní úkonov *mortis causa* pre tzv. slobodných. K nim sa zaradili osobitné enklávy alebo skupiny obyvateľstva (ako napríklad Jazygovia a Kumáni).²²²

2) **závety klerikov** rímskokatolíckej cirkvi výklad obmedzil len na tvrdenie, opreté o súdobý právny náhľad, že po formálnej stránke všetci predstavitelia vyššieho a nižšieho kléru realizovali obmedzenú slobodu disponovania *mortis causa*²²³ podľa formálnej stránky šľachtických úkonov *mortis causa*.²²⁴ Vo veciach dipozícií neunifikovaných gréckokatolíkov sa ich závety spravovali úpravou pre laikov podľa stavovskej príslušnosti šľachty, v znení zák. čl. XXVII/1715.

3) **meštianske závety**, voči ktorým uhorské právo (ako aj

sú a budú zriadené riadnym, slávnostným spôsobom“, pozri TABLIC, B.: *Kratičká Summa práv uherských*, s. 22.

²²¹ Pozri podkapitolu 2.4.1. tiež SZLEMENICS, P.: *Elementa iuris Hungarici iudicarii civilis*, Tomus I., s. 115 – 116.

²²² Ak išlo o mestské obyvateľstvo uvedených partikulárnych skupín *sui generis*, mohlo sa spravovať buď normou zák. čl. XXVII/1715, alebo domácim mestským právom, SZLEMENICS, tamže, s. 118.

²²³ Všetci preláti mohli slobodne testovať so svojim nadobudnutým majetkom za podmienky, že získali od panovníka súhlas k testovaniu („*königlichen Consens*“), pri nepriaznivom rozhodnutí smeli testovať podľa staršej úpravy iba s jednou tretinou nadobudnutého majetku, neunifikovaní gréckokatolíci s polovicou. Nižší duchovní tejto cirkvi testovali len s jednou tretinou, no nižší katolícky klérus bez obmedzenia v nadobudnutom majetku. Zmiený právny stav v 18. storočí upravil zák. čl. XVI/1715. JUNG, J.: *Darstellung des ungarischen Privatrechtes*. Band II., s. 115; KÖVY, A.: *Summarium elementorum iurisprudentiae Hungaricae*, s. 97.

²²⁴ „*Ab solennitatibus externis, nihil ab aliis regni nobilibus differunt*.“ KELEMEN, I.: *Institutiones iuris Hungarici privati*. Liber II., s. 336. O ich objektívnej testamentárnej slobode a najmä o obmedzeniach testovať pozri bližšie KÖVY, A.: *Summarium elementorum iuris prudentiae Hungaricae*, s. 97.

voči šľachtickým závetom pre dedenie mestských nehnuteľností) kontinuálne uplatňovalo ustanovenie Tripartita III. časti čl. 13: „*svedectvá vykonané medzi nimi* (mešťanmi a šľachticmi, zdržiavajúcimi sa alebo bývajúcimi v meste) *alebo vo veci akýchkoľvek hnutelností a nehnuteľností ležiacich v meste, nech naďalej platia*“.²²⁵ Uvedené ustanovenie mestská prax²²⁶ pre zriadenie závetu realizovala vo fasii poručiteľa pred samotným richtárom alebo pred ním poverenými dvoma svedkami (zväčša členmi veľkej mestskej rady – senátu) a notárom/jeho zástupcom alebo v súkromí pred svedkami určenými miestnou obyczajou.²²⁷ Pre šľachtické závetu vo veci ich mestských majetkov sa dispozitívne testovalo aj pred spomínanými mestskými orgánmi. Pre nemajetných šľachticov (*suspecta nobilitatis*) platila úprava práva mesta, v ktorom žili alebo sa v čase testovania zdržiavali.²²⁸ Mešťania mali v čase prvých decénií 19. storočia zriaďovať verejné závetu postupom a podľa obligatórnych náležitostí určených pre šľachtické závetu, ako sa o tom zmienil Szlemenics, za predpokladu, že miestna obyczaj mohla samotný testamentárny úkon modifikovať podľa miestnej úpravy.²²⁹

Po roku 1715 výhradne slobodné kráľovské mestá nemuseli prijať novú právnu normu zák. čl. XXVII/1715, keďže uvedená norma naďalej ponechávala v platnosti tamojšiu mestskú úpravu formálnych aj obsahových náležitostí, a tak sa i v týchto mestách zachovala ako najfrenkventovanejšia forma verejných závetov, ktoré sa zriaďovali za súčinnosti a v spolupráci s magistrátom, a o uvedenom dispozičnom akte referovali vyslaní svedkovia magistrátu vo forme relácie do mestského protokolu. Následne sa originál závetu deponoval v mestskom archíve.

²²⁵ SZLEMENICS, P.: *Elementa iuris Hungarici iuridicarii civilis*, Tomus I., s. 116.

²²⁶ Pod ňou sa myslela prax niektorých typov miest: slobodných kráľovských a privilegovaných, napríklad banských.

²²⁷ KÖVY, A.: *Summarium elementorum iurisprudentiae Hungaricae*, s. 99; JUNG, J.: *Darstellung des ungarischen Privatrechtes*. Band II., s. 112, SZLEMENICS, P.: *Elementa iuris Hungarici iudicarii civilis*, Tomus II., s. 116.

²²⁸ JUNG, J.: *Darstellung des ungarischen Privatrechtes*. Band II., s. 114.

²²⁹ SZLEMENICS, P.: *Elementa iuris Hungarici iudicarii civilis*, Tomus II., s. 116.

ve do času jeho publikácie. V súkromných závetoch sa obdobne ako pri šľachtických závetoch pridžala prax mešťanov domáceho právneho úzu. Pri závetoch sa obdobne obligatórne vyžadovalo podľa § 7 zák. čl. XXVII/1715 prečítanie celého textu závetu²³⁰ a vyznanie poručiťovej vôle (*eam ultimam esse voluntatem suam*), z čoho sa odvodil názor, že mešťan nemohol zriadiť závet vo forme zatvorených listín (*litterarum clausarum*).²³¹ Ako však správne podotkol Jung, právo ponechalo v platnosti aj závetu zriadené v zatvorenej forme, pokiaľ tamojšia prax mesta už skôr uznávala uvedený druh.²³² Alternatívnosť úpravy v praxi znamenala, že sa za platné považovali nielen závetu rešpektujúce zákonné normy zák. čl. XXVII/1715, ale aj závetu zriadené podľa staršej miestnej obyčaje alebo štatútu.²³³ Súkromné závetu ostatných miest sa v zásade zriaďovali naďalej podľa miestnej obyčaje.²³⁴

4) **sedliacke/poddanské závetu**, ktorých formu upravova-

²³⁰ „*id necessarium esse statuitur: ut testatori, testamentum praelegatur, et is coram testibus viva voce esserat: eam ultimam esse voluntatem suam.*“ Zaužívanou, nevyhnutnou formulou sa stalo vyjadrenie: „*hinc est ultimam suam voluntatem*“, „*a toto jest moja ostatna wola*“, in KHLOSZ, P.: *Praxis seu forma processualis fori spiritualis in Mariano Apostolico Hungariae regno usu recepta*, s. 237.

²³¹ „*Cives clausum testamentum condere non possent*“, k čomu sa pripojil fakt, že sa tak dialo zrejme v 18., ale nie v 19. storočí, keď prax slobodných kráľovských miest (opätovne doložená v slobodnom kráľovskom meste Trnave) ho užívala ako veľmi obvyklý druh závetu. Pozri bližšie KELEMEN, E.: *Institutiones iuris Hungarici privati*. Liber II., s. 329.

²³² Pod uvedeným druhom *litterae clausae* (identifikácia podľa poznámky na obálke závetu) výskum v Trnave poukázal, že už v 1. polovici (asi od 20. rokov) 18. i v nasledujúcom 19. storočí poručiťelia zriaďovali s obľubou uvedený druh. LACLAVÍKOVÁ, M. – ŠVECOVÁ, A.: *Testament ako prameň poznania uhorškého dedičského práva (porovnávacía sonda normatívneho stavu a jeho realizácie v testamentoch trnavských mešťanov v rozmedzí rokov 1800 – 1870)*, s. 157. K charakteru uvedeného diplomatického druhu listín typu *litterae clausae* pozri taktiež JUNG, J.: *Darstellung des ungarischen Privatrechtes*. Band II., s. 113.

²³³ SZLEMENICS, P.: *Elementa iuris Hungarici iudicarii civilis*, Tomus II., s. 116.

²³⁴ „*in relinquo autem civitatibus concedit, ut penes suum antea habitum usum manere possint*“, podľa SZLEMENICS, P.: *Elementa iuris Hungarici iudicarii civilis*, Tomus II., s. 116.

la i v 18. storočí partikulárna obyčaj („*apud ipsos consuetudinem faciunt*“). Na ich platné zriadenie postačovala prítomnosť miestne určených svedkov za podmienky *sine qua non*, aby závetnú dispozíciu zemepán následne potvrdil, keďže „*bez jeho potvrdenia podľa práva a právnej obyčaje našej vlasti (krajiny) nemôže poddaný zriadiť závet*“.²³⁵ Závety sledovali všeobecné formálne znaky (svedecká účasť, vyjadrenie *voluntatis testandi*, parafovanie), delenie na súkromné a verejné, riadne a privilegované, pričom rôznosť foriem a obligatórnosť či fakultatívnosť príslušných formálnych náležitostí závisela priamo od rozhodnutia zemepána, i preto nemožno pristúpiť k poddanským závetom zovšeobecňujúco, niekde sa totiž na platnosť vyžadovala účasť dvoch svedkov vyslaných richtárom, inde prítomnosť minimálne dvoch prísazných spolu s richtárom alebo pred farárom, prípadne podľa miestne platnej obyčaje i viacerých svedkov (*si moris sita sit ... ultimas suas voluntates valide declarant*).²³⁶ Jednoznačne o nich tiež nič podstatného nehovoril ani zákonný článok XXVII/1715 a v odbornej spisbe sa predpokladá, že pre poddanské závety platilo menej formálnych povinností,²³⁷ a že, pokiaľ neexis-

²³⁵ „*nam sine eius confirmatione (praeterquam ad pios usus) iure et consuetudine nostrae patriae, testamentum rustici non valet*“. J. Szegedi sa zmieňoval o miestne príslušnom farárovi a dvoch svedkoch vyslaných richtárom, in SZEGEDI, J.: *Tripartitum iuris Hungarici tyrocinium*, s. 518.

²³⁶ KÖVY, A.: *Elementa iurisprudentiae Hungaricae*, s. 238; KÖVY, A.: *Summarium elementorum iurisprudentiae Hungaricae*, s. 99; JUNG, J.: *Darstellung des ungarischen Privatrechtes*. Band II., s. 114; TABLIC, B.: *Kratičká Summa práv Uherských*, s. 22.

²³⁷ KELEMEN, E.: *Institutiones iuris Hungarici privati*. Liber II., s. 330. O počte svedkov možno konfrontovať zistenia in ZLINSZKY, I.: *A magyar örökösödési jog az Europai jogfejlődés*. Budapest: Athenaeum R. Társulat Kiadása, s. 241; MATLEKOVITS, S.: *A magyar örökösödési jog alapelvei*. Pest 1864, KÖVY, A.: *Elementa jurisprudentiae Hungaricae*, s. 239. Pozri tiež bližšie štúdie k dedičskému poddanskému právu na Slovensku REBRO, K.: *Dedičské právo k urbárskej usadlosti od 18. storočia do buržoáznej revolúcie na Slovensku*, s. 77 n.; REBRO, K.: *Úprava dedičského práva poddaných v 1. polovici 19. storočia na Slovensku*, s. 205 – 206.

tovala miestna obyčaj, ich zriadenie sa podriadilo vo veci svedkov zák. čl. XXVII/1715²³⁸.

2.4.2.2. Privilegované závety

K privilegovaným závetom sa prirad'ovali také závety, ktoré sa uzatvárali v čase krajnej núdze alebo pre špeciálne skupiny dedičov a zásadne v ich prospech. Za privilegované sa označovali i preto, že ich zákon pre výnimočné situácie a okolnosti privilegoval.²³⁹ Ich teoretické východisko sa odvodzovalo z prirodzeného práva, podľa ktorého poručiteľ realizoval svoje prirodzené právo na slobodné testovanie a jeho prejav v slobodne vyjadrenej vôli. Následne sa opierali aj o božské a kánonické právo a právo národov (*ius divinum, canonicum et gentium*).²⁴⁰

Právo rozoznávalo tieto druhy:

- dobročinný závet, zriadený na pobožné, charitatívne a obdobné účely – *testamentum pium seu ad pias causas*,²⁴¹ ktorý mohol byť zriadený i vo forme kodicilu;
- vojenský závet, zriadený vojakom v čase vojny, ktorého platnosť po skončení bezprostredného vojenského nebezpečenstva kontinuuovala ešte jeden rok;²⁴²
- závet pre potomkov (rodičia testovali v prospech svojich detí a ďalších potomkov, keď v ich prospech distribuovali výhradne nado-

²³⁸ SZLEMENICS, P.: *Elementa iuris Hungarici iudiciarii civilis*, Tomus I., s. 118.

²³⁹ JUNG, J.: *Darstellung des ungarischen Privatrechtes*. Band II., s. 106.

²⁴⁰ SZEGEDI, J.: *Tripartitum iuris Hungarici tyrocinium*, s. 515, tiež KELEMEN, E.: *Institutiones iuris Hungarici privati*. Liber II., s. 343 – 345.

²⁴¹ Samotná uhorská prax za taký považovala závet zriadený v prospech cirkvi, kláštora, špitálu, chudobných, príbuzných, ktorí zostali v núdzi, pre fundovanie uctievaných a pietnych miest a tiež v prospech *fiscum regium*. Pozri tiež KÖVY, A.: *Elementa iurisprudentiae Hungaricae*, s. 236.

²⁴² KÖVY, A.: *Summarium elementorum iurisprudentiae Hungaricae*, s. 100.

budnutý majetok), zriadený na základe čl. 57 I. časti Tripartita;²⁴³

- závet zriadený v čase moru alebo inej epidémie, pri ktorom sa spoločná účasť obligátnych dvoch svedkov nevyžadovala pri samotnom dispozičnom akte *mortis causa*. Postačoval samostatný svedecký úkon každého z nich „*exclusive non inclusive*“ (oddelene, nie vedno v súčinnosti oboch). Uvedené sa vzťahovalo na písomné, ale nie na ústne privilegované závetu, pri ktorých účasť oboch svedkov súčasne (*insimul esse praesentes*) bola nevyhnutnosťou a jednou z formálnych náležitostí.²⁴⁴

Privilegovaný závet sa taktiež mohol kedykoľvek odvolať, zmeniť, doplniť (v tom prípade išlo o privilegovaný kodicil, zriadený podľa pravidiel a náležitostí pre privilegované závetu). Prax poznala aj možnosť zriadenia privilegovaných častí závetu alebo kodicilu, pokiaľ sa týkali výhradne zriadenia pobožného legátu alebo dispozície v prospech potomkov.²⁴⁵

K špecifickým privilegovaným závetom sa priradili tiež

- verejné závetu alebo závetu potvrdené panovníkom (*testamentum principi terrae oblatum*), resp. zriadené v Kráľovskej kancelárii;
- súdne závetu – inskribované alebo iba subskribované porúčiteľom pred sudcom alebo jeho zástupcom (protonotárom), tiež pred podžupanom, prísažným (s prísažným prisediacim/*cum iurato assessore*) tej župy, v ktorej porúčiteľ žil alebo tiež i vlastnil svoje nehnuteľnosti s možnosťou, že šľachticovi sa umožnilo zriadiť závet aj pred orgánmi ktorejkoľvek župy, ak ho v nej zastihla náhla telesná slabosť/choroba;

---

²⁴³ Súdna prax v kauze istého františkána z jágerského kláštora v roku 1701 rozhodla, že spornému závetu nemohla odporovať žiadna tretia osoba, podľa SZEGEDI, J.: *Tripartitum iuris Hungarici tyrocinium*, s. 516.

²⁴⁴ Keďže dvaja svedkovia mohli zabezpečiť plnú právnu akceptáciu uvedeného druhu privilegovaného ústneho závetu, pretože bezprostredne z úst porúčiteľa si obaja vypočuli jeho poslednú vôľu v rozhodujúcom časovom okamihu. Navyše nebolo možné pripustiť svedectvo len z počutia. HUSZTY, S.: *Iurisprudentia practica seu Commetarius novus in ius hungaricum*, s. 164.

²⁴⁵ SZLEMENICS, P.: *Elementa iuris Hungarici iudicariii civilis*. Tomus I., s. 119.

- závety zriadené pred hodnovernými miestami, resp. ich zástupcami vo forme testamentárnej relácie zriadenej pre uvedené hodnoverné miesto.²⁴⁶

Pri oboch druhoch sa nevyžadovali všetky formality s výnimkou vyjadrenia vôle poručiťľa a jeho pravej a vážnej vôle zriadiť závet. V prípade písomnej formy postačovalo, ak na obálke závetu bol napísaný druh listiny a meno poručiťľa.

2.4.2.3. *Kodicil, dedičská zmluva a darovanie pre prípad smrti*

Výklad nesmie obísť ani osobitnú formu úkonu posledného poriadku – kodicilu. Po formálnej aj materiálnej stránke sa však v skúmanom období 18. a prvej polovice 19. storočia len doformoval ako samostatný právny úkon, hoci pre niektorých sa už za taký považoval a rovnocenne sa so závetom uvádzal medzi úkonmi *mortis causa*.²⁴⁷ Ak sa vyhotovoval v písomnej podobe, preberal všetky formálne znaky a náležitosti písomného závetu („*sit charta ultimam voluntatem explicans*“), no obdobne sa mohol zriadiť v nunkupatívnej forme, t. j. s klazulou, že vznikol v ústnej forme („*dispositio oretenus prolata*“) za prítomnosti predpísaných svedkov.

Formálne náležitosti v súkromí zriadených šľachtických kodicilov ustanovil § 6 zák. čl. XXVII/1715,²⁴⁸ keď na platnosť kodicilu postačovala buď holografná, alebo ústna forma pred tromi svedkami (príp. alografná písomná forma pred dvomi svedkami).²⁴⁹ V ostatných formálnych znakoch kodicil nasledoval formality zriadenia riadneho závetu: povinná účasť svedkov, prejav vôle poručiťľom, parafovanie, spečatenie poručiťľom a svedkami (pri poručiťľovej nespôsobilosti parafovať sa prizýval ešte jeden, štvrtý svedok). Obdobne sa kodicily zriaďovali v rovnakých formách ako závety (verejné alebo

²⁴⁶ SZEGEDI, J.: *Tripartitum iuris Hungarici tyrocinium*, s. 517.

²⁴⁷ LUBY, Š.: *Dejiny súkromného práva na Slovensku*, s. 522, 526.

²⁴⁸ „*Ad codicilli vero solennitatem tres testes sufficient.*“

²⁴⁹ KÖVY, A.: *Summarium elementorum iurisprudentiae Hungaricae*, s. 100.

súkromné, riadne alebo privilegované, ústne alebo písomné). Mohli sa zriaďovať bez obmedzenia ako doplnenia (viacnásobné) pôvodných, skorších závetov alebo iných úkonov *mortis causa* a koexistovať spolu s nimi.²⁵⁰

Dedičská zmluva vo svojich formalitách vychádzala z darovacej zmluvy a zriaďovala sa podľa zásad všeobecných, dvojstranných zmluvných úkonov a tiež špeciálne nesmela vynechať všeobecné zásady zriadenia závetov pre jednotlivé druhy a stavy.²⁵¹ Úkon darovania *mortis causa* (jeho zriadenie aj odvolanie) vychádzal z praxe zriadenia závetu, hoci by došlo už k tradícii veci patriacej do pozostalosti. Rozdiel bol iba v obmedzenosti slobodnej dispozície a foriem jej vzniku.²⁵²

2.4.3. Platnosť úkonov posledného poriadku

Výklad v zhode s uvedeným zák. článkom XXVII/1715 vyhlasoval za neplatný taký závet alebo úkon *mortis causa*, ktorému chýbala čo i len jedna z nevyhnutných formálnych náležitostí, alebo by sa zriadil akýmkoľvek dolóznym konaním.²⁵³ S prihliadnutím na zákonnú formu a postup postihujúci celý obsah závetu, uhorská prax vyhlásila, že vynechanie alebo zmätočnosť čo i len jednej nevyhnutnej formálnej

---

²⁵⁰ *Elementa iuriprudentiae Hungaricae*, s. 245.

²⁵¹ Pozri podkapitolu 1.2.4.

²⁵² KÖVY, A.: *Summarium elementorum iurisprudentiae Hungaricae*, s. 101.

²⁵³ V zhode so zák. čl. XXXI/1638 a XXVII/1715 sa celý závet považoval na neplatný (pochybný): „*si in Testamentuo, praescripta pro suo genere, vel unica externa solennitas desideretur, per concernentem Jurisdictionem totum Testamentum invalidum declaratur*“, in KELEMEN, E.: *Institutiones iuris Hungarici privati*. Liber II., s. 325 a 350; podobne „*denique omnis fraus abesse, debet, quia si vel in unum § fraus irreat, totum coruit*“, podľa KÖVY, A.: *Elementa iurisprudentiae Hungaricae*, s. 238; obdobne JUNG, J.: *Darstellung des ungarischen Privatrechtes*. Band II., s. 132.

náležitosti spôsobuje neplatnosť celého úkonu *mortis causa*.²⁵⁴ Uhorská jurisprudencia a prax však zmiernila tvrdosť uvedenej právnej obyčaje, keď prijímala za platné aj tie úkony posledného poriadku, ktorým síce chýbala istá formalita, ale zreteľne sa nenaplnil znak doložného úkonu.²⁵⁵

Obsah § 3 zák. čl. XXVII/1715²⁵⁶ ustanovil zásady platnosti a účinnosti závetov,²⁵⁷ ktoré sa skúmali vo vzťahu k materiálnym a formálnym náležitostiam, a kumulatívne museli byť splnené podmienky účinnosti po smrti poručiteľa. Nerozlišovala a neskúmala sa osobitne (ne)platnosť a (ne)účinnosť, preto neplatný a *ergo* neúčinný bol závet vtedy, ak

- poručiteľ nemal spôsobilosť ho zriadiť (vtedy závet ani nevznikol – *testamentum nullum*), ak poručiteľ nemal plné dispozičné právo nakladať s vecou, čo sa vzťahovalo najmä na nakladanie s neoddelenou časťou aviticitného majetku, obmedzenia nakladania s fideikomisom;²⁵⁸
- nespĺňal niektorú z formálnych, vonkajších náležitostí (*testamentum iniustum*);²⁵⁹

²⁵⁴ KELEMEN, E.: *Institutiones iuris Hungarici privati*. Liber II., s. 327.

²⁵⁵ KELEMEN, E., tamže, s. 328.

²⁵⁶ V jeho znení sa určilo, že závetý spísané klamlivo alebo podvodom sú neplatné, a ich neplatnosť skúmajú cirkevné súdy podľa zák. čl. XV/1647.

²⁵⁷ Uznávala sa zásada, že predpokladom účinnosti právneho úkonu bola jeho platnosť, in LUBY, Š.: *Dejiny súkromného práva na Slovensku*, s. 233.

²⁵⁸ JUNG, J.: *Darstellung des ungarischen Privatrechtes*. V. Band, s. 259. Pokiaľ bol sporný závet vyhlásený za neexistujúci, zákonní dediči poručiteľa realizovali legitímne právo domáhať sa súdne u zákonného sudcu zákonných dedičských nárokov zo zákonného dedenia („*si testamentum per se nullum sit, naturales heredes ejusdem sepositionem et legitimam successionem coram iudice successionis obtinent*“), in FRANK, I.: *Principia iuris civilis hungarici*, Tomus II., s. 461.

²⁵⁹ Uhorská veda riešila osobitne prípad, ak sa nespĺnili niektoré formálne náležitosti závetu poručiteľa, ktorý zanechal pozostalú manželku. Vdova sa rozdelila s pozostalosťou s ostatnými dedičmi zo zákona, ak neexistovali, vstupovala (sukcedovala) do všetkých práv zosnulého manžela. KÖVY, A.: *Summarium elementorum iurisprudentiae Hungaricae*, s. 94; JUNG, J.: *Darstellung des ungarischen Privatrechtes*. Band V., s. 259.

- porúčiteľ ho neskôr zneplatnil novým závetom, zničil ho, alebo následne odvolal (*testamentum ruptum*);²⁶⁰
- porúčiteľ zriadil závet klamlivým alebo podvodným spôsobom, alebo bol ukrátený zákonný dedič (napríklad neoprávnené nakladanie s aviticitou alebo s celým spolunadobudnutým majetkom manželov), neplatnosť nastávala súdnym právoplatným rozhodnutím na základe žaloby dedičov alebo legatárov (*testamentum rescissum*).²⁶¹

Neúčinným sa závet stal, pokiaľ predmet dedičstva zanikol,²⁶² alebo ho porúčiteľ scudzil úkonom medzi živými (*testamentum irritum*). Obdobne bol neúčinný, pokiaľ dedičstvo dedič odmietol, resp. odkaz neprijal (*testamentum destitutum*).²⁶³

Pokiaľ to bolo možné, s prihliadnutím na akceptovanie obsahu čl. 17 II. časti Tripartita o absolútnej neplatnosti falošných listín, ku ktorým sa radili aj listiny s opravovaným alebo preškrtným obsahom, dodatkami a vsuvkami, mali pisári závetu dodržal povinnosť vyhnúť sa škrtom, vpisovaniu alebo vyškrabovaniu. Opravy popri bežných korekciách sa tolerovali pripísaním nad alebo pod vyškrtnuté slovo.²⁶⁴

²⁶⁰ JUNG, J., tamže, Band V., s. 259.

²⁶¹ Všetky druhy úkonov posledného poriadku zriadené úmyselne klamlivým spôsobom postihla absolútna neplatnosť uvedených úkonov (*sub poena invigrositatis*). In KELEMEN, E.: *Institutiones iuris Hungarici privati*. Liber II., s. 325 a 347; JUNG, J.: *Darstellung des ungarischen Privatrechtes*. Band V., s. 259.

²⁶² Prax aj právna veda riešili problém druhovo určených vecí, ktoré bolo možné nahradiť, ak išlo o singulárnu sukcesiu, pri ktorej sa určil istý počet alebo miera vecí (napríklad dva kone zo žrebčína porúčiteľa). Bližšie KELEMEN, E.: *Institutiones iuris Hungarici privati*. Liber II., s. 347.

²⁶³ JUNG, J.: *Darstellung des ungarischen Privatrechtes*. V. Band, s. 259; LUBY, Š.: *Dejiny súkromného práva na Slovensku*, s. 527.

²⁶⁴ Dokumentovať v uvedenom možno znova trnavskou praxou. V závete z 11. mája 1839 sa vyskytla chyba pri zápise a namiesto „*predať pozemky*“ sa v texte napokon zapísalo „*vestaufend*“ (vytknúť). Poznámka v závere závetnej listiny zároveň uviedla pravý zmysel a správne znenie: „*pred nami dolupodpísanými sa pripojila oprava „Die Gründe verkaufend“ a táto poznámka sa pripojila so súhlasom porúčiteľa*“ („*Coram nobis infrascriptis corectura „Die Gründe verkaufend“ addita est et in presentia tutoris et dividendum hic habitantium testamentum hoc relectur et subscriptur est, depositiva testatrix voluntate*“), 3-26-59.

3. FORMOVANIE VŠEOBECNEJ ÚPRAVY FORMÁLNO-PRÁVNEJ STRÁNKY ÚKONOV POSLEDNÉHO PORIADKU V ROKOCH 1848 – 1876

3.1. Stav po roku 1848 a naoktrojovanie rakúskej právnej úpravy v rokoch 1852 – 1861

Za začiatok formovania celého systému moderného dedičského práva možno vziať moment revolúcie v roku 1848/49, keď sa začalo právo formovať ako jednotný právny systém, a keď vznikali v súkromnom práve prvé reálnejšie predstavy vytvoriť systém súkromného práva na podstate všeobecnej záväznosti a normatívnosti. Keďže Uhorsko v marci 1848 novou ústavou revolučného bratislavského snemu odstránilo niektoré problematické a ťažko reformovateľné právne inštitúty (napr. aviticitný model),²⁶⁵ pre oblasť dedičského práva, dovtedy ovládaného rôznymi partikulárnymi právami (predovšetkým u mešťanov a bývalých poddaných), to malo ďalekosiahly a oslobodzujúci účinok.²⁶⁶

---

²⁶⁵ Bližšie k téme BÖSZÖRMÉNYI-NAGY, E.: Das ungarische Erbrecht zur Zeit des Dualismus. In *Die Entwicklung des Zivilrechts in Mitteleuropa 1848 – 1945*, Csizmadia, A. – Kovács, K. (ed.), Budapest: Akadémiai kiadó 1970, s. 415.

²⁶⁶ Zák. čl. XV/1848 určil legálnym spôsobom ako najvyššiu prioritu, že po odmietnutí aviticity bolo nezávislé zodpovedné ministerstvo splnomocnené vypracovať návrh občianskeho zákonníka a predložiť ho v čo najkratšom čase na najbližšie rokovanie snemu. Podľa BÖSZÖRMÉNYI-NAGY, E.: *Das ungarische Erbrecht zur Zeit des Dualismus*, s. 415; MADL, F.: Kodifikation des ungarischen Privat- und Handelsrecht in Zeitalter des Dualismus. In *Die Entwicklung des Zivilrechts in Mitteleuropa (1848 – 1944)*, Csizmadia, A. – Kovács, K. (ed.), Budapest: Akadémiai kiadó 1970, s. 99 n.

Až po potlačení uhorskej revolúcie a cisárskej konsolidácii pomerov sa dedičské právo mohlo zásadným spôsobom reformovať, a zároveň sa tým otvorila postupná, evolučná cesta k vytvoreniu jednotného dedičskoprávneho systému, bez ohľadu na rodové, stavovské rozdiely a výsady. Výrazne zmenená politicko-právna situácia po porážke uhorskej revolúcie znamenala v oblasti súkromného práva právny stav, v ktorom sa naoktrojoval rakúsky právny poriadok vo východných dedičných zemiach Habsburgovcov.

Samotný úmysel prijať občiansky zákonník už v krátkej perióde spoločensky aj geopoliticky nestabilného roka 1848 sa pre konečný, negatívny výsledok revolúcie nepodarilo pozitívne vyriešiť,²⁶⁷ pričom sa už starý právny poriadok neobnovil, a tak nastal v uhorskom práve viditeľný chaos. Na akom právnom podklade sa zriaďovali úkony *mortis causa* v prelomovom období dejín počas a po revolúcii v 1848/49 (resp. do prijatia rakúskeho právneho poriadku v roku 1852), nemožno uspokojivo odpovedať. Je celkom reálne, že v právnej praxi prevažovala staršia právna úprava bez zmien po formálno-právnej stránke. I z týchto dôvodov prijal cisár František Jozef I. cisárskym patentom 31. decembra 1851 rozhodnutie nastoliť všeobecnú spravodlivosť a konštitutívny právny stav jednotného právneho poriadku v oblasti súkromného práva, nevracajúc sa už úplne k systému pôvodného uhorského súkromného práva, postaveného okrem iného aj na aviticite.²⁶⁸

---

²⁶⁷ Napriek enormnému úsiliu prijať počas nasledujúcej éry dualizmu zásadnú normu súkromného práva – občiansky zákonník, zahrňujúci ako jednu zo svojich immanentných súčastí i dedičské právo, nepodarilo sa do zániku monarchie v roku 1918 požadovaný kodifikačný zámer naplniť. Faktom zostáva, že pre formálno-právnu stránku úkonov posledného poriadku sa prijala záväzná norma až v roku 1876, ktorej je venovaná 4. kapitola.

²⁶⁸ Už revolúcia nivelizovala rozdiely medzi aviticitným a nadobudnutým majetkom, majetkom určeným mužom a ženám i rozdiely medzi šľachtickým, meštianskym a poddanským majetkom. Patent č. 212 vyhlásil, že dňom účinnosti ABGB sa neuplatňuje rozdiel medzi uvedenými druhmi majetku ani pre úkony *inter vivos*, ani *mortis causa*. In BÖSZÖRMÉNYI-NAGY, E.: *Das ungarische Erbrecht zur*

Svoj zámer aproximoval tiež v nadväznosti na realizáciu nových cisárskych patentov z novembra 1852, *in concreto* naoktrojoval vo všetkých svojich dedičných krajinách vrátane Uhorska, Chorvátska, Slavónska, v srbskom vojvodstve a temešskom banáte *Všeobecný občiansky zákonník (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch*²⁶⁹), vydaný ihneď po nadobudnutí platnosti cisárskych patentov z 29. novembra 1852 č. 211 a 212.²⁷⁰

Zeit des Dualismus, s. 415; tiež LUBY, Š.: *Dejiny súkromného práva na Slovensku*, s. 533; FAJNOR, V.: *Dedičské právo na Slovensku*, s. 12. Ako vidno, v praxi síce na jednej strane vznikol v porevolučnej situácii interes vytvoriť novokonštitovaný systém uhorského dedičského práva v normatívnej zákonnej forme, nie jeho vtedy už neakceptovateľnej reformy, no na druhej strane eventuálne zdĺhavý a zrejme náročný legislatívny proces by iste spôsobil dilemu *vacui iuris*, preto sa právny stav zakrátko, unáhle a nesystémovo vyriešil uvedeným naoktrojovaním rakúskeho právneho poriadku cisárskymi patentmi z roku 1852: „*In Bezug auf äußere Förmlichkeiten ist die Giltigkeit der vor der Wirksamkeit des allgemeinen bürger. Gesetzbuches errichteten letztwilligen Anordnungen ... entweder nach den bisher bestandenen oder nach den neuen Erbfolge- Gesetzen zu beurtheilen, je nachdem die einen oder die anderen der Aufrechthaltung der letztwilligen Anordnungen günstiger sind*“; podľa *Landesgesetz und Regierungsblatt für das Königreich Ungarn*. III. Jahrgang – II. Hälfte, XII – XXIV Stück, Ofen: aus der kais. Königl. Ung. Universitäts-Buchdruckerei, 1852, s. 489.

²⁶⁹ Ďalej len zaužívaná skratka ABGB.

²⁷⁰ Novozavedená rakúska občianskoprávna úprava našla svoje oficiálne, tlačené znenie už v roku 1853, keď vyšlo nemecko-maďarské vydanie ABGB pre Uhorsko a pripojené krajiny: *Allgemeines österreichisches bürgerliches Gesetzbuch kundgemacht mit dem Patente vom 29. November 1852 in den königreichen Ungarn, Croatien und Slawonien, der serbischen Woiwodschaft und dem Temeser Banate*. V úvode sa publikoval cisársky patent č. 211 z 29. novembra 1852, ktorý deklaroval inskripciu (subjekty záväznej úpravy ABGB) nového panovníka Františka Jozefa I.: „*Wir Franz Joseph der Erste, von Gottes Gnaden Kaiser von Oesterreich, König von Ungarn, .. ect. haben bereits in den durch Unser Patent vom 31. December 1851 bekannt gemachten Grundsätzen über die künftigen organischen Einrichtungen in den Kronländern Kaiserreiches die Absicht ausgesprochen, das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch als das gemeinsame Recht für alle Angehörigen des österreichischen Staates, auch in denjenigen Kronländern, in welchen dasselbe bisher keine Geltung hatte, mit Beachtung der eigenthümlichen Verhältnisse derselben einzuführen.*“ Podľa oficiálneho vydania ABGB:

Spomínané patenty, označené aj ako aviticitné patenty, s účinnosťou k 1. máju 1853, osobitne potvrdili neodvolateľný zánik aviticitného princípu a naň sa viažucich práv šľachty a tým nadviazali na jeden z cisárom akceptovaných článkov Bratislavskej marcovej ústavy (čl. XV). Patent č. 212/1852 r. z. možno charakterizovať vzhľadom na väčšinu jeho paragrafov ako na odkazujúcu intertemporálnu a interpersonálnu normu, regulujúcu právne vzťahy, viažucu sa na zákonné aj závetné dedenie. Ustanovenia, týkajúce sa dedičskoprávných vzťahov vytvorených pred účinnosťou ABGB, ponechávali v platnosti, na prechodnú lehotu šiestich mesiacov až troch rokov od účinnosti patentu, rakúske právne normy. Paragraf 6 patentu ustanovoval, že úkony posledného poriadku, už vytvorené pred účinnosťou ABGB alebo šesť mesiacov po jeho účinnosti, alebo ak poručiteľ zomrel pred účinnosťou tohto patentu, sa budú spravovať skoršími právnymi normami.²⁷¹ Dôležitejší § 7 vymedzil totožnú, prechodnú účinnosť skoršej úpravy vo vonkajších formálnych náležitostiach úkonov posledného poriadku, vyhotoveného poručiteľom, ktorý zomrel po účinnosti ABGB, po-

---

Allgemeines österreichisches bürgerliches Gesetzbuch, Erster Theil, Wien: kaiserlich-königlichen Hof-, und Staatsdruckerei, 1853, s. II.; znenie patentu č. 211 pozri Landesgesetz und Regierungsblatt für das Königreich Ungarn. III. Jahrgang – II. Hälfte, XII – XXIV Stück, Ofen: aus der kais. Königl. Ung. Universitäts-Buchdruckerei, 1852, s. 480 – 486.

²⁷¹ „Die Giltigkeit der, vor der Wirksamkeit des allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuches errichteten letztwilligen Anordnungen oder Erbverträge ist sowohl in Bezug auf die Erbfähigkeit der eingesetzten Erben, ... nach den zur Zeit der Errichtung des Testamentes geltenden Gesetzen zu beurtheilen. Diese Bestimmung findet jedoch nur auf diejenigen älteren letztwilligen Anordnungen und Erbverträge Anwendung, welche vor der Wirksamkeit des allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuches oder längstens binnen sechs Monaten nach derselben bei dem Gerichte, dem die Abhandlung der Verlassenschaft im Falle des Ablebens des Erblassers zustehen würde, niedergelegt, oder welche von einem vor der Wirksamkeit des allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuches mit Tod abgegangenen Erblasser errichtet wurden. Die Giltigkeit der Verfügungen von Todeswegen, rücksichtlich welcher diese Bedingungen nicht eintreten, ist nach den Bestimmungen des allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuches zu beurtheilen.“ Podľa Landesgesetz und Regierungsblatt für das Königreich Ungarn, 489.

kiaľ by stará úprava bola vhodnejšia z rovnakého právneho postavenia zúčastnených.²⁷²

Zachované zostali aj úpravy pôvodného uhorského zákonodarstva a obyčajových noriem vo vzťahu k dedičským, manželským zmluvám (§ 12 patentu)²⁷³ a tiež pre rodinné fideikomisy, pre ktoré patent umožnil používať, vo väzbe na zriadenie nových a pre moderáciu tvrdosti zákona, nielen rakúske, ale aj staršie, uhorské normy.²⁷⁴

Všeobecnú záväznosť zavedeného rakúskeho občianskeho zákonníka rozvinul predhovor v úvodnom I. článku, ktorý explicitne deklaroval rozšírenie ABGB na uhorské, chorvátske a slavonské dedičné krajiny a podmienene k tomu derogoval platnosť celého systému uhorského súkromného práva (v pôvodnom nemeckom znení označenom ako *bürgerliches Recht*), jeho zákonov, štatútov a obyčají.²⁷⁵

Interpersonálna pôsobnosť pre niektoré skupiny subjektov práva

²⁷² „In Bezug auf äusseren Förmlichkeiten ist die Giltigkeit der vor der Wirksamkeit des allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuches errichteten letztwilligen Anordnungen, wenn der Erblasser nach Kundmachung der neuen Erbfolge-Gesetze gestorben ist, entweder nach den bisher bestandenen oder nach den neuen Erbfolge-Gesetzen zu beurtheilen, je nachdem die einen oder die anderen der Aufrechthaltung der letztwilligen Anordnungen günstiger sind.“ Podľa *Landesgesetz und Regierungsblatt für das Königreich Ungarn*, s. 489.

²⁷³ „Die vor der Wirksamkeit des allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuches geschlossenen Eheverträge und Erbverträge zwischen Ehegatten bleiben in Kraft“, podľa *Landesgesetz und Regierungsblatt für das Königreich Ungarn*, s. 491. Zachovala sa tiež kogentná úprava zákonného nároku na spolunadobudutý majetok manželov.

²⁷⁴ § 13 patentu: „Ueber die Errichtung neuer Fideikommissse werden außer den im allgemeinen Gesetzbuche enthaltenen Vorschriften noch weitere erleichternde Bestimmungen abgesondert erfolgen.“, podľa *Landesgesetz und Regierungsblatt für das Königreich Ungarn*, s. 491.

²⁷⁵ „Wodurch zugleich alle in diesen Kronländern bisher bestandenen, auf die Gegenstände dieses bürgerlichen Rechtes sich beziehenden Gesetze, Statuten und Gewohnheiten aufgehoben und ausser Kraft gesetzt werden.“, podľa znenia cisárskeho patentu č. 211, in *Allgemeines österreichisches Gesetzbuch kundgemacht mit dem Patente vom 29. November 1852 in den Königreich Ungarn, Croatien und Slavonien, der serbischen Woiwodschafft und dem Temeser Banate*, Erster Theil, s. IV.

sa vytýčila takto: pre židovské obyvateľstvo sa nastolila záväznosť ABGB podľa čl. IV cisárskeho patentu č. 4 z roku 1852. Dispozičná sloboda klerikov zostala podľa čl. VII uvedeného patentu naopak podriadená zákonným obmedzeniam staršieho práva a tiež v zhode s ustanovením § 573 ABGB,²⁷⁶ vo vzťahu k prelátom sa zachovávalo ich právo na voľné testovanie o jednej tretine samostatne nadobudnutého majetku. Zmeny vyplývajúce z prijatia ABGB pri dedení aviticity sa týkali aj duchovných.²⁷⁷ Duchovní neunifikovanej gréckej cirkvi sa v zákonom aj závetnom dedení spravovali ustanoveniami *Declaratorum illyricorum* zo 16. septembra 1779, za podmienky dodržania všeobecnej úpravy dedenia dedovizenského majetku. Paragraf 574 ABGB ustanovoval podobne zákaz testovať odsúdeným na trest smrti (platný odo dňa uloženia právoplatného rozhodnutia) a odsúdeným na ťažký žalár počas výkonu trestu.²⁷⁸

---

²⁷⁶ Neumožňujúceho vo všeobecnosti testovať členom rádov, len za podmienky osobitného kráľovského povolenia: „*Ordenspersonen sind in Regel nicht befugt, zu testiren, allein, wenn der Orden eine besondere Begünstigung, dass seine Glieder testiren können, erlangt hat.*“ Podľa znenia cisárskeho patentu č. 211, in *Allgemeines österreichisches Gesetzbuch kundgemacht mit dem Patente vom 29. November 1852 in den Königreich Ungarn, Croatien und Slavonien, der serbischen Woiwodschaft und dem Temeser Banate*, Erster Theil, s. IX. Ustanovenie § 573 ďalej dovoľovalo, že pokiaľ tieto osoby vystúpili z rádu, alebo na základe politických nariadení stratili postavenie rehoľníkov (zánik, rozpustenie rádu) a nadobudli samostatný majetok, smeli s ním slobodne disponovať.

²⁷⁷ V súvisi čl. VII predhovoru k ABGB: „*Die Testirungsfähigkeit der Prälaten aber unterliegt in Beziehung auf das erworbene Vermögen, bis auf weitere Verfügung, den in den bisherigen Gesetzen und Verordnungen gegründeten Beschränkungen. Hinsichtlich des den geistlichen Personen nach den früher bestandenen Gesetzen über die Aviticität zugefallenen Vermögens kommt denselben die gleiche Testirungsfähigkeit wie allen übrigen Staatsbürgern zu.*“

²⁷⁸ „*Ein Verbrecher, der zur Todesstrafe verurtheilt worden, kann von dem Tage des ihm angekündigten Urtheiles, wenn er aber zur schwersten oder schweren Kerkerstrafe verurtheilt wird, so lange seien Strafzeit dauert, keine giltige Erklärung seines letzten Willens machen.*“

3.1.1. Formálno-právna stránka úkonov posledného poriadku podľa všeobecnej úpravy ABGB

V uvedenej právnej situácii sa aplikovali ustanovenia § 575 až 603 ABGB, IX. hlavy označenej: *o úkonoch poslednej vôle a o závetoch zvlášť*, čím sa po prvýkrát v Uhorsku začali uplatňovať všeobecne záväzné a jednotné formálno-právne pravidlá pre obyvateľstvo Uhorska a vymenovaných pripojených krajín. Daná úprava sa zaradila v systematickej rakúskeho občianskeho zákonníka do práv k veciam, medzi ustanovenia II. časti ABGB, obsahujúcej vecnoprávnu úpravu, rovnako ako celé pododvetvie dedičského práva.²⁷⁹

IX. hlava obsahovala:

1) všeobecné ustanovenia § 577 ABGB, týkajúce sa formálno-právnych náležitostí úkonov posledného poriadku (*letzter Wille* alebo *letzte Anordnung*), ktorý sa už i s poukazom na maďarskú redakciu (*végrendelet*) vykladal rovnako, no použité termíny sa chápali v extenzívnom výklade závetu;²⁸⁰

2) úpravu zriadenia jednotlivých druhov úkonov *mortis causa* v § 578 – 589 ABGB a ustanovenia o privilegovaných závetoch v § 597 – 600 ABGB;

3) svedeckú účasť a formálno-právnu, procesnú spôsobilosť v § 590 – 596 ABGB;

4) úpravu neplatnosti uvedených právnych úkonov v § 575, 576 a 601 – 603 ABGB.

Vo všeobecnosti k formálnym náležitostiam závetov (s rešpektovaním i skoršej zákonnej a obyčajovej úpravy) patrili:

- presná a jasná identifikácia všetkých osôb uvedených v závete;
- presná konkretizácia predmetu dedenia;

---

²⁷⁹ Obsiahly a súdobo rešpektovaný výklad podal vo viacväzkovom diele UNGER, J.: *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts. Das österreichische Erbrecht systematisch dargestellt*. Sechster Band. Wien: Leipzig: Druck und Verlag von Breitkopf und Härtel, 1864, 400 s.

²⁸⁰ § 578, 584 v nemeckej, originálnej verzii používali termín *Testament*.

- vyhýbanie sa písomným zásahom do textu a nečitateľnosti písma v intenciách staršej uhorskej úpravy;
- obligatórny dátum a miesto vyhotovenia;
- nevyhnutnosť parafovania (prípadne len pečatenia) svedkami, notárom a porúčiteľom (postačovalo aj vlastnoručné znamenie ruky);
- dodržanie zásady, aby závet bol spísaný v jazyku zrozumiteľnom porúčiteľovi, prípadne aby mu bol obsah písomného svedectva vysvetlený;
- povinná účasť predpísaného počtu svedkov podľa druhu úkonu posledného poriadku;
- prezentácia (verejný úkon oznámenia o jeho existencii) a publikácia (jeho zverejnenie osobám v ňom uvedeným v miestnej komunite, v mestách pred mestskou radou) do jedného roka odo dňa smrti porúčiteľa.²⁸¹

Po zavedení platnosti rakúskeho zákonníka sa zadefinovali podľa miesta a spôsobu výpovede úkonu poslednej vôle nasledujúce druhy závetov:

- súkromný písomný a ústny závet, pred svedkami alebo bez nich – označovaný rakúskou, resp. českou jurisprudenciou ako *mimosúdny*;
- verejný závet, vyhotovený pred súdom – označovaný za *súdny*.²⁸²

---

²⁸¹ Zákonnú formálnu povinnosť zverejniť akt zriadenia úkonu posledného poriadku zaviedli v Uhorsku ešte zák. čl. XLVI/1655, a bol potvrdený zák. čl. XXVII/1715 a CVII/1723 (o zaprotokolovaní a intabulácii právnych úkonov spojených s majetkovými pomermi v župách a mestách). Pozri bližšie ŠVECOVÁ, A.: *Dedičské právo mešťanov v novoveku (východiská a základné schémy testovania na príklade slobodného kráľovského mesta Trnavy)*, s. 148 – 149.

²⁸² § 577 ustanovoval, že testovať možno mimo súdu alebo pred súdom, písomne alebo ústne, písomne pred svedkami alebo bez nich: „*Man kann aussergerichtlich oder gerichtlich, schriftlich oder mündlich; schriftlich aber mit oder ohne Zuegen testiren*“, podľa *Allgemeines österreichisches Gesetzbuch kundgemacht mit dem Patente vom 29. November 1852 in den Königreich Ungarn, Croatien und Slavonien, der serbischen Woiwodschaft und dem Temeser Banate*, Zweiter Theil, s. 108, pozri tiež rozdelenie závetov podľa ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J.:

3.1.1.1. *Svedkovia*

Nespôsobilosť svedkov v účasti na zriadení upravovali ustanovenia § 591 až 596 ABGB v zmysle mladších ako 18 rokov, nepočujúcich, nevidiacich a nemých osôb, členov cirkevných rádov, ako aj neovládajúcich jazyk poručiteľovej výpovede. Vylúčené zostali aj ženy, ktoré uznala skoršia uhorská právna prax za hodné svedčiť, hoci len výnimočne.²⁸³ Podobne sa na úkone poslednej vôle nemohli zúčastniť zákonní dediči (manžel, deti, rodičia, súrodenci), ani príbuzní v línii švagrovstva, domáce služobníctvo či odkazovníci s výnimkou prípadov, že poručiteľ spísal holografný závet. Všeobecne však úkon *mortis causa* dosvedčili ďalší traja svedkovia (§ 595 ABGB).²⁸⁴

Svedecká účasť sa vo vzťahu k minulej úprave a požiadavke dosvedčovať tromi svedkami pri verejných závetoch pozmenila. Zjednotila sa prax účasti výhradne tromi hodnovernými osobami, čo zasiahlo úpravu súkromných závetov, kde sa vyžadovali dotedy piati, resp. šiesti svedkovia.²⁸⁵

Požiadavka nestrannosti svedka sa dodržiavala aj pre zamestnancov súdu prijímajúcich úkon poslednej vôle (§ 596 ABGB). Svedkovia podpisovali vždy s overovacou doložkou účasť a legalitu priebehu i náležitostí obsahu a formy závetu. Predmetná overovacia (koroboračná) formula sa pripojila buď na konci textu testamentárnej dispozície, alebo na dorze („*ausser*“) samotnej závetnej listiny. Zakazovala sa dotedy bežná prax overovať na obálke závetu. Svedok však nemusel byť nevyhnutne s obsahom dispozície oboznámený, pretože overoval

---

Komentár k čl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, s. 110.

²⁸³ „Die Mitglieder eines geistlichen Ordens, Jünglinge unter achtzehn Jahren, Frauenspersonen, Sinnlose, Blinde, Taube oder Stumme, dann diejenigen, welche die Sprache des Erblassers nicht verstehen, können bei letzten Anordnungen nicht Zeugen seyn.“

²⁸⁴ Najmä ak išlo o zriadenie nejakej výhody, legátu v prospech uvedených členov príbuzenstva.

²⁸⁵ Účasť troch svedkov sa požadovala podľa § 579, 585, 586 ABGB.

totožnosť poručiteľa, jeho spôsobilosť disponovať posledným poriadkom a priebeh testamentárneho aktu.²⁸⁶

3.1.1.2. Súkromný závet

Návratom priamo k normatívnej rovine jednotlivých, v súkromí zriadených úkonov *mortis causa* podľa ABGB, v zmysle jeho ustanovenia § 578, sa pre holografnú formu závetu alebo kodicilu priznalo právo na vlastnoručné spísanie a parafovanie poručiteľom.²⁸⁷

Pri alografných závetoch sa vyžadovala podľa § 579 ABGB účasť troch svedkov, z nich jeden mohol byť zostaviteľom závetu. Nevyhnutný znak overenia obsahu závetu poručiteľom korešpondoval s podpisom *manu propria*.²⁸⁸ Prax realizácie alografného závetu do-

---

²⁸⁶ Odkaz na § 579 ABGB: „*Sollen auch die Zeugen sich entweder inwendig, oder von aussen, immer aber auf die Urkunde selbst, und nicht etwa auf einen Umschlag, als Zeugen des letzten Willens unterschreiben. Den Inhalt des Testaments hat der Zeuge zu wissen nicht nöthig.*“

²⁸⁷ Z uvedeného textu vyniká, že v predchádzajúcom vývoji bol na základe zák. čl. XIV/1840 akceptovaný závet vlastnou rukou, napísaný a podpísaný bez svedeckej účasti. Prijateľným dokladom o uvedenej praxi je príklad z Trnavy: František Medovič spísal závet v roku 1856 vlastnoručne bez svedkov, iba s overením svojej pečate. *Expressis verbis* uviedol: „*Poručam a zanechavam ja ... že som tento testament z moju vlasnu ruku napísal, aby sa mojim dítkam žadna krivda nestala a spravdlive rovnim talom, abi rozdelené boli, a preto som aj zadnich svedkov k tomu ne požadal, lebo som totiž tento testament z moju vlasnu ruku písal.*“ 3-30-62.

²⁸⁸ Dôkaz o dodržiavaní predmetných ustanovení podali zachované úvodné a záverečné overovacie formuly trnavských závetov, výnimočne sa v niektorých prípadoch prekračoval povinný *numerus clausus* a poručitelia zachovávali účasť až piatich svedkov ako pri súkromných závetoch spreď roka 1853, čím iste nijak neprekračovali alebo neobchádzali záväznosť ustanovení ABGB. Príklad z Trnavy v inkriminovanom období: testamentárny úkon z 1. apríla 1853 je overený ešte piatimi svedkami (3-30-25), ale v záвете z 2. júla 1853 figurovali už iba traja svedkovia (3-30-24). Ideálnym dokladom bol závet z 5. novembra 1849, ktorý potvrdil prax preferovanej alografnej formy: „*A toto jest posledna moja vola... ponevač žadnemu krivdu snu nerobim a z moju vlasnostu slobodu mam poradek urobiť, kteri aj pri dorej pamati jak sto dobre zdrava, timto pismom, pri spoločnej prítomnosti požadanich svedkov vijevujem a takove vlastnu ruku podpisujem*

kumentovali overovacie formuly, podľa ktorých napísaný závet poručiťel v stave *sanae mentis* a plného vedomia pred svedkami ústne potvrdil.²⁸⁹ Ďalej musel podľa § 579 ABGB pred uvedenými svedkami, z ktorých aspoň dvaja boli súčasne prítomní pri testovaní, vyznať, že išlo o úkon *mortis causa*. Závet sa v prítomnosti svedkov najskôr prečítal a následne vlastnoručne podpísal a prípadne ho zapečatil poručiťel a svedkovia.²⁹⁰

Ďalší doložený druh predstavovali alografné závet, nepodpísané vlastnou rukou poručiťela (parafovanie *manu aliena*), ale znamením ruky (meno poručiťela pripojil zostaviteľ pod/nad poručiťelom vlastnoručne vyhotoveným znamením ruky za prítomnosti troch svedkov v zmysle § 580 ABGB). Ako uvádzal uvedený § 580: „*k ul'ahčenu trvalého dôkazu, kto je zostaviteľ poslednej vôle, je taktiež potrebné opatriť, aby jeden zo svedkov pripojil za uvedeným spôsobom podpisu zostaviteľ'a jeho meno*“.²⁹¹

---

a pečatku familie podvrdujem.“ Svedecká doložka: „*Niže podpísani jaksto pritomneho nezrušiteľneho poručenia svedkove požadani zeznavame a svečime, že pani pri dobrem zdravi a pamati bivse, toto sve nesrušiteľne a hodnoverne poručeni pri našej pritomnosti vespolek zejdenej za spravelive a nezmenitedelne zeznala.*“ 3-29-22.

²⁸⁹ Koroboračná formula trnavského závetu z 12. mája 1859 vyjadřila poručiťelov úmysel: „*Daß Herr Gottfried Schäffer vor unseren und zugleich Zeit gegenwärtigen erklärt hat, daß sei sein letzter Wille, welche er mit eigener Namensfertigung bekräftiget hat*“, 3-30-3.

²⁹⁰ Svedecká formula trnavských závetov sa vyvinula napríklad do podoby: „*Daß Herr Josef Klenko in unserer gleichzeitigen Gegenwart dieses Testament als seine letztwillige Verfügung erklärt und einhändig unterzeichnet habe, bestätigen wir hiemit*“, 3-29-43, podobne: „*Mi niže doloženi spolu pritomni zeznavame, že pani Gärtner Magdalena, rodena Kojni, toto pismo, ktere si sebe pri našej spolu pritomnosti skrz spolu svedka, niže podpísaneho Pana Susinsky Josefa, prečítat dala, za svoju poslednu volu, zeznala, a zřetelne opakovala*“, 3-30-2, podobne 3-30-19.

²⁹¹ S osobitnou poznámkou sa stretávame od 50. rokov i v Trnave, keď sa v závetoch osôb, nespôsobilých parafovania *manu propria*, pripájala k menu prvého svedka (alebo i pisára celého závetu) klauzula: „*svedek i mena podpisovatel'*“, napríklad in 3-30-11, 3-31-17, 3-31-18, 3-31-21, 33-97.

Ak poručiteľ nezachoval z rôznych príčin formálne náležitosti písomných úkonov poslednej vôle, mohol zriadiť ústnu formu podľa § 584 – 586 ABGB. Ten, kto ju zriaďoval, musel podľa novej úpravy vyhlásiť úkon za svoj závet pred tromi svedkami súčasne prítomnými. Svedkovia mohli ako fakultatívny spôsob záznamu celého testamentárneho aktu a jeho obsahu dať neskôr vyhotoviť písomný protokol, záznam o úkone.²⁹²

Záujem právnej istoty viedol v sporných prípadoch, ak o to žiadala niektorá zo strán, k potvrdeniu svedectva o zriadení ústneho závetu. Zákon vyžadoval prísažné svedectvo troch svedkov alebo, ak by jeden z nich nemohol byť vypočutý pod prísahou, tak prísažným svedectvom ostatných dvoch, v opačnom prípade bol ústny závet uznaný za neplatný podľa § 601 ABGB.

3.1.1.3. Privilegované závety

Zriadenie uvedených mimoriadnych druhov závetov²⁹³ upravovala veľmi zúžene formulovaná úprava § 597 až 600 ABGB. Za ne rakúska norma označovala závety vyhotovené počas plavby na mori a na miestach nebezpečne sa šíriacich epidémií; doslovne § 598 ABGB hovoril o „*preferovaných alebo uprednostňovaných závetoch alebo o závetoch zriadených s úľavami*“ (v origináli „*begünstigten letzten Anordnungen*“). Zákon už výslovne neuvádzal v Uhorsku dovtedy známe druhy závetov v prospech potomkov a pobožného účelu, čo sa vykladalo v prospech realizácie iných inštitútov: povinného podielu

²⁹² § 585 v poslednej vete znova deklaroval fakultatívnosť uvedeného aktu: „*Es ist zwar nicht nothwendig, aber vorsichtig.*“ Ako dôvod sa uvádzala podpora svedkovej pamäti: „*Dass die Zeugen entweder alle gemeinschaftliche, oder ein Jeder für sich zur Erleichterung des Gedächtnisses, die Erklärung des Erblassers entweder selbst aufzeichnen oder sobald als möglich, aufzeichnen lassen.*“

²⁹³ Občiansky zákonník používal v zúženom zmysle závetu pri úprave uvedených druhov opäť synonymicky petrifikované termíny *letzte Anordnung* (§ 597), *letzte Willenserklärung* (§ 599) i *Testament* (§ 600).

a odkazov v prospech pobožných cieľov, testovaných buď ako súčasť závetnej dispozície, alebo samostatného kodicilu.²⁹⁴

Zriaďovali sa za účasti dvoch obligatórnych svedkov, ktorými sa mohli stať dôveryhodné osoby vrátane pôvodne nespôsobilých poručiteľov: členov rádov, žien a osôb, ktoré dovŕšili aspoň 14. rok veku. Jeden zo svedkov mohol byť zároveň požiadaný o spísanie závetu. Okolnosť bezprostredne hroziaceho nebezpečenstva nákazy umožňovala v § 598 ABGB, aby povinní dvaja svedkovia nemuseli byť súčasne prítomní pri dosvedčení zriadenia privilegovaného závetu.

Úprava ABGB ich považovala z formálno-právneho hľadiska za závetu, ktoré moderovali všeobecne požadované formálne náležitosti. Platnosť uvedených druhov sa obmedzila v zásade na šesťmesačnú lehotu od ukončenia plavby či šírenia nákazy.²⁹⁵ O úľavách pri forme závetov zriadených v čase vojny sa rozhodovalo podľa platných vojenských predpisov v odkaze § 600 ABGB.

3.1.1.4. Dedičská zmluva a darovanie pre prípad smrti

Ich úpravu obsiahlo stručné znenie § 602 a 603 ABGB. Normatívna stránka dedičských zmlúv v celej alebo len individuálne určenej časti pozostalosti sa upravila v § 602 ABGB výhradne v prospech manželov, pričom sa adekvátne použili predpisy o manželských zmlu-

²⁹⁴ Odkaz na 14. kapitolu o povinnom podieli, § 762–796 a 11. kapitolu o odkazoch, § 647–694. Zásadné ustanovenie predstavoval § 694 vo vzťahu k pobožným, privilegovaným závetom, ktorý nenahliadal na podporu chudobných, invalidov alebo nemocníc a verejných ústavov ako na legáty, ale ako na štátnu podporu, a uvedené fundácie museli zriaďovať sami dedičia, nespravovali sa vôbec normami súkromného práva, ale naopak, politickými smernicami, podľa *Allgemeines österreichisches Gesetzbuch kundgemacht mit dem Patente vom 29. November 1852 in den Königreich Ungarn, Croatien und Slavonien, der serbischen Woiwodschafft und dem Temeser Banate*. Zweiter Theil, 132 – 149, 179 – 190.

²⁹⁵ V § 599 sa lehota definovala v znení: „*Sechs Monate nach geedigte Schifffahrt oder Seuche verlieren die begünstigte letzten Willenserklärungen ihre Kraft.*“

vách²⁹⁶ – ako aj formálno-právne predpisy sa mali použiť ustanovenia o manželských zmluvách (§ 1217–1266 ABGB). Nasledujúci § 603 ABGB pri nejasnosti definovania, či darovanie bolo zmluvou alebo vyjadrením poslednej vôle, odkazoval na príslušnú hlavu ABGB o darovacích zmluvách (§ 938 – 956).²⁹⁷ V konkrétnom právnom vyjadrení sa na darovanie pre prípad smrti vzťahovali vyššie uvedené predpisy o závetoch, tie sa týkali aj formálno-právne problematiky ich zriadenia a platnosti.

3.1.1.5. Verejný závet zriadený, uložený u verejného notára alebo súdu podľa Notárskeho poriadku a ABGB

Formu verejných závetov zriadených alebo uložených u verejného notára, prípadne súdu, mohol poručiť zriadiť podľa nového Notárskeho poriadku, ktorý sa prijal ešte 21. júna 1855, jeho platnosť pre Uhorsko sa však dlho odkladala.²⁹⁸ Okrem toho, že išlo o novú a z dnešného

---

²⁹⁶ Odkaz na § 1248: „*Manželom je dovolené v jednom a tom istom závete ustanoviť za dediča seba navzájom alebo osoby iné. I taký závet je možné odvolať, ale z odvolania jednou osobou nie je možné usudzovať na odvolanie druhou stranou.*“ § 1249: „*Manželia môžu tiež uzavrieť dedičskú zmluvu, podľa ktorej sa sľubuje budúca pozostalosť alebo jej diel a tento sľub sa prijíma (pozri § 602). K platnosti takejto zmluvy je však potrebné, aby bola zriadená písomne a so všetkými náležitosťami pre písomný závet.*“ K tomu pozri § 1254 o jej zániku, podľa SCHELLE, K. – SCHELLEOVÁ, I.: *Civilní kodexy 1811 – 1950 – 1964*, s. 255.

²⁹⁷ Znenie § 602: „*Erbverträge über die ganze Verlassenschaft, oder einen in Beziehung auf das Ganze bestimmten Theil derselben, können nur unter Ehegatten gültig geschlossen werden. Die Vorschriften hierüber sind in dem Hauptstücke von den Ehe-Pacten enthalten*“, a znenie § 603: „*In wieferne eine Schenkung auf den Todesfall als ein Vertrag, oder als ein letzter Wille zu betrachten sei, wird in dem Hauptstücke von den Schenkungen bestimmt*“, podľa *Allgemeines österreichisches Gesetzbuch kundgemacht mit dem Patente vom 29. November 1852 in den Königreich Ungarn, Croatien und Slavonien, der serbischen Woiwodschaft und dem Temeser Banate*. Zweiter Theil, s. 115 – 116.

²⁹⁸ Do platnosti vstúpil 1. augusta 1855 pre korunnú zeme Rakúskeho cisárstva, Čiech, Moravy a Sliezska a ďalších území mimo Uhorska. Starší notársky poriadok a naň nadväzujúce právne predpisy, platné pre uvedené krajiny, stratili účin-

hľadiska novodobú úpravu notársko-právnej agendy, zavádzal v Uhorsku v širšom zmysle verejnoprávnu inštitúciu nezávislých, hoci štátom designovaných verejných notárov. Za obeť týmto modernizačným krokom mali definitívne padnúť predošlé starobylé overovacie orgány hodnoverných miest a riadnych ríšskych sudcov.²⁹⁹ Pre Uhorsko a jeho pripojené krajiny, po rozporuplnom štvoročnom procese prijímania (v niektorých prípadoch zápornom inde pozitívnom) rakúskeho modelu verejného notárstva, Notársky poriadok (ďalej len NP) nadobudol platnosť cisárskym patentom zo 7. februára 1858.³⁰⁰ Šestnásteho februára 1858 určil minister spravodlivosti miesta sídiel a počet verejných notárov pre celé kráľovstvo.³⁰¹ Samotné obsadenie notárskych postov v Uhorsku sa uskutočnilo v priebehu roka 1859, no ich účinkovanie trvalo skutočne len krátko, keďže už v októbri 1860 Októbrový diplom vrátil späť stav spred roka 1849 a definitívne rakúsky model verejného notárstva zrušila Judexkuriálna konferencia v roku 1861.³⁰² Nasledujú-

---

nosť dňom platnosti nového (podľa článku I. Notárskeho poriadku). Pozri k tomu NESCHWARA, Ch.: *Österreichs Notariatsrecht in Mittel- und Osteuropa. Zur Geltung und Ausstrahlung des österreichischen Notariats*. Wien: Manzche Verlags- und Universitäts-handlung 2000, s. 27 n.

²⁹⁹ NESCHWARA, Ch., tamže, s. 27.

³⁰⁰ Do platnosti vstúpil len pre ostatné krajiny, nie pre Uhorsko, podľa *Westnik vládní w Kráľovství Uherském*. Budín: aus der kaiserl. Königl. Universitäts-Buchdruckerei, 1855, oddiel I., časť XIII, r. VI, č. 101, s. 294. Ešte na jeseň 1855 ministerstvo spravodlivosti oboslalo na najvyššie súdy krajiny anketu, či a akým spôsobom má byť verejný notariát podľa uvedeného poriadku zavedený v Uhorsku a pripojených krajinách Chorvátska, Slavónska, srbského vojvodstva, Sedmohradska. Väčšina sa vyjadrovala za, ale boli viac-menej proti ich podriadeniu k súdnictvu. Nakoniec sa tiež pristúpilo k modifikácii ich názvu: cisársko-kráľovských verejných notárov ako pojmové odlišenie od existujúcich obecných, župných, mestských notárov. Bližšie sa téme zriadenia rakúskeho verejného notariátu venoval NESCHWARA, Ch., tamže, s. 27 n.

³⁰¹ Spolu s Notárskym poriadkom sa zaviedla platnosť nariadenia o notárskej praxi a notárskych skúškach, in NESCHWARA, Ch., tamže, s. 32.

³⁰² V ostatnej časti DSP sa odmietla inštitúcia rakúskeho verejného notariátu, naopak s istými modifikáciami sa zachovala advokácia podľa rakúskej úpravy, zavedenej pre Uhorsko v roku 1852. NESCHWARA, Ch., tamže, s. 34.

ci výklad sa i s prihliadnutím na obnovu starého uhorského práva po roku 1861 zaoberá právnym stavom, ktorý v realite účinnosti Notárskeho poriadku z roku 1855 neznamenal veľa, ale pre budúcu úpravu verejného notárstva, zavedeného zák. čl. XXXV/1874, predznamenal úpravu novodobých uhorských verejných notárov a ich výsostnej verejnonotárskej činnosti počas dualizmu.

Notári ako zástupcovia štátu boli poverení, podľa 1. oddielu, § 1 NP, prijímať verejné listiny o právnych úkonoch strán, zriadených pred nimi alebo nimi prijatých do úschovy, z týchto listín vyhotovovať druhopisy a v zákonom stanovených prípadoch vyhotovovať notárske protokoly. Uvedené listiny nadobudli právnu silu verejnej listiny, na rozdiel od iných listín, ktoré nemali zákonom stanovené formality, hľadalo sa na ne podľa § 4 NP ako na súkromné listiny a podriadili sa všeobecnému právnemu režimu úpravy ABGB o listinách.

Pre predmet výskumu formálnej stránky úkonov posledného poriadku sa stali záväzné predpisy § 59 až 65 Notárskeho poriadku, ktorý obsahoval časť *Osobitné predpisy vo vzťahu k úkonom posledného poriadku (Besondere Vorschriften in Rücksicht der letztwillige Anordnungen)*. Verejné záveti, zriadené pred dvomi notármi a jedným svedkom alebo pred jedným notárom a dvomi svedkami, § 59 NP označil za rovnocenné s verejnými závetmi zriadenými pred súdom (príslušné boli okresné sudy³⁰³). Zákon pritom opätovne paralelne prijímal za rovnoprávnu ústnu formu, zriadenú pred notárom a svedkami, aj písomnú, ktorú poručiteľ pred notárom vyhlásil za úkon *mortis causa* a odovzdal do notárskej úschovy (§ 59 a 61 NP). Na oba úkony sa prihliadalo ako na verejné záveti, ak sa riadili ich formálne znaky nižšie rozvedenými predpismi Notárskeho poriadku. Všeobecne sa prihliadalo na predpisy o verejných listinách. Svedkom uvedených druhov sa, okrem všeobecných dôvodov vylúčenia svedectva podľa § 44 NP, nemohol stať člen rehole, a obdobne nekresťan nemohol svedčiť vo veciach kresťana.

³⁰³ O neplatnosti závetu rozhodovali župné sudy, in STIPTA, I.: *Dejiny súdnej moci v Uhorsku do roku 1918*, s. 49, 111.

Pri prijímaní listiny do úschovy a jej legitimizácie ako verejnotárskej listiny musel notár so všetkou starostlivosťou dbať na dodržanie viacerých formálnych znakov a krokov na to, aby vyjadrenie poručiteľa bolo zreteľné, určité a v súlade s právom prijaté notárom (§ 60 NP).

Notár nesmel prijať závet od osoby mladšej ako 18 rokov. Pre poručiteľa sa vyžadovala plná gramotnosť, dosvedčenie platnosti a obsahu zriaďovaného závetu a pri písomnej forme aj povinnosť dosvedčiť úkon parafovania poručiteľom *manu propria*, a pokiaľ ešte k parafovaniu nedošlo, mal sa poručiteľ pred notárom podpísať (§ 61 NP). Následným záverečným úkonom *actus testandi* sa mal stať úkon parafovania notárom a svedkami priamo na listine, zásadne nikdy na jej obálke (§ 61 NP).

Súkromný závet uložený verejným notárom v § 62 NP upravoval konanie jeho uloženia do úschovy. Pokiaľ poručiteľ nechcel zverejniť pred notárom obsah závetnej listiny, musel pred notárom dosvedčiť, pridržajúc sa formálneho postupu § 61 NP, že listina obsahovala úkon *mortis causa* (forma *litterae clausae*) a na obálke pripojiť svoju a notárovu pečať. Na obálke sa taktiež povinne poznamenalo meno poručiteľa.

Hluchá, nemá alebo hluchonemá osoba, pokiaľ vedela písať a čítať, mohla zriadiť pred notárom písomný závet, a k jeho zriadeniu sa povolával ešte jeden svedok, ovládajúci znakovú reč, pričom sa postupovalo podľa § 53 a 54 NP.³⁰⁴

Ak chcel poručiteľ späťvziať závet, musel postupovať podľa predchádzajúcich predpisov, upravujúcich zriadenie verejnotárskej listiny o späťvzatí. V uvedenom postupe sa mohol dať aj zastupovať, a jeho zástupca sa notárovi preukázal plnomocenstvom. Uvedeným

³⁰⁴ § 53 a 54 uznali sa platný závetný úkon, pokiaľ ho poručiteľ sám napísal a podpísal, ak nebol gramotný, povolával sa ešte jeden svedok (aj príbuzný poručiteľa), ovládajúci znakovú reč, ktorý tlmočil obsah závetu notárovi a ostatným svedkom, podľa *Reich-Gesetz-Blatt für das Kaiserthum Oesterreich*, Jahrgang 1855, Wien: aus der kaiserlich-königlichen Hof- und Staatsdruckerei. 1855, s. 458.

postupom strácal závet svoju právnu silu verejnonotárskej listiny, ale podržal si v každom prípade charakter súkromného závetu, resp. súkromnej listiny, pokiaľ spĺňal formálne požiadavky na jeho zriadenie (§ 64 NP). Úkon späťvzatia závetu pred notárom upravoval § 65 NP, na to boli potrebné rovnaké formálne náležitosti ako pri jeho zriadení.³⁰⁵

Verejný notár smel prevziať do notárskej úschovy každú listinu o právnom úkone,³⁰⁶ ku ktorej sa priradili aj listiny o zriadení závetu, ale uvedená listina týmto aktom nenadobúdala právnu silu verejnonotárskej listiny, uloženej podľa § 59 až 65 NP, na čo sa osobitne vzťahoval § 91 Notárskeho poriadku, ktorý všeobecne upravil úschovu úkonov posledného poriadku. Notár však vždy musel o uvedenom úkone vystaviť notársky protokol, kde sa zaznačila presná dátacia (deň, mesiac, rok a miesto uloženia), meno uschovávateľa, označenie právneho druhu listiny a mená osôb, ktoré boli na základe splnomocnenia uschovávateľa oprávnené na istý právny úkon (§ 92 NP). Na požiadanie stránky musel notár v uvedenom prípade vystaviť druhopis uloženej listiny alebo potvrdenie o prijatí (*Empfangschein*).

Na samotnú úschovu listiny a jej trvanie zákon nepriznal uschovávateľovi ani inej tretej osobe osobitné právo na jej disponovanie (späťvzatie alebo vydanie). Na úkon späťvzatia listiny (*Zurückstellung*) bola oprávnená len osoba príjemcu, stanoveného pri zriadení úschovy a za prítomnosti dvoch svedkov potvrdzujúcich identitu príjemcu. Späťvzatie uschovávateľom zakladalo povinnosť notára a prítomných svedkov potvrdiť tento úkon na protokole o prijatí do úschovy. Ak sa uskutočnilo vydanie listiny v prospech tretej osoby, zaznamenal sa

---

³⁰⁵ „so sind hiebei die nämlichen Förmlichkeiten wie bei der Errichtung einer solcher zu beobachten“, podľa *Reich-Gesetz-Blatt für das Kaiserthum Oesterreich*, Jahrgang 1855, Wien: aus der kaiserlich-königlichen Hof- und Staatsdruckerei, 1855, s. 460.

³⁰⁶ S výnimkami stanovenými v § 90 NP na úschovu zlata, dlžobných úpisov, verejne-obchodovateľných cenných papierov.

úkon vydania listiny na protokole o prijatí do úschovy a vystavil sa tiež protokol o vydaní, podpísaný príjemcom (tretou osobou), svedkami a notárom (§ 94 NP).

* * *

Verejný závet vo forme súdneho protokolu upravovali § 587 – 589 ABGB. Disponovalo sa pred dvomi miestoprísažnými súdnymi úradníkmi, z nich jeden musel na danom súde zastávať post sudcu a svedctvo mohli podať okrem nich ešte dvaja ďalší svedkovia.³⁰⁷ Preň sa vyžadovali rovnaké obsahovo-formálne náležitosti ako pre súkromný závet vyhotovený mimo súdu. Mohol sa zriadiť písomne a ústne podľa § 587 ABGB, posledne menovaná forma používala spísanie závetu formou výpovede do osobitného súdneho protokolu.³⁰⁸ Písomný závet podpisoval porúčiteľ *manu propria* a zároveň osobne oznámil súdu deponovanie závetnej listiny v archíve súdu. Súdny úradník *ex lege* obdobne pri tej príležitosti upozornil porúčiteľa o obligatórnej náležitosti vlastnoručného parafovania a takto opatrený závet následne úradne zapečatil a na obálke poznamenal, že obsah zodpovedá označeniu na obálke, t. j. že ide o závet príslušnej fyzickej osoby, prípadne manželov. O samotnom konaní podľa § 587 ABGB sa tiež vyhotovil úradný písomný protokol, ktorý sa vložil do založeného závetného spisu a o celom úkone sa porúčiteľovi alebo ním poverenej osobe vydalo potvrdenie o úradnom prijatí závetu.³⁰⁹

³⁰⁷ § 589: „aus zwei eidlich verpflichteten Gerichtspersonen bestehen, deren einer in dem Orte, wo die Erklärung aufgenommen wird, das Richteramt zusteht, die Zeugenschaft ... können auch zwei andere Zeugen vertreten“, podľa *Allgemeines österreichisches Gesetzbuch kundgemacht mit dem Patente vom 29. November 1852 in den Königreich Ungarn, Croatien und Slavonien, der serbischen Woiwodschaft und dem Temeser Banate*. Zweiter Theil, s. 112.

³⁰⁸ V znení § 566 sa uvádzalo, že „ak chce zostaviteľ svoju (poslednú) vôľu prejavíť ústne, spíše svoj ústny prejav do protokolu, ktorý sa zapečatí a rovnakým spôsobom sa uschová, ako bolo v predchádzajúcom paragrafe uvedené pri písomnej forme“.

³⁰⁹ Celé znenie § 587 deklarovalo uvedený postup: „Erblasser kann auch vor einem

Ak zostaviteľ verejného závetu prejavil záujem, mohol osobne a ústne do úradného protokolu prejavíť svoju vôľu a zriadiť tak ústny závet podľa ustanovenia § 588 ABGB. Ďalší postup uvedeného právneho úkonu sledoval úpravu písomného súdneho závetu podľa § 587 ABGB.

Zákon umožňoval v § 590 ABGB aj iný a rovnako legálny postup pri prijímaní závetu do súdneho depozitu. V opodstatnených prípadoch choroby sa mohli kvôli zriadeniu závetu dostaviť uvedení úradníci do bytu poručiteľa, tam prijať jeho poslednú (ústnu alebo písomnú) vôľu, a potom o úkone spísať protokol.³¹⁰

Gerichte schriftlich oder mündlich testiren. Die schriftliche Anordnung muss von dem Erblasser wenigstens eigenhändig unterschrieben seyn, und dem Gerichte persönlich übergeben werden. Das Gericht hat den Erblasser auf den Umstand, dass seine eigenhändige Unterschrift beigerückt seyn müsse, aufmerksam zu machen, dann den Aufsatz gerichtlich zu versiegeln, und auf dem Umschlage anzumerken, wessen letzter Wille darin enthalten sei. Ueber das Geschäft ist in Protokoll aufzunehmen, und der Aufsatz gegen Ausstellung eines Empfangscheines gerichtlich zu hinterlegen.“

³¹⁰ V doslovnom znení § 590: „*Im Nothfalle können die erstbestimmten Personen sich in die Wohnung des Erblassers begeben, seinen letzten Willen schriftlich oder mündlich aufnehmen, und dann das Geschäft mit Beisetzung des Tages, Jahres und Ortes zu Protokoll bringen.*“ Forma súdneho protokolu, ktorú skúmaná mikrovozorka trnavských mešťanov vlastne ani nevyužívala, sa však v spomínanom trnavskom fonde našla v niekoľkých exemplároch; Napríklad v marci 1855 spísal Joachim Duszinsky, židovský obchodník z neďalekej dediny Brestovany, svoj závet (zachovaný v hebrejskom jazyku). Keďže však disponoval ústne, navyše v cudzom jazyku a v noci, tesne pred svojou smrťou, po jeho smrti sa vyskytli isté nejasnosti o obsahu závetu. Formou súdneho protokolu trnavského okresného súdu sa ešte raz potvrdili výpovede všetkých troch židovských svedkov, prítomných pri závetnom úkone, ktorých svedectvá sa našli v spomínanom fonde. Sú spísané v nemčine 30. augusta 1855 a písomný záznam má všetky potrebné formálno-právne znaky súdneho protokolu (3-30-41). Zachované súdne protokoly v oddelení *Testamentales* magistrátneho fondu pochádzajú z konca 50. rokov 19. storočia, všetky sú napísané v nemeckom jazyku na tunajšom župnom súde („*k.k. Comitats Gericht in Tyrnau*“), 3-30-77, 3-30-87, 3-30-88, 3-30-98.

3.1.1.6. Platnosť a zánik úkonov posledného poriadku

Pokiaľ poručiteľ platne prejavil úkon posledného poriadku, ten nemohol stratiť platnosť chybami spôsobenými neskôr, o čom vypovedal § 575 ABGB.³¹¹ V prípade, ak by sa pôvodné chyby neskôr odstránili, sa predpokladalo, že uvedený právny úkon je neplatný, aj preto konvalidácia nováciou či inou zmenou daného úkonu *mortis causa* nepripadali do úvahy. Pripúšťal sa iba novozriadený, perfektný úkon *mortis causa* bez chýb (§ 576 ABGB).³¹²

K ďalším podstatným náležitostiam, ovplyvňujúcim platnosť závetu, patrila v zhode s § 10 zák. čl. XXVII/1715 povinnosť uvádzať dôležitý identifikačný údaj času a miesta zriadenia závetov. Uvedený stav však platil až do roku 1853, keď zavedený občiansky zákonník v § 578 ABGB pre holografné závety umožňoval nezáväznosť datovania formuláciou, že sa však jeho uvádzanie „*doporučuje, aby sa predišlo sporom*“.³¹³ Minulá prax z jednoduchého dôvodu možnej časovej kolízie viacerých závetných listín (doplnkov) poručiteľa odporúčala pre nepriviligované stavy uvádzať záverečnú datovaciu formulu (časové aj miestne dátum) ako racionálne odporúčanie hodné však záväzného dodržiavania.³¹⁴

Neplatnosť pre nedostatok niektorej z náležitostí vychádzala z predchádzajúcej úpravy, resp. ABGB neobsahoval výrazné zmeny v úprave platnosti úkonov *mortis causa*. Ak vyjadrenie závetu nesle-

³¹¹ „*Ein rechtsgiltig erklärter letzter Wille kann durch später eintretende Hindernisse seine Giltigkeit nicht verlieren.*“

³¹² „*Einen anfänglich ungiltigem letzten Willen macht die später erfolgte Aufhebung des Hindernisses nicht giltig. Wird in diesem Falle keine neue Verfügung getroffen; so tritt das gesetzliche Erbrecht ein.*“

³¹³ „*Die Beisetzung des Tages, des Jahres und des Ortes, wo der letzte Wille errichtet wird, ist zwar nicht nothwendig, aber zur Vermeidung der Streitigkeiten rathlich.*“

³¹⁴ Trnavské archíválne notifikujúce od platnosti zák. čl. XXVII/1715 povinne uvádzané úplné datum (časové a miestne) neomylné v každej písomnosti *mortis causa* len zdôraznili ocenenie praktickej stránky úplných datačných údajov (napríklad „*Tyrnau, den 21. Jänner 1855*“).

dovalo niektorú z uvedených predpísaných náležitostí, ako aj takých, ktoré boli odporúčané dodržať s najvyššou opatnosťou (uvádzať dátum, podpisy ďalších svedkov v prípade dosvedčenia príbuznými, holografný závet, pokiaľ svedčili len rodinní príbuzní), považoval sa za neplatný podľa § 601 ABGB.

V 12. hlave II. časti ABGB sa zákonodarca vyjadril k zániku a zmene úkonov posledného poriadku tým, že v § 695 priznal generálne právo poručiťľa v každom okamihu života úkon posledného poriadku zmeniť alebo úplne zrušiť.³¹⁵ Ak tak chcel urobiť, musel zvoliť formu písomného alebo ústneho odvolania alebo zničenia závetu. Nasledujúci obsah § 719 – 723 ABGB upravoval úkon ústneho odvolania súdneho alebo mimosúdneho závetu. Na odvolanie ústneho závetu sa vyžadoval rovnaký postup aj počet svedkov ako pri jeho zriadení. Na zánik písomného závetu zákon vyžadoval ešte osobitné vyhlásenie poručiťľa, buď ním napísané alebo podpísané s pripojením príslušného zákonného počtu svedkov pre daný druh úkonu *mortis causa*.

Ak poručiťľ svoj podpis preškrtol, alebo celý obsah vygumoval, závet tým zneplatnil a zrušil ho.³¹⁶ Vo všeobecnosti sa na nový, neskorší úkon posledného poriadku hľadalo v celom vývoji ako na akt zrušujúci skorší, pre jeho formu sa vyžadovali taktiež rovnaké náležitosti ako pre pôvodný úkon posledného poriadku, podľa jeho jednotlivých druhov.³¹⁷

---

³¹⁵ „*Er kann auch ein Testament oder Codicill anändern, oder es ganz aufheben*“, podľa *Allgemeines österreichisches Gesetzbuch kundgemacht mit dem Patente vom 29. November 1852 in den Königreich Ungarn, Croatien und Slavonien, der serbischen Woiewodschaft und dem Temeser Banate*, Zweiter Theil, s. 150.

³¹⁶ Bližšie určenie platnosti/neplatnosti z titulunáhodných porušení, zásahov do písomného vyhotovenia závetu upravoval § 722 ABGB, podľa *Allgemeines österreichisches Gesetzbuch kundgemacht mit dem Patente vom 29. November 1852 in den Königreich Ungarn, Croatien und Slavonien, der serbischen Woiewodschaft und dem Temeser Banate*, Zweiter Theil, s. 159.

³¹⁷ K tomu pozri zmenu v § 723 ABGB, upravujúcom všeobecné pravidlo znovunadobudutia platnosti skoršieho závetu, zrušením neskoršieho, pokiaľ skorší závet nebol poškodený, zničený.

3.2. Judexkuriálna konferencia a jej dedičskoprávna úprava vo vzťahu k formálnym náležitostiam úkonov posledného poriadku

Spomínané radikálne a navyše v krátkom čase realizované zásahy do právneho celého poriadku nielen do dedičského práva, ktoré sa snažil panovník vnútiť Uhorsku počas Bachovho neoabsolutizmu, neprispeli ku konsolidácii právnych pomerov. Práve naopak, spôsobovali problémy v aplikačnej praxi (jednotlivcov, súdov i notárov).³¹⁸ Do vývoja práva (špeciálne súkromného) však najhlbšie a najradikálnejšie zasiahla Judexkuriálna konferencia a jej záväzné rozhodnutia: Dočasné súdne pravidlá zo začiatku 60. rokov.³¹⁹

Zrejme nielen politické dôvody, ale aj zámer modernizácie súkromného práva viedli reštituované uhorské vládne kruhy, aby odmietli úplný návrat k právnemu stavu v oblasti súkromného práva pred revolúciou v roku 1848. Kardinálny a nanajvýš aktuálny problém miery právnej kontinuity voči rakúskemu právu po páde A. Bacha a po vydaní Októbrového diplomu mala rozriešiť promptne zvolaná Judexkuriálna konferencia zo začiatku roka 1861.³²⁰

³¹⁸ Ako uvádzal Luby, zbúralo sa staré právo a nezaviedlo sa nové, LUBY, Š.: *Dejiny súkromného práva na Slovensku*, s. 103.

³¹⁹ LACLAVÍKOVÁ, M.: Právna obyčaj a formovanie novodobého (súkromného) práva na našom území. In *Historia et theoria iuris: printový a e-časopis pre mladých vedeckých pracovníkov právnických fakúlt na Slovensku*, 2009, r. 1, č. 2, s. 42 n.

³²⁰ Publikované závery Dočasných súdnych pravidiel pozri napríklad DAUSCHER, A.: *Das ungarische Civil – und Strafrecht nach den Beschlüssen der Judex-Curial-Conferenz*. II. doplnené vydanie, Wien: Verlag von Friedrich Manz 1862. K zvolaniu, zasadnutiam a rozhodnutiam Judexkuriálnej konferencie pozri napríklad najnovšie ŠORL, R.: Prekonanie neoabsolutizmu v Dočasných súdnych pravidlách. In *Stát a právo v období absolutizmu*. Schelle, K. – Vojáček, L. (ed.), Brno: Masarykova univerzita 2005, s. 196 – 199, taktiež staršiu štúdiu MÁDL, F.: Kodifikation des ungarischen Privat – und Handelsrecht in Zeitalter des Dualismus. In *Die Entwicklung des Zivilrechts in Mitteleuropa (1848 – 1944)*, Csizmadia, A. – Kovács, K. (ed.), Budapest: Akadémiai kiadó 1970, s. 102 n.

Po zodpovedaní otázky *sedes materiae*, kde sa pôvodné uhorské právo nachádzalo alebo malo nachádzať po viac ako desaťročí spoločenských premien od roku 1848, sa na uvedenej konferencii vykonala reforma celého uhorského dedičského práva. V skutočnosti sa úprava koncentrovala viac na najzákladnejšiu, hmotnoprávnu úpravu dedenia zo zákona³²¹ a iba veľmi okrajovo tiež na formality testovania. Konferencia v uvedenom subsysteme súkromného práva položila základy nového, následne tvoreného právneho poriadku na báze výlučnosti a všeobecnosti po vyrovnaní, a preto sa z hľadiska normotvorby dedičského práva dualizmus začal už prijatím jej záverov.³²²

Z historického hodnotenia je dnes zrejmé, že výsledky konferencie v podobe Dočasných súdnych pravidiel (ďalej len DSP), novokonfigurovali a kodifikovali základné inštitúty a postuláty zákonného dedenia a pre skúmanú problematiku konferencia v podstate vrátila právny stav pred rok 1848, i v prípade formálno-právnej stránky novozriadených úkonov posledného poriadku. DSP sa v prípade hmotnoprávných základov zákonného, intestátneho dedenia nakoniec ukázali ako ucelená úprava, ale dedenie podľa posledného poriadku zostalo neúplné a najmä formálno-právna stránka nebola upravená vo všeobecne záväznom predpise.³²³

Za časový okamih platnosti DSP a reštitúcie pôvodného feudálneho uhorského práva sa prijal 23. júl 1861.³²⁴ Obsah pôvodných záverov

---

³²¹ V ktorom sa prijali zásadné ustanovenia: napríklad o zákonomnom podiele, dedenia vetvového majetku podľa parentálneho systému. Preklad príslušných paragrafov DSP pozri LUBY, Š.: *Dejiny súkromného práva na Slovensku*, s. 533 – 534.

³²² BÖSZÖRMÉNYI-NAGY, E.: Das ungarische Erbrecht zur Zeit des Dualismus. In *Die Entwicklung des Zivilrechts in Mitteleuropa 1848 – 1945*. Csizmadia, A. – Kovács, K. (ed.), Budapest: Akadémiai kiadó 1970, s. 416.

³²³ HOLUB, R. – JANATKA, F. – PLANK, K. – TEISSIG, K.: *Komentár k občianskemu zákonníku. Dedičské právo*. Bratislava : Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry, 1958, s. 9.

³²⁴ DAUSCHER, A.: *Das ungarische Civil- und Strafrecht nach den Beschlüssen der Judex-Curial-Conferenz*, s. 12.

DSP riešil však len situáciu v súvislosti s neakceptovateľnou (absolútnou alebo relatívnou) neplatnosťou včasnejšie zriadených úkonov, vychádzajúcich počas reštaurácie absolutizmu z platných predpisov ABGB. Prijaté DSP v I. časti, v intertemporálnych § 5, 6 a 19 ratihovali platnosť a účinnosť rakúskych noriem, podobne ako to urobil spomínaný cisársky patent č. 212 v § 7. Problematické sa stali závetý šľachticov, ktorí počas účinnosti ABGB zriaďovali úkony *mortis causa* podľa rakúskej normy.

Kľúčovým problémom riešeným na podklade uvedených noriem boli otázky pôvodnej partikulárnej úpravy podľa revolúciou zrušených stavovských rozdielov, a tiež platnosti skorších závetov, zriadených podľa rakúskej úpravy.

Konferencia definitívne odmietla stavovskú príslušnosť ako diferenčné kritérium právnej subjektivity testovať a svedčiť v testaméntárnych úkonoch, a vyslovila názor, že odlišné pravidlá týkajúce sa závetov a ich formálnych náležitostí, zakladajúce sa na uhorskom zákone, obyčaji a štatúte, sú rovnako záväzné bez ohľadu na občiansky stav poručiťľa, a závetý nešľachticov nemožno vyhlásiť za neplatné len preto, že boli zriadené podľa pravidiel vzťahujúcich sa na ne.³²⁵ Samotný § 5 DSP uvádzal vo „*veci vonkajších náležitostí posledného poriadku a kodicilu dané a na uhorských zákonoch a súdnej praxi spočívajúce rôzne predpisy majú rovnakú účinnosť bez ohľadu na občianske postavenie (poručiťľa), a preto nemožno posledné poriadky šľachticov, ktoré boli urobené podľa predpisov vzťahujúcich sa na nešľachticov, a naopak, nemožno ich vyhlásiť za neplatné pre nedostatok vonkajších náležitostí*“.³²⁶

³²⁵ ZLINSZKY, I.: *A magyar magánjog mai érvényében*, s. 672.

³²⁶ „Die bezüglich der äusseren Erfordernisse der Testamente und Codicille auf den ungarischen Gesetzen, Statuten und der gesetzlichen Gemflogenheit beruhenden verschiedenen Vorschriften haben ohne Rücksicht auf die bürgerliche Stellung der Erblasser gleichmässige Giltigkeit und die Testamente der Adeligen können desshalb, weil sie nach den für Nichtadelige bestandenenen Vorschriften errichtet wurden, wie auch umgekehrt, wegen Mangelhaftigkeit der äusseren Erfordernisse nicht entkräftet werden“; podľa DAUSCHER, A.: *Das ungarische Civil- und*

Intertemporálna norma § 6 DSP explicitne odporúčala zachovať „*také posledné poriadky, zriadené poručiteľmi, ktorí zomreli do pol roka, čo uhorský zákon nadobudol účinnosť, môžu byť urobené aj podľa pravidiel rakúskych zákonov, ktoré boli dosiaľ v platnosti*“.³²⁷ Podobne v § 19 DSP sa dočasne ponechali v platnosti a účinnosti dedičské a vdovské práva vzniknuté podľa rakúskeho zákona.³²⁸

Akými pravidlami sa však mali spravovať novovzniknuté závety po účinnosti DSP? Tu konferencia hájila stanovisko návratu k pôvodnej uhorskej obyčajovej a zákonnej norme, platnej pred rokom 1848. Smerodajnou sa preto stala opätovne len právna/súdna prax, ktorá zákon aj obyčaj primerane a konštitutívne využívala vo svojej rozhodovacej činnosti.³²⁹ Ako všeobecne záväzná norma sa teda nanajvýš

Strafrecht nach den Beschlüssen der Judex-Curial-Conferenz, s. 10, porovnaj podľa LUBY, Š.: *Dejiny súkromného práva na Slovensku*, s. 533 – 534.

³²⁷ „*Testamente, welche von solchen Erblassern herrühren, die binnen der Frist eines halben Jahres vom Zeitpunkte der Wiedereinführung der ungarischen Erfordernisse auch nach den Vorschriften der bisher bestandenen österreichischen Gesetze errichtet werden*“; podľa DAUSCHER, A.: *Das ungarische Civil- und Strafrecht nach den Beschlüssen der Judex-Curial-Conferenz*, s. 12, porovnaj podľa LUBY, Š.: *Dejiny súkromného práva na Slovensku*, s. 534. Avšak neskôr Kráľovská kúria doplnila právny názor v rozhodnutí č. 10360 zo 17. novembra 1879, v ktorom sa vyslovila, že „*z ustanovenia § 6 DSP, podľa ktorého závety, ktoré pochádzajú od poručiteľov zomrelých do šiestich mesiacov od účinnosti reštaurácie uhorského práva, môžu byť platne zriadené podľa ustanovení rakúskeho zákona, nevyplýva to, že tie závety, ktoré boli zriadené v čase platnosti rakúskeho práva, hoci poručiteľ zomrel neskôr ako pol roka po reštaurácii uhorského práva, môžu byť platne zriadené*“. Uverejnené v *Jogtudományi közlöny*, r. 1880, č. 17, podľa ZLINSZKY, I.: *A magyar magánjog mai érvényében*, s. 672.

³²⁸ Znenie § 19: „*dedičské a vdovské práva, platné na základe rakúskych zákonov a nariadení, ako aj platnosť skorších závetov, zriadených podľa znenia § 5 a 6 aviticitného patentu z 29. novembra 1852, sa zachovávajú v platnosti (neporušené), a uvedené ustanovenia (DSP) nemajú spätnú účinnosť*“; podľa DAUSCHER, A.: *Das ungarische Civil- und Strafrecht nach den Beschlüssen der Judex-Curial-Conferenz*, s. 21.

³²⁹ HOLUB, R. – JANATKA, F. – PLANK, K. – TEISSIG, K.: *Komentár k občianskemu zákonníku. Dedičské právo*. s. 9; ZLINSZKY, I.: *A magyar magánjog mai érvényében*, s. 535; FAJNOR, V.: *Dedičské právo na Slovensku*, s. 9.

rámcovo akceptoval zák. čl. XXVII/1715 (popritom aj úprava zák. čl. XLVI/1655) a na ňom prijatá zákonná, obyčajová úprava a rozhodnutia súdnej praxe. V záležitostiach verejných závetov a ich deponovania na súdoch či verejných notárstvach podľa rakúskeho vzoru sa znova zaviedli pôvodné uhorské verejnonotárske úrady.

Uhorské právo priznalo podľa zák. čl. XXVII/1715 za všeobecné formálne náležitosti: označenie osôb v záвете menom a priezviskom alebo rodovým menom (*Tauf- und Familiennamen*), časové a miestne datovanie, úkon publikácie do jedného roka od smrti poručiteľa.³³⁰

Verejné závety (pôvodne určené len pre šľachticov), tak ako určoval zák. čl. XXVII/1715, sa mohli vykonať pred kráľovskými verejnými úradmi (Kráľovskou kanceláriou a riadnymi ríšskymi sudcami), hodnovernými miestami alebo dvomi úradnými svedkami týchto úradov, pred župnými úradmi ústnou alebo písomnou formou.³³¹ Závetné listiny, vydané hodnovernými miestami, sa museli podrobiť dôkazu formálnych náležitostí verejných listín, normatívne sa spravujúc ustanoveniami 9. hlavy, I. časti DSP.³³² Verejný závet sa naďalej mohol ukladať v archívoch daných úradov a súdov a mohol sa z neho vyhotoviť overený odpis v prospech poručiteľa. Rovnako zostával v platnosti aj v súkromí vyhotovený závet, ktorého spísanie dosvedčili piati svedkovia,³³³ pre kodicil traja svedkovia.³³⁴ Honoraciori vystavovali úkony *mortis causa* podľa vzoru šľachty, ako určovala pôvodná krajinská obyčaj.³³⁵

³³⁰ DAUSCHER, A.: *Das ungarische Civil- und Strafrecht nach dem Beschlüssen den Judex-Curial-Konferenz*, s. 11.

³³¹ DAUSCHER, A., tamže, s. 11, jeho závery publikoval tiež PUTZ, K.: *Der System des ungarischen Privatrechtes*, s. 337 – 338.

³³² I. B. časť, 9. hlava o všeobecných predpisoch pre oba druhy verejných procesov, ustanovenia o listinných dôkazoch. DAUSCHER, A., tamže, s. 58 – 59.

³³³ Zásada privilegovanosti šľachtických svedkov: „*nobilitari vel aequipollente prerogativa gaudentes vel in casu necessitatis alli etiam honeste conditionis testes*“, prijatá v § 1 zák. čl. XXVII/1715 sa zachovávala pre šľachtu naďalej.

³³⁴ DAUSCHER, A., tamže, s. 11.

³³⁵ TABLIC, B.: *Kratičká Summa práw uherských*, s. 21; LUBY, Š.: *Dejiny súkromného práva na Slovensku*, s. 203.

Občania slobodných kráľovských miest zriaďovali verejné závetý opätovne naďalej pred mestskou radou alebo pred jej vyslanými svedkami, ústne alebo písomne. Pre platnosť sa vyžadovala konsignácia prítomných úradných svedkov a poručiťľa; vyslaní museli byť najmenej dvaja členovia mestskej rady a notár či jeho zástupca. Svedkovia následne referovali (formou relácie) pred mestskou radou o úkone, závet sa dal (buď svedkami, alebo aj samotným poručiťľom) zaprotokolovať³³⁶ a uložiť do archívu. Pre súkromný mešťiansky závet sa v týchto mestách vyžadovali podobné formality ako pre šľachtické súkromné závetý, ak však v niektorom z miest platila odlišná obyčajová alebo štatutárna úprava, platná ešte spred roka 1715, mala sa použiť.³³⁷

Konferencia tiež uznala za všeobecné pravidlo, že mešťania vyhotovovali závetý v obdobných formách ako šľachtici. Počet svedkov i formálne náležitosti pre jednotlivé druhy sa líšili podľa partikulárnej mestskej obyčaje podľa miesta zriadenia závetu, dodržiavala sa iba požiadavka vlastnoručného parafovania poručiťľom a prítomnými svedkami. Alografný závet sa musel ešte následne deklamačne prečítať, poručiťľ ho musel uznať za úkon *mortis causa* a potom parafovať predpísaným spôsobom, holografný túto požiadavku vynechával. Tie isté pravidlá platili aj pre zemepanské mestá.³³⁸

Pre bývalých poddaných sa v zhode so staršou krajinskou obyčajou vyžadovala účasť troch svedkov. Novšia prax po roku 1861, prijímúca túto normu, ďalej argumentovala tak, že ak by bývalý poddaný chcel na zriadenie úkonu posledného poriadku použiť iné obyčajové pravidlo, mal povinnosť ho dokázať,³³⁹ to sa týkalo najmä testovania pred

³³⁶ Zvyčajne do najčastejšie užívaných kníh testamentov (*libri testamentorum*), podľa postupu založenom zák. čl. CVII/1723.

³³⁷ ZLINSZKY, I.: *A magyar magánjog mai érvényében*, s. 671.

³³⁸ ZLINSZKY, I., tamže, 671.

³³⁹ „Závetý mešťanov nemôžu byť vyhlásené za neplatné pre nedostatok formalít len preto, lebo boli zriadené podľa obyčaje vzťahujúcej sa na poddaných“, rozh. Kráľovskej kúrie z 19. januára 1874, č. 192, tiež pozri rozh. Kráľovskej kúrie č. 10335, z 3. decembra 1873: „Vzhľadom na formálne náležitosti testamentu je

obecným notárom, a súkromne pred piatimi svedkami (pri kodíciloch pred tromi svedkami) alebo pred richtárom a dvomi prísaznými.

Uznané zostali podobne privilegované závetu podľa stavu pred rokom 1848 spolu s ich formálnymi požiadavkami, uznajúc holografnú (zriadenú bez svedkov) a alografnú (potvrdenú dvomi svedkami) formu. Konečne závetu zriadené v zahraničí mohli občania Uhorska zriaďovať opätovne podľa zák. čl. XXIV/1729.³⁴⁰

Reštaurácia pôvodných noriem o svedkoch si osvojila, že svedkov musel nevyhnutne povolať poručiteľ.³⁴¹ Zmena nastala v právnom zrovnoprávnení svedkov. Doposiaľ sa pri šľachtických závetoch umožňovala účasť nešľachtických svedkov len v najnevyhnutnejších prípadoch, v danom stave však DSP, realizujúc všeobecnú rovnosť pred zákonom, umožnili nešľachticom rovnocenne svedčiť.³⁴² Splnila sa aj nevyhnutná podmienka platnosti overenia totožnosti osoby poručiteľa a obsahu závetu, keď prítomní svedkovia spolu s poručiteľom po dispozičnom úkone vlastnoručne podpísali vyhotovené písomné svedectvo a pripojili tiež svoje súkromné (prsteňové) pečate. Dodržiavala sa i dovtedajšia prax v prípade, ak poručiteľ nemohol parafovať, musel sa prizvať ešte jeden svedok, ktorý podpisoval poručiteľa v jeho mene (podľa § 2 zák. čl. XXVII/1715). Svedkami však nemohli byť dedičia, odkazovníci alebo s nimi spríbuznené osoby.³⁴³ Za platný

---

*smerodajná miestna obyčaj, ak existuje, a kto namieta inú miestnu odporujúcu obyčaj, je povinný ju dokázať.“ Naproti tomu „závet zriadený iba pred obecným richtárom alebo notárom, keďže tento spôsob zriadenia závetu sa nezakladá ani na zákone ani na právnej obyčaji, je neplatný“, rozh. Kráľovskej Kúrie z 29. mája 1874 č. 3943, podľa ZLINSZKY, I.: *A magyar magánjog mai érvényében*, s. 672*

³⁴⁰ DAUSCHER, A.: *Das ungarische Civil- und Strafrecht nach dem Beschlüssen den Judex-Curial-Konferenz*, s. 12.

³⁴¹ V praxi trnavských závetov 19. storočia sa užívali formuly: „*als erbettener Zeuge*“, „*qua requisito teste*“, „*jaksto (uradne) povolani svedek*“, in ŠVECOVÁ, A.: *Formálno-právna stránka závetov trnavských mešťanov z prvej polovice 19. storočia*, s. 63.

³⁴² DAUSCHER, A.: *Das ungarische Civil- und Strafrecht nach dem Beschlüssen den Judex-Curial-Konferenz*, s. 11.

³⁴³ Zák. čl. XLI/1723 a XXVII/1729.

sa uznával závet otvorený a podpísaný pred svedkami, ako aj zatvorený, skrytý závet (forma *litterarum clausarum*), ak porúčiteľ pred nimi zreteľne a jasne vyhlásil, že v predloženej listine bola spísaná a vyjadrená jeho dispozícia *mortis causa*.³⁴⁴

Následná súdna prax sa vyslovila aj k prípadom, ak závet nespĺňal náležitosti písomného závetu, ale mal náležitosti ústneho závetu, či sa zaň mal považovať, pričom sa dve rozhodnutia Kráľovskej kúrie zo začiatku 70. rokov vyjadrili v prospech aj neprospech akceptovania písomného závetu za ústny, v závislosti od ďalších okolností zriadenia pôvodného písomného závetu.³⁴⁵

---

³⁴⁴ PUTZ, K.: *Der System des ungarischen Privatrechtes*, s. 338.

³⁴⁵ „Tò, že porúčiteľ opatril závet svojim podpisom, ešte nemá následok, že závet, ktorý nemá náležitosti potrebné pre písomný, nemožno považovať za ústny; v takomto prípade sa teda platnosť a účinky ústneho závetu musia podriaďiť pravidlám zriadenia ústnych závetov“, rozh. Kráľovskej Kúrie č. 10335, z 3. decembra 1873, č. 10335, naproti tomu „úmysel porúčiteľa zriadiť závet, vyjadrený pred svedkami, privolanými svedčiť pri písomnom záвете, ak sa písomné vyhotovenia závetu odložilo na neskôr, nemožno považovať za ústny závet“, rozh. Kráľovskej Kúrie z 7. júna 1875, č. 4720; podľa ZLINSZKY, I.: *A magyar magánjog mai érvényében*, s. 672.

4. FORMÁLNO-PRÁVNA STRÁNKA ÚKONOV POSLEDNÉHO PORIADKU PODĽA ÚPRAVY ZÁK. ČLÁNKU XVI/1876

4.1. Zákonný článok XVI/1876 o formálnych náležitostiach úkonov posledného poriadku

Samotný rok vyrovnania, keď došlo k zásadným zmenám v štátoprávnom usporiadaní Rakúsko-Uhorska, ani bezprostredné roky po ňom nezasiahli výraznejšie do systému súkromného práva, v porovnaní s revolučným a porevolučným obdobím 1848 – 1861.³⁴⁶ Formálnymi náležitosťami závetov sa podľa K. Putza koncom 60. rokov 19. storočia rozumeli vonkajšie formality, ktoré sa rozlišovali vo vzťahu k verejným a súkromným, šľachtickým a nešľachtickým úkonom posledného poriadku.³⁴⁷ Formálne náležitosti až do roku 1876 (po prijatí zásadného zák. čl. XVI/1876³⁴⁸) diferencovali úkony *mortis causa* podľa miesta a spôsobu výkonu testamentárneho úkonu poručiťom a prítomnými svedkami (prípadne ďalšími subjektmi).

Postulovanie zákonom ustanovenej formy podporovalo už skôr známú a uznávanú zásadu, že iba závet, realizovaný podľa istých formálnych pravidiel, môže garantovať platnosť úkonu a skutočnú vôľu

---

³⁴⁶ Podľa názoru maďarských kolegov sa obdobie právneho dualizmu začalo už prijatím DPS v roku 1861 pre súkromné a špeciálne dedičské právo, pozri BÖSZÖRMÉNYI-NAGY, E.: *Das ungarische Erbrecht zur Zeit des Dualismus*, s. 415.

³⁴⁷ PUTZ, K.: *Der System des ungarischen Privatrechtes*, s. 337.

³⁴⁸ Doplnený pre pozostalostné konanie zák. čl. XVI/1894 o pozostalostnom pokračovaní.

poručiťa, ktorú po jeho smrti štát, verejnosť, dediči a iné v závete uvedené osoby budú akceptovať. Záväznosť takého dôležitého právneho úkonu, akým bolo vyjadrenie poslednej vôle v súkromí alebo pred verejnými orgánmi štátu, príp. orgánmi miestnej samosprávy, sa muselo opierať o právom stanovené, konkrétne určené všeobecne záväzné formálne náležitosti, ktorých nedodržanie v konečnom dôsledku spôsobilo absolútnu (event. relatívnu) neplatnosť poručiťovho úkonu v celom rozsahu *ex tunc*.³⁴⁹ Zachovanie nižšie uvedených formalít muselo byť taktiež zrejmé zo samotného úkonu (pisomného alebo ústneho) s odmietnutím zastúpenia inými úkonmi (napr. výpoveďou svedkov).³⁵⁰

Vzhľadom na už poukázanú skutočnosť, že sa v predchádzajúcich obdobiach formálna stránka úkonov posledného poriadku neuzákonnila vo všeobecnej zákonnej norme, prax si musela vystačiť s nejudnotnými a nesystémovými normami obyčajového práva so silnými partikulárnymi odchýlkami. Vývoj v 70. rokoch 19. storočia tendoval v kontexte prebiehajúcich kodifikačných počínov dualistickej uhorskej monarchie k ucelenej zákonnej úprave³⁵¹.

Definitívnu pozitívnu zákonnú úpravu formálnych náležitostí nadobudli úkony *mortis causa* v zák. čl. XVI/1876.³⁵² Zákon mal názov: *O formálnych požiadavkách testamentov, dedičných záväzkov a na pád smrti znejúcich darúnkov*.³⁵³ Vstúpil do platnosti 1. júla 1876.

³⁴⁹ FAJNOR, V.: *Dedičské právo na Slovensku*, s. 71.

³⁵⁰ GZOVSKY, V.: *Privátne testamenty podľa práva platného na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi*, s. 31.

³⁵¹ Ku kodifikačným snahám pozri najnovšie: GÁBRIŠ, T.: Snahy o kodifikáciu uhorského všeobecného súkromného práva v rokoch 1848 – 1918. In *Stát a právo v letech 1848 – 1918 ve stredoevropském kontextu*, Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané v Bratislavě 1. – 2. června 2006, Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva a Masarykova univerzita v Brně 2007, s. 66 – 67.

³⁵² FAJNOR, V.: *Dedičské právo na Slovensku*, s. 72.

³⁵³ Podľa autentického prekladu: *Sbierka krajinských zákonov z roku 1876*. Úradné vydanie. Budapešť: Pešťanská kníhtlačiarenská akciová spoločnosť 1876, s. 213. Pokiaľ sa v nasledujúcom bude poukazovať na paragrafové znenie, odkazuje sa na znenie zák. čl. XVI/1876.

Obsahoval 39 paragrafov, v ktorých sa uzákonili podstatné formálne náležitosti vyjadrenia (ústnych alebo písomných) úkonov *mortis causa*. Je vhodné ešte zdôrazniť, že zákon mal charakter *legis generalis*, vo vzťahu k formálnym náležitostiam úkonov poručiteľa pre prípad testátneho dedenia, ale až následnými podzákonnými právnymi normami a judikatúrou najvyššieho súdnicstva sa riešili ďalšie parciálne otázky a rozviedli sa niektoré všeobecné ustanovenia zákona, prípadne sa doplnili.

Z obsahového hľadiska boli relevantné hlavy I. – IV., upravujúce súkromné a verejné, ako aj privilegované závety, dedičské zmluvy a darovania pre prípad smrti. Príslušné ustanovenia zákona sa vzťahovali aj na kodicily podľa formy ich zriadenia.³⁵⁴ Systematiku zákona tvorila:

- I. hlava: písomné súkromné závety;
- II. hlava: požadované náležitosti pre ústne súkromné závety;
- III. hlava: formy verejných závetov (pred súdom alebo pred verejným notárom zriadené závety);
- IV. hlava: privilegované závety;
- V. hlava: darovania pre prípad smrti;
- VI. hlava: formálne požiadavky pre závety zriadené v zahraničí a darovania pre prípad smrti;
- VII. hlava: zrušenie úkonov posledného poriadku;
- VIII. hlava: záverečné prechodné ustanovenia.

Príslušné ustanovenia zákona sa vzťahovali aj na kodicily podľa formy ich zriadenia.

V súvislosti s charakterom zákona je potrebné sa na úvod zmieniť, že jeho obsah vychádzal zo zámeru zákonodarcu usporiadať právne pomery viažuce sa predovšetkým na rozšírené súkromné úkony *mortis causa*, ktoré do vydania uvedeného zákona podliehali obyčajovej úprave, navyše so silnými partikulárnymi odlišnosťami jednotlivých bývalých stavov alebo výsadných teritórií. Zásadne sa však úprava predmetného zákonného článku XVI/1876 nevzťahovala na verejné

³⁵⁴ V odkaze na § 20 a 26 zákona.

závety. Zákon odporúčal v odkazujúcej norme § 21 použiť všeobecnú úpravu v zák. čl. XXXV/1874 (najmä ustanovenia § 82 – 87, 106 a 147 v znení novely zák. čl. VII/1886) pre verejných notárov a sudcov všeobecných súdov.

Zároveň sa so zaužívanou právnou zásadou výkladu jednotlivých ustanovení uvedeného zákona v uhorskej, ako aj československej vede i praxi ujalo jednoznačné stanovisko, že ak zákon predpisoval isté právne úkony, tie sa mohli uskutočniť len v predpísanej forme. Netýkalo sa to všetkých úkonov, a tak práve citlivosť otázky obligatórných a fakultatívnych náležitostí (resp. alternáciu inými právnymi úkonmi) riešila stála súdna prax, veľmi početne zastúpená v skúmanom období rokov 1876 až 1950, pričom československá judikatúra Najvyššieho súdu (ďalej len NS) zaujímala často totožné stanovisko k sporným otázkam pomocou skoršej dualistickej judikatúry, záväznej rozhodovacej činnosti Kráľovskej kúrie.³⁵⁵ Československý právny poriadok pri formálno-právnej stránke úkonov posledného poriadku len veľmi mierne reinterpretoval prevzatý právny predpis zák. čl. XVI/1876, na druhej strane ho cez záväzné judikáty Najvyššieho súdu opätovne verifikoval s československou právnou praxou, resp. praxou jej slovenskej časti.

Z uvedeného vyplynul najmä jeden podstatný právny názor na konštitutívnosť platných úkonov posledného poriadku, zriadených podľa zák. čl. XVI/1876 v uhorskej vede a praxi, ktorý si osvojila aj československá jurisprudencia a jej výklad: „*ním (zákonom, pozn. aut.) predpísané náležitosti majú a musia byť za také pokladané, bez*

---

³⁵⁵ NOVÁK, J.: *Slovenské dedičské právo*. Trnava: tlačou Fr. Urbánka a spol. v Trnave 1933, s. 3. Celé dielo J. Nováka malo byť zásadným kompendiom slovenského dedičského práva v prvej ČSR, malo obsiahnuť stručný výklad rímskeho dedičského práva, príslušných statí českého občianskeho zákonníka (ABGB) aj návrhu superrevíznej komisie, malo zohľadniť predovšetkým príslušnú dedičskoprávnu judikatúru, ktorá obsahovala asi 600 rozhodnutí Najvyššieho súdu a bývalej Kráľovskej kúrie, napokon vyšiel len prvý zošit, obsahujúci niektoré poznatky k dedičskej spôsobilosti, *activitatis testandi* (najmä pre duchovných, kňazov rôznych kresťanských cirkví), časť pozostalostného konania.

ktorých posledné poriadenie platne nemožno urobiť, ... keďže platí, že ak je nedostatok – čo aj len jednej – náležitosti zrejmy, treba testament neplatným považovať, lebo len listina, vyhotovená pri zachovaní všetkých formálnych náležitostí tvorí testament, z čoho opäť vyplýva, že predpísané náležitosti nemožno od seba ani oddelovať, ani medzi sebou roztriediť, takže nedostatok čo aj jednej stačí, aby testament za neplatný pokladaný bol“.³⁵⁶

V záverečných a prechodných ustanoveniach zákona sa upravila dôležitá otázka intertemporality noriem platných pre vydané úkony *mortis causa* po vzniku platnosti (podľa § 36 zákona 1. júla 1876). Pre všetky formy uvedených úkonov sa mali použiť predpisy uvedeného zákona. Z tohto hľadiska sa stal dôležitý najmä § 37 zákona, určujúci jednoročnú lehotu platnosti úkonov *mortis causa* (v znení zákona „ustanovených závetí a bez vzájomnej podmienky neodvolateľnosti darovaní na prípad smrti“), ak tie inak neodporovali ustanoveniam zákona, a stanovujúci ich platnosť pre taxatívne určené prípady:

- a) ak poručiteľ zomrel v tejto jednoročnej lehote;
- b) ak ten, kto zo závetu mal nadobudnúť nejakú výhodu, dokázal, že poručiteľ v ustanovenej lehote jedného roka bol v stave, keď nemohol zriadiť nový úkon posledného poriadku;
- c) ak skôr zriadený písomný závet bol uložený u príslušnej vrchnosti³⁵⁷ do dňa platnosti tohto zákona alebo bol uložený u verejného notára v určenej lehote.

Jedno z dôležitých rozhodnutí Kráľovskej kúrie č. 8 z 3. marca 1883 odpovedalo na otázku, či v čase od 23. júla 1861 do nadobudnutia platnosti zák. čl. XVI/1876 1. júla 1876 sa budú považovať za platné závet, zriadené v uvedenej lehote pred slúžnym a jeho príse-

³⁵⁶ Ďalej Novák pokračoval, že dôkaz zachovania týchto formálnych náležitostí musel v súčasnosti všetkých obsahových aj formálnych znakov závetnej listiny z nej samej vyplývať („*vysvitat*“), pretože ich opomenutie nemožno ani svedecky nahradiť, ani inými dôkazmi, takže absolútna neplatnosť nastávala *ex tunc*. NOVÁK, J., tamže, s. 4.

³⁵⁷ Takýmito úradnými miestami („*vrchnostami*“) sa stali hodnoverné miesta, župné úrady a mestské úrady.

diacimi, pokiaľ miestna právna obyčaj, naďalej platná v danom čase a mieste, umožňovala ich zriadenie. Pre uvedený stav sa v zhode s § 5 DSP mali tieto závety prijímať ako platne zriadené.³⁵⁸

V tejto súvislosti sa vynorila rovnocenne s intertemporálnosťou zákona otázka, či závet, ktorý nemal náležitosti potrebné v čase jeho zriadenia, ale mal splnenú formálnu stránku podľa zák. čl. XVI/1876, nadobudol platnosť. Názory na to boli rôzne, stála súdna prax sa vyslovila za jeho platnosť: „*Testament zriadený pred nástupom účinnosti zák. čl. XVI, ak poručiteľ zomrie po nástupe účinnosti zák. čl. XVI a závet zodpovedá náležitosti tohto zákona, je závet platný aj v takom prípade, ak nemal náležitosti zodpovedajúce predpisom platným v čase jeho zriadenia, a preto v zmysle týchto predpisov by bol neúčinný.*“³⁵⁹

Odkazujúca norma § 38 zákona nadviazala intertemporálnym ustanovením pre skôr vydané úkony posledného poriadku, vrátane darované *mortis causa*, zriadených s nemožnosťou odvolania, na úpravu platnú v čase ich zriadenia. Ostatný § 39 poveroval ministra spravodlivosti vykonaním uvedeného zákona.

Stála súdna prax v súvisе s § 5 zákona riešila problém, čo je závet, a Kráľovská kúria ho chápala ako obsah posledného poriadku pre prípad smrti, nie samotný hmotný nositeľ dôkazu, t. j. listinu obsahujúcu úkon *mortis causa*.³⁶⁰

Zák. čl. XVI/1876 doplnilo a upresnilo nariadenie ministra spravodlivosti č. 27564/1887. Cieľom pokynov ministra bolo splnenie zámeru predísť chybám pri zriaďovaní závetov pre neznalosť zákona alebo nedbanlivosť, aby sa pre nedostatok formálnych náležitostí nestali neplatnými.³⁶¹

³⁵⁸ V rozhodnutí sa určila lehota platnosti staršej, na obyčaji, zákone, štatúte a stálej súdnej praxi založenej úpravy v období od 23. júla 1861 do 1. júla 1876.

³⁵⁹ Rozh. Kráľovskej kúrie z 1. decembra 1879, č. 8987, podľa ZLINSZKY, I.: *A magyar magánjog mai érvényében*, s. 680.

³⁶⁰ Rozh. Kráľovskej kúrie z 27. novembra 1900, č. 3255/1900, podľa *Zásadné rozhodnutia*, s. 1039; k tomu pozri rozh. NS z 23. novembra 1934 Rv III 987/32, *Úradná sbierka*, r. 1933, č. 1879.

³⁶¹ Ako sa uvádzalo v nariadení: „*cieľom týchto pokynov je zamedziť robeniu pí-*

Dodržaním presne definovaných formalít zákon i uvedené nariadenia ministra zabezpečovali možnosť ustáliť, precizovať poručiteľovu vôľu a zamedziť právnym omylom a nejednotnosťou pri výklade obsahu súkromných závetov, v ústnej a písomnej forme. Negatívne vymedzenie pôsobnosti spomínaného nariadenia sa vyjadrilo hneď v úvode, v druhom a treťom odseku: nariadenie sa nevzťahovalo na privilegované súkromné a na verejné závetu, ktorých formálne náležitosti dostatočne upravil zák. čl. XVI/1876 (pre privilegované závetu IV. hlava) a zák. čl. XXXV/1874 (pre verejné závetu spísané pred verejným notárom alebo súkromné, odovzdané do úradnej, verejnototárskej úschovy).

Nariadenie sa delilo na tri časti a hovorilo v:

- 1) I. časti o písomných súkromných závetoch;
- 2) II. časti o ústnych súkromných závetoch;
- 3) III. časti o súkromných závetoch uložených v depozite verejného notára.

I. časť v bodoch 1 až 7 zdôraznila všeobecne platné formality zákonne záväzných údajov o datovaní (miesto a čas úkonu súkromného závetu) a formálnu spôsobilosť svedkov.³⁶² V jednotlivých ustanoveniach sa následne vyjadrili požiadavky overovacích formúl a postupu pri zostavení, parafovaní a potvrdení úkonu testovania poručiteľom a prítomnými svedkami v prípade holografného a alografného závetu, ako aj závetu podpísaného poručiteľom *manu propria* alebo *manu aliena*.

Zmienená právna úprava rozčlenila závetu na tieto základné druhy:

- 1) verejné závetu, medzi ktoré sa zaraďovali len pred súdom alebo

---

somných alebo ústnych súkromných závetí z nedostatku formálnych náležitostí, neplatné pre nedostatočnú znalosť zákona alebo pre nedbalosť“, podľa SINGER, J. – MILOTA, A. – SPORZON, J. – TURNER, A.: *Príručná sbierka justičných zákonov platných na Slovensku a Podkarpatskej Rusi*. Bratislava: Concordia, kníhtlačiarenský a nakladateľský podnik 1933, s. 67.

³⁶² Pozri I. hlava zák. čl. XVI/1876.

pred verejným notárom zriadené závetý alebo úkony posledného poriadku;

2) súkromné závetý, deliace sa na:

a) riadne a privilegované;³⁶³

b) písomné a ústne;

c) holografné a alografné.³⁶⁴

V čase dualizmu i Československej republiky zákon v zmysle kontinuity uvedenej právnej normy dodržiaval toto členenie a preferoval prvotné rozdelenie úkonov *mortis causa*, v širšom zmysle slova závetov, na verejné a súkromné, pričom v západnej časti rakúsko-uhorskej monarchie a následne i českej, moravskej a sliezskej časti ČSR sa teoreticky i aplikačne vychádzalo zo systematiky členenia na súdne a mimosúdne (v znení ABGB).³⁶⁵

K súkromným závetom sa priradili: písomný a ústny súkromný závet, tiež súkromný, uložený u verejného notára, a špeciálne uvádzané privilegované ústne alebo písomné závetý. Medzi verejné sa zaradili tie závetý, ktoré sa následne opatrili formálnymi náležitosťami verejnej listiny.

Všeobecná platnosť a záväznosť uvedeného zákona pretrvala až do zásadnej právnej normy občianskeho zákonníka z roku 1950, zákona č. 141/1950 Zb., opierajúceho sa o prvý ústavný text novozavedeného ľudovodemokratického režimu po februári 1948, Ústavu 9. mája

---

³⁶³ Slovenská terminológia používala zriedka i termín *výnimečný závet*, návrh uhorského Občianskeho zákonníka z roku 1913 použil termín *kiváltásagos – výsadný závet*, pozri SZEGÖ, K.: *Nákres na Slovensku platného dedičného a manželsko-majetkového práva*, s. 33; LALLOSSEVITS, J. – LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*, s. 645.

³⁶⁴ FAJNOR, V. – ZATURECKÝ, A.: *Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi*, s. 529; FAJNOR, V.: *Dedičské právo na Slovensku*, s. 73.

³⁶⁵ ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J.: *Komentář k čsl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Codex Bohemia: Praha 1998, reprint pôvodného vydání, díl III., s. 111; ALMÁSI, A.: *Ungarisches Privat-recht*. Band I., s. 267.

1948. Z jej výkladu vyplývala zásada kompatibility výkladu všetkých ostatných právnych predpisov v súlade s ústavou.³⁶⁶ Popri ústavnom rámci predstavovala ideový aj konkrétny hmotnoprávny vzor nielen pre dedičské právo, ale aj celý systém československého občianskeho práva sovietska úprava v občianskom zákonníku ZSSR, *ergo* priamym predobrazom novotvoreného dedičského práva bolo preto socialistické sovietske právo, a československé právo otvorene muselo alebo chcelo kopírovať tento model.³⁶⁷

4.2. Materiálne náležitosti vo vzťahu k *activitati testandi* – základné východiská

Nasledujúci ani nie tak koncízny ako stručný iniciačný výklad sa zaoberá právnym statusom, viažucim sa na osobu poručiteľa, označovaným ako testamentárna spôsobilosť (*activitas testandi, testament factio activa*).³⁶⁸ Tak ako sa sformovala podľa § 21 zák. čl. XVI/1876, v druhej polovici 19. storočia, totožné právne východisko hájila veda a prax na Slovensku počas Československej republiky v sledovanom období do roku 1950.

³⁶⁶ BĚLOVSKÝ, P.: Občanské právo. In *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví*, Bobek, M. – Molek, P. – Šimíček, V. (ed.), Brno: Masarykova univerzita 2009, s. 432.

³⁶⁷ V dedičskom práve sa na základe zákona č. 141/1950 Zb. udiali zásadné zmeny. Vychádzalo sa z podpory rodiny a jej vzťahov, chránených priamo v dedičskom titule dedenia zo zákona, pričom sa odporujúco k predchádzajúcej úprave dala prednosť intestátnemu dedeniu ako prvému dedičskému titulu, druhoradým sa stalo zákonné (testátne) dedenie, preto sa zjednodušili dedičské tituly, dedilo sa výhradne z dvoch titulov: zo zákona a závetu alebo z oboch vzájomne (§ 512 OZ), zákon tiež neprevzal formy ústneho, privilegovaného a vzájomného manželského závetu, manželskej zmluvy, pozri bližšie HOLUB, R. – JANATKA, F. – PLANK, K. – TEISSIG, K. et al.: *Komentár k občianskemu zákonníku. Dedičské právo*, s. 17 a 23; VOJÁČEK, L. – SCHELLE, K. – KNOLL, V.: *České právní dějiny* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2008, s. 572.

³⁶⁸ Bližšie o tom v príručke: NOVÁK, J.: *Slovenské dedičské právo*, s. 16 – 20.

Úprava predmetného zákona jednomyselne prijala za svoj právny názor, že v zásade mohla každá fyzická osoba testovať. Poručiťova spôsobilosť sa viazala na dosiahnutie primeraného veku a dostatočnej rozumovej schopnosti (podmienka *sanae mentis*) v čase testovania vnímať a chápať dôsledky svojho konania a zrozumiteľným spôsobom vyjadriť úkon *mortis causa*.³⁶⁹ Na základe výnimiek z uvedeného pravidla ustanoveného § 21 zák. čl. XVI/1876, s prihliadnutím na skoršiu, generálne akceptovanú úpravu Tripartita (I. časť, čl. 30, § 4), bolo možné vylúčiť z testovania:

1) nedospelých, ktorí nedosiahli uvedený vek, ktorí nemohli zo zákona testovať; veková hranica testovať v 12. roku života predpokladala u uvedených osôb už istú rozumovú schopnosť. Po prekročení 12. roka neploleté osoby mohli bez schválenia zákonného zástupcu (rodiča alebo poručníka) zriadiť závet s upozornením, že „*ktorí dovърšili menej ako 18. rok, pokiaľ sú spôsobilí učiniť závet, môžu učiniť len verejný závet*“;³⁷⁰

2) podľa znenia dodatku § 21 uvedeného zák. čl. XVI/1876: „*nemí, hluchonemí, aj keď vedia čítať a písať*“.³⁷¹ Prax ukázala problematic-

³⁶⁹ Na to sa viazala zložitosť posúdenia svetlého okamihu (*lucidi intervalli*), ktorú nemohol sudca sám posúdiť, ale len na základe znaleckých posudkov odborných svedkov, ktorí vyšetřovali poručiťa, pozri rozh. NS z 13. mája 1944 Rv 383/43, *Úradná sbierka*, r. 1944, č. 1165.

³⁷⁰ FAJNOR, V. – ZATURECKÝ, A.: *Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi*, s. 522.

³⁷¹ Vzhľadom na duševný a telesný stav v čase vydania úkonu *mortis causa* sa za nespôsobilých považovali aj osoby: 1) zbavené spôsobilosti právne konať pre svoj psychický stav, keďže nemohli pre duševnú chorobu ovládať svoje správanie a vnímať rozumom dôsledky svojho konania. Ako uvádza V. Gzovský, za takých sa považovali „*choromyseľní, hlúpi, slabomyseľní, hluchonemí, s ktorými sa nemožno dorozumieť ani znakomlúvou, slovom tí, ktorí následkom svojich vád nie sú v stave vedome prejavit' svoju vôľu a rozumne nakladať so svojím majetkom*“. V otázke spôsobilosti testovať nerozhodovalo, či takejto osobe bol menovaný opatrovník, alebo nie, rozhodujúci zostal skutočný duševný stav v čase testovania. Opatrovníctvo len zakladalo vyvrátiteľnú domnienku, že *activitas testandi* chýbala, ale dôkaz opakom ju dostatočne mohol vyvrátiť (dôkazné bremeno prislúchalo tomu, kto chcel z dokázanej domnienky neprítomnosti *activitatis testandi* profito-

kosť závetu slepej osoby, keď rozhodnutie Kráľovskej kúrie z roku 1899 uznalo za platný aj písomný súkromný závet slepca.³⁷²

Obdobne špeciálne predpisy obmedzovali testamentárnu slobodu pre:

3) niektoré, presne vymedzené cirkevné osoby všeobecnej rímskej a gréckej ortodoxnej cirkvi, ktoré zostali aj po roku 1876 obmedzené priamo v disponovaní povinných legátov, rehoľníkov, vykonávajúci ich slávnostný sľub chudoby.³⁷³

Zákon aj nasledujúca súdna prax zachovali aj totožné chápanie ďalšej materiálnej náležitosti, ktorou bola perfektnosť právneho úkonu

vať, napríklad zákonný dedič). V uvedenom názore sa vychádzalo z predpokladu tzv. *lucidum intervallum* – jasného okamihu v čase testovania. Lucidný okamih dokazoval ten, kto tvrdil, že závet duševne nespôsobilej osoby je platný. Platilo tiež, že ak upadol človek do takejto prechodnej nespôsobilosti testovať, následkom svojho konania (alkoholizmu, choroby, príp. bezvedomia), nemohol uskutočniť úkon *mortis causa*, pokiaľ uvedený stav trval. 2) nemí a hluchonemí boli spôsobilí zriadiť závet výlučne verejný, slepi však verejný aj súkromný závet. 3) márnotravníci, ktorým bol určený opatrovník, neboli zbavení spôsobilosti zriadiť závet o celom svojom majetku. Ak však bol na nich uvalený konkurz (úpadok), mohli disponovať len majetkom, ktorý im zostal po uspokojení všetkých svojich veriteľov. Pozri prvé slovenské príručky pre prax na Slovensku v podmienkach ČSR: GZOVSKÝ, V.: *Privátne testamety podľa práva platného na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi*, s. 22, SZEGÖ, K.: *Nákres na Slovensku platného dedičského a manželsko-majetkového práva*, s. 23 – 24; najobsiahlejšie o poručiteľovej *activitatis testandi* pozri NOVÁK, J.: *Slovenské dedičské právo*, s. 16 n. K duševnej spôsobilosti sa viazalo rozh. NS z 28. februára 1936 Rv III 437/35, *Úradná sbierka*, r. 1936, č. 2514.

³⁷² Skutkový stav v danom prípade Kráľovská kúria posúdila v prospech platnosti závetu slepej osoby, pretože výklad § 21 zák. čl. XVI/1876 treba vziať v doslovnom znení taxatívneho výpočtu osôb obmedzených v testamentárnej spôsobilosti, a medzi nimi sa osoby slepe nenačádzali, podľa *Zásadné rozhodnutia*, s. 1037 – 1038. Totožné pozitívne stanovisko prípustnosti testovania slepej osoby, avšak plne gramotnej, pripustila aj čl. prax v rozh. NS 18. októbra 1932, *Úradná sbierka*, r. 1932, č. 1064, pozri tiež ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J.: *Komentár k čl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi*, s. 130.

³⁷³ Pozri obsiahlejšie NOVÁK, K.: *Slovenské dedičské právo*, s. 23 – 32.

prejavu vôle poručiťa: skutočná, vážna, určitá a slobodne prejavená vôľa poručiťa, uskutočnená bez omylu, donútenia. Skúmanie uvedeního dôvodu testovať – *animus testandi* – v zmysle vážnosti vôle poručiťa odkazoval na výklad súdnej praxe, že pri spornosti výkladu vôle poručiťa sa za hlavnú zásadu zobral *favor testamenti*: nielen doslovné znenie úkonu *mortis causa*, ale aj všetkých prejavov poručiťa pred, ako aj po úkone, ako aj jeho celkové životné pomery.³⁷⁴

Vôľa poručiťa musela byť ďalej prejavená osobne, nikdy nie v zastúpení. Uvedený osobný prejav poručiťa v bezprostrednosti úkonu testovania taktiež vyžadoval úplnosť, dokonalosť a určitosť prejavu, popri pravdivosti a pravosti prejavu. Obsah samotnej testamentárnej dispozície okrem uvedeného musel tiež byť právom dovolený, nesmel obchádzať zákon ani sa priečiť dobrým mravom.³⁷⁵

Vo vzťahu k inej zásadnej otázke jednotnosti a jednoty úkonu *mortis causa* – *unitatis actus* právna veda zastávala v celku jednoznačné stanovisko prípustnosti rozdeliť, prípadne prerušiť úkon testovania a naopak zachovať unitaritu zriadenia verejných závetov.³⁷⁶

4.3. Svedkovia

Výklad k príslušnému počtu svedkov, upravený uvedeným zákonom, sa presunul do nasledujúcich častí uvedenej kapitoly a na tomto mieste sa sústredil na všeobecnosť úpravy svedeckej účasti. Pre úkony posledného poriadku zákon kontinuálne diferencoval medzi absolútnymi a relatívnymi náležitosťami svedeckej účasti. V § 2 zák. čl. XVI/1876 (i v nariadení ministra spravodlivosti z roku 1887, ktoré

³⁷⁴ FAJNOR, V.: *Dedičské právo na Slovensku*, s. 76.

³⁷⁵ K tomu sa viazal výklad, že suspenzívna podmienka napĺňajúca nemravné alebo protiprávne konanie robila neplatným celý úkon *mortis causa*. Bližšie k dovoleným a nedovoleným suspenzívnym alebo rezolútívnym podmienkam pozri FAJNOR, V.: *Dedičské právo na Slovensku*, s. 72 – 73.

³⁷⁶ Vychádzalo sa z úpravy § 10 zák. čl. XVI/1876 a § 68 zák. čl. XXXV/1874, k tomu pozri aj ALMÁSI, A.: *Ungarisches Privatrecht*, I. Band, s. 267.

zákon doplnilo) zákon vylúčil za svedkov osoby, ktoré nedovърšili 14. rok,³⁷⁷ ďalej slepých, hluchých alebo osoby duševne nespôsobilé chápať právny význam úkonu poslednej vôle, napokon osoby právoplatne odsúdené pre infámIU alebo závažný majetkový trestný čin.³⁷⁸

Svedectvo súkromných závetov negatívne vymedzilo spomínané nariadenie ministra spravodlivosti č. 27564. Svedkami sa nemohli stať osoby:

- a) ktoré nedosiahli 18. rok veku;³⁷⁹
- b) slepé, hluché, nemé;
- c) duševne nespôsobilé;³⁸⁰
- d) právoplatne odsúdené pre krivú prísahu a pre zločin spáchaný zo ziskuchtivosti.³⁸¹

Obmedzenie relatívneho charakteru svedeckej účasti sa týkalo kolíznosti účasti tzv. blízkých osôb, pri súkromných závetoch nemožnos-

³⁷⁷ Moderácia uvádzaného veku sa realizovala pri zriadení privilegovaných súkromných závetov, v zák. čl. XVI/1876 § 30 a zák. čl. XXXV/1874 § 72, kde postačovalo dovърšenie 14. roku; ALMÁSI, A., tamže, I. Band, s. 266.

³⁷⁸ V polovici 20. storočia za také činy považovalo právo zločiny spáchané zo ziskuchtivosti a trestné činy falošnej prísahy, krivoprišažníctva, pozri LUBY, Š.: *Základy všeobecného súkromného práva*, s. 248; ALMÁSI, A.: *Ungarisches Privatrecht*, I. Band, s. 266.

³⁷⁹ Na nedodržanie stanoveného veku odkazovalo rozh. Kráľovskej kúrie č. 3144/1910, podľa LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*, s. 650.

³⁸⁰ Judikatura Kráľovskej kúrie sa vyjadrila negatívne k spornému prípadu svedectva osoby, ktorá pre telesnú abnormalitu nebola spôsobilá dokázať, že v osobe poručiťeľa sa nestal omyl alebo podvod, rozh. Kráľovskej kúrie č. 2797/1907, 5622/1907, podľa ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J.: *Komentár k čl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, s. 152.

³⁸¹ O posúdení schopnosti svedčiť po uplynutí doby zahľadenia trestu uhorská súdna prax vyjadrila názor, že po uplynutí doby, ktorá je v trestnom zákonníku stanovená na zaniknutie vedľajších následkov trestu, stane sa vhodným testamentárnym svedkom aj tá osoba, ktorá bola predtým odsúdená za príslušný trestný čin, vylučujúci svedectvo v danej veci. Pozri rozh. Kráľovskej kúrie č. 11890/1894, podľa *Zásadné rozhodnutia*, s. 1039. Strata nespôsobilosti svedčiť zanikla uplynutím výkonu trestu, pozri rozh. Kráľovskej kúrie č. 4163/1909, podľa LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*, s. 547.

ťou dosvedčiť svedkami totožnosť poručiteľa nad všetku pochybnosť a absencia úplnej znalosti použitého jazyka závetu samotným poručiteľom v konečnej písomnej (ústnej) forme závetu.³⁸² Z povahy uvedených relatívne vylučujúcich okolností vyplývala a odvíjala sa skutočne bohatá súdna prax, a v uvedenom tak uhorská, ako aj československá judikatúra najvyššieho súdnictva zaujímali kontinuálne zásadné právne stanoviská (niektoré z nich ďalej výklad uvedie). Platnosť takeého závetu, ktorý by vynechal niektorú z uvedených formálnych požiadaviek, nezakladala podľa viacerých rozhodnutí stálej súdnej praxe absolútnu neplatnosť celého úkonu *mortis causa*, iba inkriminovanej spornej časti za jednej nevyhnutnej podmienky, že poručiteľ výslovne ratihaboval, t. j. potvrdil príslušnú časť závetu vlastnoručným podpisom alebo výslovným súhlasom.³⁸³

Už v čase prijatia zák. čl. XVI/1876 sa stalo všeobecným pravidlom, že nebolo možné vykladať reštriktívne ustanovenia zákona vzťahovali extenzívne, preto sa obmedzujúce ustanovenia § 9 a 10 zákona výhradne len na tie osoby, ktoré zotrvali v príbuzenskom alebo švagrovskom pomere k osobe³⁸⁴, nadobúdajúcej zo závetu istú výhodu; naproti tomu sa nevzťahovali na tých svedkov, ktorí boli s osobou zo závetu oprávnenom na výhodu v zastupiteľskom alebo v služobnom pomere.³⁸⁵

³⁸² Pozri ALMÁSI, A.: *Ungarisches Privatrecht*, I. Band, s. 266 – 267.

³⁸³ Odkaz na § 10 zákona, pozri tiež ALMÁSI, A., tamže, s. 267.

³⁸⁴ Išlo o zákonných príbuzných, k tomu pozri rozh. Kráľovskej kúrie č. 1066/1908, 3703/1910, podľa LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*, s. 654.

³⁸⁵ Išlo o prípad rozh. Kráľovskej kúrie č. 7555/1903 (a podobne 2639/1910), podľa jeho skutkového stavu žalobcami spochybnení svedkovia – členovia predstavenstva obce Bezdán ako volení zástupcovia dediča (danej obce) – figurovali zásadne, podľa znenia potvrdzujúceho výroku súdu, ako osoby v zastupiteľskom, resp. služobnom pomere, a nie ako uvádzal reštriktívne chápaný § 9 a 10 zák. čl. XVI/1876 osoby v príbuzenskom alebo švagrovskom vzťahu, podľa *Zásadné rozhodnutia*, s. 1046.

Osoby spríbuznené³⁸⁶ alebo zošvagrené s osobou poručiteľa konkretizoval § 9, ktoré mohli byť účastné výhody v záвете im určenej, mohli svedčiť len vtedy, ak sa závet urobil pred dostatočným počtom svedkov³⁸⁷ a rovnocenným právoplatným svedkom sa mohli stať, ak poručiteľ príslušnú časť závetu sám vlastnoručne písal alebo ju podpísal, prípadne sám v osobitnom písomnom osvedčení v záвете potvrdil inkriminovanú časť závetu alebo sa v tomto zmysle vyjadril pred svedkami (§ 10 zákona). Úprava § 10 sa vzťahovala výslovne na pisára („opisovateľa“), a extenzívne sa uvedený subjekt, účastný prípadne aj ako svedok, vykladal aj pre koncipovateľa, zhotoviteľa a tzv. „intelektuálneho“ pôvodcu závetu, čo záväzne riešila uhorská súdna prax.³⁸⁸

Ďalej opísaný dosvedčovací úkon sa bezodkladne potvrdil v osobitnej overovacej formule poručiteľa aj svedkov v závere samotnej listiny, nie na jej obálke.³⁸⁹ Uvedená formula sa legálne stotožnila

³⁸⁶ Za zákonných príbuzných súdna prax považovala príbuzných len v právnom rámci príbuznosti v agnátskej (otcovskej) línii, k tomu pozri rozh. Kráľovskej kúrie č. 1066/1908, podľa ALMÁSI, A.: *Ungarisches Privatrecht*, I. Band, s. 267, tiež rozh. NS z 5. apríla 1940 Rv 439/39, *Úradná sbierka*, r. 1939/40, č. 122.

³⁸⁷ § 9 zák. čl. XVI/1876 menoval konkrétne príbuzných vzostupnej a zostupnej línie, bočných príbuzných, pochádzajúcich od starých rodičov alebo rodičov, podobne i manžela, jeho bratov a sestier a ich príbuzných v línii *recta*, spolu s ich manželmi. Nebolo na prekážku výkladu § 9, ak bol svedok zároveň pisateľom alebo koncipovateľom závetu a spríbuznený alebo zošvagrený so závetným dedičom, pozri rozh. NS z 21. februára 1936 Rv III 549/35, *Úradná sbierka*, r. 1936, č. 2496.

³⁸⁸ Rozh. Kráľovskej kúrie č. 3912/1887, ktorá vyriekla sporný závet za neplatný, keďže písomný súkromný závet koncipoval jeden z univerzálnych dedičov – žalovaný, ktorý bol zároveň manželom druhej žalovanej univerzálnej dedičky a dal ho odpísať jednému zo svedkov, podľa *Zásadné rozhodnutia*, s. 1047, podobne ak sa koncipovateľ nepodpísal ako svedok, závet sa považoval podľa § 6 zákona za neplatný, pozri rozh. Kráľovskej kúrie, č. 488/1911 a 902/1911, podľa LALLOS-SEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*, s. 651 a 655.

³⁸⁹ Písomné svedectvo uvedenej formuly (doložky) v znení rozh. Kráľovskej kúrie č. 3968/1910, podľa ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J.: *Komentár k čl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo na Slovensku a v Podkarpatске Rusi*, s. 120.

v zákone používaným termínom svedecká doložka, no jej používanie výskum uhorskej skoršej praxe už dávno potvrdil. Uvedeným spôsobom sa naplnil obligatórny materiálny znak každej stredovekej listiny, formuly koroborácie odkazujúcej na akt overenia – pečatenia.³⁹⁰

Predmetná svedecká doložka dokazovala, resp. svedkovia dosvedčili:

- 1) že v osobe poručiteľa nenastal podvod alebo omyl (napríklad pri právom zakázaných úkonoch *vi, clam, precario*)³⁹¹ podľa § 3 zákona;
- 2) totožnosť poručiteľa: buď ho osobne poznali, alebo o jeho totožnosti nemali pochybnosť;³⁹²
- 3) formálnosť náležitostí, ktoré sa stali a dokonali pred závetnými svedkami, v ich spoločnej prítomnosti;³⁹³
- 4) prečítanie závetu, ak išlo o otvorenú formu;³⁹⁴

³⁹⁰ Sledovaním zdokumentovanej právnej praxe Trnavy *de facto* uvedený paragraf len kopíroval v materiálnej zhode staršiu prax daného mesta, podľa ktorej poručiteľ predkladal mestským, úradným svedkom zapečatené obálky s ústnym osvedčením, že tie obsahovali závet: „*praesens testamentariam dispositio generosi Domini Mathiae Jambrekovics clausae confecta, et usuali suo sigillo consignata*“, 3-9-12. Úkon pečatenia v uvedenom období už vôbec nepatril k obligatórnym formálnym podmienkam, hoci sa predmetný overovací prostriedok pri súkromných závetoch mohol ešte aplikovať; k tomu pozri rozh. Kráľovskej kúrie č. 3649/1916 a tiež rozh. Kráľovskej kúrie č. 909/1895 požadujúce použitie vlastnej pečate poručiteľa i každého svedka, doplnené o rozh. Kráľovskej kúrie č. 4300/1904 nevyžadujúce, aby poručiteľ pečatil osobne, podľa ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J.: *Komentár k čl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, s. 120 – 121.

³⁹¹ Bod 5 I. časti nariadenia ministra spravodlivosti č. 27564 zo dňa 8. augusta 1887, pozri LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*, s. 647.

³⁹² Znátočnosť a pochybnosť svedkov vo veci totožnosti poručiteľa spôsobil absolútnu neplatnosť závetu, pozri rozh. Kráľovskej kúrie č. 5622/1907, podľa LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*, s. 647.

³⁹³ Ako svedecká klauzula slúžilo vyjadrenie: „*ako prítomní svedkovia*“, Rozh. NS z 8. apríla 1931 Rv III 225/30, *Úradná sbierka*, r. 1931, č. 638.

³⁹⁴ Pri prečítaní bolo treba predpokladať, že úkon vykonal jeden zo svedkov, zákon navyše v § 6 nepožadoval, aby sa meno predčítateľa zaznamenalo v texte závetu.

- 5) faktum podpísania závetu poručiteľom;
- 6) poručiteľovo vyhlásenie, že závet obsahuje úkon *mortis causa*;³⁹⁵
- 7) svedeckú spoluúčasť na tomto vyhlásení.³⁹⁶

O úkone dosvedčenia prostredníctvom samostatnej konštitutívnej testamentárnej doložky rozhodovala tiež súdna prax Kráľovskej kúrie vo viacerých rozhodnutiach. V rozsudku zo 16. novembra 1914 závet nerobila neplatným tá okolnosť, podľa ktorej text dosvedčovacej doložky svedkov, vyjadrenej podľa § 5 zákona, nenapísal niektorý zo závetných svedkov, pretože „z porovnaní § 4 a 5 nesporne vysvitá, že okrem podpisu svedkov nie je stanovené ako náležitosť (podmienka) platnosti, aby aj doložka bola napísaná svedkami“.³⁹⁷ V prípade uvedených svedeckých doložiek podľa jednotlivých druhov závetov upravilo ich obsah (ktorý mal len odporúčajúci ráz a nemusel sa doslovne použiť) spomínané nariadenie ministra z roku 1887.

Podľa stálej súdnej praxe v rozhodnutí Kráľovskej kúrie č. 4578/1913 zostal závet po formálnej stránke aj v tom prípade platný, ak bolo dodržanie predpísaných formalít dosvedčené nie vo zvláštnej doložke, ale len v samotnom texte závetu. V takom prípade znamenal výraz „*pred nami*“, napísaný pred podpismi svedkov za dátumom pripojeným na konci textu závetu – toľko, že boli dodržané všetky formality. Ak text závetu dosvedčil aj to, že závet bol v prítomnosti poručiteľa a svedkov prečítaný, podľa jej rozhodnutia treba brať do úvahy to, že toto prečítanie vykonal jeden zo svedkov, a to o to viac, keďže § 6 zákona ani explicitne nepožadoval, aby bolo osobitne uvedené meno svedka, ktorý prečítanie obsahu závetu vykonal.³⁹⁸ Československá súdna prax NS rozhodovala v totožnom merite sporu o obsahu svedeckej doložky vo viacerých rozhodnutiach a potvrdila

³⁹⁵ Rozh. NS z 30. sept. 1931, Rv IV 299/31, *Úradná sbierka*, č. 746.

³⁹⁶ Porušenie § 3 zákona o spoluúčasti svedkov bolo rozhodujúce pre posúdenie závetu za neplatný, pozri rozh. NS z 25. novembra 1941, Rv 360/40, *Úradná sbierka*, r. 1941, č. 510.

³⁹⁷ Napríklad príslušnú doložku mohol napísať sám poručiteľ, podľa *Zásadné rozhodnutia*, s. 1054.

³⁹⁸ Podľa *Zásadné rozhodnutia*, s. 1055.

skoršiu súdnu prax, a rozvinula ďalšie otázky, ako boli obsah uvedenej doložky, jej umiestnenie v závetnej listine.³⁹⁹

V kvalifikovaných prípadoch nespôsobilosti parafovania porúčiteľom alebo jeho gramotnosti, svedkovia zabezpečili úkon náhradného podpisu. Pokiaľ podpisovali v zastúpení porúčiteľa, musel byť prítomný ešte jeden svedok.⁴⁰⁰

Porúčiteľ zriaďujúci výhodu v prospech osoby určenej v záвете musel pre platnosť tohto ustanovenia výhody podľa § 10 písm. c) zákona osobitne potvrdiť túto časť závetu vlastnoručne napísaným osvedčením do textu závetu alebo ústnym vyjadrením v prítomnosti svedkov. Podľa súdnej praxe tá skutočnosť, „*podľa ktorej bol závet pred závetcom v celom rozsahu prečítaný, následkom čoho sa závetca uistil, že je závet dobre spísaný a že obsahuje jeho skutočnú vôľu*“, ešte neobsahovala ono zvláštne potvrdenie, vyžadované v uvedenom ustanovení.⁴⁰¹

---

³⁹⁹ Pokiaľ prejav porúčiteľa vyjadroval, že „*túto moju žiadosť – t. j. vzhľadom k predchádzajúcemu obsahu listiny, túto moju poslednú žiadosť, resp. testament – pri čistom a plnom rozume vyslovenú, vlastnoručne podpisujem, čo prítomní svedkovia potvrdzujú, je vlastne prejavom samého pozostavcu a nie svedkov, má pravdu len gramaticky, ale nie vecne, lebo závetní svedkovia podpismi svojich mien, hneď na to nasledujúcimi s pripojeným dodatkom, „ako prítomní svedkovia“*“, tento prejav aj so svojej strany si osvojili a správnosť jeho potvrdili, dosvedčujúc tým nielen, že zostaviteľ prehlásil, že listina obsahuje jeho závet, ale aj svoju súčasnú prítomnosť pri tomto prehlásení a faktum podpísania záveti zostaviteľom“, rozh. NS 8. apríla 1931, Rv III 225/30, *Úradná sbierka*, r. 1932 č. 638; na to sa viazalo iné rozhodnutie, ktoré nevyžadovalo bezprostredné vyjadrenie porúčiteľa, že listina obsahuje úkon *mortis causa*, pozri rozh. NS 25. októbra 1932, Rv III 564/31, *Úradná zbierka*, r. 1932, č. 1074, a napokon nebolo uznané za podstatný nedostatok, ak svedecká klauzula sa uviedla pred dátumom a podpisom porúčiteľa, pozri rozh. NS 16. júna 1933 Rv IV 383/32, *Úradná sbierka*, r. 1933, č. 1358, pozri tiež ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J.: *Komentár k čl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, s. 120.

⁴⁰⁰ K tomu tiež pozri relevantné rozh. NS z 29. novembra 1933, Rv IV 511/32, *Úradná zbierka*, r. 1933, č. 1427.

⁴⁰¹ Rozh. Kráľovskej kúrie z 20. marca 1918, č. 5703/1917, podľa *Zásadné rozhodnutia*, s. 1053.

Pri zriadení verejných závetov verejnými notármi alebo súdmi sa svedectvo prítomných svedkov vzťahovalo jednak vo všeobecnosti na zvýšenie hodnovernosti závetného úkonu a tiež konkrétne na svedectvo celého ústneho prednesu závetu do zápisnice príslušného orgánu. Okrem toho súdna prax taktiež hájila stanovisko striktného gramatického výkladu § 72 zák. čl. XXXV/1874; podľa rozhodnutia Kráľovskej kúrie č. 5765/1910, vykladajúceho zmysel uvedeného paragrafu, sa za osoby nespôsobilé svedčiť pokladali len osoby v služobnom alebo podobnom pomere k verejnému notárovi alebo priamo niektorej zo strán, ktorou sa rozumel závetca a osoba nadobúdajúca výhodu v záвете.⁴⁰² Judikatúra Kráľovskej kúrie tiež moderovala povinnú účasť svedkov nie na priebeh celého úkonu zriadenia verejného závetu. Podľa jej rozhodnutia č. 80/1908 postačovala svedecká účasť len pri akte prečítania, schválenia a podpísania závetu, opierajúc sa o doslovné znenie § 82 písm b) zák. čl. XXXV/1874.⁴⁰³ Za podmienku platnosti uvedeného druhu sa ešte vyžadovalo, aby aspoň jeden zo svedkov vedel čítať a písať v jazyku závetu, podľa § 72 zák. čl. XXXV/1874 alebo tiež § 21 zák. čl. XVI/1876, sledujúc totožný výklad § 4 zák. čl. XVI/1876 pre písomné súkromné závetu.⁴⁰⁴

⁴⁰² LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*, s. 661.

⁴⁰³ Znenie § 82 písm. b), „*aby počas celého jednanja boli stále prítomní dvaja svedkovia alebo aspoň ešte jeden verejný notár*“, sa vykladalo len na úkon testovania poručiteľa.

⁴⁰⁴ Obe ustanovenia upravovali povinnosť účasti aspoň jedného svedka, ktorý vedel úplne písať a čítať v jazyku závetu. K tomu pozri rozh. Kráľovskej kúrie č. 939/1909, podľa LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*, s. 660. Stála súdna prax v ČSR zastávala rovnaké stanovisko a za svedka sa prizvali také osoby, ktoré rozumeli tomu, čo je napísané alebo sa prečítalo, t. j. „ *kto ovláda jazyk listiny slovom ako aj písmom v tej miere, že obsah listiny môže zistiť zo svojho vlastného a priameho pozorovania, lebo čítania a písania znalý svedok len v tomto prípade môže pri vyhotovení záveti dosvedčiť na nej samej, že listina obsahuje prejavenu poslednú vôľu zostaviteľovu*“, pozri rozh. NS z 6. februára 1930, Rv IV 170/29, *Úradná zberka*, č. 358.

4.4. Súkromný závet

4.4.1. Súkromný písomný závet

V I. hlave sa zákon týkal formálno-právnej stránky uvedeného druhu v jasne a stručne formulovaných ustanoveniach § 1 až 15, rozlišujúc spísaný súkromný závet holografný⁴⁰⁵ a alografný.⁴⁰⁶ Predpisy I. hlavy zákona sa mali primerane použiť aj pre zriadenie súkromných písomných kodicilov. Pri formálnom postupe bolo potrebné postupovať najvhodnejšie podľa nariadenia ministra spravodlivosti č. 27564/1887, podľa časti nazvanej: *Úprava, ako treba robiť súkromnú záveť na základe zákonného článku XVI/1876.*

Podľa § 1 sa pre platnosť holografného závetu vyžadovala účasť dvoch a pre alografnú štyroch svedkov.⁴⁰⁷ Vlastnoručne napísaný závet musel poručiteľ celý napísať, následne pred dvomi svedkami v jazyku zrozumiteľnom obom svedkom sa vysloviť, že listina obsahovala poslednú vôľu (nemusel nevyhnutne prečítať jej obsah), a nakoniec vlastnoručne pred nimi podpísať alebo pred nimi predtým podpísaný za taký uznať. Svedkovia museli závet vlastnoručne podpísať a dodať svedeckú doložku, dosvedčujúcu správnosť a perfektnosť daných úkonov.⁴⁰⁸

Písomný súkromný alografný závet, pokiaľ poručiteľ nevedel alebo sa nemohol podpísať, podpisoval iný gramotný svedok a poručiteľ pripojil len znamenie svojej ruky (podľa pôvodnej obyčaje, ktorá sa udržala aj v ČSR, znamením +, X, O a pod.).⁴⁰⁹ Podľa § 6 vykonal tak

⁴⁰⁵ Realizovaná aj v slovenskom OZ v § 476a.

⁴⁰⁶ § 476b OZ.

⁴⁰⁷ Tu použité spojenie: „v každom inom prípade štyria svedkovia“, podľa LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*, s. 646.

⁴⁰⁸ LUBY, Š.: *Základy všeobecného súkromného práva na Slovensku*, s. 248.

⁴⁰⁹ Uvedenú právnu normu doplnilo rozh. Kráľovskej kúrie č. 1247/1911, uznávajúce aj potvrdenie závetu poručiteľom pridržením pera pri obvyklom parafovaní, pozri rozh. Kráľovskej kúrie č. 1541/1911, podľa LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*, s. 649 a 651; k tomu tiež rozh. NS Rv

vždy jeden zo svedkov, nie iná prítomná osoba,⁴¹⁰ za účasti ďalšieho prítomného svedka.⁴¹¹ Závet sa stal neplatným, ak podpis poručiteľa alebo znamenie jeho ruky sa umiestnilo až pod overovacou doložkou svedkov.⁴¹²

K alografnému závetu a k dosvedčovacej funkcii prítomných osôb sa viazala podmienka znalosti jazyka (písmom) závetu alebo použitého samotným poručiteľom pri vyjadrení úkonu posledného poriadku. Podľa § 4 zákona museli aspoň dvaja svedkovia vedieť čítať a písať v danom jazyku⁴¹³ pre prípad, že poručiteľ nemohol alebo nevedel podpísať závet.⁴¹⁴ Tým istým spôsobom sa mohli dať zastúpiť negra-

IV 199/29, *Úradná zberka*, r. 1929, č. 188, podľa ktorého v záвете muselo byť osvedčenie, že poručiteľ podpisoval cudzou rukou, ale vlastným znamením ruky, pozri podobné rozh. NS z 30. novembra 1933, Co IV 8/32, *Úradná sbierka*, r. 1933, č. 1503.

⁴¹⁰ Rozh. NS z 18. marca 1937, Rv IV 544/36, *Úradná sbierka*, r. 1937, č. 3174.

⁴¹¹ K tomu tiež pozri relevantné rozh. NS z 29. novembra 1933, Rv IV 511/32, *Úradná zberka*, r. 1933, č. 1427.

⁴¹² Rozh. NS, Rv. III 337/1927 P.O. 1928, podľa ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J.: *Komentář k čl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, s.

⁴¹³ Schopnosť rozumieť jazyku, v ktorom bol závet napísaný, sa stala predmetom sporov a bola riešená aj v rozhodovacej činnosti Kráľovskej kúrie. Podľa jej rozhodnutia č. 8065/1905 bolo možné prijať len takého svedka, ktorý bol plne gramotný: ovládajúci jazyk slovom aj písmom, doslova podľa odôvodnenia rozsudku: „*ktorý aj rozumie, čo číta a píše*“. Z predpisu § 4 zákona ďalej vyplývalo, že aspoň dvaja svedkovia museli rozumieť jazyku, v ktorom bol závet písaný. V predmetnom rozhodnutí ani poručiteľ, ani traja testamentárni svedkovia, s výnimkou samotného koncipovateľa a pisára závetu, nerozumeli maďarskému jazyku, preto kúria v maďarčine zaznamenaný závet potvrdila ako neplatný, nesplniac podstatný, nevyhnutný formálny znak znalosti jazyka závetu aspoň dvomi svedkami.

⁴¹⁴ § 6 znel: „*Ak poručiteľ nie je znalý písania a čítania alebo nemôže závet vlastnoručne podpísať pre inú okolnosť, svedkovia musia poznať obsah závetu, a preto je potrebné, aby svedkovia rozumeli jazyku ním užívanému, a aby obsah závetu jeden prítomný a písma znalý svedok prečítal v spoluprítomnosti ostatných svedkov, a potom poručiteľ musí osvedčiť, že listina obsahuje jeho závet, ďalej jeden písma znalý svedok ako pisateľ mena poručiteľa ho musí podpísať, a poručiteľ osvedčiť*

motní (pologramotní) alebo parafovania neschopní svedkovia iným svedkom, nie však poručiteľom (§ 4). Obsah závetu v uvedenom prípade však svedkovia museli poznať, a okrem toho obsah celého závetu sa v prítomnosti svedkov musel prečítať, a poručiteľ musel rovnako ako v prípade holografnej formy uznať správnosť a úplnosť jeho vôle vyjadrenej v písomnom závete. Uvedený testamentárny akt aj jeho priebeh sa potvrdil podobne ako pri holografnom závete v stručnej záverečnej overovacej klauzule.⁴¹⁵

Zákon v § 5 pripúšťal i formu súkromného písomného závetu v skrytej, alebo uzavretej forme (*litterae clausae*), tak ako ju poznalo staršie uhorské obyčajové právo.⁴¹⁶ Svedectvo vybraných osôb sa podľa uvedeného § 5 nevyhnutne neviazalo na čas vyjadrenia obsahu závetnej dispozície, ale na právny úkon vyjadrenia poručiteľa, že predkladaný písomný závet obsahoval dispozíciu *mortis causa*, preto z toho hľadiska jeho obsah svedkovia nemuseli poznať. Postačovalo, keď poručiteľ pred nimi v im zrozumiteľnom jazyku uznal obsah závetu a pred nimi ho aj podpísal alebo pred nimi opätovne uznal, že listina obsahovala úkon *mortis causa*.⁴¹⁷

Zložitosť a problematickosť závetu spísaného v cudzom jazyku, ktorému poručiteľ, prípadne všetci svedkovia nerozumeli, riešila opätovne súdna prax v rozhodnutiach Kráľovskej kúrie,⁴¹⁸ vykladajúc re-

---

vlastnoručným znamením a svedkovia v samotnom závete nie na obálke potvrdia, že sa toto všetko stalo.“

⁴¹⁵ Pozri predchádzajúcu podkapitolu o svedkoch 4.3.

⁴¹⁶ V tomto prípade bolo irelevantné, či bol závet pred poručiteľom a svedkami aj prečítaný, pozri rozh. NS z 25. októbra 1932, Rv III 564/31, *Úradná sbierka*, r. 1932, č. 1074.

⁴¹⁷ Uvedené ustanovenie § 5 sa malo vykladať reštriktívne, pozri rozh. NS Rv. III 917/1925 P.O. 1927, s. 267, podľa ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J.: *Komentár k čl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, s. 120.

⁴¹⁸ Konštitutívnym rozhodnutím sa stal rozsudok Kráľovskej kúrie č. 7698/1900, podľa ktorého senát kúrie rozhodol v intenciách právneho názoru subsumovať uvedené prípady pod úpravu § 6 zák. čl. XVI/1876, s nasledujúcim vyjadrením sa k celej veci, že poručiteľka sice bola plne gramotná (ovládala srbský jazyk

štriktívne chápané ustanovenia a právny zmysel § 6 zákona, podľa ktorého, ak poručiteľ nerozumel jazyku závetnej listiny, museli mu rozumieť aspoň dvaja svedkovia,⁴¹⁹ a taký závet sa stal iba vtedy platným, ak jeden zo svedkov, ovládajúci čítanie a písanie v jazyku závetu, závet pred poručiteľom prečítal⁴²⁰ a preložil obsah závetu a poručiteľ osvedčil, že listina obsahovala jeho závet. Následne všetci zúčastnení podpísali a spečatili závetnú listinu s pripojením overovacích doložiek v texte, nie na obálke závetu. Uvedená konštitutívna formálna skutočnosť nemusela byť v závete potvrdená v osobitnej doložke, mohla sa dokázať aj výpoveďami závetných svedkov,⁴²¹ a v takom prípade nemusel byť privolaný ani miestoprísažný tlmočník. Prípadohligatórneho úradného prekladu sa riešil opäť v súdnej praxi v judikatúre Kráľovskej kúrie.⁴²² Z jej rozhodnutia vyplynul názor, že § 6 zákona neustanovil povinnosť poručiteľovi rozumieť jazyku závetu, aby prí-

---

slovom aj písmom), ale nerozumela jazyku závetu (maďarsky), a preto treba chápať jej neschopnosť porozumieť jazyku závetu v zmysle ustanovenia § 6 zákona a postupovať podľa neho, podľa *Zásadné rozhodnutia*, s. 1061. K tomu pozri tiež rozh. NS z 30. septembra 1931, Rv IV 299/30, *Úradná sbierka*, r. 1931, č. 746, pozri tiež ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J.: *Komentár k čsl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, s. 130.

⁴¹⁹ K tomu pozri rozh. Kráľovskej kúrie č. 8065/1905, podľa ktorého sa za gramotného svedka považoval ten, kto napísanému a prečítanému textu plne porozumel a vedel určiť obsah závetu z vlastného, bezprostredného vnímania, podľa LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*, s. 648; tiež uvedené stanovisko potvrdila čsl. prax v rozh. NS Rv III 6/1920 P.O. 1922, s. 87, podľa ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J.: *Komentár k čsl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, s. 120, 130.

⁴²⁰ Akt prečítania sa považoval podľa záväznej súdnej praxe za konštitutívny právny úkon, ktorý musel vykonať jeden zo svedkov, inak sa závet považoval za neplatný, k tomu pozri rozh. Kráľovskej kúrie č. 6442/1886, č. 147/1911, tiež rozh. NS z 24. mája 1930, Rv III 795/29, *Úradná sbierka*, r. 1930, č. 464 a ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J.: *Komentár k čsl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, s. 130.

⁴²¹ Rozh. Kráľovskej kúrie č. 127/1901, podľa *Zásadné rozhodnutia*, s. 1064 – 1065.

⁴²² Rozh. Kráľovskej kúrie č. 3089/1910, podľa LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*, s. 650.

padne sám skontroloval obsah závetnej listiny, naopak zákon ju požadoval len od dvoch závetných svedkov. K platnosti takého závetu za uvedených okolností nebol, podľa stanoviska stálej súdnej praxe, potrebný ani tlmočník pod prísahou, keďže zák. čl. XVI/1876 o takej osobe vôbec nehovoril.⁴²³ Závet spísaný v cudzom jazyku podľa zásadného stanoviska Kráľovskej kúrie nemusel byť vždy preložený a už vôbec nie prečítaný v cudzom jazyku, pretože postačovalo, že poručiteľovi a svedkom mohol byť len vysvetlený jeho podstatný obsah v im zrozumiteľnom jazyku, pri dodržaní ostatných formalít pre daný druh závetu.⁴²⁴ Vysvetlenie obsahu uvedeného závetu sa v záväznej súdnej praxi nepovažovalo za podstatnú formálnu náležitosť a mohlo sa nahradiť svedeckou výpoveďou.⁴²⁵

Formulácia § 6: „*aby týmto závetca osvedčil, že listina obsahuje jeho závet*“ určovala, že poručiteľ v jemu zrozumiteľnom jazyku

⁴²³ Tlmočník sa naopak vyžadoval pre prípady verejných závetov a verejných listín podľa § 78 zák. čl. XXXV/1874 a § 26 zák. čl. VII/1886.

⁴²⁴ Z rozh. Kráľovskej kúrie č. 2620/1910 možno vybrať podstatnú formuláciu odôvodnenia: „*Z obsahu v originále predloženej záveti možno zistiť, že zachované boli formálne náležitosti predpísané zákonom ohľadom písomných súkromných závetí; opomenutie dosvedčenia toho, že závet bola predčítaná, v danom prípade nemôže byť dôvodom vyhlásenia zaveti za neplatnú, lebo predčítanie záveti spísanej v maďarskom jazyku, ktorému nerozumeli ani poručiteľa, ani väčšina testamentárnych svedkov, bolo by bývalo bezúčelné a úplne ho nahradzuje vysvetlenie záveti v rumunskom jazyku*“, podľa *Zásadné rozhodnutia*, s. 1066. Rovnaký názor mala Kráľovská kúria v rozhodnutiach č. 3835/1903 a 6800/1904, podľa LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*, s. 648. Totožné stanovisko zaujal Najvyšší súd ČSR, keď argumentoval, že v maďarčine písaný závet zostal platný, ak bol vyložený v slovenčine jedným zo svedkov, pretože výklad v zrozumiteľnom jazyku nahradilo predpísané vysvetlenie podľa § 6 zák. čl. XVI/1876, pozri rozh. NS Rv III 336/28, *Úradná sbierka*, r. 1929, č. 21, podľa ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J.: *Komentár k čl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, s. 130.

⁴²⁵ O príslušnom predpísanom počte svedkov pozri rozh. Kráľovskej kúrie č. 251, podľa ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J.: *Komentár k čl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, s. 130. Rôznosť slovného vyjadrenia testamentárnych výpovedí nerobila závet neplatným, pozri rozh. NS z 6. marca 1945, Rv 460/43, *Úradná sbierka*, r. 1945, č. 1336.

vyhlásil uvedenú skutočnosť, a prax sa negatívne stavala k faktu, že poručiteľ len kladne zodpovedal otázku, či listina obsahovala jeho testamentárnu dispozíciu.⁴²⁶ Ak poručiteľ podľa uvedeného predpisu § 6 zákona vyhlásil písomne v závetnej listine pred svedkami, že listina obsahovala úkon *mortis causa*, a listinu okrem toho aj podpísal vlastnoručne (*manu propria*), závet spĺňal formálne náležitosti a na tento účel už nebolo potrebné svedectvo svedkov.⁴²⁷

Poručiteľ zriaďujúci výhodu v prospech osoby určenej v závete, musel na platnosť podľa ustanovenia § 10 písm. c) zákona osobitne potvrdiť túto časť závetu vlastnoručne napísaným osvedčením do textu závetu alebo ústnym vyjadrením v prítomnosti svedkov. Podľa súdnej praxe tá skutočnosť, „*podľa ktorej bol závet pred závetcom v celom rozsahu prečítaný, následkom čoho sa závetca uistil, že je závet dobre spísaný a že obsahuje jeho skutočnú vôľu*“, ešte neobsahovala ono zvláštne potvrdenie vyžadované v uvedenom zákonnom ustanovení.⁴²⁸

V otázke datovania doplnkov, napísaných za textom a datovaním pôvodného závetu, rozhodovala Kráľovská kúria v roku 1916. Ak poručiteľ doplnil svoju dispozíciu ešte za predpísanou datovaciou doložkou, ale pred samotným podpisom, po doplnení obvyklej značky D.j.h. (dané ako hore) a závetní svedkovia uvedený úkon dosvedčili v osobitnej doložke spolu s podpismi a rovnakou značkou D.j.h., v takom prípade závet plne vyhovoval formálnej stránke súkromných písomných závetov podľa § 7 zákona.⁴²⁹

Obmedzenie zmätočnosti súkromných písomných závetov upravovo-

⁴²⁶ Rozh. Kráľovskej kúrie č. 3829/1909, 5999/1909, podľa LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*, s. 649.

⁴²⁷ Rozh. Kráľovskej kúrie č. 5469/1910, k takto uvedenej skutočnosti osvedčovacieho úkonu poručiteľa nebolo nevyhnutné potvrdenie v osobitnej svedeckej doložke, pozri rozh. Kráľovskej kúrie č. 147/1911, podľa LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*, s. 649.

⁴²⁸ Rozh. Kráľovskej kúrie z 20. marca 1918, č. 5703/1917, podľa *Zásadné rozhodnutia*, s. 1053.

⁴²⁹ Rozh. Kráľovskej kúrie č. 7249/1916, podľa *Zásadné rozhodnutia*, s. 1057.

vali okrem iného § 7, 8 a 13 zákona. Išlo o povinnosť datovať závety miestnym⁴³⁰ a časovým údajom (rozhodujúci bol deň, mesiac, rok dokonania závetného úkonu – *actum*) v § 7, inak postihla taký závet absolútna neplatnosť,⁴³¹ čo vyplývalo aj z rozhodnutia Kráľovskej kúrie č. 6814/1893. Kráľovská kúria sa riadila tiež uznesením krajinského snemu o výklade zákonov,⁴³² ktorým sa do zák. čl. XVI/1876 prijal nový § 7 v znení: „*na písomných závetiach súkromných treba udať miesto a dátum učinenia záveti*“.⁴³³

Ak sa závety skladali z viacerých hárkov (archov), mali sa zošiť niťou a oba konce nite sa pripevnili pečaťou poručiteľa, a v prípade nevyhnutnosti svedeckej účasti pečaťou jedného z prítomných svedkov (§ 8).⁴³⁴ Časový okamih uvedeného úkonu spečatenia stanovilo

---

⁴³⁰ Miesto zriadenia písomného súkromného závetu malo byť zjavné zo samotného textu, pozri rozh. NS z 13. januára 1942, Rv 80/41, *Úradná sbierka*, r. 1942, č. 598.

⁴³¹ Rozh. Kráľovskej kúrie č. 6814/1903 a 5527/1905 a 1429/1908, uznávajúce za platný závet datovaný aj podľa iného kalendára (rímskeho, cirkevného, arabskými číslicami a pod.), podľa LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*, s. 652.

⁴³² Zo 14. februára 1876, č. 178. Citujúc z príslušného rozh. Kráľovskej kúrie, „*ne-môže byť žiadnej pochybnosti o tom, že vyloženie dáta vyžaduje sa jako podstatná náležitosť, a že závet postihnutá nedostatkom tejto podstatnej náležitosti a na tomto základe napadnutá, je neplatná*“, podľa *Zásadné rozhodnutia*, s. 1042.

⁴³³ K tomu pozri tiež rozh. Kráľovskej kúrie č. 1614/1911 poukazujúce na platnosť závetu, ak sa korekcia datovania poznamenala pred podpisom poručiteľa, podľa LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*, s. 651.

⁴³⁴ Rozh. Kráľovskej kúrie č. 3180/1905, 1846/1907, podľa LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*, s. 653, k tomu pozri rozh. Kráľovskej kúrie č. 3516/1888, podľa ktorého, ak boli prítomní svedkovia, jeden z nich tiež pečatil konce nite až po vyhotovení písomného závetu, podľa ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J.: *Komentář k čl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, s. 120. Spomínaný spôsob zviazania a pečatenia závetnej listiny alebo jej extraktu možno opätovne doložiť obdobnou praxou trnavských mešťanov, magistrátu i župného súdu počas 18. a 19. storočia, ktorý menované úrady vyhotovovali v opodstatnených prípadoch aj overené kópie závetov, upevniac na koniec šnúry rovnakým spôsobom pretlačenú pečať s papierovou clonou, napríklad 3-9-14, 3-9-43, 3-24-8, 3-24-49, 3-27-41, 33-52.

rozhodnutie Kráľovskej kúrie č. 3516/1888 na okamih parafovania, aby nedošlo k zámene hárkov, čo zachovanie časovej zhody výkonu parafovania, zviazania a pečatenia jednotlivých hárkov bezpečne vylúčilo.⁴³⁵ Za neplatný sa označil (aj podľa rozhodnutia Kráľovskej kúrie č. 1846/1907) závet, ktorý vynechal spečatenie ešte aspoň jedného svedka, a neplatným zostal aj vtedy, ak by sa dokázala úplná nemožnosť výmeny jednotlivých hárkov.⁴³⁶ V samotnom zámere zákonodarcu bolo zreteľné, že si neželal, aby pečatenie závetu vykonal sám poručiteľ, súdna prax pri tomto úkone umožňovala zastúpenie splnomocnencom.⁴³⁷

Zneplatnenie preškrtnutím príslušného háрку alebo odseku závetnej listiny sa síce považovalo za neomylný znak neplatnosti uvedenej časti, ale uvedená skutočnosť sa musela ešte v záвете poznamenať osobitnou doložkou, inak sa naplnil dôvod na vyhlásenie závetu za neplatný.⁴³⁸

V § 13 sa umožnilo iba manželom zriadiť vzájomný závet (tzv. korrespektívny),⁴³⁹ iné spoločné záveti viacerých osôb (hoci by ich zriadili blízki príbuzní a boli by korrespektívne) sa označili ako zmätočné. Predpisy tejto hlavy, vzťahujúce sa na súkromné písané záveti, sa mali použiť aj pri súkromných kodiciloch (§ 14).

⁴³⁵ Ako uvádzalo znenie rozhodnutia: „lebo z toho, že § 8 zák. čl. XVI ... zrejme plynie, že v tomto poslednom prípade oba konca nite vtedy majú byť pripečatené pečatou svedka, keď sa závet podpisuje, ináč by bol zmarený účel tohto predpisu, aby archy neboly vymenené“, podľa *Zásadné rozhodnutia*, s. 1043.

⁴³⁶ „a tak táto jedna náležitosť schádza zo záveti zostaviteľovej, následkom čoho pri riešení tohoto sporu nemá rozhodujúcej váhy tá okolnosť, že bolo vylúčené vymenenia archov“, podľa *Zásadné rozhodnutia*, s. 1044.

⁴³⁷ Rozh. Kráľovskej kúrie č. 4300/1904, podľa LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*, s. 652.

⁴³⁸ Rozh. Kráľovskej kúrie č. 7058/1905, podľa LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*, s. 652-653.

⁴³⁹ Problematické boli manželské záveti v úkone odvolania, zrušenia spoločného závetu. Buď sa vydal nový spoločný závet, alebo manželia vydali dva nezávislé a samostatné záveti, bližšie ALMÁSI, A.: *Ungarisches Privatrecht*, I. Band, s. 276.

Ak sa poručiteľ odvolával podľa § 12 na inú osobitnú listinu, doplňujúcu jeho testamentárnu dispozíciu, musela mať táto listina všetky formality platného súkromného písomného závetu alebo iného úkonu posledného poriadku.⁴⁴⁰ Dôkazná sila týchto listín, súvisiacich so závetom, sa mala posudzovať podľa zákonov platných pre daný druh listín.

4.4.2. Súkromný ústny závet

Právne skutočnosti veku, choroby alebo inej závažnej okolnosti odôvodňovali uplatnenie ústnej formy súkromného závetu, ktorej formálnu stránku upravila II. hlava zákona. Podľa § 15 k platnosti ústneho závetu sa požadovala prítomnosť štyroch svedkov, ktorí dokonale rozumeli jazyku poručiteľa. Poručiteľ sa musel vyjadriť zrozumiteľne pred svedectvom požadovaného počtu svedkov o celej testamentárnej dispozícii. Zákon vyžadoval poručiteľovu súvislú výpoveď, jednoznačne odmietol zmätočné úkony, aké predstavovali napríklad zodpovedanie otázok,⁴⁴¹ pokývnutie hlavou, a musel tiež osvedčiť pred svedkami, že uvedený prejav sa má považovať za ústny závet s dôvetkom poslednej vety § 15, že „*toto ústne učinenie závetu je dokončenním osvedčenia závetcu*“.⁴⁴²

Stála súdna prax obdobne riešila platnosť ústneho súkromného

⁴⁴⁰ V opačnom prípade si výhoda uvedená v inej listine než závet podržala platnosť dovtedy, pokiaľ zostal platný závet, ktorý na uvedenú listinu odkazoval, bližšie FAJNOR, V.: *Dejiny dedičského práva na Slovensku*, s. 74.

⁴⁴¹ Tomu zodpovedalo rozh. NS 13. októbra 1931, Rv III 622/30, ktoré nerobilo neplatným len zodpovedanie otázok poručiteľa, ak boli zodpovedané jasne, logicky a súvislo, *Úradná sbierka*, r. 1931, č. 760 a rozh. NS 7. júna 1931, Rv IV 409/31, *Úradná sbierka*, r. 1932, č. 992, pozri tiež ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J.: *Komentár k čl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, s. 139

⁴⁴² Na uvedenú dikciu zákona nadviazala súdna prax v rozhodnutí Kráľovskej kúrie č. 5779/1906, podľa LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*, s. 643.

závetu napríklad v rozhodnutí Kráľovskej kúrie č. 5156/1903⁴⁴³ určujúcim, že na platnosť nemalo vplyv, že poručiteľ vyslovil svoj zámer vyjadriť dispozíciu *mortis causa* po ukončení ústneho vyjadrenia, keďže podľa jednohlasného svedectva piatich svedkov závetu prejavil vôľu testovať v prospech ním určeného dediča, čím naplnil príslušné ustanovenie § 15. Podobné rozhodnutie pochádzalo z roku 1910, keď Kráľovská kúria v zásadnom rozhodnutí č. 5747/1910 zamietla žalobu na neplatnosť závetu, ktorý poručiteľ nevyhlásil výslovne za ústny závet, ale z celého jeho konania, podľa prítomných svedkov, jasne vyplynulo, že mal zámer ho zriadiť.⁴⁴⁴

Podľa novejšej judikatúry rozh. NS z 29. januára 1946 sa taktiež nevyžadovalo, „*aby testátori výslovne prejavili, že chcú urobiť ústny testament, a nie je potrebné, aby na konci prejavu výslovne prejavili, že toto je ich posledná vôľa; stačí, keď prejavili svoju vôľu takým spôsobom, že sa z toho dá zistiť, že chceli urobiť ústny závet. A to v danom prípade aj sa stalo ... testament sa nestáva neplatným vtedy, keď svedkova na jednotlivé slová sa nepamätajú, rozhodné je, že ich výpovede so stránky materiálnej sú úplne shodné*“.⁴⁴⁵ Predpisy § 2, 3, 9 a 12 o svedeckej účasti a spôsobilosti sa mali primerane použiť aj pri súkromných ústnych závetoch.⁴⁴⁶

⁴⁴³ Totožné rozh. Kráľovskej kúrie vydané pod č. 7998/1905, podľa LALLOSSE-VITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*, s. 656.

⁴⁴⁴ Použitý § 15 taktiež podľa uvedeného rozsudku kúrie explicitne nevyžadoval na platnosť, aby poručiteľ vyhlásil závet za ústny závet, stačilo len konkludentné konanie, používajúc argumentáciu: „*lebo citovaný zákon nevyžaduje toho, aby zostaviteľ nezmenene použil slov zákona, ale len to, aby jeho prejavy boli spôsobilé k zisteniu toho, že svoje posledné poriadenie pokladal a prehlásil za ústny závet, avšak z tej okolnosti, že zostaviteľ, byvší svedkami poučený, schvaľujúc prijal to, že môže učiť závet aj ústne a prehlásil, že - dobre, nech sa tak stane – a potom znova prehlásil, že celé svoje imanie necháva svojej manželke, je zrejme, že týmto svoje ústne učinené posledné poriadenie prehlásil aj za svoju ústny závet*“; podľa *Zásadné rozhodnutia*, s. 1068; pozri tiež totožný výklad zákona v rozh. NS z 15. novembra 1935, Rv III 963/34, *Úradná sbierka*, r. 1935, č. 2303.

⁴⁴⁵ Rozh. NS z 29. januára 1946, Rv 174/44, *Úradná sbierka*, r. 1946, č. 1431.

⁴⁴⁶ Svedkov však nebolo nevyhnutné prizývať vopred, pozri rozh. Kráľovskej kúrie

Ústny závet bol podľa znenia § 17 (i v znení nariadenia ministra spravodlivosti z roku 1887) len dočasným právnym úkonom (v platnosti a záväznosti obsahu) a jeho platnosť končila *eo ipso* uplynutím trojmesačnej lehoty, počítanej odo dňa uskutočneného ústneho úkonu *mortis causa*.⁴⁴⁷ Do dňa ukončenia danej lehoty musel poručiteľ, pokiaľ mu to jeho stav dovoľoval, spísať nový závet. Uvedený paragraf však umožnil ratihabovať ústny závet, pokiaľ osoba uplatňujúca si zo závetu isté práva dokázala, že poručiteľ nebol schopný od uplynutia trojmesačnej lehoty až do svojej smrti urobiť nový závet (obvyklé prípady kómy, bezvedomia, paralýzy alebo inej duševnej alebo telesnej nespôsobilosti, obmedzujúcej tzv. lucidný okamih).

Zákon veľmi striktné rozlišoval medzi ústnou a písomnou formou (obe boli rovnako záväzné a platné) do tej miery, že zmena jednej formy na druhú si vyžadovala dodržanie príslušných formálnych náležitostí potrebných pre danú formu.⁴⁴⁸ Pre všetky druhy platilo všeobecné pravidlo doslovného a reštriktívneho výkladu. Formálnosť úkonov požadovaných na ich zriadenie charakterizovala jednoznačnosť jednotlivých úkonov, v špeciálnych náležitostiach. Zásadným ustanovením v uvedenom sa stal § 18 zákona, ktoré len doplnilo ustanovenie

---

č. 1380/1903, podľa LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*, s 656.

⁴⁴⁷ Výnimku predstavovali závety, ktoré zriadil vojak odchádzajúci do vojny, a ktorý v nej zahynul, platnosť takýchto závetov trvala aj po zákonnej premlčacej lehote, pozri NS 12. mája 1933, Rv III 118/32, *Úradná sbierka*, r. 1933, č. 1305, pozri tiež ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J.: *Komentár k čl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, s. 138.

⁴⁴⁸ Ak chcel poručiteľ zmeniť ústny na písomný závet, musel dodržať všetky náležitosti (predpísanú povolenú formu, parafovanie, datovanie, účasť svedkov atď.) obligatórne pre písomné závety. Rovnako právne nedokonaný alebo neúplný písomný závet, ak chcel poručiteľ vydať ako ústny, musel vyhovieť formálnym náležitostiam požadovaným pre ústne závety, pozri ALMÁSI, A.: *Ungarisches Privatrecht*, I. Band, s. 271; k tomu pozri rozh. NS z 14. júna 1935, Rv II 281/34 vyhlasujúce za vágnu klauzulu: „*aby sa na to nezabudlo*“, ktorá nedeclarovala požadované zreteľné vyjadrenie poručiteľa podľa § 19 zákona, *Úradná sbierka*, r. 1943, č. 2144.

§ 17 v kontexte dočasnosti ústne vyhotoveného závetu, deklarujúce, že ak došlo k spísaniu obsahu závetu v zhode s náležitosťami požadovanými pre písomné súkromné závety, hľadalo sa na takýto úkon ako na nový úkon *mortis causa* a jeho platnosť sa posudzovala podľa uvedeného druhu v písomnej forme.

Modifikácia a ratihabícia písomného súkromného závetu za platný ústny závet, keďže neboli splnené formálne náležitosti pre písomnú formu, sa mohla uskutočniť len za dvoch podmienok ustanovených v § 19 zákona: ak závet spĺňal všetky náležitosti ústneho závetu a poručiteľ výslovne vyhlásil, že ním zriadený závet sa má považovať za ústny súkromný závet.⁴⁴⁹ V danej časti sa zákon odchyľil od doterajšej praxe, podľa ktorej sa na taký závet konkludentne hľadalo ako na ústny závet.⁴⁵⁰

Predmetnou ústnou formou sa mohli vyjadriť aj kodicily a iné listiny, doplňujúce, odvolávajúce sa na ústny súkromný závet alebo vynechávajúce formálne náležitosti súkromných písomných závetov, vtedy sa tieto písomné formy považovali za úkon posledného poriadku, ak závetca ústne vyjadril, že takéto osvedčenie sa malo považovať za jeho ústny závet (§ 19 a 20).⁴⁵¹

4.5. Privilegované závety

Testamentárna sloboda osoby v osobitnej hraničnej situácii (vzťahujúcej právne dôsledky na vonkajšie okolnosti vydania závetu) nebo-

⁴⁴⁹ Pozri k tomu rozh. Kráľovskej kúrie č. 8231/1905. Rozhodnutie poručiteľa o tom nemuselo vyplývať z kontextu závetnej listiny, pozri rozh. NS z 21. novembra 1934, Rv IV 489/33 a rozh. NS zo 14. apríla 1934, Rv III 281/34 *Úradná sbierka*, r. 1934, č. 1877, r. 1935, č. 2144, tiež LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*, s. 658.

⁴⁵⁰ ZLINSZKY, I.: *A magyar magánjog mai érvényében*, s. 675.

⁴⁵¹ K tomu sa vzťahovalo rozh. Kráľovskej kúrie č. 188/1919, podľa ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J.: *Komentár k čsl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, s. 139.

la obmedzená zák. čl. XVI/1876 okrem taxatívne určených prípadov, v ktorých právo neuvádzalo isté formálne znaky inak nevyhnutné pri riadnych závetoch.⁴⁵² Zákonodarca v predmetnom zák. čl. XVI/1876 v IV. hlave výhradne doplnil minulú úpravu zák. čl. XXVII/1715 a precizoval formálno-právne elementy, ktoré aj pri uvedených okolnostiach viedli k platnému závetu a zároveň ďalej uvedené formálne náležitosti rozlišoval pre ústne a písomné formy. Išlo o nasledujúce kvalifikované okolnosti a situácie:

- 1) v čase moru alebo iných životunebezpečných a zároveň ľahko a rýchlo prenosných ochorení na mieste, kde epidémia prepukla (§ 27);
- 2) na otvorenom mori a na osoby nachádzajúce sa na ňom (§ 28);
- 3) v čase vojny a mobilizácie na všetkých (vojenské aj civilné osoby⁴⁵³), ktorí sa nachádzali na bojisku alebo vo vojnovnej zóne, do vzdialenosti maximálne osem km od nej (§ 29).⁴⁵⁴

Zjednodušenie formálnosti sa týkalo predovšetkým svedeckej účasti. Privilegovaný písomný závet bolo možné zriadiť holografne bez svedkov. Ústnu a alografnú formu zriaďoval poručiteľ v prítomnosti a súčinnosti dvoch svedkov (postačovalo, keď jeden z nich bol úplne gramotný), a ak išlo o prípad epidémie, nemuseli byť svedkovia prítomní (§ 30 druhý odsek zákona). Príslušné znenia zákona vôbec neustanovovali nijaké formality v pozitívnom zmysle, z čoho plynulo,

---

⁴⁵² Pre historickú reflexiu právnej úpravy pred rokom 1876 je záväzné poukázať na úpravu zák. čl. XXVII/1715, ktorý v § 5 presne definoval, čo je potrebné chápať pod termínom privilegované závetu a zo zákonnej definície zmieneného zákona vychádzal aj zák. čl. XVI/1876, pozri kapitola 2.4.2.2.

⁴⁵³ Mohli nimi preto byť aj všetky osoby, pridelené k bojujúcim vojenským oddielom, hoci v čase zriadenia závetu sa poručiteľ zdržoval na inom mieste než na bojisku, napr. bol na dovolenke, pozri rozh. NS III 1356/28, *Úradná zberka*, r. 1929, č. 186.

⁴⁵⁴ LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A Magyar magánjog kézikönyve*, s. 663. Vojenský závet sa mohol zriaďovať od dňa povolávacieho rozkazu, rozh. Kráľovskej kúrie P. I. č. 2903/1918, podľa ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J.: *Komentár k čl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo na Slovensku a v Podkarpat-ské Rusi*, s. 160.

že „*tie náležitosti platnosti a účinnosti závetu, ktoré prvé a druhé záhlavie zákona pre závetu ustanovujú, len vtedy neplatia pre privilegované závetu, jestli IV. záhlavie zákona výslovne úlavu poskytuje, resp. odchýlné ustanovenie obsahuje*“.⁴⁵⁵ Podľa stálej súdnej praxe okrem zmiernení zákona v § 30 sa na ich platnosť tiež vyžadovali formálne náležitosti § 5 a 6 aj 9 zák. čl. XVI/1876⁴⁵⁶.

Rovnako ako pri ústnom súkromnom závetu sa platnosť privilegovaných závetov viazala na smrť poručiteľa (alebo vyhlásenia za mŕtveho, za okolností, ktoré priamo zakladali dôvod zriadenia privilegovaného závetu⁴⁵⁷) do troch mesiacov počítaných od ukončenia výnimočnej okolnosti, ktorá viedla k uskutočneniu závetného aktu, s výnimkou stanovenou v § 31 zákona.⁴⁵⁸ Avšak privilegované závetu zostali aj po uplynutí uvedenej lehoty v platnosti, ak:

- a) ten, komu plynuli zo závetu práva alebo povinnosti dokázal, že poručiteľ aj po uplynutí lehoty zotrval až do svojej smrti v stave nespôsobilosti disponovať *mortis causa* (potvrdiť alebo odvolať, zmeniť privilegovaný závet);

⁴⁵⁵ Rozh. NS 5. októbra 1931, *Úradná sbierka*, r. 1931, č. 752, pozri tiež ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J.: *Komentár k čl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, s. 160.

⁴⁵⁶ Pozri *Úradná zbierka*, č. 186, podľa ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J.: *Komentár k čl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, s. 160.

⁴⁵⁷ LUBY, Š.: *Základy všeobecného súkromného práva na Slovensku*, s. 251.

⁴⁵⁸ Okolnosti uvedené v § 31 sa posudzovali subjektívne vo vzťahu k pomerom poručiteľa. Privilegovaný závet zostal aj naďalej platný, ak ten, kto si chcel zo závetu uplatniť právo, dokázal, že poručiteľ od uplynutia trojmesačnej lehoty až do svojej smrti nebol schopný urobiť neskorší závet, tiež vtedy, ak poručiteľa vyhlásili za mŕtveho v dôsledku mimoriadneho stavu, ktorý viedol k vydaniu pôvodného privilegovaného závetu. K tomu rozh. NS 12. mája 1933, Rv III 118/32, *Úradná sbierka*, r. 1933, č. 1305, pozri tiež LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A Magyar magánjog kézikönyve*, s. 663; FAJNOR, V. – ZATURECKÝ, A.: *Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi*, s. 537; ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J.: *Komentár k čl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, s. 160.

b) poručiť bol za uvedenej výnimočnej, *vis maior* právnej skutočnosti vyhlásený za mŕtveho.⁴⁵⁹

Zo staršieho práva známe privilegované závetu zriadené rodičmi v prospech potomkov a v prospech pozostalého manžela zostali v platnosti aj po uplynutí trojmesačnej premlčacej lehoty, ak boli spísané bez svedkov, pokiaľ zachovali písomnú holografnú formu.⁴⁶⁰ Ak uvedené závetu v prospech privilegovaných osôb zároveň obsahovali opatrenia v prospech tretích osôb, dané časti závetu stratili platnosť.⁴⁶¹

4.6. Závet zriadený alebo deponovaný u verejného notára alebo na súde

Pečať verejného notára (v tomto postupe aj príslušných všeobecných súdov účastných pri zriadení úkonov *mortis causa*) a jej správne použitie zakladala prezumpciu, že listina zákonným postupom spečatená nadobudne dôkaznú silu verejnej listiny (§ 79 písm. g) a § 68 ods. 2 zák. čl. XXXV/1874.

Právna norma i prax rozlišovali medzi písomnou a ústnou formou. V písomnej forme zákon poručiťovi umožnil spísať závet buď

---

⁴⁵⁹ Podľa úpravy § 523 bodu c) zák. čl. LIV/1868, zmenenom v § 733 ods. 3, 4, 5 zák. čl. I/1911 a tiež z. č. 252/1921 Zb. z. a n.; pozri tiež FAJNOR, V.: *Dejiny súkromného práva na Slovensku*, s. 75; ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J.: *Komentár k čsl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, s. 159.

⁴⁶⁰ K tomu pozri ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J.: *Komentár k čsl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, s. 159.

⁴⁶¹ FAJNOR, V.: *Dejiny súkromného práva na Slovensku*, s. 75. Platilo pravidlo ich zriadenia buď v prospech potomkov alebo manžela, iste nie nevyhnutne oboch singulárne. Platnosť si uvedené závetu zachovali i v tom prípade, ak ich zriadením v prospech jednej privilegovanej osoby sa nepriamo poškodila druhá privilegovaná osoba, *e converso*, ak sa *in directo* poškodila uvedená privilegovaná osoba, nenadobudli tieto dispozície právny účinok. Pozri FAJNOR, V. – ZATURECKÝ, A.: *Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi*, s. 537.

v súkromí (alografne alebo holografne) alebo u verejného notára či do protokolu súdu (zákon konkludentne obe formy prijal a v príslušných paragrafoch rozviedol ich formálny postup a náležitosti).

Pri ich zriaďovaní sa museli rozlišovať situácie:

- a) či poručiteľ odovzdal už vyhotovenú, otvorenú listinu uvedeným orgánom kvôli nadobudnutiu formy verejného závetu, alebo
- b) či poručiteľ prejavil pred uvedenými orgánmi úkon posledného poriadku ústne do verejnonotárskej listiny.⁴⁶²

4.6.1. Súkromný písomný závet deponovaný u verejného notára

Formálnu stránku uvedeného druhu obsiahli v uhorskom práve na jednej strane III. hlava zák. čl. XVI/1876 (§ 21 až 26) a na druhej strane generálne ustanovenie § 106 zák. čl. XXXV/1874. Príslušné predpisy III. hlavy sa mali vždy posudzovať reštriktívne v znení príslušných ustanovení, najmä § 23 až 25 zák. čl. XVI/1876.

Pokiaľ sa teda odovzdával už vyhotovený súkromný písomný závet, okrem formalít predpísaných pre verejnonotárske listiny, prijal sa závet

- 1) len od poručiteľa, ktorý bol plne gramotný a závet sám podpísal (autentickosť parafovania mal overiť verejný notár);
- 2) od poručiteľa, osobne odovzdajúceho pred dvomi svedkami alebo pred iným verejným notárom so zreteľným vyjadrením, že listina obsahovala jeho závet a
- 3) o celom konaní sa spísala notárska zápisnica s poznámkou, že sa dodržali ustanovenia § 83 zák. čl. XXXV/1874.⁴⁶³

Zák. čl. XVI/1876 upozorňoval v § 25, že ak sa prijali súkromné závet, ktoré nemali všetky formálne náležitosti súkromných závetov, ich uložením u verejného notára alebo súdu sa stávali platnými

---

⁴⁶² FAJNOR, V. – ZATURECKÝ, A.: *Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi*, s. 538.

⁴⁶³ Pozri tiež odkazujúce ustanovenie § 23 a 24 zák. čl. XVI/1876.

závetmi a svoju platnosť strácali dňom späťvzatia. Zásadné rozhodnutie Kráľovskej kúrie č. 7070/1904 rozšírilo úpravu § 106 zák. čl. XXXV/1874 aj pre otvorené závetu, uložené u verejného notára.⁴⁶⁴

V zmysle § 23 zák. čl. XVI/1876 mal závet odovzdať poručiteľ osobne, a musel taktiež osobne osvedčiť pred notárom obsah závetnej listiny, rešpektujúc § 2 a 5 zák. čl. XVI/1876.⁴⁶⁵ Ak bol závet už napísaný a podpísaný poručiteľom, § 23 zák. čl. XVI/1876 nebral do úvahy svedkov, ktorí sa naopak vyžadovali (minimálne dvaja) pri alografnej forme zriadenia závetu. Pri uvedenom druhu sa podľa rozhodnutia Kráľovskej kúrie vyžadovala svedecká doložka vo vnútri závetnej listiny podľa § 5 zák. čl. XVI/1876.⁴⁶⁶

Podmienkou zostalo obligatórne parafovanie závetu spísaného cudzou rukou poručiteľom aj svedkami *manu propria* bezprostredne a priamo pred verejným notárom.⁴⁶⁷ Podľa § 24 zák. čl. XVI/1876 sa mali pre svedectvo totožnosti poručiteľa a pri postupe pri úschove a späťvrátení závetu použiť predpisy zák. čl. XXXV/1874. Verejný notár mal povinnosť poznať osobne závetcu z najrozličnejších verejných dosvedčení, najpravdepodobnejšie však jeho totožnosť dosvedčili dvaja prítomní svedkovia.⁴⁶⁸

Uvedený § 24 zák. čl. XVI/1876 upravoval predovšetkým postup pri uložení. Pred verejným notárom sa k perfektnosti vyžadovalo priame ústne vyhlásenie poručiteľa pred notárom, že predložená listina obsahovala úkon *mortis causa*. Závet sa mal uzavrieť do obálky

⁴⁶⁴ Podľa ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J.: *Komentár k čl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, s. 121.

⁴⁶⁵ V jeho zmysle mal poručiteľ tiež dosvedčiť, že hárký závetu nikto nevymenil, neodcudzil alebo žiaden nepridal. K tomu tiež rozh. Kráľovskej kúrie § 5505/1895 a rozh. Najvyššieho súdu z 24. októbra 1924, č. Rv III 465/24, vynechávajúce povinnosť spečatenia hárkov podľa § 8 zákona.

⁴⁶⁶ Rozh. Kráľovskej kúrie č. 1613/1906, podľa LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*, s. 642-643.

⁴⁶⁷ K tomu rozh. NS, Rv III 465/1924, podľa *Zásadné rozhodnutia*, s. 1072 n.

⁴⁶⁸ Pozri k tomu rozh. Kráľovskej kúrie č. 1891/1912, z ktorého ďalej plynulo, že testamentárni svedkovia nemuseli osobne poznať poručiteľa.

a pečaťou verejného notára spečatiť tak, aby bez jej porušenia nebolo možné obálku otvoriť. Pečať sa následne niťou pretiahnutou cez závet a obálku pripevnila a spečatila k protokolu o prevzatí do úschovy, a prípadne podľa želania poručiťľa aj jeho pečaťou.⁴⁶⁹ Verejný notár ďalej postupoval tak, že upozornil poručiťľa na dodržanie všetkých v § 23 zák. čl. XVI/1876 uvedených náležitostí, a toto upozornenie sa má pripojiť v protokole o prevzatí do úschovy a dať podpísať poručiťľovi. Účel oboch § 23 a 24 zák. čl. XVI/1876, upravujúcich postup pred verejným notárom, mal zabezpečiť, aby bola zaistená totožnosť ukladaného závetu, a aby sa zabránilo zámene závetu, preto sa za platne uložený závet mal podľa názoru súdnej praxe považovať aj závet uzavretý v obálke.⁴⁷⁰

K tejto veci sa vydalo relevantné rozhodnutie Kráľovskej kúrie č. 4446/1908, ktoré potvrdilo význam § 5 a 23 zák. čl. XVI/1876, pričom § 23 rozsudok kúrie vyložil v tom zmysle, že sa pri deponovaní tohto druhu závetu ustúpilo od povinného počtu svedkov, resp. sa upustilo od ich prítomnosti vôbec, nie však od ostatných formálnych znakov a požiadaviek platnosti.⁴⁷¹

Závet v uvedenom postupe verejného notára nevyžadoval povinné parafovanie pred verejným notárom, keďže notár mal dosvedčiť len úkon prijatia do depozitu v zákone stanoveným postupom, a nie úkon podpisu poručiťľa a svedkov.⁴⁷²

⁴⁶⁹ K tomu tiež pozri rozh. Kráľovskej kúrie č. 1807/1910, podľa ktorého nemožno pokladať za závažné zanedbanie spôsobujúce neplatnosť závetu uloženého u verejného notára, ak notár zrejme iba náhodne pozabudol neprešíť závet niťou spolu s obálkou a túto niť nespečatil k obálke závetu, podľa LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*, s. 662.

⁴⁷⁰ Rozh. Kráľovskej kúrie č. 14/1909, podľa LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*, s. 661.

⁴⁷¹ Na náležitostiach § 5 zákona potrebných pre platnosť § 23 sa „nielen že ničoho nezmenilo, ba z jeho textu, ktorý sa výslovne odvoláva na smysel § 5, vysvitá práve to, že táto náležitosť bola podržaná a ústupok od formalít je obmedzený len ohľadne počtu testamentárnych svedkov, resp. ohľadne upustenia od nich“, podľa *Zásadné rozhodnutia*, s. 1049.

⁴⁷² Rozh. NS z 24. októbra 1924, Rv III 465/24, podľa *Zásadné rozhodnutia*, s. 1072.

O prevzatí vydal verejný notár protokol (úradnú zápisnicu) a tiež vydal poručiťovi potvrdenie o deponovaní súkromného závetu, obsahujúce meno poručiťa alebo v znení zák. čl. XXXV/1874 stránky jeho občiansky stav, bydlisko, označenie druhu listiny, miesto, čas uloženia do verejnonotárskej úschovy a nakoniec meno osoby, ktorej sa má listina závetu vydať. Ak sa odovzdal neuzavretý závet, na jeho obálke sa pripojila úradná pečať verejného notára takým spôsobom, aby ju v budúcnosti bez porušenia pečate nebolo možné otvoriť.⁴⁷³ Uvedený postup verejného notára sledoval zámer overiť platnosť daného závetu verejnonotárskou pečaťou na obálke.

Zákon o verejných notároch v § 106 umožňoval súkromne zriadený závet poslať notárovi do úschovy aj poštou, vtedy list obsahujúci závet a jeho prevzatie nahradzovali zápisnicu o deponovaní.

Uvedeným postupom podľa § 23 a 24 zák. čl. XVI/1876 sa závet stal platným okamihom uloženia, hoci bol datovaný skorším dátumom, a stratil platnosť dňom jeho späťvzatia od verejného notára (§ 25 zák. čl. XVI/1876). Či boli zachované všetky formálne náležitosti a úradný postup verejného notára, bolo treba posudzovať podľa zápisnice (protokolu) verejného notára.

Postup podľa zák. čl. XVI/1876 rozviedla tiež III. časť nariadenia ministra spravodlivosti z roku 1887. Podľa neho sa za platné považovali obe formy súkromných písomných závetov, vlastnou aj cudzou rukou spísaných, za rovnakých formálnych náležitostí, ako uvádzal § 106 zák. čl. XXXV/1874. Holografná forma sa mohla totožným, vyššie uvedeným postupom odovzdať do úradného depozitu v uzavretej obálke. Na žiadosť poručiťa verejný notár príslušný písomný závet overil úradnou pečaťou a spečatil ju niťou k úradnej zápisnici o úkone. V prípadoch alografných závetov sa prizvali rovnako dvaja svedkovia, prítomní pri vykonaní pôvodného súkromného závetu, podľa úpravy II. časti spomínaného nariadenia. Prijatý závet verejný notár spečatil svojou úradnou pečaťou na obálke závetnej listiny a spojil ho niťou

---

⁴⁷³ LUBY, Š.: *Základy všeobecného súkromného práva na Slovensku*, s. 249.

s úradnou zápisnicou o výkone aktu odovzdania do úradnej úschovy.⁴⁷⁴ Zápisnicu ako verejnototársku listinu nevyhnutne podpisoval samotný poručiteľ, a ak si poručiteľ prial, na zápisnicu sa pripojila aj jeho pečať. Verejný notár mal povinnosť poznať osobne poručiteľ, inak jeho totožnosť dosvedčili dvaja svedkovia.

Postup verejnototárskeho výkonu formálnej stránky prijatia listiny do úradnej úschovy sa rovnako použil aj pri uložení verejných alebo súkromných kodicilov (doplnkov), uložených u verejného notára podľa § 26 zák. čl. XVI/1876.⁴⁷⁵

4.6.2. Verejný závet zriadený verejným notárom alebo súdom

Verejné úkony posledného poriadku zriaďoval zákon za súčinnosti verejných orgánov. Ich spolupôsobením vznikali verejné listiny, zakladajúce bezprostredne právnu domnienku ich pravosti a platnosti.⁴⁷⁶ Zriadenie verejných závetov verejnými notármi alebo súdmi i úkon ich protokolovania a úradnej úschovy sa riadili ustanoveniami VII. hlavy zák. čl. XXXV/1874 o verejných notároch (§ 82 – 87, 147), ako aj úpravou III. hlavy zák. čl. XVI/1876 (§ 21 až 26 uvedených vyššie). Vzájomný vzťah oboch noriem vyjadrila vo svojom záväznom stanovisku Kráľovská kúria rozhodnutím č. 1891/1912, keď podľa jej odôvodnenia: „*podľa § 21 zák. čl. XVI/1876 možno učiniť verejnú závet pred verejným notárom spôsobom predpísaným v zák. čl. XXXV/1874 – formálna platnosť verejných závetí má byť posúdená na základe ustanovení tohto posledne spomenutého zák. čl. a nie na základe ustanovení zák. čl. XVI/1876*“.⁴⁷⁷

⁴⁷⁴ Vynechávalo sa týmto pečatenie podľa § 8 zák. čl. XVI/1876.

⁴⁷⁵ FAJNOR, V.: *Dedičské právo na Slovensku*, s. 74.

⁴⁷⁶ Podľa ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J.: *Komentár k čl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, s. 149.

⁴⁷⁷ Podľa *Zásadné rozhodnutia*, s. 1082, tiež rozh. Kráľovskej kúrie č. 3/25 z r. 1884, podľa LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*, s. 660.

Zákon o verejných notároch č. XXXV/1874 v § 49 výslovne ustanovil zákaz verejnému notárovi zriaďovať verejné listiny alebo pôsobiť vo veciach:

- a) na ktorých bol sám osobne zúčastnený;
- b) na ktorých bola zúčastnená jeho manželka, snúbenica, jeho príbuzní vo vzostupnej a zostupnej línii alebo také osoby, s ktorými bol v bočnom príbuzenstve do druhého stupňa, v švagrovskom pomere v prvom stupni alebo v pomere adoptujúceho alebo adoptanta;
- c) osôb, ktoré boli pod jeho poručníckou alebo opatrovníckou mocou;
- d) v ktorých pôsobil ako sudca, advokát alebo prokurista.⁴⁷⁸

Alternatíva ich zriadenia pred uvedenými orgánmi prenechávala rozhodnutie na poručiťľa, pričom oba orgány mali priamu, originárnu právomoc. Pôsobnosť okresných súdov stanovila decízia č. 12/1884 Kráľovskej kúrie vo vzťahu k samotnému zmyslu ustanovení § 22 a 25 zák. čl. XXXV/1874 nie subsidiárne, ale originárne, čím sa zmenila doterajšia staršia prax, ktorá pripúšťala len výnimočne zriadenie závetu pred súdom.⁴⁷⁹

Uvedená, zákonom stanovená právomoc súdov vytvorila hneď v začiatkoch jednu zásadnú právnu otázku: ako, akým postupom sa budú sudy spravovať, a či majú zachovať v úplnosti, *per absolutum*, postup a formálne náležitosti verejných závetov, určených pre verejných notárov. V odpovedi podanej stálou súdnou praxou vo vyššie uvedenom rozhodnutí Kráľovskej kúrie z roku 1884 kúria vychádzala z § 25 zák. čl. XXXV/1874, v znení § 9 zák. čl. VI/1886, podľa ktorých boli príslušné všeobecné sudy povinné pri verejných závetoch zachovávať predpisy verejnonotárskeho zákona a iba vo veci formy ich zriaďovania sa mali dodržať predpisy platné pre sudy.⁴⁸⁰ Ako uvádzalo

⁴⁷⁸ Podľa ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J.: *Komentár k čl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, s. 157.

⁴⁷⁹ FAJNOR, V.: *Dedičské právo na Slovensku*, s. 74.

⁴⁸⁰ Takými pravidlami sa stali: vyhotovenie súdnej zápisnice podpísanej sudcom, zapisovateľom a stranami, ak sa zápisnica skladá z viacerých hárkov, tie sa mali

spomínané odôvodnenie rozsudku kúrie: „dotyčne protokolárnej formy záveti a spisania zápisnice stačí zachovať pravidlá predpísané pre súdy. Kdežto ohľadne agendy pri spisovaní verejných listín a ohľadne vnútorných náležitostí do zápisnice pojatej listiny sú okresné súdy povinné zachovať všetky tie pravidlá, ktoré zachovať má verejný notár pri spísaní záveti podľa oddielu VII. zák. čl. XXXV/1874“.⁴⁸¹ Na uvedenú kuriálnu decíziu ešte raz poukázalo nové rozhodnutie Kráľovskej kúrie č. 2699/1909, keď sa namietalo zriadenie verejného závetu sudcom, poukazujúc nesprávne na § 9 zák. čl. VI/1886 a tvrdiac, že neboli dané podmienky na zriadenia závetu, keďže miestne príslušný verejný notár „nebol hatený“ vo výkone svojej činnosti.⁴⁸² Sporný § 9 uvedeného zákonného článku totiž umožňoval substitúciu činnosti verejného notára súdom len v takých prípadoch, ktoré patrili do výlučnej právomoci verejného notára, no uvedený úkon zriadiť verejný závet patril okrem úradu verejného notára aj do originárnej pôsobnosti podľa § 21 zák. čl. XVI/1876 okresných súdov, preto konal súd nie ako zástupca verejného notára, ale *ex officio* zo svojej vlastnej právomoci.

Oba orgány boli viazané územnou pôsobnosťou,⁴⁸³ čo neplatilo pre poručiťľa, ktorý mohol zriadiť úkon *mortis causa* kdekoľvek (§ 50 a 51 zák. čl. XXXV/1874). Následne rozhodnutie Kráľovskej kúrie č. 2699/1909 upresnilo v súvisi s § 9 zák. čl. VI/1886, že k platnosti verejného závetu zriadeného súdom nie je potrebné dosvedčenie, že verejný notár bol obmedzený alebo, že zriadenie závetu pred súdom

---

zošit' a dva konce nite spečatiť na zápisnici úradnou pečat'ou súdu. § 117 a § 546–553 zák. čl. LIV/1868 a § 55, 60, 212, 146, 153 zák. čl. I/1911, pozri FAJNOR, V.: *Dedičské právo na Slovensku*, s. 75; *Zásadné rozhodnutia*, s. 1092.

⁴⁸¹ Podľa *Zásadné rozhodnutia*, s. 1093.

⁴⁸² LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*, s. 660.

⁴⁸³ K tomu pozri rozh. NS z 20. novembra 1935, Rv III 638/34, ktoré dôvodilo, že „verejný notár nemôže odopret' svoju službu vo veciach do oboru jeho pôsobnosti patriacich, lenže nemôže ju vykonávať kdekoľvek, ... nakoľko ju v zmysle § 50 a 51 zák. čl. XXV len na území toho krajského súdu musí vykonávať, na ktorom leží jeho pôsobnosť“, podľa *Úradná sbierka*, r. 1935, č. 2197.

bolo neodkladným úkonom. Vo svojom výklade odôvodnenia daného rozsudku Kráľovská kúria prihliadla na § 21 zák. čl. XVI/1876, umožňujúci rovnocenne zriaďovať pred oboma orgánmi, a odmietla § 25 zák. čl. XXXV/1874, ktorý alternatívne a podmienene na fungovanie miestne príslušného verejného notára oprávňoval okresný súd zriaďiť verejný závet, ak sa uprázdnilo miesto miestne príslušného verejného notára v obvode daného súdu, a pokiaľ by sa uplatňovali výhradne § 22 a 25 zák. čl. XXXV/1874 pre pragmatický dôvod, že v každom okresnom meste sídlil i verejný notár, vylúčili by sa neprimerane súdy z uvedených úkonov.⁴⁸⁴

Príslušní zákonom určení verejní notári alebo súdni úradníci pri zriadení závetu nemuseli poznať osobu poručiteľa, pretože opätovne súdny výrok stálej súdnej praxe rozhodol, že je irelevantná skutočnosť, kde a za akých okolností sa verejný notár s poručiteľom zoznámil alebo poznal, dokonca podľa skutkovej podstaty riešeného prípadu, verejný notár videl poručiteľa po prvý raz pri testamentárnom úkone, ale o jeho totožnosti nepochyboval.⁴⁸⁵

Právna norma i prax rozlišovali medzi písomnou a ústnou formou. V písomnej forme zákon poručiteľovi umožnil spísať závet buď v súkromí (alografne alebo holografne), alebo u verejného notára či do protokolu súdu (zákon konkludentne prijal obe formy a v príslušných paragrafoch rozviedol ich formálny postup a náležitosti).

Verejný závet sa zriadil výhradne pred verejným notárom alebo pred okresnými súdmi spôsobom, ktorý predpisovali § 83 – 87 zák. čl. XXXV/1874. Uvedená forma vydania úkonu *mortis causa* sa pre osoby hluché, hluchonemé,⁴⁸⁶ slepé a osoby mladšie ako 18 rokov stala záväznou (§ 21 druhá veta zák. čl. XVI/1876).

⁴⁸⁴ K tomu pozri tiež rozh. Kráľovskej kúrie z P.R. č. 12/1884, podľa *Zásadné rozhodnutia*, s. 1092.

⁴⁸⁵ Rozh. NS z 16. februára 1934, Rv IV 317/33, *Úradná sbierka*, r. 1933, č. 1595.

⁴⁸⁶ K svedeckej účasti a tlmočeniu jeho výpovede pozri rozh. NS z 27. marca 1945, Rv 201/43, *Úradná sbierka*, r. 1944, č. 1345.

Verejný závet zriadený pred verejným notárom alebo súdom okrem náležitostí, potrebných pre verejnonotárske listiny, požadoval:

- 1) potvrdenie, že poručiteľ pred verejným notárom osobne vyslovil svoju poslednú vôľu;
- 2) účasť počas celého úkonu dvoch svedkov alebo jedného verejného notára;
- 3) potvrdenie predmetného postupu o zriadení závetu *expressis verbis* vo verejnonotárskej listine (§ 82 zák. čl. XXXV/1874).⁴⁸⁷

K tomu pristupovala, ako pri každom písomnom závete, poručiťova povinnosť parafovať ho, rovnakú povinnosť mal aj verejný notár a predpísaný počet svedkov. Neplatným sa stával závet, ktorý by bez udania dôvodu podpisoval v mene poručiťela jeden zo svedkov.⁴⁸⁸

Pre ústny verejný závet sa vyžadovala ústna výpoveď poručiťela pred úradnou osobou súdu alebo pred verejným notárom v jazyku, ktorý bol akceptovaný danými verejnonotáorskými úradmi⁴⁸⁹ za účasti dvoch svedkov⁴⁹⁰ alebo ešte jedného verejného notára. Výpoveď sa zaznamenala vo verejnonotárskej listine alebo v súdnom protokole.⁴⁹¹

Stála súdna prax moderovala povinnú účasť svedkov počas celého

⁴⁸⁷ Na platnosť podľa § 82 sa navyžadovala výslovná doložka verejného notára o dodržaní zákonného postupu, postačoval samotný obsah závetnej listiny, podľa rozh. NS z 15. júna 1934, Rv IV 188/33, *Úradná zbierka*, r. 1934, č. 1742, podľa ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J.: *Komentár k čl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, s. 146.

⁴⁸⁸ Podľa rozh. NS 18. mája 1933, Rv III 653/32, *Úradná sbierka*, r. 1933, č. 1316, pozri tiež ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J.: *Komentár k čl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, s. 146.

⁴⁸⁹ Verejný notár prijímal ústne závety v reči, v ktorej bol oprávnený vydávať verejnonotárske listiny (§ 60 z. čl. XXXV/1874), sudca príslušného okresného súdu v reči, povolenej pre konanie na danom súde (rozh. Kráľovskej kúrie 2353/1909 a § 83 b zák. čl. XXXV/1874). Vo všetkých ostatných prípadoch sa musel prizvať tlmočník, LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*, s. 660.

⁴⁹⁰ K spornému príbuzenskému pomeru svedka a spolupôsobiaceho verejného notára pozri rozh. NS z 28. novembra 1944, RV 390/43, *Úradná sbierka*, r. 1944, č. 1226.

⁴⁹¹ Jej náležitosti upravoval § 82 ods. 1 zák. čl. XXXV/1874 Verejný notár listinu potvrdil odtlačkom svojej pečate.

úkonu, keď podľa rozhodnutia Kráľovskej kúrie č. 80/1908 postačovala ich účasť len pri akte prečítania, schválenia a podpísania závetu, opierajúc sa o doslovné znenie § 82 písm b) zák. čl. XXXV/1874.⁴⁹² Za svedkov však nemohli byť povolané podľa § 49 zák. čl. XXXV/1874 osoby spríbuznené so závetným dedičom.⁴⁹³

Okolnosť, že verejný notár alebo súd, zriaďujúci verejný závet mimo úradnej kancelárie, napríklad v byte poručiťa, nepripojil svoju pečať ihneď pri podpise, nemala vplyv na platnosť závetu, ako uvádzalo rozhodnutie uhorskej stálej súdnej praxe z roku 1917.⁴⁹⁴ Zložitejšie to však bolo s výkladom § 26 zák. čl. VI/1886 a § 78 zák. čl. XXXV/1874, ktoré požadovali na úkony verejného notára prítomnosť úradného tlmočníka. Zásadné rozhodnutie Kráľovskej kúrie vyhlásilo sporný závet za platný, keďže v uvedenom prípade sa nemala daná úprava aplikovať, vzhľadom na to, že sa netýkali merita sporu – formálno-právnej požiadavky platnosti závetu – obe normy riešili nutnosť použiť tlmočníka, ak verejný notár či sudca neovládali jazyk poručiťa (strany).

Verejný notár vydal vždy poručiťovi následne potvrdenie o prevzatí závetu do úradnej úschovy. Poručiťel však mohol ihneď žiadať vydanie závetu sám alebo v zastúpení. O vrátení sa spísala verejnotárska zápisnica. Vrátením závetu sa nezmenil charakter závetu ako

---

⁴⁹² „aby počas celého jednania boli stále prítomní dvaja svedkovia alebo aspoň ešte jeden verejný notár“, LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*, s. 660

⁴⁹³ Za stranu sa mal považovať nielen ten, kto vykonal daný úkon, ale v koho prospech (zriadenie verejnotárskeho závetu) sa tak stalo, k tomu rozh. NS z 3. apríla 1935, Rv III 1024/33, č. 2039, *Úradná sbierka*, r. 1935, č. 2039, pozri tiež ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J.: *Komentár k čl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, s. 146.

⁴⁹⁴ Išlo o rozh. Kráľovskej kúrie č. 539/1917, ktorá dôvodila vo svojom potvrdzujúcom rozsudku, zamietajúc žalobu v rozsahu vo veci neplatnosti závetu pri nedodržaní formálnych náležitostí, pridŕžajúc sa striktného doslovného výkladu zákona o verejných notároch § 79 písm. g), určujúceho povinnosť spečatiť verejný závet, ale neurčujúci miesto ani bezprostrednosť aktu spečatenia, podľa *Zásadné rozhodnutia*, s. 1079.

verejnonotárskej listiny, pokiaľ nebol pozmenený ani inak porušený. O všetkých dôsledkoch uvedenej žiadosti musel notár poručiteľa poučiť (§ 84 zákon o verejných notároch).

V okamihu, keď sa notár dozvedel o tom, že sa začalo dedičské konanie, bol podľa § 85 zákon povinný *ex offio* odovzdať deponovaný závet vo svojej úschove príslušnému súdu. Publikovanie závetu na súde sa konalo v prítomnosti verejného notára a závet sa mu po úkone vrátil na ďalšiu úschovu po vyhotovení jednej overenej kópie a spísaní zápisnice o úkone súdu.

Poručiteľ mohol u verejného notára uložený závet odvolať. Poznámka o odvolaní sa musela uvádzať na origináli závetu, ako aj na verejnonotárskej listine o danom úkone (§ 86 zákon o verejných notároch).⁴⁹⁵ Uvedený formálny postup odvolania, zmien a doplnkov závetov (kodicilov) a dedičských zmlúv sa spravoval podľa ustanovení § 82 a 83 zák. čl. XXXV/1874.

Verejný notár bol oprávnený ďalej, v zmysle § 106 a 147 zák. čl. XXXV/1874, prijať do úschovy rôzne listiny, dlžobné úpisy, zmenky a uzavreté závetu. O ich prevzatí vydal stránke potvrdenie a spísal verejnonotársku zápisnicu o úschove, ktorá obsahovala meno a priezvisko uschovávateľa, jeho občiansky stav, trvalý pobyt, označenie uloženej listiny, deň, mesiac a rok úschovy, označenie osoby, ktorej sa má uložený dokument vydať. Obálku závetu alebo uloženej listiny, ktorá nebola dostatočne uzavretá, verejný notár ešte spečatil svojou uzavieracou pečatňou tak, aby nebolo možné obálku otvoriť bez porušenia pečate (§ 106 zákon o verejných notároch). Napokon verejný notár mohol vyhotovovať i overené odpisy ním vyhotovených alebo do úschovy prijatých závetov podľa § 147 zákon o verejných notároch.

⁴⁹⁵ Na to sa viazalo rozh. NS z 15. júna 1934, Rv IV 188/33, ktoré neratifikovalo skorší závet, odvolaný neskorším závetom. Na jeho platnosť sa vyžadoval osobitný úkon obnovenia platnosti príslušným formálnym postupom, vyžadovaným zákonom na zriadenie podľa jeho druhu, podľa ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J.: *Komentár k čl. obecnému zákoníku občianskému a občianské právo na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, s. 146.

Za života poručiťľa tak mohol urobiť len na jeho žiadosť a odpis odozdať iba do jeho rúk (resp. poverenému splnomocnencovi) a po jeho smrti, len ak bol už závet publikovaný (v odpise sa pripájala doložka o publikácii závetu).

Za neplatný podľa rozhodnutia NS z 30. júna 1930 sa považoval závet, ktorý hoci spísal verejný notár za prítomnosti zákonného počtu svedkov ich spoločnej prítomnosti a poručiťľ v jazyku zrozumiteľnom pred nimi vyhlásil závet za zriadený, neopatrený žiadnym dôkazom o podpise zúčastnených. Taký úkon sa nepovažoval ani za verejný, ani za písomný súkromný, ani za ústny závet.⁴⁹⁶

4.7. Závet zriadený v zahraničí

Zák čl. XVI/1876 v závere (V. a VI. hlava) upravil formality ostatných úkonov *mortis causa* (uskutočnených doma aj v cudzine). Dedičské zmluvy a darovania pre prípad smrti boli platné, ak sa vyhotovili „s náležitostami, požadovanými týmto zákonom pre písomný súkromný alebo verejný alebo písomný súkromný, u verejného notára uložený závet“. V znení odporúčajúcej právnej normy sa všetky úkony *mortis causa* uskutočnené v zahraničí posudzovali v otázke formálnej platnosti podľa práva krajiny, v ktorej vznikli. V otázke zriadenia úkonov posledného poriadku rakúskych a uhorských štátnych občanov pred rakúsko-uhorskými konzulárnymi úradmi sa vyslovilo rozhodnutie č. 1761/1914 za platnosť závetu, zriadeného pred konzulárnym úradom poručiťľkou, podľa predpisov predpísaných pre konzuláty.⁴⁹⁷ Závety zriadené v zahra-

⁴⁹⁶ Rozh. NS Rv IV 315/29, *Úradná sbierka*, r. 1930, č. 540, podľa ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J.: *Komentár k čl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, s. 146.

⁴⁹⁷ Išlo o cisárské nariadenie z 29. januára 1855 a nariadenie ministerstva zahraničných vecí z 21. marca toho istého roku, ktoré prikázali tieto veci do výslovnej pôsobnosti konzulátov pri použití pravidiel exteritoriality, uznávanej v medzinárodnom práve. V danom prípade sa poručiťľka riadila § 587 ABGB, použitom pre verejné závety, zriadené pred súdom (pred súdnym úradníkom a zapisovateľom),

ničí pred verejnými notármi obsahovali vo veci formálnym náležitostí vyvrátiteľnú domnienku zachovania predpísaných formalít, vyžadovaných podľa právnych predpisov platných pre daný štát. Dôkaz opakom postihoval toho, kto zapieral formálnu platnosť uvedeného závetu.⁴⁹⁸

4.8. Spoločný závet

Zák. čl. XVI/1876 v § 13⁴⁹⁹ obmedzil jeho zriadenie výhradne po splnení dvoch náležitostí. Zriadoval sa reštriktívne

- 1) medzi manželmi,⁵⁰⁰
- 2) v písomnej forme.⁵⁰¹

---

podľa *Zásadné rozhodnutia*, s. 1078.

⁴⁹⁸ Pozri rozh. NS z 29. januára 1934, Rv III 1050/32, *Úradná sbierka*, r. 1934, č. 1565, pozri tiež ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J.: *Komentář k čsl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, s. 146.

⁴⁹⁹ Ustanovenie § 13 o zmätočnosti spoločných závetov: „*Ak je učinenie záveti viacerých osôb okrem tohto prípadu, do jednej samej záveti pojaté, je každá z tých závetí zmätočná.*“ V autentickom preklade uhorskej zbierky zákonov z roku 1876 sa doslovne uvádzalo: „*Všetky také nariadenia sú neplatné*“, podľa *Sbierka krajiných zákonov z roku 1876*. Úradné vydanie, Budapešť: Pešťanská kníhtlačiar-ská akciová spoločnosť 1876, s. 216.

⁵⁰⁰ Na podklade krátkeho pôsobenia ABGB, ktorý poznal výhradne spoločný závet manželov, sa v Uhorsku v 50. rokoch 19. storočia postupne presadzovala myšlienka ich zriaďovania prednostne len medzi manželmi, zakotvená normatívne zák. čl. XVI/1876. Neplatnými sa stávali spoločné závety v prípadoch zániku manželstva cestou rozluky, rozvodu od stola a lôžka alebo zrušenia od začiatku, alebo tiež, ak manželia nežili spolu, v ostatnom prípade však súdna prax uvedený prípad riešila a nezjednotila ani judikatúrou (pozri tiež Návrh OZ z r. 1916 § 1759). Manželovi, ktorý zriadil spoločný závet jeho výlučnom majetku, právo nijakým spôsobom nezabráňovalo následne nakladať úkonmi *inter vivos*, rovnako ako v prípade dedičskej zmluvy, čo platilo aj pre prípady spoločného odvolania závetu manželmi, jednoduchý závet sa mohol odvolať i jednou zo strán, ale len do času smrti jedného z manželov, po smrti jednej zo strán sa totiž spoločný závet stával kvázi kontraktom s plnými právnymi účinkami. Bližšie FAJNOR, V.: *Dedičské právo na Slovensku*, s. 80.

⁵⁰¹ Bližšie určenie formálnej stránky zákon nelimitoval a koncipoval ho čo najširšie, keď umožňoval zriadiť ho vo verejnej, súkromnej alebo privilegovanej forme.

Zákon obmedzil týmto spôsobom zriadenie spoločných závetov na uvedené subjekty a formu závetu, zároveň naďalej umožňoval vzájomné testamentárne dispozície (forma korrespektívneho závetu – *testamentum reciprocum*⁵⁰²) alebo ich zanedbanie (forma jednoduchej dispozície *mortis causa – mere simultaneum*). Ako nadviazalo ďalej ustanovenie I. časti nariadenia ministra z roku 1887 v bode 7, zakazovalo sa zriaďovanie manželskej zmluvy inak než v požadovanej forme verejného písomného závetu.⁵⁰³ Formu verejnej listiny napokon zákon požadoval preto, že v nej manželia disponovali pre prípad smrti, a príslušné formality závetu vyžadoval poriadok pre prípad smrti, ktorý uvedená manželská zmluva obsahovala.

Súdna prax rozvinula prípadnú možnosť odvolania/zmeny spoločného manželského závetu alebo jeho konkrétnej dispozície, keď zdôraznila spoločné a nerozdielne konanie v tejto veci obomi manželmi.⁵⁰⁴ V jednom z rozhodnutí Kráľovskej kúrie sa chápalo ako dedičská zmluva, ak sa manželia v spoločnom závete zriekli práva odvolať závet aj medzi živými a prednostne disponovali vzájomne v prospech preživšieho manžela alebo spoločne v prospech tretej osoby.⁵⁰⁵ V právnej situácii Československa zaň právo akceptovalo kontinuálne do roku 1950 len spoločný závet manželov.

4.9. Dedičská zmluva a darovanie pre prípad smrti

Formálno-právna úprava sa pre oba úkony posledného poriadku týkala V. hlavy, § 33 zák. čl. XVI/1876 a v praxi sa realizovali dedič-

⁵⁰² Fajnor ju označil za najčastejšie používanú formu spoločného závetu. FAJNOR, V.: *Dedičské právo na Slovensku*, s. 80.

⁵⁰³ Pri pečatení podľa § 8 manželský závet vyžadoval pečate oboch manželov, pozri rozh. NS z 9. februára 1943, Rv 118/42, *Úradná sbierka*, r. 1943, č. 884.

⁵⁰⁴ Rozh. NS z 13. mája 1944, Rv 251/43, *Úradná sbierka*, r. 1944, č. 1194.

⁵⁰⁵ LUBY, Š.: *Základy všeobecného súkromného práva*, s. 246; FAJNOR, V. – ZATURECKÝ, A.: *Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi*, s. 520 – 521, 526.

ské zmluvy najmä medzi manželmi formou tzv. manželských zmlúv, no uhorské právo platné na Slovensku pripúšťalo ich uzavretie aj medzi tretími osobami.⁵⁰⁶ Podľa doslovného znenia § 33 zákona sa mohla zriadiť v jedinej prípustnej forme, a to písomnej (súkromnej alebo verejnej, zriadenej pred verejným notárom alebo súdom), nikdy nie ústnej alebo privilegovanej,⁵⁰⁷ za podmienky osobnej účasti poručiťa na jej zriadení, ak by nebol plne právne spôsobilý na právne úkony, tak so súhlasom príslušných úradov verejného poručníka alebo kurátora. Zákon v uvedenom paragrafe explicitne vymenoval, že sa smeli zriadiť podľa formálnej stránky, platnej pre súkromné písomné, verejné písomné závetu a súkromné písomné závetu, uložené u verejného notára. Darovania *mortis causa* okrem uvedeného museli splniť i všetky formálne (i materiálne) náležitosti potrebné pre darovacie zmluvy *inter vivos*. Ustanovenie § 13 zákona, neumožňujúce zriaďovať v jednom úkone *mortis causa* viaceré testamentárne dispozície, pre uvedené druhy neplatilo.⁵⁰⁸

⁵⁰⁶ Podľa ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J.: *Komentár k čl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, s. 156. Pre darovanie pre prípad smrti pozri FAJNOR, V. – ZÁTURECKÝ, A.: *Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi*, s. 529.

⁵⁰⁷ Nepripustnosť použitia privilegovaného závetu vyplývala aj z pravidiel všeobecného výkladu, podľa ktorých predpisy výnimočnej povahy – za aké bolo možné pokladať aj privilegované závetu – treba vykladať reštriktívne, a nie extenzívne, a napokon aj dočasná platnosť privilegovaného závetu odporovala povahe dedičskej zmluvy, pozri rozh. 27. februára 1934, Rv IV 222/32, *Úradná sbierka*, r. 1934, č. 1608.

⁵⁰⁸ FAJNOR, V.: *Dedičské právo na Slovensku*, s. 103. K tomu pozri aj rozh. NS z 23. novembra 1934, Rv III 987/32. Súd tu riešil otázku, či bolo opatrenie dvoch alebo viacerých osôb pre prípad smrti, zahrnuté do jednej listiny, spoločným závetom alebo dedičskou zmluvou, a rozhodol, že nebolo rozhodujúce pomenovanie, ale obsah listiny. Išlo o prípad, keď disponovali *mortis causa* dve sestry spoločne a vzájomne pre prípad smrti, a listina bola označená ako „spoločná a vzájomná závet“, no podľa jej obsahu zo zmluvnej a vzájomnej vôle oboch strán na nej zúčastnených sa uzavrela dedičská zmluva. Pri tomto právnom názore sa vychádzalo aj zo striktného ustanovenia § 33 ods. 2 zák. čl. XVI/1876, ktorý výslovné zakazoval zriaďovať spoločné závetné opatrenia iných osôb ako manželov, ale

4.10. Platnosť a zánik úkonov posledného poriadku

Všeobecná právomoc v občianskoprávných veciach (teda aj platnosti úkonov posledného poriadku) určovala súdnu príslušnosť všeobecných okresných súdov pri platnosti závetov a posúdení ich formálnej stránky, ktorá sa počas dualizmu nemenila. Bola určovaná zák. článkami LIV/1868, XXXI/1971 a I/1911.⁵⁰⁹ Ako sa uvádzalo v jednom zo stanovísk československej súdnej praxe, účelnosť dedičského sporu určovala rozhodovanie súdu voči všetkým sporným otázkam v spore.⁵¹⁰ Súd bol viazaný len obsahom žalobného návrhu podľa zásady zisťovania formálnej pravdy.⁵¹¹ Aktívna legitímácia,

---

v tomto prípade išlo o dedičskú zmluvu, a tak neplatilo toto ustanovenie, *Úradná sbierka*, r. 1933, č. 1879.

⁵⁰⁹ Zák. čl. LIV/1868 v § 22 definitívne odmietol cirkevné sudy a založil všeobecnú právomoc súdnych stolíc podľa § 37 tohto zákona. Rozhodoval súd, na území ktorého mal poručiteľ posledný trvalý pobyt („bydlisko“), t. j. pre slobodné kráľovské mestá a mestá so zriadeným magistrátom bol príslušný súd richtára so svojím zástupcom alebo mestský súd, v župách slúžny s prisažným alebo sedria. Reformou súdnictva v roku 1871, zák. čl. XXXI (o usporiadaní súdov prvého stupňa), zanikla príslušnosť uvedených súdov a zriadila sa príslušnosť prvostupňových okresných súdov, podľa § 10 uvedeného zák. čl. „do úradného okruhu kráľovských okresných súdov predbežne tie občiansko-právotné a mimoprávotné súdne úlohy prislúchajú, ktoré teraz panujúce zákony a zákonné nariadenia ku dosavadným jednotným súdom (menovite slúžnemu, mestskému richtárovi, okresnému hlavnému slúžnemu a jednotnému sudcovi) odkazujú“. Všeobecnú príslušnosť okresného súdu potvrdil aj nový občiansky súdny poriadok, zák. čl. I/1911, ktorý upravil vecnú pôsobnosť týchto súdov v § 1 a územnú v § 19 (príslušnosť určená miestom posledného trvalého pobytu žalovanej strany), podľa *Sbierka krajinských zákonov z roku 1868*. Budín: Uhorské Kráľ. Ministerstvo pravosúdia: tlačou Uhor. Kráľ. University 1868, s. 313 a 317; *Sbierka krajinských zákonov z roku 1871*. Úradné vydanie, Pešť: nákladom M. Rátha, 1972, s. 213; *Sbierka zákonov uhorských na rok 1911*. Hodnoverný preklad, Budapešť: vydalo Uh. Kr. Ministerstvo vnútra, hl. kommissionár: Ludvík Toldi kníhkupec, 1911, s. 1 a 11.

⁵¹⁰ „Účelom dedičského sporu je, aby medzi stranami vyjasnené byly všetky sporné otázky“, rozh. NS z 20. júna 1930, Rv IV 377/29, *Úradná sbierka*, r. 1930, č. 485.

⁵¹¹ V rozh. Kráľovskej kúrie č. 3/905 z 27. februára 1907 sa uznalo, že platnosť a neplatnosť závetu sa posudzovala na tom právnom základe, na ktorom bola jeho

t. j. povolanie do sporu, prináležala podľa rozh. NS zo dňa 3. mája 1930 tým osobám, ktoré mali na neplatnosti čo i len čiastočný záujem.⁵¹²

V problematike platnosti alebo neplatnosti úkonov *mortis causa* zákonodarstvo a z neho vyplývajúca závažná judikatúra vždy odkazovali na všeobecnú úpravu závetov v zák. čl. XVI/1876, a preto neplatnosť závetu v širšom chápaní sa v zásade priznávala takému úkonu, ktorý poručiteľ i svedkovia uznali za platný, aj keď nespĺňal niektoré z obligatórnych formálnych náležitostí. V zásadnom rozhodnutí Kráľovskej kúrie č. 1846/1907 sa *expressis verbis* judikovalo, že „*formality, stanovené zák. čl. XVI/1876 za náležitosti (podmienky platnosti) záveti, sú tak podstatné, že pominutím týchto náležitostí učinená záveť neplatná je i vtedy, jestli z nich trebárs len jedna schádza: lebo jedine zachovaním všetkých náležitostí vyhotovená záveť môže byť považovaná za platnú záveť v smysle zákona*“.⁵¹³ Poručiteľ aktom vyjadrenia súhlasnej vôle s obsahom a formou úkonu posledného poriadku sám nemohol konvalidovať platnosť spochybneného úkonu *mortis causa*. Na to sa viazalo rozhodnutie Kráľovskej kúrie, že ak bol závet napadnutý súdnou cestou, dôkazné bremeno nových dôkazov sa vždy viazalo na odporcov takéhoto závetu.⁵¹⁴

Súdna aplikácia práva pritom vychádzala z bežného významu slov, avšak použitý gramatický i logický výklad mal bezpodmienečne vždy zohľadniť skutočnú vôľu poručiteľa, aby sa dosiahol ním zamýšľa-

---

platnosť napadnutá v návrhu, podľa LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*, s. 643, k tomu pozri rozh. NS 19. mája 1933, Rv IV 172/33, *Úradná sbierka*, r. 1933, č. 1320, tiež rozh. NS z 19. mája 1933, Rv IV 172/33, *Úradná sbierka*, r. 1933, č. 1320.

⁵¹² Pozri rozh. NS z 3. mája 1930, Rv IV 277/29, *Úradná sbierka*, r. 1930, č. 438, tiež rozh. NS z 16. marca 1934, Rv III 46/33, *Úradná sbierka*, r. 1934, č. 1629.

⁵¹³ Podľa FAJNOR, V. – ZÁTURECKÝ, A.: *Zásadné rozhodnutia*, s. 1044.

⁵¹⁴ Rozh. Kráľovskej kúrie č. 5710/1905, podľa LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*, s. 642. Podľa rozh. NS z 5. decembra 1939, Rv 427/39 sa záveť mal vykladať tak, aby sa vždy naplnila skutočná vôľa poručiteľa, podľa *Úradná sbierka*, r. 1939/40, č. 49.

ný cieľ.⁵¹⁵ Stála súdna prax opätovne požadovala písomné potvrdenie o zachovaní všetkých predpísaných formálnych náležitostí, ktoré nemuselo byť umiestnené v svedeckej overovacej doložke, postačovala samotná konvalidácia v texte závetu.⁵¹⁶

Výklad zákona ďalej hovoril, že ak ktokoľvek, kto mal na úkone záujem, výslovne či mlčky prijal úkon *mortis causa*, nemohol ho neskôr napadnúť.⁵¹⁷ Formálna neplatnosť závetu sa nezohľadňovala *ex offo*, čo znamenalo, že zúčastnené strany, požívajúce napríklad výhody plynúce z úkonu *mortis causa*, mohli uznať aj závet bez niekto-rej z formálnych náležitostí za platný a sami ho konvalidovať. Avšak z vyhlásenia takejto osoby, prítomnej pri zriadení závetu, že závet uznala, prax neodvodzovala zrieknutie sa práva tento úkon *mortis causa* napadnúť v budúcnosti.⁵¹⁸

Za neplatný sa považoval písomný závet, ktorý sa odchyľoval od bežného typu písma. Označil sa za zmätočný, a preto za absolútne neplatný (§ 11 zákona). Spomedzi viacerých závetov sa za platný považoval vždy ten, ktorý bol posledne zriadený.⁵¹⁹ Za neplatný sa ďalej považoval tiež taký dokument (listina), ktorý obsahoval na jednom hárku dátum a miesto vzniku, a na druhom také vyhlásenie, ktoré by bolo možné považovať za úkon *mortis causa*.⁵²⁰ Vzhľadom na okolnosť, že zákon poznal viaceré formy posledného poriadku, pokiaľ bol teda písomný závet posúdený ako neplatný, nevylučovalo sa jeho po-

⁵¹⁵ Rozh. Kráľovskej kúrie 272/1906, podľa LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*, s. 644.

⁵¹⁶ Pozri rozh. Kráľovskej kúrie č. 1234/1912, ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J.: *Komentář k čl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, s. 130.

⁵¹⁷ SZEGŐ, K.: *Nákres na Slovensku platného dedičného a manželsko-majetkového práva*, s. 23.

⁵¹⁸ Rozh. Kráľovskej kúrie 782/1907, podľa LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*, s. 646.

⁵¹⁹ LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*, s. 640.

⁵²⁰ Rozh. Kráľovskej kúrie č. 3649/1906 uvedený dokument nepovažovalo ani za privilegovaný závet, ani za žiadnu jeho riadnu formu. Podľa LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*, s. 643.

súdenie za platný podľa ustanovení o ústnych závetoch a naopak.⁵²¹ Nedostatky písomného súkromného závetu sa nemohli nahradiť svedeckými výpoveďami.⁵²² Platnosť kodicilu na neviazala na platnosť skoršieho závetu.⁵²³

V jednom zo záverečných ustanovení zák. čl. XVI/1876 (VII. hlava) zákon upravil postup odvolania úkonov *mortis causa*,⁵²⁴ zriadených v súkromnej forme, osobitným úkonom poručiteľa, čo sa chápalo ako jeden z prípustných spôsobov zrušenia uvedených právnych úkonov. Na odvolanie sa požadovali tie isté formálne náležitosti a formálny postup, ako bol predpísaný pre ich zriadenie,⁵²⁵ a zmysel uvedeného zákonného ustanovenia doplnila súdna prax, ktorá v rozhodnutí Kráľovskej kúrie z roku 1908 osvedčila, že za platné odvolanie úkonu *mortis causa* sa má považovať aj taký úkon poručiteľa, ktorý zaviazal pred štyrmi svedkami v súhlasnej forme, napríklad i súhlasnej odpovedi na položenú otázku o zničení alebo odvolaní závetného úkonu.⁵²⁶ Podľa rozhodnutia NS z 3. novembra 1937, Rv III 300/37 závet nanovo nenadobudol platnosť, ak poručiteľ listinu, ktorou ho odvolal, neskôr zničil.⁵²⁷

⁵²¹ Rozh. Kráľovskej kúrie č. 266/1907, podľa LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*, s. 646.

⁵²² Rozh. Kráľovskej kúrie č. 272/1908, podľa LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*, s. 647.

⁵²³ Rozh. NS z 25. novembra 1941, Rv 360/40, *Úradná sbierka*, r. 1941, č. 510.

⁵²⁴ Explicitne sa opätovne zákon zmenil o závete a darovaní pre prípad smrti.

⁵²⁵ § 35 ustanovil, že „sú potrebné tie isté formálne požiadavky, ktoré sú k účineniu tých v prítomnom zákone predpísané“, podľa SZEGÖ, K.: *Nákres na Slovensku platného dedičného a manželsko-majetkového práva*, s. 38.

⁵²⁶ Rozh. Kráľovskej kúrie č. 1025/1908, podľa LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*, s. 639 – 640.

⁵²⁷ *Úradná sbierka*, r. 1937, č. 3404.

ZÁVER

Právny rámec formálno-právnej úpravy zriadenia úkonov posledného poriadku bol v práci metodicky rozčlenený do troch časových etáp:

- I. od začiatku 18. storočia do roku 1848;
- II. v rokoch 1848 – 1876;
- III. v rokoch 1876 – 1950.

Toto členenie vytvorilo predstavu o postupne, kontinuálne rozvíjanom testamentárnom práve s poukazom na formálno-právnu materiu hlavnej témy a podporilo tiež názor, že formálno-právna stránka bola normovaná od partikulárnych, často nejasne precizovaných obyčajových a zákonných noriem, v roku 1715 upravená prvou zásadnou zákonnou formou, cez krátke intermezzo aplikácie rakúskeho právneho systému a jeho odmietnutia Judexkuriálnou konferenciou. Tá revalvovala aplikáciu zákonného článku XXVII/1715 v právnych limitoch reštitúcie starého uhorského obyčajového práva. Záverečnú etapu predstavovalo obdobie aplikácie všeobecnej normy zák. čl. XVI/1876 až po rok prijatia novej občianskoprávnej úpravy v roku 1950. Uvedené závery preto tiež kopírujú systematiku práce v spomínaných troch časových rovinách.

I.

Zákonné normy prijaté a právnou praxou aplikované v novoveku (v 16. a 17. storočí) nanajvyšš rámcovo a odkazujúco regulovali formálnu (prípadne vnútornú, obsahovú) stránku úkonov *mortis causa*. Preto sa prax do roku 1848 pre šľachtu i ostatné nepriviligované stavy

pridžala a akceptovala okrem zákonných noriem aj predošlé normy kánonického a rímskeho práva a obsah „*starých právnych obyčají*“ („*consuetudine antique*“), a predovšetkým nasledovala právnu partikulárnu úpravu jednotlivých stavov.

Právny stav sa začiatkom 18. storočia po prvýkrát zjednotil a najmä zjednodušil, keď Uhorský snem prijal zák. čl. XXVII/1715. Ak sa v sumárnom hodnotení prihliadlo na všeobecný primát uvedenej zákonnej úpravy a najmä jej akceptáciu v šľachtickej, čiastočne aj v meštianskej i poddanskej komunite, tá iste potvrdzovala skoršiu obyčajovú a na ňu nadväzujúcu zákonnú úpravu a možno povedať, že s ňou súbežne konvergovala.

Prax zriaďovania šľachtických súkromných úkonov *mortis causa* sa však od roku 1715 musela regulovať originálnym zák. čl. XXVII/1715, naopak nepriviligované stavy (osobitne zákon odkazoval na slobodné kráľovské mestá) viazal zákon iba ako dispozitívna (odporúčajúca) norma a prípadný vzor prispôsobenia pôvodnej obyčajovej úpravy. V medziach generálneho hodnotenia: po prvé, zák. čl. XXVII/1715 poskytol základ budúceho a postupne budovaného unifikovaného modelu formálnej stránky úkonov posledného poriadku a nariadil revíziu a prispôbenie jej úpravy pre už zriadené závetý. Po druhé, k jeho pozitívnemu pôsobeniu smerujúcemu k prirodzenej unifikácii sa úkony závetného dedenia riadili nevyhnutnou formálnou požiadavkou zriaďiť ich pred hodnoverným miestom alebo inou hodnovernou osobou. Formálno-právna stránka verejných závetov sa opätovne spravovala všeobecnými normami starších noriem kánonického i rímskeho práva; vo forme a spôsobe zriaďovania úkonov posledného poriadku sa prax neodkláňala od zákonnosti ustanovení zák. čl. XXVII/1715, v uvedenom smere sa však jednotlivé stavy, ako aj orgány spolupôsobiace pri testovaní pridžali pôvodných obyčají, resp. vlastných právnych regulatívov.

Konkrétne formálne náležitosti, uvedené v predchádzajúcom výklade, možno zhrnúť prostredníctvom zovšeobecneného výkladu zák. čl. XXVII/1715. Jeho úprava sa v konkrétnych ustanoveniach týkala najmä elementárnych formálnych náležitostí, ktoré do roku 1715 pô-

vodná zákonná a obyčajová úprava fragmentovala a nezáväzne aplikovala, a po roku 1715 definitívne umožnila ustáliť. Princiipiálne treba konštatovať, že zákon nekonštituoval nové formálno-právne postupy alebo nezavádzal nové formy úkonov *mortis causa*, len čisto prakticky normoval:

- obligatórny počet svedkov rovnakého stavu ako poručiteľ podľa jednotlivých druhov závetov;
- obligatórny konštitutívny úkon parafovania a obyčajou podporovaného pečatenia poručiteľom aj svedkami, pričom parafovanie *manu propria* zákon vôbec nevyžadoval (podľa § 2);
- neplatnosť, resp. neúčinnosť závetu *iniusti, rescissi*;
- povinnosť uvádzať nielen časové, ale aj miestne datovanie;
- pre slobodné kráľovské mestá povinnosť prečítať závet a poručiteľovo osobné vyjadrenie úkonu posledného poriadku.

Bezprostredne s reformnou zákonnou úpravou z roku 1715 zostali naďalej v platnosti obyčajové normy, ktoré možno zhrnúť v nasledujúcich obsahovo-formálnych náležitostiach:

- a) konkrétna identifikácia (mená a spoločenský stav) všetkých osôb uvedených v úkone *mortis causa*, vrátane poručiteľa;
- b) konkretizácia predmetu dedenia – dedičstva (tak aktív, ako aj pasív);
- c) vyhýbanie sa písomným zásahom do textu, bez škrto, vpisov, vyškrabovania a nečitateľnosti písma, tomu sa však objektívne v praxi nedalo vždy vyhnúť;
- d) dodržanie zásady zrozumiteľnosti použitého jazyka pre poručiteľa, prípadne, aby mu bol obsah písomného svedectva vysvetlený;
- e) zreteľné vyjadrenie vôle poručiteľa;

Novoveké zákonodarstvo a obyčajové právo nadviazalo na úkon zriadenia závetu dvomi konštitutívnymi úkonmi: úkonom prezentácie – povinnosti prečítať závet v jazyku zrozumiteľnom poručiteľovi a povinnosti záznamu o úkone prezentácie pred závetnými svedkami (obyčajne v záverečnej overovacej formule). Druhý úkon sa vzťahoval až na právnu skutočnosť smrti poručiteľa, keď sa mohol závet publikovať (zakotvený v § 8 zák. čl. XXVII/1715 a zák. čl. CVII/1723).

II.

Právny stav v začiatkoch formovania moderného dedičského práva v prvej polovici 19. storočia už mohol nadväzovať na spomínanú nedokonalú zákonnú úpravu zák. čl. XXVII/1715. Vo väzbe na dedičské právo a formálne náležitosti úkonov posledného poriadku právo v Uhorsku aj po zavedení rakúskeho právneho systému v máji 1853 ponechávalo naďalej na prechodné obdobie (v dedičskoprávnych veciach k bývalým aviticitným majetkom najdlhšie do troch rokov od účinnosti tejto normy) v platnosti skoršiu právnu úpravu pre už vydané úkony posledného poriadku. Zároveň naoktrojovaný ABGB napomohol až do záväznosti Dočasných súdnych pravidiel zjednotiť požadovanú jednotnú a všeobecnú právnu formu (vo svojej rozmanitosti jednotlivých druhov právnych úkonov posledného poriadku).

Odhliadnuc od krátkeho pôsobenia ABGB v Uhorsku, sa zreteľne potvrdila téza, že ľahšie sa prispôbovala forma a formálne náležitosti závetov podľa ABGB než hmotno-právne ustanovenia rakúskeho dedičského práva, resp. hmotno-právna úprava dedenia zo zákona, ktorá sa okrem iného prirodzene týkala ďalších oblastí súkromného práva (napr. vlastníckeho, záväzkového, manželského majetkového práva, vzťahov rodičov a detí, poručníckych vecí a pod.), čím sa komplikovala úspešná realizácia ABGB ako komplexnej súkromno-právnej úpravy v Uhorsku. Pre unifikačný zámer tvorby jednotného, všeobecne záväzného právneho poriadku to znamenalo nevhodnú a z dlhodobej perspektívy neudržateľnú právnu reglementáciu a implementáciu cudzieho práva, ktorá ale na druhej strane ponechaním prechodnej platnosti starých zákonov a obyčají pôsobila vo svojom kompromisnom riešení čiastočne upokojujúco.

Zistené závery tiež poukázali na zásadnú právotvornú skutočnosť v čase reštaurácie pomerov po roku 1860, keď Dočasné súdne pravidlá Judexkuriálnej konferencie ponechali v platnosti rakúsku a opätovne konstituovali pôvodnú uhorskú legislatívu (pre formálne náležitosti sa opäť zlegalizovala platnosť zák. čl. XXVII/1715), pričom za rozhodujúce kritérium vzali záujem právnej istoty pre občanov a validity prv

spísomnených (podľa stavu pred rokom 1848 aj podľa noriem účinných po 1. máji 1853) závetov. Koniec koncov Judexkuriálnu konferenciu viac zaujímalo dosiahnuť právnu jednotu v hmotnoprávných ustanoveniach intestátneho dedičského práva než testátneho, preto dilema, čo ponechať v platnosti z rakúskeho právneho poriadku a čo recipovať z predrevolučných uhorských zákonov, sa riešila v prospech staršej uhorskej právnej úpravy pre novoprijaté úkony posledného poriadku.

Uvedené prechodné ustanovenia § 5 a 6 DSP umožňovali uznať za platné závetu, ktoré sa mali vykonať po prijatí pravidiel Judexkuriálnej konferencie. *De facto* až do prijatia nového zákona pre už vydané závetu zostala v platnosti rakúska úprava, ako aj staršie, z pôvodného uhorského práva vychádzajúce normy. Ak sa vezme do úvahy v ďalších desaťročiach akceptovaný trvalý príklon k úprave DSP (k novokonštituovanému systému zákonného dedenia, identifikovaného i s právnym stavom platným na Slovensku v čase prvej ČSR), uvedený stav neplatil pre formálno-právne náležitosti úkonov posledného poriadku a hoci platnosť zák. čl. XXVII/1715 sa rozšírila na celé obyvateľstvo, nanešťastie jeho torzovitá, čiastková úprava nepostačovala, a tak sa pristúpilo v roku 1876 k úplne novej zákonnej úprave.

III.

V načrtnutom postupe zámeru kodifikácií uhorského právneho systému sa naplnil pôvodný úmysel tvorcov DSP, vyplniť medzeru v zákone na čas, kým uhorské zákonodarstvo prijme vlastnú právnu/zákonnú úpravu, čo sa udialo prijatím zák. čl. XVI/1876 a následne ďalších právnych noriem. Záväzné judikáty Kráľovskej kúrie, Najvyššieho súdu ČSR a vojnovnej Slovenskej republiky či právna veda v ďalších desaťročiach riešili len detailné otázky a čiastkové problémy, ktoré vznikli pri aplikácii zákonných noriem.

Zák. článok XVI/1876 súdobé právo *in stricto sensu* nominovalo za všeobecnú normu *legis specialis*, v zmysle určenia legálneho postupu pri zriaďovaní úkonov posledného poriadku, ustálenia foriem jednot-

livých úkonov súkromných závetov, resp. v širšom zmysle všetkých úkonov posledného poriadku. V generálnom znení sa upravila forma a formálny postup pre jednotlivé druhy právnych úkonov *mortis causa* (rovnako i v súvisi s ich doplnkami, zmenami, odvolaním alebo zničením) s poukazom, že sa predovšetkým normovala úprava súkromných písomných a ústnych závetov a na uvedenú, preferovanú úpravu nadviazalo nariadenie ministra spravodlivosti č. 27564/1887, ktoré nanovo rozšírilo úpravu formálno-právneho postupu len pre súkromné závetu, zriaďované nezriedka bez súčinnosti práva znalejšej osoby. Verejné úkony *mortis causa* upravili po formálnej stránke príslušné ustanovenia zák. čl. XXXV/1874 o verejných notároch, nadväzujúc na úpravu III. hlavy zák. čl. XVI/1876. Za všeobecné výkladové pravidlo sa vzal úzky, reštriktívny výklad jednotlivých ustanovení zákona.

Predmetom výskumu sa napokon stala veľmi vhodne pripravená a aplikovaná právna norma zákonného článku XVI/1876, ktorej modelové zovšeobecnenia možno vyjadriť nasledujúco:

- 1) skúmané formy bolo možné vykonať buď ústne alebo písomne, pričom zákonom privilegovaná i ustálená písomná forma v neskoršom vývoji vytlačila vo verejnej akceptácii ústne úkony *mortis causa*, ktoré sa chápali ako dočasné právne úkony;
- 2) k obligatórnym formálnym náležitostiam patrili úkony: vyjadrenia vôle poručiťa, spoluúčasti svedkov, datovania;
- 3) zákon sa ďalej týkal predovšetkým testamentárnej spôsobilosti sporejnej s osobou poručiťa. Ten musel osvedčiť *activitas testandi* v zmysle, že úkon je myslený ako úkon *mortis causa*, je vážny, vykonaný v stave *sana mente*, bez nátlaku alebo omylu. Išlo o konštitutívne konanie poručiťa, ktoré sa nemohlo iným úkonom nahradiť, a pokiaľ bol daný prejav vôle zmätočný, prípadne nezrozumiteľný, spôsobil absolútnu neplatnosť celého úkonu *mortis causa*. Vyjadrenie vôle poručiťa sa obvykle pri písomných formách doplnilo vlastnoručným podpisom alebo inou parafou, všeobecne zaužívaným znamením kríža. Ak sa tak nestalo, formálny postup v súlade so zákonom dosvedčil svedok alebo úradná osoba verejného notára alebo sudcu;

- 4) zákon sa týkal tiež náležitostí účasti prítomných svedkov, ktorí dosvedčovali totožnosť osoby poručiteľa a konštitutívny úkon vyjadrenia slobodnej vôle *mortis causa*, nie nevyhnutne svedčili o obsahu testamentárnej dispozície (forma skrytého závetu to zo svojej podstaty vylučovala). Svedecký úkon sa bezpodmienečne podriadil nasledujúcim obligatórnym znakom: spoluprítomnosti zákonom vyžadovaného počtu svedkov (zákon určil ich počet pri súkromnom písomnom záвете pri holografnej a privilegovanej forme na dvoch a na štyroch pri každej inej forme), zákon tiež prísne vylúčil viaceré kategórie osôb zo svedectva, vládne nariadenie č. 27564/1887 a stála súdna prax na základe zákona rozhodovala obdobne o obsahu a umiestnení formálnej stránky overovacej svedeckej doložky pri písomných formách. Hodnoverným svedkom sa vo formách verejných závetov stal buď verejný notár alebo súdny úradník;
- 5) súkromné závetvy vyčlenil zákon do dvoch podskupín: písomného a ústneho, umožnil ich vzájomnú konvalidáciu pri vynechaní niektorej z formálnych náležitostí, ak sa dodržali náležitosti podľa § 19 zákona. Zákon umožnil zriadiť aj v súkromí vyhotovený, skrytý písomný závet (v staršom práve známy pod názvom *litterae clausae*), ktorého obsah svedkovia nepoznali a verifikovali len samotný úkon vyjadrenia vôle poručiteľa a existenciu závetnej, spečatenej listiny (takáto forma sa uznávala aj pred verejným notárom alebo súdom ako druh verejného závetu). Medzi túto kategóriu sa zaradil aj súkromný písomný závet, deponovaný u verejného notára, čím sa podľa zák. čl. XXXV/1874 stal takýto závet nielen platným, ale nadobudol dôkaznú silu verejnonotárskej listiny, čo platilo aj pre verejné závetvy a iné úkony posledného poriadku, zriadené pred verejnonotáorskými úradmi;
- 6) verejné formy závetov sa zriaďovali podľa zák. čl. XXXV/1874 a jeho novely zák. čl. VI/1886 pred verejnonotáorskými úradmi verejných notárov a všeobecných okresných súdov. Uvedená kategória verejných závetov musela rešpektovať po formálnej stránke ustanovenia *legis specialis* zák. čl. XXXV/1874, nie primárne zák.

čl. XVI/1876, ktorý zostal v postavení *legis generalis*. Testamentárny úkon kopíroval úkon zriadenia súkromných závetov, a preto základný konštitutívny úkon predstavovalo vyhlásenie poručiťľa o súhlase s úkonom posledného poriadku, popri ňom tiež účasť dvoch svedkov alebo ešte jedného verejného notára, overovacia klauzula o splnení náležitostí podľa zák. čl. XXXV/1874 (§ 82 uvedeného zákona). Pri verejných závetoch existovala iba písomná forma, ktorá tiež až do dňa publikácie zostávala v archíve príslušného notárskeho orgánu zriaďujúceho závet. Závet mohol zriaďovať buď poručiťľ osobne (holografný alebo alografný závet, v otvorenej alebo skrytej forme), alebo ústne do úradného, notárskeho protokolu. Každá závetná listina sa okamihom deponovania a archivovania u verejného notára alebo na súde stávala platnou verejnonotárskou listinou; jej späťvzátím, zničením strácala platnosť.

- 7) privilegované formy závetov si zachovali svoj výnimočný ráz, viazaný na jedinečné okolnosti *vis maior* náhodného, ale očakávaného nebezpečenstva smrti, ich forma zotrvala na menej formálnych pozíciách vzniku úkonu *mortis causa*, ktorý sa mohol zriaďiť najčastejšie v preferovanej ústnej forme. V písomnej holografnej forme privilegovaný závet nevyžadoval ani zákonných dvoch svedkov podľa § 30 zákona. Zákon striktné limitoval platnosť privilegovaných úkonov *mortis causa* uplynutím troch mesiacov od zániku udalosti, spôsobujúcej právny dôvod na ich zriadenie, alebo konvalidáciu v zákonom stanovených prípadoch a úkonoch poručiťľa;
- 8) úkony dedičskej zmluvy, darovania pre prípad smrti, spoločné závetu, ako aj doplnky (kodicily) závetu sa zriaďovali podľa tých istých formalít vyžadovaných v odkazujúcej norme § 33 zákona. Jedinou prípustnou formou spoločného závetu podľa § 13 zákona zostal manželský závet, ktorý charakterizovali totožné formálne náležitosti ako pri riadnom záвете, s výhradou zachovania iba písomnej formy (nikdy nie ústnej alebo privilegovanej), pričom veľmi obvyklou dispozíciou bolo určenie vzájomných dedičských nárokov medzi manželmi. Prax riešila problém viacerých osôb spoloč-

ne zriaďujúcich úkon *mortis causa*, ktorý sa rozhodla akceptovať v pripustení dedičskej zmluvy ako spoločného úkonu *mortis causa*. Darovanie pre prípad smrti okrem uvedených náležitostí muselo splniť aj formálnu stránku predpisovanú pre obyčajné darovania *inter vivos*;

- 9) vo veci neplatnosti úkonov posledného poriadku zákon zaujal postoj jednoznačného posúdenia každého úkonu *mortis causa* v súlade so zákonom, za neplatný sa považoval každý taký úkon, ak by neobsahoval niektorý obligatórny formálny znak, hoci by ho poručiteľ či svedkovia uznali *ex ante* alebo *ex post*, a to výslovne, prípadne len konkludentne, no v protiklade k uvedenému, zákon aj stála súdna prax používali voľnejší výklad zákona v otázke posúdenia platnosti podľa obsahu poslednej vôle, keďže sa mala vždy zisťovať skutočná vôľa poručiteľa.

* * *

Konečný záver možno na základe predložených téz a zistení všeobecne záväzného stanoviska zák. čl. XVI/1876 preniesť do roviny jeho normatívneho významu: systém uhorského testamentárneho práva, kreovaný storočia v prvom rade obyčajovým právom, sa postupne rozpadával pod vplyvom štátnych zásahov už v čase zákonodarstva Habsburgovcov v 16. a 17. storočí. Novoveká úprava sa však primárne týkala šľachtického, krajinského práva, veľmi marginálne tiež mestského poddanského práva, a práve spomínané legislatívne počiny sa stali pozvoľna, konštitutívne kreovanou, nosnou zákonnou legislatívou v Uhorsku. Primát právnej obyčaje sa však postupne a definitívne oslabil až po roku 1848/49, keď na jej miesto nastúpila výlučná a všeobecná pôsobnosť rakúskeho normatívneho poriadku, konkrétne Všeobecného občianskeho zákonníka. Do uvedeného procesu zasiahla nekonzistentne aj Judexkuriálna konferencia, ktorá rekvalifikovala záväznosť pôvodnej uhorskej úpravy tým, že inkorporovala nanovo všeobecnú rámcovú úpravu zák. čl. XXVII/1715 v extenzívnej osobnej, všeobecnej pôsobnosti, čím sa pôvodná norma privilegovaných stavov

stala prvou všeobecne záväznou normou pre formálne náležitosti úkonov posledného poriadku. Nakoniec však definitívnu a relatívne ucelenú (v upravenej materii) právnu normu predstavoval skúmaný zák. čl. XVI/1876, prijatý ako všeobecne záväzná zákonná norma, ktorá podľa meradiel súčasného pozitívno-právneho úzu bola a je riadená generálnou, výlučnou pôsobnosťou, s pokiaľ možno ucelene normovaným právnym obsahom v jednom normatívnom texte a v ustálenej forme. Formálnosť a formálny postup príslušných úkonov posledného poriadku zákon (aj vykonávacie nariadenie ministra spravodlivosti) priamo unifikoval a rovnocenne poskytol konzistentný priestor na realizáciu formálnej stránky ich zriadenia, na druhej strane ekvivalentne tiež vytvoril možnosť pre následnú reinterpretáciu a doplnenie zákona v kontinuálne rozvíjanej praxi záväznej judikatúry najvyššieho uhorského a československého súdnictva.

Nie je síce vhodné cez prizmu skúmanej úspešnej kodifikácie formálno-právnej stránky zriadenia úkonov posledného poriadku glorifikovať vtedajších zákonodarcov, na záver však predsa len musíme objektívne konštatovať, že úspešnosť uvedenej normy v praxi reflektovala minimálne bohatá stála súdna prax, no o jej kvalitách nás dejiny „poučajú“ cez jej trvale platný a novelizovaný obsah v rokoch 1876 až 1950.

PRÍLOHY

Príloha č. 1

ZÁK. ČL. XXVII/1715 O ZÁVETECH (*de testamentis*)

Treba si všimnúť právny stav a zákony, ktoré zaručujú každému slobodu testovania, avšak kvôli mnohým ustanoveniam kánonického aj svetského práva by bolo potrebné, aby sa závety vo svojich náležitostiach zrevidovali.

§ 1 Avšak so zámerom vyhnúť sa tomuto je v nasledovných článkoch nariadené, aby v budúcnosti, podriadiac sa úplnej slobode testovania s majetkami a vecami, testátori⁵²⁸, ktorí majú dispozičnú slobodu testovať, mohli svoje závety zriaďovať mimo hodnoverných miest, ktorými sú: kapituly, konventy, riadni kráľovskí sudcovia, ich protonotári (no nie pred ich sekretármi alebo notármi), pred piatimi svedkami, rovnakého stavu alebo obdobnej slobode tešiacimi sa ako testátor, alebo v nutnom prípade, pred svedkami iného ale ctihodného postavenia, pripojac svoje podpisy a pečate, a tak (ich závety) nadobudnú zákonnú silu.

§ 2 Ak testátor nie je znalý písma, ako náhrada sa doplní podpis a pečať šiesteho svedka.

§ 3 Závety, spísané klamlivo a zákon obchádzajúco, ak na testátorovi bol spôsobený podvod, budú dostatočne chránené pred cirkevným súdom, ako to určuje zák. čl. XV/1647, pod trestom neplatnosti závetu.

---

⁵²⁸ Preklad ponechal a pridržal sa originálnej latinskej normy *testator* (pozn. prekl.).

§ 4 Ďalej ustanovenie dediča ako základ obsahu závetu, ktoré sa doteraz dodržiavalo, môže odteraz testátor slobodne v závete buď uviesť alebo opomenúť, a tým sa iste nezmarí platnosť závetu.

§ 5 Okrem toho sledujúc pravdaže dotknuté náležitosti, dotýkajúce sa privilegovaných závetov, totiž zriadené pre pobožné účely, vojenské, v prospech potomkov a v čase moru, buď vlastnou rukou podpísané a napísané ako aj ústne, postačujú pre ich zriadenie dvaja svedkovia.

§ 6 Pre kodicil ako formálna náležitosť postačujú iba traja svedkovia.

§ 7 Rešpektujúc konečne slobodné kráľovské mestá (ktoré sa plne môžu spravovať naďalej svojimi obyčajami) je však potrebné ustanoviť, aby testátorovi sa závet prečítal a ten pred svedkami osobne vyznal, že toto je jeho posledná vôľa.

§ 8 Publikácia a oznámenie zainteresovaným stranám sa má vykonať najskôr až po smrti testátora.

§ 9 A pri tom (akte) nech sú prítomní podžupan alebo sudca so slúžnym príslušnej župy.

§ 10 Tu používaný spôsob zriadenia závetu: predtým opomínaný údaj o mieste zriadenia závetu sa má v budúcnosti zachovávať.

§ 11 Naďalej sa bude rešpektovať medzi šľachticmi ustanovenie zák. čl. XLVI/1655⁵²⁹.

Citované podľa: MÁRKUS, D. (ed.): *Magyar Törvénytár: 1657 – 1740 évi Törvények*, Millenium emlékkiadás, Budapest : Franklin Társulat, 1900, s. 458.

---

⁵²⁹ Umožňujúci zriadiť závet pred hodnoverným miestom alebo osobou.

Príloha č. 2
CISÁRSKY PATENT č. 212 Z ROKU 1852
(výber z paragrafového znenia)

Nariadenia ABGB o dedení sa rozširujú na všetky osoby a majetok. Súčasní vlastníci dedičných aviticitných šľachtických majetkov, ktoré doposiaľ mohli dediť len mužskí potomkovia, je pre poručiteľa dovolené v lehote najviac troch rokov od účinnosti tohto zákona, aby činil o týchto majetkoch závet (poslednú vôľu) v prospech týchto mužských potomkov z účinkom, že posledná vôľa nebude popierať nároky ženských potomkov na povinný podiel podľa ABGB a vdovské právo, ak títo potomkovia (ženy) a vdovy obdržali len toľko, čo im z uvedených majetkov podľa doterajších zákonov právom pripadlo. Aby tieto záveti, podľa ktorých sa zadost'učiní právnej obyčaji, nadobudli platnosť, musia sa tieto učiť v zákonom predpísanej písomnej forme, a uvedené originály závetov sa musia najneskôr v lehote šiestich mesiacov po svojom zriadení, ale v každom prípade najneskôr do troch rokov od účinnosti ABGB, uložiť na civilnom súde prvej inštanície, v obvode pôsobnosti ktorého ležia dotknuté majetky.

§ 6 Platnosť posledných poriadkov alebo dedičských zmlúv, ktoré sa zriadili pred účinnosťou ABGB, sa majú vo vzťahu k dedičskej spôsobilosti určených dedičov, ako aj testamentárnej slobode, spravovať podľa práva, platného v čase ich zriadenia. Toto ustanovenie sa vzťahuje len na tie záveti a zmluvy, ktoré sa budú riešiť pred súdom, ktorý je príslušný v dedičskom konaní, do účinnosti ABGB alebo najneskôr do šiestich mesiacov od jeho účinnosti alebo pre tie záveti zriadené poručiteľom, ktorý zomrel pred účinnosťou ABGB. Platnosť závetov, ktoré tieto podmienky nespĺňali, sa spravujú podľa ustanovení ABGB. Ak obsahuje závet, ktorý zriadil poručiteľ pred účinnosťou ABGB, ustanovenia v prospech osôb, ktoré v čase jeho zriadenia ešte nežili, potom sa na tieto výhody v prospech uvedených osôb, osobitne ak závet bol v príslušnom čase platnosti ABGB súdne deponovaný, bude ďalej prihliadať iba podľa spôsobu ustanoveného v ABGB.

§ 7 So zreteľom na vonkajšie náležitosti sa platnosť závetov, vyhotovených pred účinnosťou ABGB, ak poručiteľ zomrel po zverejnení nových dedičských zákonov, spravuje buď podľa starých alebo nových zákonov, ak sú tieto vhodnejšie pre zachovanie práva.

§ 12 Manželské a dedičské zmluvy medzi manželmi, uzavreté pred účinnosťou ABGB, zostávajú v platnosti a posudzujú sa podľa zákonov, platných v čase vzniku manželstva, ktoré zriaďujú zákonné právo na spoluvlastníctvo nadobudnutého majetku počas manželstva (*ius coacquisitionis*). Dedenie pozostalosti po zomrelom manželovi sa spravuje podľa ostatnej zákonnej úpravy, ak smrť dotyčného manžela nastala po nadobudnutí účinnosti ABGB.

§ 13 Existujúce rodinné fideikomisy, ako majoráty alebo senioráty, ktoré sú platné podľa skorších predpisov, zostanú zachované. O zriadení nových fideikomisov sa bude rozhodovať nielen podľa platných predpisov ABGB ale osobitne pre zmiernenie tvrdosti zákona tiež podľa skoršej zákonnej úpravy.

Citované podľa: *Landesgesetz und Regierungsblatt für das Königreich Ungarn*. III. Jahrgang – II. Hälfte, XII – XXIV Stück, Ofen : aus der kais. Königl. Ung. Universitäts-Buchdruckerei, 1852, s. 487–491.

Príloha č. 3
VŠEOBECNÝ OBČIANSKY ZÁKONNÍK
(*Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch*)

Hlava IX
O úkonoch poslednej vôle a o závetoch zvlášť

§ 577 Zriaďovať poslednú vôľu možno mimo súdu alebo pred súdom, písomne alebo ústne, písomne so svedkami alebo bez svedkov.

§ 578 Kto chce zriaďovať písomné a bez svedkov zriadené závety, musí závet alebo dodatok napísať a podpísať vlastnou rukou. Udať deň, rok, miesto, kde sa posledná vôľa zriaďuje, nie je nevyhnutné, ale doporučuje sa to, aby sa predišlo sporom.

§ 579 Posledná vôľa, ktorú poručiteľ dal zriaďiť inou osobou, musí sa podpísať vlastnou rukou. Ďalej musí prehlásiť pred tromi spôsobilými svedkami, z nich aspoň dvaja sú prítomní v rovnakom čase, že listina obsahuje jeho poslednú vôľu. Konečne sa musia taktiež podpísať svedkovia s doložkou, ktorá osvedčuje ich svedeckú účasť a to vnútri alebo zvonka, ale vždy na samotnej listine nie na obálke. Nie je potrebné, aby svedok poznal obsah závetu.

§ 580 Poručiteľ, ktorý nemôže písať, musí splniť náležitosti v predchádzajúcom §-e, a pripojiť vlastnoručné znamenie svojej ruky namiesto podpisu, a to za prítomnosti všetkých troch svedkov. K uľahčeniu trvalého dôkazu, kto je poručiteľ poslednej vôle, je taktiež potrebné opatriť, aby jeden zo svedkov pripojil za uvedeným spôsobom podpisu poručiteľa a jeho meno.

§ 581 Ak nemôže poručiteľ čítať, musí si dať listinu prečítať jedným zo svedkov za prítomnosti ostatných dvoch, ktorý do jej obsahu nahliadli a potvrdili, že táto listina sa zhoduje s jeho poslednou vôľou. Pisateľ poslednej vôle môže vo všetkých prípadoch byť zároveň vždy svedkom.

§ 582 Poručiteľova posledná vôľa, učená na blanketovom lístku alebo ako koncept, je účinná, ak tieto formy majú všetky náležitosti potrebné k platnosti poslednej vôle. Inak je možné tieto písomné formy, na ktoré poručiteľ poukázal, použiť iba k objasneniu jeho vôle.

§ 583 Táto listina je spravidla záväzná len pre jedného poručiteľa. Vzhľadom na manželské posledné vôle obsahuje výnimku hlava o manželských zmluvách.

§ 584 Poručiteľ, ktorý nemôže alebo nechce zachovávať náležitosti potrebných z písomnému závetu, má možnosť zriadiť ústny závet.

§ 585 Kto zriaďuje ústny závet, musí prehlásiť svoju poslednú vôľu vážne pred tromi spôsobilými svedkami, ktorí sú súčasne prítomní a môžu potvrdiť, že sa v osobe poručiteľa nestal ani podvod, ani omyl. Nie je potrebné, ale je vhodné so všetkou opatrnosťou, aby si svedkovia na podporu svojej pamäti dali buď spoločne alebo jednotlivo zaznamenať poručiťovu vôľu.

§ 586 Ak o to požiada ktokoľvek, kto na tom má záujem, musí byť ústny závet potvrdený súhlasným prísažným vyhlásením troch svedkov alebo, ak by jeden z nich nemohol byť prísažne vyslúchaný, aspoň výpoveďou pod prísahou ostatných dvoch; inak je tento závet neúčinný (§ 601).

O závete zriadenom pred súdom

§ 587 Poručiteľ môže taktiež pred súdom zriaďovať písomný alebo ústny závet. Písomný závet musí byť poručiťom aspoň vlastnoručne podpísaný a súdu to musí osobne oznámiť. Súd nech upozorní poručiťa, že musí byť pripojený jeho vlastnoručný podpis, spis potom nech je úradne zapečatený a na obálke sa musí poznamenať, že je v ňom obsiahnutá posledná vôľa poručiťa. O konaní sa spíše protokol, spis sa uschová na súde a vydá sa o tom potvrdenie.

§ 588 Ak chce poručiteľ prejaviť svoju vôľu ústne, spíše sa o jeho prejave protokol, ktorý sa po zapečatení uschová rovnako, ako bolo uvedené v predchádzajúcom § o písomnom závete zriadenom pred súdom.

§ 589 Súd, ktorý prijíma ústne alebo písomné vyjadrenie poslednej vôle, musí pozostávať minimálne z dvoch súdnych úradníkov, z ktorých jeden je sudcom. Svedectvo týchto dvoch osôb, okrem sudcu, môžu zastúpiť aj iní dvaja svedkovia.

§ 590 Ak je to potrebné, môžu sa osoby vyššie uvedené odobrať do bytu poručiťa, jeho písomný alebo ústny závet prijať a potom o konaní spísať protokol s údajom o dni, roku a mieste.

Nespôsobilosť svedkov

§ 591 Členovia rádov, osoby mladšie 18. roku, ženy, nepričetné, slepé, hluché alebo nemé osoby, tiež osoby neznalé jazyka poručiťovho nemôžu byť svedkami poslednej vôle.

§ 592 Kto bol odsúdený pre zločin podvodu alebo pre iný zločin zo zisťnosti nemôže svedčiť.

§ 593 Kto sa nehlási ku kresťanskému vyznaniu, nemôže byť svedkom poslednej vôle kresťana.

§ 594 Dedič alebo odkazovník je nespôsobilým svedkom, o tom, čo sa mu odkazuje, a práve tak sú nespôsobilými svedkami osoby v rovnakom stupni zošvagrenia a domáce služobníctvo. Aby ustanovenie bolo platné, je treba, aby poručiť buď sám napísal tento odkaz vlastnou rukou, alebo aby jeho vôľa bola potvrdená tromi svedkami.

§ 595 Ak poručiť niečo zostavuje pisateľovi poslednej vôle alebo jeho manželovi, deťom, rodičom, súrodencom alebo osobám, ktoré sú v rovnakom stupni zošvagrené, je treba, aby buď bolo poručiťom vlastnou rukou (legát, dispozícia, pozn. predkl.) napísané, alebo aby bolo potvrdené tromi svedkami, ktorí sú odlišní od uvedených osôb.

§ 596 Čo sa nariaďuje o svedkovej nestrannosti a spôsobilosti, aby nebolo pochybností o osobe poručiťovej, je použité aj na osoby súdu, ktoré prijímajú poslednú vôľu.

O privilegovaných závetoch

§ 597 Pri závetoch, ktoré sa činia za plavby na lodi a na miestach, kde sa šíri mor alebo iná nákazlivá choroba, sú spôsobilými svedkami i členovia duchovných rádov, ženy a osoby, ktoré dosiahli 14. roku veku.

§ 598 K týmto privilegovaným závetom s úľavami sa požadujú len dvaja svedkovia, z ktorých jeden môže závet napísať. Pri nebezpečí nákazy nie je treba, aby boli obaja prítomní súčasne.

§ 599 Keď uplynie šesť mesiacov od doby, čo plavba alebo nákaza skončila, tieto závetu stratia platnosť.

§ 600 O úľavách pri zriaďovaní vojenských závetov sa rozhoduje podľa vojenských predpisov.

Neplatnosť závetov pre nedostatok náležitostí

§ 601 Neplatné je také vyjadrenie poslednej vôle, ktoré nesleduje niektorú z uvedených a predpísaných náležitostí a takých, ktoré sú z opatrnosti doporučené.

§ 602 Dedičské zmluvy o celej pozostalosti alebo o pomernom jej podieli môžu byť platné len medzi manželmi. Predpisy o tom sú obsiahnuté v hlave o manželských zmluvách.

§ 603 Kedy je pokladané darovanie pre prípad smrti za zmluvu a kedy za poslednú vôľu ustanovuje oddiel o darovaní.

Citované podľa: *Allgemeines österreichisches Gesetzbuch kundgemacht mit dem Patente vom 29. November 1852 in den Königreich Ungarn, Croatien und Slavonien, der serbischen Woïwodschaft und dem Temeser Banate*. Zweiter Theil, Wien: Aus der kaiserlich-königlichen Hof- und Staatsdruckerei 1853, s. 108 – 116.

Príloha č. 4
NOTÁRSKY PORIADOK Z ROKU 1855
(výber z paragrafového znenia)

Prvý oddiel

**Význam inštitúcie verejného notára
a o účinkoch verejnotárskych listín**

§ 1 Notári sú štátom určení a poverení, aby na žiadosť strán vyhotovovali v ich prítomnosti verejné listiny a z nich vyhotovovali odpisy, prijímali do úschovy ich listiny, a vyhotovovali tiež v zákonom stanovených prípadoch o istých skutočnostiach notárske protokoly (*Notariatsacten*).

§ 2 Podľa zákona vytvorené notárske protokoly poskytujú o skutočnostiach v nich tvrdených plnú právnu silu. Táto plná dôkazná sila patrí aj odpisom vyhotoveným verejnými notármi.

§ 4 Na verejnotárske listiny, pri ktorých vyhotovení alebo odpisoch neboli dodržané v úplnosti všetky formálne náležitosti, sa nezerá ako na verejné listiny. Môže sa na ne hľadieť ako na platné súkromné listiny, alebo na konanie pred verejným notárom, ktoré má právnu silu, a ktoré sa posudzujú podľa ustanovení Všeobecného občianskeho zákonníka.

**Osobitné predpisy vo vzťahu k úkonom
posledného poriadku**

§ 59 Úkony posledného poriadku, ktoré sa uložia ústne u verejného notára a pred dvomi svedkami alebo pred dvomi notármi a jedným svedkom alebo písomné, uložené uschovávateľom u verejného notára,

sa posudzujú rovnako ako úkony posledného poriadku, zriadené pred súdom, ak sa dodržia pre právoplatnosť všetky predpisy o zriadení notárskych úkonov vôbec (§ 4) a tiež tieto osobitné predpisy vzťahujúce sa k úkonom posledného poriadku. Okrem všeobecných dôvodov (§ 44) vylúčenia svedectva nemôže byť svedkom ani člen rádov pri zriadení úkonu posledného poriadku. Podobne nemôže svedčiť nekresťan vo veci posledného poriadku kresťana.

§ 60 Pri prijatí notárskeho úkonu o zriadení ústneho úkonu posledného poriadku má notár osobitne dbať na to, aby vyjadrenie bolo prijaté zreteľne, určito a v súlade s právom. Notárovi nie je dovolené prijať posledné poriadky rakúskych občanov, ktorí nedosiahli 18. rok veku.

§ 61 Písomné posledné poriadky sa prijímajú len od osôb, ktoré vedia písať a čítať. Písomné poriadky sa musia prevziať notárom za prítomnosti svedkov, alebo dvoch notárov a jedného svedka s vyjadrením poručiťľa, že tento úkon obsahuje jeho poslednú vôľu, a je ním vlastnoručne podpísaný. Ak by posledný poriadok nebol vlastnoručne podpísaný, musí notár upozorniť poručiťľa, že je treba listinu poručiťľom vlastnoručne podpísať, aby ona nadobudla platnosť. Toto potvrdzujú notár a svedkovia, alebo dvaja notári a svedok, na samotnej listine v nej alebo na dorzálnej strane, ale nikdy nie na obálke. O celom úkone je notár povinný spísať notársky protokol a tento pripojiť k samotnej listine.

§ 62 Ak chce poručiťľ, aby obsah jeho vlastnoručne podpísaného, posledného poriadku zostal tajný, musí ho síce odovzdať, ale môže ho po zohľadnení určených formálnych náležitostí v § 61 sám spečatiť alebo nechať pred notárom spečatiť, bez toho, aby notár sa dozvedel o jeho obsahu, pričom sa na obálke poznamená, koho poslednú vôľu listina obsahuje. Aj v tomto prípade sa pripája pečať notára.

§ 63 Ak chce zriaďovať úkon posledného poriadku pred notárom nemý, hluchý alebo hluchonemý, ak však vie čítať a písať, môže odo-

vzdať notárovi písomný posledný poriadok (podľa § 61 a 62), a pri tom je povolaná ešte jedna osoba, ovládajúca znakovú reč a postupuje sa podľa postupu určeného v § 53 a 54 tohto zákona.

§ 64 Ak chce poručiteľ získať späť u notára uložený posledný poriadok, môže sa ten odovzdať odovzdávateľovi, alebo na jeho výslovnú žiadosť aj osobe, ktorá sa preukáže osobitnou plnou mocou. O späťvzatie sa zriadi notársky protokol. Týmto späťvzatím stráca posledný poriadok moc verejnonotárskej listiny, ale v žiadnom prípade nie súkromnej listiny, ak sa ona zriadila podľa predpisov určených pre súkromné testamety alebo kodicily.

§ 65 Ak niekto chce odvolať svoj posledný poriadok pred notárom, sú potrebné rovnaké formality ako pri jeho zriadení. Ak je rozhodnutie o odvolaní uskutočnené pred notárom, poznamená sa odvolanie na pôvodnom notárskom protokole, a ak ide o odvolanie posledného poriadku uloženého u notára, tak aj na samotnej listine, a nie iba na obálke a tiež sa vymaže príslušné meno ešte žijúceho poručiteľa v osobitnom registri.

Siedmy oddiel

§ 90 Notári sú oprávnení, prijať do úschovy všetky listiny, ku ktorým sa počíta aj ich zmena. Toto oprávnenie sa však nerozširuje na úschovu zlata, verejných dlžobných úpisov a verejne-obchodovateľných cenných papierov.

§ 91 Listiny uložené u notára nenadobudnú úkonom úschovy právnu silu verejnej listiny. Toto platí osobitne o posledných poriadkoch, ktorých uloženie sa spravuje § 59 – 65.

§ 92 Notár musí o každom úkone úschovy vyhotoviť notársky protokol, kde sa zaznamená miesto, deň, mesiac a rok uloženia, meno

uschovávateľa a označenie druhu prijatej listiny a osoby, ktoré boli na základe splnomocnenia uschovávateľa oprávnené na tento právny úkon. Strane sa na požiadanie vyhotoví buď overený odpis uloženej listiny alebo potvrdenie o prijatí do úschovy.

§ 93 Listinu, prevzatú iba do úschovy, možno napísať v akomkoľvek jazyku.

§ 94 Uschovávateľ môže požadovať vrátenie listiny, pokiaľ na predĺženie jej úschovy nemá preukázané právo iné tretia osoba, za nižšie stanovených obmedzení. Pri späťvzatí sa požadujú dvaja svedkovia, ktorí dokážu totožnosť osoby, v prospech ktorej sa vydanie listiny uskutočňuje. Ak sa listina vráti späť uschovávateľovi, musí sa toto prijatie potvrdiť len v protokole o vrátení za svedectva svedkov. Ak sa uskutočňuje vydanie listiny v prospech tretej osoby, vyhotoví sa osobitný protokol, v ktorom sa zaznamená poradové číslo právneho úkonu notára v jeho záznamoch, a ktorý je vyhotovený príjemcom, svedkami a notárom. Zároveň sa vyhotoví o tomto úkone poznámka o prevzatí listiny v osobitnom protokole o späťvrátení.

Citované podľa: *Reich-Gesetz-Blatt für ds Kaiserthum Oesterreich*, Jahrgang 1855, Wien: aus der kaiserlich-koniglichen Hof- und Staatsdruckerei 1855, s. 443 – 466.

Príloha č. 5
ZÁK. ČL. XVI/1876 O FORMÁLNYCH NÁLEŽITOSTIACH
ÚKONOV POSLEDNÉHO PORIADKU

Hlava I.
O písomných súkromných testamentoch

§ 1 K platnosti súkromnej písomnej záveti sa požaduje:

- a) ak pozostaviteľ písal závet v celom rozsahu a ju podpísal: dvaja svedkovia;
- b) v každom inom prípade štyria svedkovia.

§ 2 Kto nedovršil 18. rok veku, ďalej slepí, hluchí a nemí alebo osoby, ktoré sú neschopné užívať svojho rozumu; konečne osoby, ktoré boli pre krivú prísahu alebo pre zločin spáchaný zo ziskuchtivosti právoplatne odsúdené, nemôžu byť svedkami súkromnej písomnej záveti.

§ 3 Svedkovia majú byť pri učinení záveti spoluprítomní a musia byť spôsobilí dokázať, že v osobe pozostaviteľa sa nestal podvod alebo omyl.

§ 4 V prípade bodu a) § 1 aspoň jeden a v prípade bodu b) § 1 aspoň dvaja svedkovia musia vedieť čítať a písať a závet ako svedkovia vlastnoručne podpísať. Písať neznajúci svedok učiní na záveti svoje vlastnoručné znamenie a jeho meno podpíše písať znajúci svedok ako pisateľ mena.

§ 5 V prípade bodu a) § 1 ako aj vtedy, keď čítať a písať znajúci závetca nepísal závet vlastnoručne, ale ju len podpísal, svedkovia nemusia znáť obsah záveti, ale stačí, keď závetca osvedčí v ich spoluprítomnosti a v jazyku nimi rozumenom, že listina táto obsahuje jeho závet, tú pred nimi podpíše alebo pred nimi uzná, že listinu už drier

vlastnoručne podpísal a že sa to stalo, svedkovia dosvedčia na samej listine a nie na jej obálke.

§ 6 Jestli závetca nezná čítať a písať alebo nemôže-li vlastnoručne podpísať závet pre inú okolnosť, svedkovia musia znáť obsah záveti, a preto je potrebné, aby svedkovia rozumeli závetcom užívaný jazyk, aby obsah listiny jedon čítať a písať znajúci svedok v spoluprítomnosti závetcu a svedkov srozumiteľne prečítal, a aby sa za týmto závetca osvedčil, že listina obsahuje jeho záveť, aby na listinu jedon čítať a písať znajúci svedok závetcu ako pisateľ mena podpísal, závetca ale aby ju svojím vlastnoručným znamením opatril a aby svedkami na samej listine a nie na jej obálke dosvedčené bolo, že sa toto všetko stalo.

§ 7 Na písomných závetiach súkromných treba udat' miesto a dátum účinenia záveti.

§ 8 Ak záveť pozostáva z viac hárkov, majú sa oni niťou sošiť a oba konce šnúry pripevniť pečaťou závetcu, a ak v smysle tohoto zákona sú potrební aj svedkovia, tak pečaťou aspoň jedného svedka.

§ 9 Osoba, ktorá pôsobila ako svedok, pri istej záveti, ďalej jej príbuzní z vetvi vzostupnej a sostupnej, tak i poboční príbuzní od rodičov a starých rodičov pochádzajúci až do bratrancov (sesterníc), nie ináč i manžel ako i bratia (sestry) manželovi, vzostupní a sostupní príbuzní tohože, ďalej manželia jeho príbuzných vzostupných a sostupných a bratov (sestier) môžu byť účastní výhody, záveťou im venovanej len vtedy, ak bola záveť – otázneho svedka nepočítajúc – účinená pred dostatočným počtom svedkov.

§ 10 Osoba, ktorá písala záveť pozostaviteľovu, ako i osoby ktoré sú s ňou v príbuzenskom alebo švagrovskom sväzku spomenutom v § 9, môžu byť účastní výhody v záveti im poskytnutej len v nasledujúcom prípade:

a) ak pozostaviteľ dotyčnú časť záveti vlastnoručne písal;

- b) ak časť záveti, ktorá obsahuje túto úpravu, osobitne a vlastnoručne podpísal;
- c) jestli potvrdili osobitne túto časť závetu osvedčením napísaným vlastnoručne do textu záveti alebo učinенým ústne pri učinení záveti v prítomnosti závetných svedkov.

§ 11 Záveť napísaná znakmi alebo číslicami od obyčajného písma sa odchyľujúcimi je zmätočná.

§ 12 Odvoláva-li sa istá písomná záveť súkromná ohľadom tej osoby, ktorá má byť výhody účastná na osobitnú listinu závetcom napísanú, ako na doplňujúcu časť záveti, písmo (listina) to môže prísť len vtedy v úvahu, ak má náležitosti pre písomné záveti predpísané, ináče to ustanovenie záveti, ktoré takéto odvolávanie sa obsahuje, len dotiaľ je platné, pokiaľ dar závetcu bez ohľadu na dotyčné písmo (listinu) zo samého testamentu bezpochybné vysvitá. Dokazovaciu moc iných so závetou súvisiacich listín treba posúdiť podľa zákonov platných pre listiny.

§ 13 Manželia sú oprávnení pojať svoju záveť do tej istej písomnej záveti súkromnej, či ona obsahuje vzájomnú úpravu medzi manželmi či nie. Ak je učinenie záveti viacerých osôb okrem tohto prípadu, do jednej samej záveti pojaté, je každá z tých závetí zmätočná.

§ 14 Predpisov tejto hlavy má sa použiť aj pri písomných kodiciloch súkromných.

Hlava II.

O ústnych testamentoch súkromných

§ 15 K platnosti ústnej záveti súkromnej potrebná je prítomnosť štyroch takých svedkov, ktorí rozumejú závetcom užívanému jazyku. Závetca má pred svedkami srozumiteľne a v celom obsahu ústne a nie prisvedčením alebo popieraním nejakej jemu predloženej otáz-

ky predniesť a osvedčiť, že žiada, aby ním učené osvedčenie bolo považované za jeho ústnu záveť. Ustne učené záveti zakončené je dokončením osvedčenia závetcu.

§ 16 Predpisov §-ov 2, 3, 9 a 12 treba použiť aj pri ústnych závetiach súkromných.

§ 17 Ústna záveť súkromná má bezpodmienečnú platnosť len vtedy, zomre-li závetca do troch mesiacov od učeného ústnej záveti. Zomre-li závetca po tejto lehote, je ústna záveť len v tom prípade platná, ak dokáže osoba, ktorá chce uplatňovať z tejto záveti práva, že pozostaviteľ bol od uplynutia trojmesačnej lehoty až do svojho úmrtia v takom stave, že nemohol urobiť novšiu záveť.

§ 18 Ak sa obsah ústne učeného záveti neskôr spíše a opatrí náležitosti predpísanými pre písomné záveti súkromné, takto spísanú poslednú vôľu treba považovať za novú záveť a jej platnosť treba posudzovať podľa predpisov určených pre písomné záveti súkromné.

§ 19 Ak o poslednej vôli pozostaviteľovej, prejavenej tým cieľom, aby do písma (listiny) pojaté bolo, písmo učené alebo toto dokončené nebolo, alebo pri tom formálne náležitosti predpísané pre písomné súkromné záveti zachované neboli: vtedy takýmto spôsobom prejavenu poslednú vôľu len v tom prípade možno pokladať za ústnu záveť, ak sa zachovali formálne náležitosti ústnych závetí a závetca určite sa vyslovil, že chce pokladať osvedčenie ním učené za svoju ústnu záveť.

§ 20 Ustanovení tohto záhlavia treba použiť aj pri ústnych kodiciloch súkromných.

Hlava III.

O verejných testamentoch a o testamentoch súkromných uložených u verejného notára

§ 21 Verejnú záveť možno učiť pred verejným notárom a pred okresným súdmi spôsobom predpísaným zákonným článkom XXXV/1874. Nemí a hluchonemí aj keď znajú písať a čítať, ďalej nezletilí nižšie 18 roční, pokiaľ sú spôsobilí záveť učiť, môžu učiť len verejnú záveť. Ustanovení § 12 a 13 treba použiť aj na verejnú záveť.

§ 22 Uloženie písomných závetí súkromných u verejného notára deje sa v smysle § 106 zákonného článku XXXIV z roku 1874.

§ 23 Záveť, ktorú závetca vlastnoručne písal a podpísal aj bez upotrebenia svedkov a záveť cudzou rukou písaná avšak závetcom vlastnoručne podpísaná, jestli ju závetca v smysle § 2 v spolupritomnosti dvoch bezvadných svedkov vlastnoručne podpísal alebo pred nimi uznal, že ju vlastnoručne podpísal a jestli oba títo svedkovia v smysle § 5 vlastnoručným podpisom opatřili túto listinu, je platná, jestli ju závetca osobne odovzdá verejnemu notárovi k úschove a jestli pri tejto príležitosti pred ním osvedčí, že listina tá obsahuje jeho záveť.

§ 24 V prípade predošlého §-u pri dosvedčení totožnosti osoby závetcu a pri uschovaní uloženej záveti a jej vrátení treba zachovať predpisy zák. čl. XXXIV/1874. Takto uloženú záveť treba zavrieť do obálky a pečaťou verejného notára úradne tak zapečatiť, aby bez porušenia pečate nebolo možné otvoriť obálku. Okrem toho treba záveť niťou pretiahnutou cez záveť a obálku prišit' k protokolu a niť pripečatiť tak ku protokolu ako aj k obálke záveti úradnou pečaťou a jestli závetca žiada aj jeho pečaťou. Verejný notár má pri uložení upozorniť uložiteľa záveti, že uložená záveť len vtedy je platná, ak má § 23 predpísané formálne náležitosti, a že sa toto upozornenie stalo, má sa pripomenúť v protokole, ktorý sa má napísať a stránkou podpísať dať.

§ 25 V smysle § 23 a 24 uložená súkromná záveť – ak ináčé nemá náležitosti súkromnej záveti písomnej – stáva sa platnou len chvíľou uloženia, aj keď je opatrená skorším dátumom a pozbudne platnosti, jestli sa od verejného notára späť vezme.

§ 26 Ustanovenia tejto hlavy treba použiť aj na verejné kodicily a na súkromné kodicily uložené u verejných notárov.

Hlava IV. O privilegovaných testamentoch

§ 27 V prípade moru alebo iných životu nebezpečných a zároveň nákazlivých alebo v prípade prudko prebiehajúcich epidémií možno privilegovanú záveť učiniť v tej obci, na území ktorej mor alebo epidemia panuje.

§ 28 Privilegovanú záveť môžu učiniť aj tí, ktorí sú na lodi na širom mori.

§ 29 V čas vojny od toho času, keď sú vojenské zástupy mobilizované, členovia brannej moci pridelení k týmto vojenským zástupom, taktiež každý, ktorý sa zdržuje na bojišti alebo na mieste vojensky obliehanom, alebo v obvode neležiacom od takého miesta ďalej o 8 km, je tiež oprávnený učiniť privilegovanú záveť.

§ 30 Privilegovanú záveť písomnú učiniť možno v prípade bodu a) § 1 bez použitia svedkov, v prípade bodu b) – ako aj privilegovanú ústnu záveť – v prítomnosti dvoch svedkov, a to v prípade bodu b) stačí, keď zo svedkov aspoň jeden zná čítať a písať. V každom prípade môžu sa také osoby, ktoré 14. rok veku doplnili, keď ináčé podľa § 2 nie sú vytvorené, za svedkov upotrebiť. V prípade nákazlivej nemoci nemusia byť svedkovia odrazu spoluprítomní.

§ 31 V smysle § 27 a 30 učinená privilegovaná záveť len v tom

prípade má bezpodmienečnú platnosť, ak závetca zomrie do troch mesiacov počítaných od ukončenia výnimočného stavu, slúživšieho za základ privilegovanej záveti. Privilegovaná záveť však zostane platná aj po uplynutí tejto lehoty, ak:

- a) ten, kto chce zo záveti uplatniť právo, dokáže, že zostaviteľ bol od uplynutia trojmesačnej lehoty až do umretia v takom stave, že nemohol učiniť novšej záveti;
- b) ak závetcu vyhlásili za mŕtveho v smysle bodu c) § 523 zákonného článku LIV z roku 1868 v dôsledku mimoriadneho stavu, ktorý slúžil za základ učinenia záveti.

§ 32 Tá záveť, v ktorej činí sa poriadenie v prospech priamych sostupných dedičov a v prospech manžela, platná je z ohľadu formálnych náležitostí aj vtedy, keď závetca sám písal a podpísal celý obsah takej záveti. Poriadenia učinené v takejto záveti v prospech iných osôb nie sú platné.

Hlava V.

O dedičných smluvách a darovaniach pre prípad smrti

§ 33 Dedičné smluvy a darovanie na prípad smrti sú dotyčne formálnych náležitostí len vtedy platné, ak sú vyhotovené s náležitosťami, požadovanými týmto zákonom pre písomnú súkromnú alebo pre verejnú alebo písomnú súkromnú u verejného notára uloženú záveť. Na dedičné smluvy nemožno použiť to ustanovenie § 13, že do jednej listiny nemožno pojať viac posledných poradiení.

Hlava VI.

O formálnych náležitostiach testamentov, dedičných smlúv a darovaní na prípad smrti učiněných v cudzozemsku

§ 34 V cudzozemsku učiněné záveti, dedičné smluvy a darovanie na prípad smrti sú z ohľadu formálnych náležitostí platné aj vtedy, jestli vyhovujú pravidlám tej krajiny, v ktorej vznikly.

Hlava VII.

O odvolaní testamentov a darovaní na prípad smrti

§ 35 K platnosti výslovného ústneho alebo písomného späťvzatia záveti a darovaní na prípad smrti znejúcich avšak odvolateľných požadujú sa tie isté formálne náležitosti, ktoré sú týmto zákonom predpísané pre ich učinenie. Ohľadom iných spôsobov odvolania alebo zrušenia platné predpisy zostávajú nedotknuté.

Hlava VIII.

Prechodné ustanovenia

§ 36 Tento zákon nadobudne platnosť 1. júla 1876. Ohľadne závetov, dedičských zmlúv a darovaní na prípad smrti, uskutočnených po tomto termíne, sa majú použiť predpisy tohto zákona.

§ 37 Pred uplynutím v predošlom §-e uvedenej 1-ročnej lehoty ustanovených záveti a bez vzájomnej podmienky neodvolateľnosti darovaní na prípad smrti, ak inak tieto nariadeniam tohto zákona neodporujú, sú platné len v nasledujúcich prípadoch:

- a) keď závetca alebo darca na prípad smrti v čase jedného roka od platnosti tohto zákona zomrie;
- b) keď ten, kto zo záveti, alebo darovania na prípad smrti chce nadobudnúť nejakú výhodu, dokáže, že v ustanovenej lehote jedného roka bol závetca do svojej smrti v takom stave, že druhú záveť nemohol urobiť;
- c) keď prv učená písomná záveť bola uložená u príslušnej vrchnosti podľa vyššieuvedených predpisov do dňa platnosti tohto zákona, alebo bola uložená u verejného notára v lehote jedného roka.

§ 38 Formálne náležitosti zriadených úkonov posledného poriadku, ktoré sa učinili pred platnosťou tohto zákona, a taktiež darovania na prípad smrti s nemožnosťou odvolania, sa majú posúdiť podľa predpisov platných v čase ich zriadenia.

§ 39 Prevedením tohto zákona poveruje sa minister spravodlnosti (pravosúdia).

Citované podľa: SINGER, J. – MILOTA, A. – SPORZON, J. – TURNER, A.: *Príručná sbierka justičných zákonov platných na Slovensku a Podkarpatskej Rusi*. Bratislava: Concordia, knižtlačiarenský a nakladateľský podnik, 1933, s. 64 – 71; *Sbierka krajinských zákonov z roku 1876*. Úradné vydanie, Budapešť: Vlastnosť Pešťanskej knižtlačiarenskej akciovej spoločnosti 1876, s. 213 – 223.

Príloha č. 6

NARIADENIE MINISTRA SPRAVEDLNOSTI č. 27564 ZO DŇA 8. AUGUSTA 1887 OHĽADOM SDELENIA ÚPRAVY JAKO TREBA SRIADIŤ SÚKROMNÉ ZÁVETE

Súkromné závete vzdor bezvadnému obsahu často sú súdom prehlasované za neplatné, len preto, že pri ich sriadení nie sú dodržiavané zovňajšie náležitosti, uvedené v zák. čl. XVI/1876, pre neznalosť zákona alebo z iných príčin. Aby sa vyhlo týmto újmam, za účelom oboznámenia dal som vypracovať podrobnú úpravu, ktorej jeden druhopis vám podávam k voľnému použitiu.

Úprava ako treba sriadiť súkromnú závet' na základe zák. čl. XVI/1876

Cieľom týchto pokynov je: zamedziť robeniu písomných alebo ústnych súkromných závetí, ktoré by boly z nedostatku formálnych náležitostí neplatné pre nedostatočnú znalosť zákona, alebo pre nedbalosť. Táto úprava nevzťahuje na formálne náležitosti privilegovaných závetí, ktoré sa robia z príležitosti cholery, alebo iných životu nebezpečných a zároveň nákazivých, alebo prudko prebiehajúcich epidémií, alebo na lodiach na širom mori, alebo z príležitosti války, ponač ta-

kéto výsadné záveti majú povahu výnimočnú. Ohľadne týchto podáva vysvetlenie IV. hlava zák. čl. XVI/1876.

Nevzťahuje sa táto úprava ani na formálne náležitosti verejných závetí, ponevác verejní notári a okresní sudcovia, oprávnení ku spisovaniu verejných závetí, najdú poučenie v samom znení zákona. Po tejto stránke poznamenáva sa jedine, že nemá a hluchonemí, aj keď vedia čítať a písať, podobne aj nezletilci nižšie 18 rokov, majú-li spôsobilosť učiť závet, môžu učiť jedine závet verejnú.

Prvá časť

O písomných súkromných závetiach

I. Všeobecné poznámky, ktorých si treba obzvlášť všímáť pri písomných súkromných závetiach:

- 1) pri písomných súkromných závetiach je potrebné, aby bolo uvedené miesto a čas učinenia;
- 2) závet dvoch alebo viacej osôb neslobodno spísať do tejže listiny; výnimkou sú jedine manželia;
- 3) skladá-li sa závet z viacej archov (hárkov), treba tieto sošiť niťou a oba konce niti pripevniť pečaťou závetcu a aspoň jedného svedkov;
- 4) pri písomných súkromných závetiach nemôžu byť svedkami:
  - a) osoby, ktoré nedosiahly 18. rok;
  - b) osoby slepé, hluché a nemé;
  - c) osoby neschopné užívať svojho rozumu, a konečne
  - d) osoby, ktoré boly právoplatne odsúdené pre krivú prísahu alebo pre zločin spáchaný zo ziskuchtivosti;
- 5) svedkovia musia byť pri shotovovaní záveti spoluprítomní a musia byť spôsobilí dokázať, že v osobe zostaviteľa sa nestal omyl alebo podvod. Treba teda použiť takých svedkov, ktorí znajú závetcu osobne;
- 6) osoba, ktorá bola svedkom pri istej záveti, ďalej i jej vzostupní alebo sostupní príbuzní, podobne i jej poboční príbuzní, včetne

bratrancov (sesterníc), nie ináč manžel (manželka), ako i manželovi (manželkine) bratia (sestry), alebo zostupní alebo sostupní príbuzní, ďalej manžel (manželka) jeho zostupných alebo sostupných príbuzných – môžu byť účastní výhody v záveti im poskytnutej jedine vtedy, jestliže záveť bola učená okrem dotyčného svedka pred dostatočným počtom svedkov;

- 7) osoba, ktorá písala záveť zostaviteľovu, taktiež i osoby, ktoré sú s ňou v príbuzenskom alebo švagrovskom zväzku, uvedenom v bode 6., môžu byť účastní výhody poskytnutej im v záveti len v nasledovných prípadoch:
  - a) písal-li zostaviteľ dotyčnú čiastku záveti vlastnoručne;
  - b) podpísal-li zostaviteľ onú čiastku osobitne, ktorá obsahuje predmetné opatrenie;
  - c) potvrdil-li túto časť záveti zvláštnym prehlásením, napísaným vlastnoručne do textu záveti, alebo do jej doložky alebo účinným ústne pri učení záveti v prítomnosti závetných svedkov.

II. Pokračovanie pri tvorení písomných súkromných závetí a text doložiek, ktoré majú byť na nich napísané

1. Písal-li závetca súkromnú záveť v celom rozsahu sám; potrebné je, aby v spoločnej prítomnosti aspoň dvoch závetných svedkov, v jazyku svedkom srozumiteľnom ústne prehlásil, že oná listina obsahuje jeho záveť; potrebné je ďalej, aby závetca túto listinu taktiež v spoločnej prítomnosti týchto dvoch závetných svedkov vlastnoručne podpísal alebo, podpísal-li ju vlastnoručne už drier, aby v spoločnej prítomnosti dvoch závetných svedkov soznal, že listinu túto vlastnoručne podpísal už drier. Po tomto všetkom svedkovia napíšu doložku na samú záveť, a nie na jej obálku, že sa toto všetko stalo.

Vzorka doložky pre prípad, keď závetca podpísal záveť pred svedkami je nasledovná:

Podpísaní závetní svedkovia dosvedčujeme, že nám osobne známe závetca N.N., bydlíšťom v ....., prehlásil v našej spoločnej prítomnosti, že listina táto obsahuje jeho záveť, a že ju pred nami vlastnoručne podpísal.

6. júla 1887

X X X t.j. X.Y.

jako požiadany zvetný svedok.

Y.Z.

jako požiadany zvetný svedok a podpisovateľ mena svedka X.Y.

Písal-li zvetca súkromnú zvet' v celom rozsahu sám a ju tiež podpísal, a uznal-li pozdejšie v spoločnej prítomnosti zvetných svedkov, že zvet' vlastnoručne podpísal, v tomto prípade vzorka je pre doložku nasledovná:

Podpísaní zvetní svedkovia dosvedčujeme, že nám osobne známy zvetca N.N., obyvateľ v ....., prehlásil v našej spoločnej prítomnosti, že táto listina obsahuje jeho zvet' a uznal pred nami, že túto listinu už predtým vlastnoručne podpísal.

V atď.

XY ako požiadany zvetný svedok.

YZ ako požiadany zvetný svedok.

Poznámka: v horejších prípadoch musí vedieť aspoň jeden zo svedkov čítať a písať. Svedok neznajúci písať opatrí doložku vlastnoručným znamením a meno jeho podpíše svedok znajúci písať jako podpisovateľ jeho mena.

2. Keď zvetca, ktorý vie čítať a písať, nepísal zvet' vlastnoručne, vtedy je potrebné, aby zvetca v spoločnej prítomnosti štyroch zvetných svedkov a v jazyku, ktorému všetci rozumejú, ústne prehlásil, že listina táto obsahuje jeho zvet', potrebné je ďalej, aby zvetca tak tiež v spoločnej prítomnosti týchto štyroch zvetných svedkov zvet' vlastnoručne podpísal, alebo podpísal-li ju už drier vlastnoručne, aby v spoločnej prítomnosti zvetných svedkov uznal, že túto listinu už drier vlastnoručne podpísal.

Po tomto všetkom napíšu svedkovia na samu zvet' – a nie na obálku – doložku dosvedčujúcu, že sa toto všetko stalo.

Vzorka tejto doložky pre prípad, že závetca podpísal záveť pred svedkami, je nasledujúca:

Podpísaní závetní svedkovia dosvedčujeme, že nám osobne známy závetca N.N., obyvateľ v ....., v našej spoločnej prítomnosti prehlásil, že táto listina obsahuje jeho záveť a že ju pred nami podpísal.

V ... atď.

Š.T.

ako požiadaný závetný svedok.

X X X t.j. T.X.

ako požiadaný závetný svedok.

X X X t.j. X.Y

ako požiadaný závetný svedok.

Y.Z

ako požiadaný závetný svedok a podpisovateľ mena závetných svedkov T.X. a X.Y.

Podpísal-li závetca záveť inou osobou napísanú už drier, a uznal-li pozdejšie pred závetnými svedkami, že záveť vlastnoručne podpísal, vzorka doložky je nasledovná:

Podpísaní závetní svedkovia dosvedčujeme, že nám osobne známy závetca N.N., obyvateľ v ....., v našej spoločnej prítomnosti prehlásil, že táto listina obsahuje jeho záveť a pred nami uznal, že túto listinu už drier vlastnoručne podpísal.

V ... atď.

Š.T.

ako požiadaný závetný svedok.

T.X.

ako požiadaný závetný svedok.

X X X t.j. X.Y

ako požiadaný závetný svedok.

Y.Z

ako požiadaný závetný svedok a podpisovateľ mena závetného svedka X.Y.

Poznámka: v prípadoch, v tomto druhom bode uvedených, aspoň dvaja zo štyroch závetných svedkov musia vedieť čítať a písať. Svedok alebo svedkovia, neznajúci písať, opatria doložku vlastnoručným znamením a ich meno podpíše jako podpisovateľ niektorý zo svedkov písať znajúcich.

3. Nevie-li závetca čítať a písať alebo nemôže-li vlastnoručne podpísať závet z iného dôvodu (napríklad má poranenú ruku), je potrebné, aby títo štyria závetní svedkovia rozumeli jazyku, ktorý závetca používa, a potrebné je tiež, aby takáto záveť bola v spoločnej prítomnosti závetcu a týchto štyroch závetných svedkov jedným z týchto svedkov, ktorý vie čítať a písať, srozumiteľne v celom rozsahu predčítaná.

Po predčítaní je potrebné, aby zostaviteľ v spoločnej prítomnosti týchto štyroch závetných svedkov v jazyku, ktorému všetci rozumejú ústne prehlásil, že prečítaná listina obsahuje jeho záveť a potrebné je tiež, aby závetca taktiež pred týmito štyrmi závetnými svedkami záveť vlastnoručným znakom opatril, a aby jeho meno bolo na listinu jedným zo svedkov ako podpisovateľom mena podpísané.

Po tom všetkom napíšu svedkovia na samú záveť – a nie na jej obálku – doložku na dosvedčenie, že sa všetko vyššieuvedené stalo, jej vzorka je nasledovná:

Podpísaní závetní svedkovia dosvedčujeme, že táto záveť nám osobne známeho závetcu N.N., obyvateľa v ....., bola v spoločnej prítomnosti závetcu a nás svedkov závetným svedkom Š.T v celom rozsahu predčítaná, na čo závetca prehlásil, že predčítaná listina obsahuje jeho poslednú vôľu, a že závetca predtým opatril listinu vlastnoručným znakom.

V ... atď.

Š.T.

ako požiadaný závetný svedok a zároveň svedok, ktorý závet predčítal ako požiadaný závetný svedok a podpisovateľ mena závetcovho.

XXX t.j. X.Y

ako požiadaný závetný svedok a podpisovateľ mena závetného svedka X.Y.

Poznámka:

- a) v horejšom prípade spomedzi štyroch svedkov musia aspoň dvaja vedieť čítať a písať;
- b) predčítajúci svedok musí vedieť čítať a písať;
- c) meno závetcovho musí na listinu napísať jeden zo svedkov, znajúcich čítať a písať, ako zostavovateľ mena;
- d) svedok alebo dvaja svedkovia neznajúci písať, opatria listinu svojím vlastnoručným znakom a ich mená podpíše jeden zo svedkov, znajúci čítať a písať, ako podpisovateľ mena.

III. O písomných súkromných dovetkoch (kodiciloach)

O písomných súkromných dovetkoch platí to isté, čo bolo uvedené pod I. a II. o písomných súkromných závetiach.

Časť druhá

Ústne súkromné záveti

I. Všeobecné poučenia, ktorých si treba obzvlášť všímať pri ústnych súkromných závetiach:

- 1) ústna súkromná záveť je platná bezpodmienečne len vtedy, zomreli závetca do troch mesiacoch od učinenia ústnej záveti;
- 2) uplynuli-li od učinenia ústnej súkromnej záveti od smrti závetcovej viac ako tri mesiace, je táto ústna súkromná záveť platná len v tom prípade, dokáže-li osoba, ktorá chce odovzdať práva z tejto záveti, že zostaviteľ bol od uplynutia horejšej trojmesačnej lehoty až do

- svojho úmrtia v takom stave, že nemohol urobiť záveti;
- 3) pri ústnych súkromných závetiach nemôžu byť svedkami:
    - a) kto nedoplnil ešte 18. rok svojho veku;
    - b) osoby slepé, hluché alebo nemé;
    - c) osoby nemohúce užívať svojho rozumu a
    - d) osoby, ktoré boli právoplatne odsúdené pre krivú prisahu alebo pre zločin, spáchaný zo ziskuchtivosti;
  - 4) svedkovia musia byť pri urobení záveti spoločne prítomní a spôsobili dosvedčiť, že v osobe zostaviteľa nebolo ani podvodu ani omylu. Preto budú tiež používať svedkovia, ktorí osobne poznajú závetcu;
  - 5) kto bol svedkom pri ústnej súkromnej záveti, ďalej osoby, ktoré sú s týmto svedkom v príbuzenskom alebo švagrovskom sväzku podľa časti I. bod 6, môžu byť účastní výhody v záveti im poskytnutej jedine vtedy, bola-li záveť urobena v prítomnosti dostatočného počtu svedkov, nepočítajúc dotyčného svedka.

II. Pokračovanie, dľa ktorého treba postupovať pri činení súkromných závetí

Chce-li závetca urobiť ústnu súkromnú záveť, potrebné je, aby ju učinil v spoločnej prítomnosti štyroch závetných svedkov a taktiež je potrebné, aby títo závetní svedkovia rozumeli jazyku, ktorého užíval závetca. Potrebné je okrem toho, aby závetca učinil svoj prejav ústne, srozumiteľne, a v celom rozsahu v prítomnosti týchto štyroch závetných svedkov, a aby po dokončení svojho prehlásenia vyslovil, že chce pokladať prehlásenia ním urobena za svoju ústnu záveť. Potrebné je konečne, aby závetca učinil svoje závetné prehlásenia sám od seba a ústne, a nie takým spôsobom, že niekto mu predkladá otázky a on odpovedá na ne: áno alebo nie.

III. o ústnych súkromných dovetkoch

Na ústne súkromné dovetky treba použiť, čo bolo o ústnych súkromných závetiach pod č. I. a II. uvedené.

Časť tretia

O súkromných závetiach písomných uložených u verejného notára

Platná je záveť, jestli ju závetca osobne odovzdá verejnému notárovi k úschove a jestli pri tejto príležitosti osobne pred ním prehlási, že dotyčná listina obsahuje jeho záveť a síce: záveť, ktorú závetca vlastnoručne písal a podpísal, trebárs i bez pribrania svedkov – záveť cudzou rukou písaná ale závetcom vlastnoručne podpísaná, jestliže je závetca v spoločnej prítomnosti dvoch v smysle prvej časti tejto úpravy bezvadných svedkov vlastnoručne podpísal alebo pred nimi uznal, že ju predtým vlastnoručne a jestli oba títo svedkovia listinu v smysle časti II. tejto úpravy vlastnoručne podpísali. Toto je veľmi pohodlný a bezpečný spôsob robenia záveti. Kto písal záveť vlastnoručne a ju tiež vlastnoručne podpísal, nepotrebuje pribrať závetných svedkov. Takúto záveť možno odovzdať verejnému notárovi v zavretej obálke. Verejný notár zpečatí obálku svojou úradnou pečatou – a pripečatí ju pomocou niti taktiež pečatou a ak si závetca praje, i jeho vlastnou pečatou k úradnej zápisnici, ktorú spíše verejný notár, a ktorá má byť podpísaná i závetcom. Nezná-li verejný notár závetcu osobne: povinný je posledný preukázať svoju totožnosť dvoma svedkami totožnosti. Horejšie pravidlá treba použiť i na dovetky uložené u verejných notárov.

Citované podľa: SINGER, J. – MILOTA, A. – SPORZON, J. – TURNER, A.: *Príručná sbierka justičných zákonov platných na Slovensku a Podkarpatskej Rusi*. Bratislava: Concordia, kníhtlačiarenský a nakladateľský podnik, 1933, s. 67 – 71.

Príloha č. 7
ZÁK. ČL. XXXV/1874 O VEREJNÝCH NOTÁROCH

Hlava VII.
Vyhotovenie posledných poriadení

§ 82 Dotyčne závetí verejnými notármi spísaných, potrebné je okrem náležitostí predpísaných pre verejnonotárske listiny:

- a) aby závetca pred verejným notárom osobne vyslovil svoju poslednú vôľu;
- b) aby počas celého jednania boli stále prítomní dvaja svedkovia alebo aspoň ešte jeden verejný notár;
- c) aby sa zachovanie predpisov tohto §-u dosvedčilo v listine samej.

§ 83 Ak sa odovzdá verejnému notárovi hotová otvorená záveť písomná za tým účelom, aby jej daná bola vlastnosť verejnej listiny, okrem náležitosti predpísaných pre verejnonotárske listiny, zachovať treba ešte nasledovné:

- a) záveť sa prijme len od takej stránky, ktorá zná čítať a písať v jazyku listiny a listinu podpísala vlastnoručne, o čom má sa verejný notár presvedčiť;
- b) stránka musí listinu osobne odovzdať v prítomnosti dvoch svedkov alebo ešte jedného verejného notára s tým jasným vyslovením, že tá obsahuje jej poslednú vôľu;
- c) o celom jednaní napíše sa zápisnica, ku ktorej má sa pripojiť odovzdaná záveť s poznamenaním, že predpisy tohoto §-u sa dodržaly. Postup dotyčne uzavretých závetí upravujú predpisy o depozitoch.

§ 84 Verejný notár dá stránke stvrdenku o prevzatí a záveť uschová na bezpečnom mieste. Stránka môže však záveť vziať k sebe aj ihneď. Ak neskôr žiada jej vrátenie, to sa môže stať len na vlastnú žiadosť alebo na žiadosť jej povereníka k tomu účelu opatreného zvláštnou uhodnovernenou plnou mocou. O vrátení napíše sa zápisnica. Vráte-

ním závet' neztratí vlastnosť verejnonotárskej listiny, ak sa ona podrží nezmenená a neporušená; preto je povinný verejný notár o tom závet-cu pri vrátení poučiť, a že sa to stalo spomenúť aj vo verejnonotárskej listine spísanej o vrátení.

§ 85 Akonáhle sa verejný notár dozvie, že sa otvorilo dedictvo po takej osobe, ktorej pôvodnú závet' má v úschove, je povinný ju k vyhláseniu ihneď odovzdať postupujúcemu súdu, trebárs sa účastníci ešte nehlásili alebo preukázanie ani nesúрили. Vyhlásenie koná sa ihneď v prítomnosti verejného notára. Závet' sama však vráti sa, po pripojení jedného uhodnoverného opisu k zápisnici o vyhlásení verejnému notárovi na ďalšiu úschovu.

§ 86 Jestli chce stránka svoju závet' verejnou listinou odvolať, za smernicu slúžia ustanovenia

§ 82 a 83. Jestli odvolanú závet' ten istý verejný notár spísal, odvolanie treba poznamenať na pôvodne spísanej verejnonotárskej listine a jestli sa vzťahuje na odovzdanú písomnú závet' na tejto záveti.

§ 87 Ustanovení tejto smluvy treba použiť aj na kodicily a na dedičské smluvy.

§ 106 Verejný notár je oprávnený do úradnej úschovy vziať listiny, dlžobné úpisy, zmenky a zavreté záveti. O prevzatí dá stránke stvrdenku, napíše o složení zápisnicu, ktorá obsahuje meno zakladateľa, jeho občiansky stav a byt, označenie uloženej listiny, miesto, deň, mesiac a rok uloženia a pomenovanie tej osoby, ktorej sa má uložená listina vydať. Jestli sa však uloží zavretá závet', ktorej obálka nie je dostatočne zavretá: obálku zavre svojou úradnou pečaťou tak, aby nebolo možné obálku otvoriť bez zlomenia pečati. Zápisnicu má podpísať stránka a verejný notár. Ak sa listina zašle poštou verejnému notárovi na uschovanie, list nahradzuje zápisnicu.

§ 147 Verejný notár môže o závetiach ním vyhotovených alebo do úschovy prevzatých vydať len odpis; aj odpis za života závetcovho len jemu alebo jeho k tomu účelu zvlášte poverenému plnomocníkovi; aj po smrti závetcu len vtedy, jestli záveť pravidelne vyhlásená bola. V poslednom prípade má sa doložka o vyhlásení aj na odpise poznačiť.

Citované podľa: SINGER, J. – MILOTA, A. – SPORZON, J. – TURNER, A.: *Príručná sbierka justičných zákonov platných na Slovensku a Podkarpatskej Rusi*. Bratislava: Concordia, kníhtlačiarsky a nakladateľský podnik, 1933, s. 71 – 72.

SUMMARY

Former historical research on the practice of last wills in Slovakia was broadened in its legal-historical dimension by this study. Despite the obsolete nature of the legal regulation researched, the author has managed to describe the development in a legal-historical synthesis of a relatively narrow topic: the formalistic elements of establishing last will, or to use the terminology of Roman law and of positive Slovakian legal scholarship – the acts *mortis causa*. The content and subject of the research aims at bridging older law with the newer one and at bringing it closer to the positive law which is naturally based on the older regulation (even though the legal-historical stress on the continuity should not be over exaggerated). This study attempts to belong to the line of modest contributions towards the not enough appreciated legal-historical analysis of legislature, scholarship and practice of private law in the territory of Slovakia. Its scope extends from the first decades of the 18th Century to the second half of the 20th Century, representing a period of approximately 250 years of evolution of legal norms in the researched area which has finally found its way into the Slovakian law of the 21st Century.

The legal frame of the formalism of last will establishment was methodologically divided into three periods:

- I. from 18th Century until 1848;
- II. in the years 1848 – 1876;
- III. in the years 1876 – 1950.

This division creates an idea of a continuous evolution of the legal regulation of last will with a concentration on the formalist aspect of the topic. It also implies an opinion that the legal norms have deve-

loped from the form of unclear customary rules, through the first explicit legal regulation in an Act of 1715, followed by a short period of applicability of Austrian legal system, reinterpreted by the so-called Iudex-curial conference so as to revive the 1715 Act, and finally reaching the final step in the form of Article XVI/1876, valid until a new Czechoslovak regulation of the matter was introduced in 1950.

The system of Hungarian law of inheritance (and especially of the last wills), based originally on customary law has disintegrated gradually under the interference by the legislature of the Habsburg period. The modern regulation however dealt mostly with the law of nobility (law of the Kingdom), and only rarely with the municipal law. These legislations have slowly become the backbone of the legal system of Hungary. Still, the position of customary law was preserved until as late as 1848 – 49, when exclusive validity of Austrian legal system (General Civil Code – ABGB) was introduced. The move of the Iudex-curial conference to reintroduce the reworded Hungarian regulation of the matter as expressed in the Art. XXVII/1715 intended originally for nobility, was inconsistent. The final and relatively consistent normative regulation of the last will was given by the Art. XVI/1876. This was a generally binding norm meeting the criteria of the modern positivist legal scholarship, preferring an exclusive norm of an established form. Formalism and the formal procedure of establishing a last will (including an implementing regulation by the Ministry of Justice) has created a uniform way and space for formulating the formal aspects of last will and on the other hand allowed for subsequent reinterpretation and supplementing of the Act in the judicial practice of the supreme Hungarian and Czechoslovak judiciary.

ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV, PRÁVNÝCH PREDPISOV A LITERATÚRY

Štátny archív Bratislava, pobočka Trnava,
fond Magistrát mesta Trnavy, *Testamentales*

Allgemeines österreichisches Gesetzbuch kundgemacht mit dem Patente vom 29. November 1852 in den Königreich Ungarn, Croatien und Slavonien, der serbischen Woïwodschaft und dem Temeser Banate. Erster Theil, Wien: Aus der kaiserlich-königlichen Hof- und Staatsdruckerei 1853, s. 110

Allgemeines österreichisches Gesetzbuch kundgemacht mit dem Patente vom 29. November 1852 in den Königreich Ungarn, Croatien und Slavonien, der serbischen Woïwodschaft und dem Temeser Banate. Zweiter Theil, Wien: Aus der kaiserlich-königlichen Hof- und Staatsdruckerei 1853, 395 s.

KNAUZ, F.: *Monumenta ecclesiae Strigoniensis.* Tomus I., Strigonii: Typis descripsit Aegydius Horák 1874, 688 s.

Landesgesetz und Regierungsblatt für das Königreich Ungarn. III. Jahrgang, II. Hälfte, XII – XXIV Stück, Ofen: aus der kais. Königl. Ung. Universitäts-Buchdruckerei 1852, 499 s.

Reich-Gesetz-Blatt für das Kaiserthum Oesterreich, Jahrgang 1855, Wien: aus der kaiserlich-königlichen Hof- und Staatsdruckerei 1855, 764 s.

MÁRKUS, D. (ed.): *Corpus iuris Hungarici. Editio millennaria memorabilis. Opus Tripartitum Stephani de Werböcz.* Lipsiae: Sumptibus Duncker & Humbolt 1902, 437 s.

MÁRKUS, D. (ed.): *Magyar Törvénytár. 1526 – 1608 évi Törvényczikkek,* Millenium emlékkiadás, Budapest: Franklin Társulat 1899, 995 s.

MÁRKUS, D. (ed.): *Magyar Törvénytár. 1608 – 1657 évi Törvényczikkek,* Millenium emlékkiadás, Budapest: Franklin Társulat 1900, 655 s.

MÁRKUS, D. (ed.): *Magyar Törvénytár. 1657 – 1740 évi Törvényczikkek,* Millenium emlékkiadás, Budapest: Franklin Társulat 1900, 715 s.

MÁRKUS, D. (ed.): *Magyar Törvénytár. 1740 – 1835 évi Törvényczikkek,* Millenium emlékkiadás, Budapest: Franklin Társulat, 1901, 511 s.

MÁRKUS, D. (ed.): *Magyar Törvénytár. 1836 – 1868 évi Törvénczikkek,* Millenium emlékkiadás, Budapest: Franklin Társulat 1896, 600 s.

- Sbierka krajinských zákonov z roku 1868.* Budín: Uhorské Kráľ. Ministerstvo pravosúdia, tlačou Uhor. Kráľ. University 1868, 533 s.
- Sbierka krajinských zákonov z roku 1871.* Úradné vydanie, 2. sošit, Pest': nákladom M. Rátha 1972, s. 209 – 440.
- Sbierka krajinských zákonov z roku 1876.* Úradné vydanie, Budapešť: Vlastnosť Pešťanskej kníhtlačiarenskej akciovej spoločnosti 1876, 443 s.
- Sbierka zákonov uhorských na rok 1911.* Hodnoverný preklad, Budapest: vydalo Uh. Kr. Ministerstvo vnútra, hl. kommissionár: Ludvík Toldi kníhkupec 1911, s. 674.
- Sbírka zákonů a nařízení státu československého.* Praha: Státní tiskárna 1924, 1926.
- SEDLÁK, V.: *Regesta diplomatica nec non epistolaria Slovaciae*, Tomus I., Bratislava: Sumptibus academiae scientiarum Slovaciae 1980, 651 s.
- SINGER, J. – MILOTA, A. – SPORZON, J. – TURNER, A.: *Príručná sbierka justičných zákonov platných na Slovensku a Podkarpatskej Rusi.* Bratislava: ConcorDia, kníhtlačiarenský a nakladateľský podnik, 1933, 1084 s.
- Úradná sbierka Rozhodnutí Najvyššieho súdu Československej republiky vo veciach občianskych z právnej oblasti.* Bratislava: Nakladateľ a vydavateľ Právnická Jednota na Slovensku v Bratislave za podpory Ministerstva spravodlnosti, 1929 – 1939, r. I – IX.
- Úradná sbierka občianskych rozhodnutí slovenského Najvyššieho súdu.* Bratislava: Nakladateľ a vydavateľ Právnická Jednota v Bratislave s podporou Ministerstva pravosúdia, 1940 – 1946, r. I – VII.
- Westnik vládní w Králowství Uherském.* Budín: aus der kaiserl. Königl. Universitäts. Buchdruckerei 1855, oddiel I., čiastka XIII, r. VI, č. 101, 546 s.
- ALMÁSI, A.: *Ungarisches Privatrecht.* Band I., Berlin und Leipzig: Vereinigung wissenschaftlicher Verleger Walter de Gruyter 1922, 332 s.
- BALKO, V.: *Vzorník úradných a súdnych prác.* I. sväzok, Prešov: Kníhtlačiareň Arpáda Kóscha 1923, 159 s.
- BARTAL, A.: *Glossarium mediae et infimae latinitatis regni Hungariae.* Lipsiae: in aedibus B. G. Zeubneri, budapestini sumptibus societatis Frank 1901, 722 s.
- Bypartita cynosura universi iuris ungarici de rebus, actionibus et personis.* Pars I., Jáger: Typis Gregorii Johannis Streibig 1749, 430 s.
- BARTOŠEK, M.: *Encyklopedie římského práva.* Praha: Academia 1994, 471 s.
- BĚLOVSKÝ, P.: *Občanské právo.* In *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví*, Bobek, M. – Molek, P. – Šimíček, V. (ed.), Brno: Masarykova univerzita 2009, s. 425 – 462.
- BERNOLÁK, A.: *Slovár Slovenskí, Česko-Laťansko-Ňemecko-Uherskí.* II. zv., Budín: Typis et Sumptibus Typogr. Reg. Univers. Hungariae 1825, s. 852 – 1762.
- BERTÉNYI, I.: *Magyar történeti szöveggyűjtemény.* Budapest: Osiris Kiadó 2000, 477 s.

- BLANÁR, V.: Lexikálno-sémantická problematika historického slovníka slovenského jazyka. In *Jazykovedné štúdie, Z dejín slovenskej lexiky*. Bratislava: Veda 1982, r. XVII, s. 25 – 38.
- BLAŽKE, J.: *Majetkové právo manželské*. Praha: Orbis 1953, 70 s.
- BÖSZÖRMÉNYI-NAGY, E.: Das ungarische Erbrecht zur Zeit des Dualismus. In *Die Entwicklung des Zivilrechts in Mitteleuropa 1848 – 1945*, Csizmadia, A. – Kovács, K. (ed.), Budapest: Akadémiai kiadó 1970, s. 413 – 429.
- CAMPENHAUSEN, A. – RIEDEL-SPANGENBERGER, I. – SEBOTT, R.: *Lexikon für Kirchen- und Staatskirchenrecht*. Band III., Paderborn: Verlag Ferdinand Schöningh 2004, 920 s.
- COING, H.: *Europäisches Recht. Älteres Gemeines Recht (1500 – 1800)*. Band I., München: C. H. Beck'sche Verlagbuchhandlung 1985, 665 s.
- COING, H.: *Europäisches Recht, 19. Jahrhundert*. Band II., München: C. H. Beck'sche Verlagbuchhandlung 1989, 678 s.
- CSUKOVITS, E. – MAJOROSSY, J.: Pozsonyi peregrinusok. (Végrendeleti zárandoklatok a középkori városi gyakorlatban). In *Analecta Mediaevalia 2, Várak, templomok, ispotályok. Tanulmányok a magyar középkorról*, Neumann, T. (ed.), Budapest: Argumentum Kiadó–Pázmány Péter Katolikus Egyetem 2004, s. 29 – 69.
- DAUSCHER, A.: *Das ungarische Civil- und Strafrecht nach den Beschlüssen der Judex-Curial-Conferenz*. Wien: Verlag von Friedrich Manz, 2. vermehrte und verbesserte Auflage, 1862, 372 s.
- DAUSCHER, A.: *Handbuch des gerichtlichen Verfahrens in und ausser Streitsachen für Ungarn und Siebenbürgen auf Grundlage der neuen ungarischen Civilprozess-Ordnung*. Wien: Verlag von Urban & Schwarzenberg 1871, 642 s.
- DOMENOVÁ, M.: Prešovské testamenty do roku 1526 (diplomaticko-obsahový rozbor). In *Historica Carpatica*, 2002, r. 33, s. 29 – 68.
- DOMENOVÁ, M.: Pentapolitana a testamenty (stav, charakter a využitie stredovekých prameňov pri výskume každodenného života mešťanov). In *Zborník Pozdně středověké testamenty v českých městech*. Praha: Scriptorium 2006, s. 253 – 263.
- DUCHOŇ, M.: Testamenty modranských a svätajurských mešťanov ako prameň k dejinám každodenného života v rannom novoveku. In *Zborník príspevkov ku konferencii s názvom Diplomatická produkcia v stredovekom meste*, Bratislava: Ministerstvo vnútra SR – odbor archívov a registratúr 2005, s. 242 – 255.
- DUCHOŇ, M.: „Maličký statek, který mi Pan Buh propustil“ Dom a domácnosť malokarpatských mešťanov v 17. storočí vo svetle testamentov a pozostalostných inventárov. In *Historické rozhľady. Zborník príspevkov katedry histórie FF UCM v Trnave*, Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška 2005, r. 2, s. 51 – 77.
- ECKHART, F.: Die glaubwürdigen Orte in Ungarn im Mittelalter. In *Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung*, IX, Ergänzungsband, 1915, s. 395 – 555

- FAJNOR, V.: Dedičské právo na Slovensku. In *Právny obzor*, r. VI, 1923, s. 9 – 18, 37 – 50, 71 – 81, 103 – 114.
- FAJNOR, V.: Manželské právo majetkové na Slovensku. In *Právny obzor*, 1920, r. 3, s. 3 – 35.
- FAJNOR, V. – ZÁTURECKÝ, A.: *Právnický terminologický slovník*. I. časť maďarsko-slovenská, Turčiansky sv. Martin: Matica slovenská 1921, 197 s.
- FAJNOR, V. – ZÁTURECKÝ, A.: *Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi so zreteľom aj na banské právo a na právne predpisy o pozemkovej reforme (s príslušnými časťami návrhu čl. všeobecného zákonníka občianskeho, zhotoveného superrevíznou komisiou)*. II. prepracované, judikatúrou siahajúcou do r. 1935 doplnené vydanie. Bratislava: Nákladom Právnickej Jednoty na Slovensku a Podkarpatskej Rusi 1935, 601 s.
- FAJNOR, V. – ZÁTURECKÝ, A.: *Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi so zreteľom aj na banské právo a na právne predpisy o pozemkovej reforme (s príslušnými časťami návrhu čl. všeobecného zákonníka občianskeho, zhotoveného superrevíznou komisiou)*. III. vydanie pôvodného diela s judikatúrou siahajúcou do r. 1935, Šamorín: Heureka 1998, 600 s.
- FAJNOR, V. – ZÁTURECKÝ, A.: *Zásadné rozhodnutia býv. uh. kr. Kúrie (do 28/X 1918) a Najvyššieho súdu Československej republiky vo veciach občianskych z oboru práva súkromného*. Bratislava: Nákladom Právnickej Jednoty na Slovensku 1927, 1281 s.
- FLOSSMANN, U.: *Österreichische Privatrechtsgeschichte*. Wien, New York: Springer Verlag 2008, 384 s.
- FRANK, I.: *Principia iuris civilis Hunarici*. Tomus I. et II., Pestini: Eggenberger et Wigand 1829, 645 s.
- GÁBRIŠ, T.: Snahy o kodifikáciu uhorského všeobecného súkromného práva v rokoch 1848 – 1918. In *Stát a právo v letech 1848 – 1918 ve stredo-evropském kontextu*, Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané v Bratislavě 1. – 2. června 2006, Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva a Masarykova univerzita v Brně 2007, s. 62 – 76.
- GÁBRIŠ, T.: Recepce rímskeho práva v Uhersku. In *Naděje právní vědy, Býkov 2006, Sborník z mezinárodního setkání mladých vědeckých pracovníků konaného ve dnech 29. 6 – 1. 7. 2006 na Zámeckém statku Býkov*, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2006, s. 172 – 182.
- GZOVSKÝ, V.: *Privátne testaments podľa práva platného na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi*. Prešov: tlačou a nákladom Sv. Mikuláša 1925, 78 s.
- HERCEGH, M.: *Magyar családi és öröklési jog*. Budapest: Hoffman és Molnár 1885, 441 s.
- HEXNER, J.: Povinný podiel na Slovensku. (*de lege lata a ferenda*). In *Právny obzor*, r. XVI, 1933, s. 589 – 595.

- HEXNER, J.: Povinný podiel na Slovensku. (*de lege lata a ferenda*). In *Právny obzor*, r. XVII, 1934, s. 187 – 189.
- HOLOŠOVÁ, A.: Testament Štefana Munkátsyho. In *Trnava – okres a mesto*, časť Dokumenty, Bratislava: Obzor 1980, s. 357 – 366.
- HOLUB, R. – JANATKA, F. – PLANK, K. – TEISSIG, K. et al.: *Komentár k občianskemu zákonníku. Dedičské právo*. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry 1958, 367 s.
- HRUBÁ, M.: Možnosti (a limity) studia mešťanských testamentů. In *Pozdně středověké testamety v českých městech. Prameny, metodologie a formy využití*. Sborník příspěvků uspořádané 30. listopadu 2005 Archivem hlavního města Prahy a Historickým ústavem Akademie věd České republiky, Jišová, K. – Doležalová, E. (ed.), Praha: Scriporium 2006, s. 29 – 37.
- HUSZTY, S.: *Jurisprudentia practica seu commentarius novus ius hungaricum*. Liber primus, Jáger: Typis scholae episcopalis 1778, 347 s.
- HUSZTY, S.: *Jurisprudentia practica seu Commetarius novus in ius hungaricum*. Liber secundus, Jáger: Typis Gregorii Johannis Streibig 1757, 476 s.
- JARITZ, G.: Seelgerätschaften als Indikator der Entwicklung materieller Kultur im Spätmittelalter. In *Materielle Kultur und religiöse Stiftung, Veröffentlichungen des Instituts für mittelalterliche Realienkunde Österreichs*, Wien, Band 12, 1990, s. 13 – 35.
- JÍŠOVÁ, K. – DOLEŽALOVÁ, E. (ed.): Pozdně středověké testamety v českých městech. Prameny, metodologie a formy využití. In *Sborník příspěvků uspořádané 30. listopadu 2005 Archivem hlavního města Prahy a Historickým ústavem Akademie věd České republiky*, Praha: Scriporium 2006, 294 s.
- JORDÁNKOVÁ, H. – SULITKOVÁ, L.: Zásady testamentární praxe královského města na jihoněmeckém právu (na příkladu Brna). In *Pozdně středověké testamety v českých městech. Prameny, metodologie a formy využití*. Sborník příspěvků uspořádané 30. listopadu 2005 Archivem hlavního města Prahy a Historickým ústavem Akademie věd České republiky, Praha: Scriporium 2006, Jišová, K. – Doležalová, E. (ed.), s. 39 – 53.
- JUNG, J.: *Darstellung des ungarischen Privatrechtes*. II. Band. Wien: B. Th. Bauer 1818, 344 s.
- JUNG, J.: *Darstellung des ungarischen Privatrechtes*. V. Band. Wien: B. Th. Bauer 1818, 352 s.
- KADLEC, K.: *Verböczyho Tripartitum a soukromé právo uherské i chorvatské šlechty v něm obsažené*. Praha: Nákladem České akademie císaře Františka Jozefa pro vědy, slovesnost a umění 1902, 309 s.
- KELEMEN, E.: *Institutiones iuris Hungarici privati*. Liber II, Budae: Typis regiae scientiarum universitatis Hungaricae 1818, 752 s.
- KERN, T.: *Die gesetzliche Erbfolge in Ungarn*. Wien: Alfred Hölder, K.u.K. Hof- und Universitäts-Buchhändler 1897, 90 s.

- KHLOSZ, P.: *Praxis seu forma processualis fori spiritualis in Mariano Apostolico Hungariae regno usu recepta*. Tyrnaviae: Typis Academicis Societatis Jesu 1761, 248 s.
- KLIPPEL, D.: Familie versus Eigentum. Die naturrechtlich-rechtphilosophischen Begründungen von Testierfreiheit und Familienerbrecht im 18. und 19. Jahrhundert. In *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte*, Germanistische Abteilung, 101. Band, Wien-Köln-Graz: Böhlau 1984, 117 – 168 s.
- KNAPP, V.: *Učebnica občianskeho a rodinného práva*. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry 1956, III. zv., 209 s.
- KÖVY, A.: *Summarium elementorum iurisprudentiae Hungaricae*. S. Patakani: Impressum per Andream Nádashey 1822, 716 s.
- KÖVY, A.: *Elementa iurisprudentiae Hungaricae*. Cassoviae: Typis Francisci Landere de Fűskút 1807, 626 s.
- KRÁL, P.: *Smrt a pohřby české šlechty na počátku novověku*. České Budějovice: Historický ústav Jihočeské univerzity 2004, 318 s.
- KRČMÁŘ, J.: *Dědické právo. Právo občanské V*. Praha: Nákladem spolku československých právníků Všehrd Typus Praha-Smýchov 1928, 127 s.
- KRČMÁŘ, J.: *Dědické právo. Právo občanské V*. II. doplnené vydanie. Praha: Nákladem spolku československých právníků Všehrd Typus Praha-Smýchov 1933, 130 s.
- KRZENCK, T.: Gottesfürchtig und um das Wohl der Familie besorgt. Stadtbürgerinnen in ihren Testamenten des hussitischen Zeitalters. In *Colloquia mediaevalia Pragensia*, Praha 1999, r. 1, s. 145 – 167.
- KRZENCK, T.: Prager und Pilsner Frauentestamente der Hussitenzeit im Vergleich. In *Medieavalia historica Bohemica*, Praha 1995, r. 4, s. 265 – 278.
- KUCHAR, R.: Z lexiky majetkovo-právnych vzťahov v starej slovenčine. In *Jazykovedné štúdie, Z dejín slovenskej lexiky*. Bratislava : Veda 1982, r. XVII, s. 61 – 71.
- KUCHAR, R.: *Právo a slovenčina v dejinách*. Budmerice: Vydavateľstvo Rak 1998, 176 s.
- KUCHAR, R.: Zmluvy a iné právne úkony a ich vyjadrenie v staršej slovenčine. In *Právny obzor*, 1990, r. 73, č. 2, 149 – 161.
- KUCHAR, R.: Administratívno-právna terminológia cudzieho pôvodu v Bernolákovskom Slovári. In *Slovenská reč*, 1987, r. 52, č. 5, s. 289 – 295.
- KUCHAR, R.: K vývinu slovenskej právnej terminológie. In *Slavica slovaca*, 1969, r. 4, č. 3, s. 276 – 290.
- LACLAVÍKOVÁ, M.: Právna obyčaj v postavení prameňa (súkromného) práva platného na území Slovenska do roku 1848. In *Historia et theoria iuris: printový a e-časopis pre mladých vedeckých pracovníkov právnických fakúlt na Slovensku*, 2009, r. 1, č. 1, s. 29 – 44.
- LACLAVÍKOVÁ, M.: Právna obyčaj a formovanie novodobého (súkromného) prá-

- va na našom území. In: *Historia et theoria iuris: printový a e-časopis pre mladých vedeckých pracovníkov právnických fakúlt na Slovensku*, 2009, r. 1, č. 2, s. 36 – 52.
- LACLAVÍKOVÁ, A. – ŠVECOVÁ, A.: Testament ako prameň poznania uhorského dedičského práva (porovnávacía sonda normatívneho stavu a jeho realizácie v testamentoch trnavských mešťanov v rozmedzí rokov 1800 – 1870). In *Stát a právo v letech 1848 – 1918 ve stredoevropském kontextu. Sborník příspěvků z mezinárodní konference, konané v Bratislavě 1. – 2. června 2006*, Schelle, K. – Vojáček, L. (ed.), Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva: Bratislava 2007, s. 144 – 160.
- LACLAVÍKOVÁ, M. – ŠVECOVÁ, A.: *Pramene práva na území Slovenska I. Od najstarších čias do roku 1790*. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis 2007, 344 s.
- LAZAR, J.: *Základy občianskeho hmotného práva I. zväzok*. Bratislava: Iura edition 2000, 319 s.
- LAZAR, J. et al.: *Základy občianskeho práva I*. Bratislava: Iura Edition 2006, 635 s.
- LALLOSSEVITS, J. – LÁNYI, M.: *A magyar magánjog kézikönyve*. Budapest: Grill Károly Könyvkiadóvállalata 1913, 708 s.
- LUBY, Š.: *Dejiny súkromného práva na Slovensku*. 2. vydanie, Bratislava: Iura edition 2002, 626 s.
- LUBY, Š.: *Základy všeobecného súkromného práva*. Šamorín: Heuréka 2002, 287 s.
- MACHEK, V.: *Etymologický slovník jazyka českého a slovenského*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd 1957, 627 s.
- MACHEK, V.: *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha: Academia 1971, 866 s.
- MÁDL, F.: Kodifikation des ungarischen Privat – und Handelsrecht in Zeitalter des Dualismus. In *Die Entwicklung des Zivilrechts in Mitteleuropa (1848 – 1944)*, Csizmadia, A. – Kovács, K. (ed.), Budapest: Akadémiai kiadó 1970, s. 87 – 119.
- MAJTÁN, M. (red.): *Historický slovník slovenského jazyka V. zv.* Bratislava: Veda 1995, 2005, 690 s.
- MAJTÁN, M. (red.): *Historický slovník slovenského jazyka VI. zv.* Bratislava: Veda 1995, 2005, 699 s.
- MAJROSSY, J.: Archives of the Dead: Administration of Last Wills in Medieval Hungarian Towns. In *Medium Aevum Quotidianum*, r. 48, 2003, s. 13 – 28.
- MAJROSSY, J.: Gender Differences in Pious Considerations in Late Medieval Urbans Wills: a case-study of Pressburg. In *Človek a spoločnosť: internetový časopis pre pôvodné, teoretické a výskumné štúdie z oblasti spoločenských vied*, Košice: Spoločenskovedný ústav SAV 2006, č. 4, <http://www.saske.sk/cas/4-2006/index.html>
- MATLEKOVITS, S.: *A magyar örökösödési jog alapelvei*. Pest 1864, 74 s.
- MOSNÝ, P. – HUBENÁK, L.: *Dejiny štátu a práva na Slovensku*. Košice: Aprilla, s.r.o., 2008, s. 374.

- MOSNÝ, P. – LACLAVÍKOVÁ, M.: *History of state and law on the territory of Slovakia I. from ancient times till 1848*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2009, 92 s.
- NESCHWARA, Ch.: *Österreichs Notariatsrecht in Mittel- und Osteuropa. Zur Geltung und Ausstrahlung des österreichischen Notariats*. Wien: Manzche Verlags- und Universitätsbuchhandlung 2000, 101 s.
- NEMEŠ, J.: Testament ako prameň materiálnej kultúry stredoveku (uhorské duchovenstvo). In *Studia archeologica Slovaca Medievalia II.*, Bratislava 1999, s. 113 – 127.
- NOVÁK, J.: *Slovenské dedičské právo*. Trnava: tlačou Fr. Urbánka a spol. v Trnave 1933, 32 s.
- PECHÁNY, A.: *Slovník slovenský a maďarský dla Jozefa Loosa*. Budapest: Bratia Révai literárny ústav úč. spol. 1906, 400 s.
- PRELOVSKÁ, D.: Testament ako prameň analýzy každodenného života mešťanov. In *Studia historica Nitriensia*, Nitra 1995, r. 4, s. 83 – 86
- PUTZ, K.: *Der System des ungarischen Privatrechtes*. Wien: Verlag der G.I. Manz'schen Buchhandlung 1870, 381 s.
- PUTZ, K.: *Zur Sache der Recht-Rezeption und Codifikation in Ungarn*. Wien: Verlag der G.I. Manz'schen Buchhandlung 1871, 47 s.
- RAFFAY, F.: *A Magyar magánjog kézikönyve*. Eperjes: Sziklai Henrik kiadása 1906, 621 s.
- RÁTH, A.: Unifikácia. In *Právnik*, 1920, r. LIX, sešit V, s. 153 – 162.
- RÁTH, A.: *Práva medzi mužom a ženou v Uhorsku*. Praha: tiskem Aloise Wiesnera, 1906, 59 s.
- RÁTH, G.: *Az országbirói értekezlet a törvénykezés tárgyában*. 1. kötet, Pest: Landerer és Heckenast 1861, 294 s.
- REBRO, K.: *Latinské právnické výrazy a výroky*. Bratislava: Iura edition 1995, 301 s.
- REBRO, K.: Dedičské právo k urbárskej usadlosti od 18. storočia do buržoáznej revolúcie na Slovensku. In *Právněhistorické studie*, 1964, r. 10, s. 57 – 101.
- REBRO, K.: Úprava dedičského práva poddaných v 1. polovici 19. storočia na Slovensku. In *Historické štúdie*, 1965, r. X, s. 194 – 216.
- REBRO, K.: Trnavský rukopis Summy legum Raimundi. In *Slovenská archivistika*, 1969, r. IV, s. 71 – 82.
- REBRO, K. – BLAHO, P.: *Rímske právo*. Bratislava: Obzor 1990, 429 s.
- RIETHMÜLLER, M.: *Aspekte spätmittelalterlichen Frömmigkeit im Spiegel Hamburger Testamente (1310 – 1400)*. Hamburg 1994, s. 167; ŠIMUNEK, R.: Die Laienfrömmigkeit im 14. und 15. Jahrhundert im Lichte der Nekrologien. In *Colloquia mediaevalia Pragensia*, Praha 1999, r. 1, s. 229 – 239; VAVRA, E.: *Pro remedio animae – Motivation oder leere Formel. Überlegungen zur Stiftung religiöser Kunstobjekte*. In *Materielle Kultur und religiöse Stiftung im Spätmittelalter*, G. Jaritz (ed.), Wien 1990, s. 122 – 156;

- ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J.: *Komentář k čsl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo na Slovensku a v Podkarpacké Rusi*. Codex Bohemia: Praha 1998, reprint původního vydání, díl III, 679 s., IV. díl, 866 s.
- RUPP, Z.: *A Magyar kir. Közjegyzőségi törvény (1874 évi XXXV törvénycikk) magyarázata*. Budapest: kiadja Tettey Nándor és Társa 1975, 429 s.
- RŮŽIČKA, V.: Vědecké zpracování české právní terminologie, zvláště v 19. století. In *Právněhistorické studie*, 1957, r. 3, s. 137 – 176.
- SCHELLE, K. – SCHELLEOVÁ, I.: *Civilní kodexy 1811 – 1950 – 1964*. Brno: Masarykova univerzita 1993, 602 s.
- SEDLÁČEK, J.: *Rodinné právo*. Brno: Nákladem Československého akademického spolku Právník v Brně 1934, 221 s.
- SEDLÁK, V.: *Regesta diplomatica nec non epistolaria Slovaciae*, Tomus I, Bratislava 1980, 651 s.
- SIVÁK, F.: *Dejiny štátu a práva na území Slovenska do roku 1918*. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty Univerzity Komenského 1998, 190 s.
- SPIRITZA, J.: Testament Liebharda Egkenfeldera, bratislavského mestského notára v rokoch 1441 – 1456. In *Sborník Slovenského národného múzea – Historia*, 1967, r. 7, s. 167 – 182
- SPIRITZA, J.: Údaje o zlatnických výrobkoch v najstaršom bratislavskom protokole testamentov (1427 – 1529). In *Zborník Slovenského národného múzea – Historia*, 1968, r. 8, s. 169 – 201.
- STIPTA, I.: *Dejiny súdnej moci na Slovensku*. Košice: Nica 2004, 270 s.
- SÝKORA, A.: České zemské dědické právo 16. století. In *Právnik*, 2007, č. 7, s. 803 – 817.
- SZEGEDI, J.: *Tripartitum iuris Hungarici tyrocinium*, Tinnaviae: Typis cademicis societatis Jesu 1751, s. 856.
- SZEGŐ, K.: *Nákres na Slovensku platného dedičského a manželsko-majetkového práva*. Ružomberok: tlač „Leo“ kníhtlačiarisky a nakladateľský spolok účasť spol. 1919, s. 48.
- SZENDE, K.: Családszerkezet és örökösödési szokások a későközépkori Sopronban és Pozsonyban. In *Levéltári Közlemények*, 1997, r. 68, s. 77 – 98.
- SZENDE, K.: *Otthon a városban. Társadalom és anyagi kultúra a középkori Sopronban, Pozsonyban és Eperjesen*. Budapest: MTA Történelmi intézete 2004, 318 s.
- SZLEMENICS, P.: *Elementa iuris Hungarici iudicarii civilis*. Tomus I., Posonii: Typis Caroli C. Snischek 1829, 245 s.
- SZLEMENICS, P.: *Elementa iuris Hungarici iudicarii civilis*. Tomus II., Posonii: Typis Caroli C. Snischek 1829, 355 s.
- SZLEMENICS, P.: *Elementa iuris Hungarici iudicarii civilis*. Tomus IV., Posonii: Typis Caroli C. Snischek 1829, 245 s.
- ŠORECOVÁ, M.: Testamenty banskoštiavnických mešťanov zo 16. storočia. In *Zborník príspevkov ku konferencii Diplomatická produkcia v stredovekom meste*, Bratislava 2005, s. 225 – 234.

- ŠORL, R.: Prekonanie neoabsolutizmu v Dočasných súdnych pravidlách. In *Stát a právo v období absolutizmu*. Schelle, K. – Vojáček, L. (ed.), Brno: Masarykova univerzita 2005, s. 195 – 221.
- ŠVECOVÁ, A.: Dedičské právo mešťanov v novoveku (východiská a základné schémy testovania na príklade slobodného kráľovského mesta Trnavy). In *Stát a právo v období absolutizmu*. Schelle, K. – Vojáček, L.(ed.), Brno: Masarykova univerzita 2005, s. 132–153.
- ŠVECOVÁ, A.: Ustanowienie dziedzica w testamentie a dziedziczenie beztestamentowe w prawie węgierskim: analiza praktyki z pierwszej połowy 19 wieku w mieście Trnawa. In *Czasopismo prawno-historyczne*, 2008, Tom 60, zes. 1, s. 215 – 230.
- ŠVECOVÁ, A.: Ženské závety z hľadiska právnej histórie [elektronický dokument]: na príklade Trnavy v prvej polovici 19. storočia. In *Človek a spoločnosť: internetový časopis pre pôvodné, teoretické a výskumné štúdie z oblasti spoločenských vied*, Košice: Spoločenskovedný ústav SAV 2007, dostupné na internete: <http://www.saske.sk/cas/4-2006/index.html>
- ŠVECOVÁ, A.: Formálno-právna stránka závetov trnavských mešťanov z prvej polovice 19. storočia. In *Slovenská archivistika*, 2007, r. 42, č. 2, s. 53 – 77.
- ŠVECOVÁ, A.: Formálno-právne náležitosti uhorských závetov druhej polovice 19. storočia (na podklade záväzných právnych noriem i právnej praxe). In *Rakousko-uherské vyrovnání 1867 a jeho státoprávní důsledky v českých zemích a na Slovensku*, sborník příspěvků ke 140. výročí rakousko-uherského vyrovnání, Schelle, K. – Vojáček, L. (ed.), Ostrava: Key Publishing s.r.o. 2007, s. 124 – 140.
- ŠVECOVÁ, A. – LACLAVÍKOVÁ, M.: Spolunadobudnutý majetok manželov (ko-akvizícia), osobitný (výlučný) majetok manželov a ich vyjadrenie v právnom úkone *mortis causa* – testament (historicko-právny rozbor vyjadrenia inštitútov spolunadobudnutého a osobitného majetku manželov v testamentoch mešťanov Trnavy v prvej polovici 19. storočia). In *Právny obzor*; roč. 89, č. 4, 2006, s. 358 – 370.
- ŠVECOVÁ, A.: *Institutio haeredis ex testamento* vo vzťahu k zákonnému dedeniu v uhorskom práve (na príklade slobodného kráľovského mesta Trnavy prvej polovice XIX. storočia). In *Naděje právní vědy Býkov 2007. Sborník z mezinárodního setkání mladých vědeckých pracovníků konaného ve dnech 12. – 14. 10. 2007 na Zámeckém statku Býkov*, Knoll, V. – Karhanová, M. (ed.), Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2008, s. 180 – 192.
- ŠVECOVÁ, A.: Dedičské právo šľachty v Uhorsku s prihliadnutím na právne pomery neskorého novoveku a slobodného kráľovského mesta Trnavy. In *Zemianstvo na Slovensku*, Zborník prác z interdisciplinárnej konferencie, ktorá sa konala 8. – 10. júna 2009 v Martine, Kovačka, M. – Augustínová, E. – Mačuha, M. (ed.); Martin: Slovenská národná knižnica 2009, Zv. I., s. 199 – 291; dostupné aj na internete: http://www.snk.sk/swift_data/source/NBU/Zborniky/Zemianstvo_1/199.pdf

- ŠVECOVÁ, A.: Symbolika *artis bene moriendi* vyjadrená v trnavských meštianskych testamentoch I. polovice 19. storočia. In *Acta Universitatis Tyrnaviensis – Iuridica, Ročenka Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave*, Trnava: TYPI 2009, r. VI, s. 343 – 359.
- ŠVECOVÁ, A.: Obligácie v právnej praxi hodnoverných miest na Slovensku. In *Právněhistorické studie*, 2009, r. 40, s. 129 – 159.
- TABLIC, B.: *Kratičká Summa práw uherských*. Vácov: u Antonína Gottlíka prom. Knihtl., 1801, 46 s.
- TELESZKY, I.: *Örökösödési jogunk törvényhozási szabályozásához*. Budapest: Franklin Társulat Nyomdája 1876, 360 s.
- TURNER, A. – ASZTÉLY, A.: *Súkromnoprávne zákony uhorské platné na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi*. Bratislava: tlačou účastinárskej tlačiarne Universum, 1926, 398 s.
- UNGER, J.: *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts. Das österreichische Erbrecht systematisch dargestellt*. Sechster Band. Wien: Leipzig: Druck und Verlag von Breitkopf und Härtel 1864, 400 s.
- VÁŽNÝ, J.: Pojem práva dedického a účelnost jeho dnešní struktury. In *Právní obzor*, r. VI, 1923, s. 97 – 103.
- VÁŽNÝ, J.: K terminologii „svěřenské nástupnictví“ v osnově občanského zákoníka. In *Právník*, 1933, r. LXXII, s. 361 – 364.
- VÁŽNÝ, J.: Římské právní ideje v občanském zákoníku a osnově. In *Časopis pro právní a státní vědu*, 1933, r. 16, s. 171 – 186.
- VAVRA, E.: Pro remedio animae – Motivation oder leere Formel. Überlegungen zur Stiftung religiöser Kunstobjekte. In *Materielle Kultur und religiöse Stiftung im Spätmittelalter*, G. Jaritz (ed.), Wien 1990, s. 122 – 156.
- VOJÁČEK, L. – SCHELLE, K. – KNOLL, V.: *České právní dějiny*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2008, 684 s.
- VRANOVÁ, E.: Protokol testamentov mesta Bratislavy z rokov 1529 – 1558. In *Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského – Historica*, r. XXVII, Bratislava 1976, s. 147 – 173.
- WESENER, G.: *Geschichte des Erbrechtes in Österreich seit der Rezeption*. Graz – Köln: Hermann Böhlau Nachf. 1957, 210 s.
- ZAHND, U. M.: Spätmittelalterliche Bürgertestamente als Quelle zur Realienkunde und Sozialgeschichte. In *Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung*, 1988, Band. 96/1–2, s. 55 – 78.
- ZLINSZKY, I.: *A magyar örökösödési jog és az Europai jogfejlődés*. Budapest: Athenaeum R. Társulat Kiadása 1877, 372 s.
- ZLINSZKY, I.: *A magyar magánjog mai érvényében*. Budapest: Franklin-Társulat 1880, 751 s.

Internetové zdroje

JUNGMANN, J.: Slovník česko-německý (1834 – 1839): <http://www.slownjk.cz/>

JUDr. Mgr. Adriana Švecová, PhD.

**FORMÁLNO-PRÁVNA STRÁNKA
ZRIADENIA ÚKONOV POSLEDNÉHO PORIADKU
NA SLOVENSKU DO ROKU 1950**

Zodpovedný redaktor Jozef Molitor
Technická redaktorka Jana Janíková
Obálku navrhol Tibor Seman

Vydala a vytlačila
VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied v Bratislave,
ako svoju 3825. publikáciu.

ISBN 978-80-224-1140-0